

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Η Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση
του Μελισσοχωρίου Λάρισας*

ΔΑΛΑΚΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
A.M.:1832020107

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΖΗΣΗ

ΛΑΡΙΣΑ
2022

Περιεχόμενα

Περίληψη-Abstract.....	4
Εισαγωγή	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	9
1.1 Η ενδυνάμωση ως έννοια	9
1.1.1 τα επίπεδα ανάλυσης	10
1.1.2 Ενδυναμωτικές διαδικασίες και αποτελέσματα.....	12
1.2 Κοινωνικό κεφάλαιο	13
1.2.1 Η περίπτωση του Κοινωνικού-Πολιτισμικού Κεφαλαίου.....	15
1.2.2 Οι διαστάσεις του Κοινωνικού κεφαλαίου.....	16
1.3 Κοινότητα. Η εξερεύνηση του όρου.....	18
1.3.1 Η επαρχιακή κοινότητα.....	19
1.3.2 Τέχνη-Κοινότητα-Καλλιτέχνης	20
1.4 Συλλογική δράση και Κοινωνική αλλαγή	22
1.4.1 Η τέχνη στην κοινωνική αλλαγή	25
1.5 Καλλιτεχνικές πρακτικές και συμμετοχή	27
1.5.1 Ιστορική αναδρομή	27
1.5.2 Συλλογικές καλλιτεχνικές πρακτικές: κατηγορίες, περιπτώσεις	27
1.6 Ταυτότητα τύπου	29
1.6.1 Τόπος και χώρος	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΚΕΛΟΣ	31
2.1 Μεθοδολογία	31
2.1.1 Η μελέτη περίπτωσης	32
2.2 Μέθοδος συλλογής εμπειρικού υλικού	33
2.2.1 Οι ομάδες εστίασης	33
2.2.2 Τα πλεονεκτήματα της μεθόδου	34
2.2.3 Ο ρόλος του/της συντονιστή/τριας	34
2.2.4 Οι Ο.Ε. στην παρούσα έρευνα	34
2.2.5 Οδηγός συνέντευξης	35
2.3 Δειγματοληπτική στρατηγική	36
2.4 Προετοιμασία και έλεγχος τεχνικών μέσων	36
2.5 Δεοντολογικά ζητήματα	37
2.5.1 Ειδικές αδειοδοτήσεις και μέτρα προστασία ενάντια στον Covid-19	39

2.6 Αναστοχαστικότητα	39
2.7 Μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	41
3.1 Θεματική ανάλυση της πρώτης Ο.Ε.	41
3.1.1 Χαρακτηριστικά του τόπου και δημογραφικά στοιχεία ερευνώμενων	57
3.1.2 Γενική συζήτηση	57
3.2 Θεματική ανάλυση της δεύτερης Ο.Ε.	60
3.2.1 Δημογραφικά στοιχεία ερευνώμενων	70
3.2.2 Γενική συζήτηση	71
3.2.3 Συμπεράσματα της έρευνας	72
Επίλογος	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ	75
4.1 Περιγραφή της καλλιτεχνικής δράσης	75
4.2 Προτάσεις για το μέλλον και η πραγματοποίηση της έκθεσης των παραγόμενων έργων	77
Ευχαριστίες.....	83
Βιβλιογραφία.....	83
ΥΠΟΜΝΗΜΑ	87
Απομαγνητοφωνημένες Ο.Ε.	87
Έντυπα ενημέρωσης και ενήμερης συγκατάθεσης	113
Σημειώσεις δεύτερης Ο.Ε.	124
Εκπόνηση πρακτικής άσκησης	124

Περίληψη

Το θέμα της παρούσας συγχρονικής και ποιοτικά προσανατολισμένης έρευνάς μας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων. Προκειμένου να διερευνηθεί ο ενισχυτικός ρόλος της Τέχνης, η κοινότητα με την οποία συνεργαστήκαμε είναι αυτή του Μελισσοχωρίου, ενός μικρού επαρχιακού οικισμού, ανατολικά της Λάρισας. Βασικός σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με την τέχνη και συγκεκριμένα με τις εικαστικές τέχνες δύναται να επηρεάσει (μεταξύ άλλων) τις σχέσεις, τα δίκτυα, και τη συμμετοχή μιας κοινότητας σε συλλογικές δράσεις, ενώ έναν εξίσου σπουδαίο στόχο αποτελεί και η δημιουργία «γέφυρας» μεταξύ των εικαστικών τεχνών και της συγκεκριμένης κοινότητας. Η μελέτη μας περιλαμβάνει δύο αλληλένδετες φάσεις, την ερευνητική διαδικασία και την υλοποίηση μιας καλλιτεχνικής δράσης η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά στη διεξαγωγή πέντε εικαστικών εργαστηρίων για ενήλικες. Ως μέθοδος συλλογής εμπειρικού υλικού υπήρξε η Ομάδα Εστιασμένης Συζήτησης. Κατά τη διάρκεια της έρευνας πραγματοποιήθηκαν δύο Ο.Ε. μία πριν από την έναρξη των εικαστικών εργαστηρίων και μια στο τέλος. Στην πρώτη Ο.Ε. συμμετείχαν 5 ενήλικες γυναίκες ενώ στη δεύτερη 6 ενήλικα άτομα, 3 άνδρες και 3 γυναίκες. Στην καλλιτεχνική δράση κατά μέσο όρο συμμετείχαν 8.6 άτομα, γυναίκες και άνδρες, μόνιμοι/ες κάτοικοι του χωριού. Ως μέθοδος ανάλυσης του εμπειρικού υλικού χρησιμοποιήθηκε η θεματική ανάλυση, τα ευρήματα της οποίας ανέδειξαν την (μεταξύ άλλων) ενδυνάμωση σε ατομικό επίπεδο με στοιχεία που αφορούν την απόκτηση γνώσεων, την ανάδυση του καλλιτεχνικού-δημιουργικού εαυτού, την εξερεύνηση καλλιτεχνικών δεξιοτήτων, την «απελευθερωμένη» έκφραση, και την επανακοινωνικοποίηση. Ωστόσο ένα σημαντικό εύρημα που αξίζει να αναφερθεί, σχετίζεται με την ανάγκη που δημιουργήθηκε όχι μόνο για τη συνέχιση του project αλλά και για την πραγματοποίηση μιας έκθεσης των παραγόμενων έργων, προκειμένου οι συμμετέχοντες/ουσες να επικοινωνήσουν την προσπάθειά τους με τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας, με απώτερο σκοπό να καταφέρουν να εμπνεύσουν και τα μικρά παιδιά να εμπλακούν σε τέτοιου είδους καλλιτεχνικές, ενδυναμωτικές διαδικασίες. Για να το πετύχουν αυτό, οι ίδιοι/ες εμφανίζονται πρόθυμοι/ες να ενεργοποιήσουν τις γνωριμίες και τα κοινωνικά τους δίκτυα, προς όφελος της κοινότητας.

Λέξεις κλειδιά: Τέχνη, ενδυνάμωση, επαρχιακές κοινότητες, κοινωνικό κεφάλαιο.

Abstract

The subject of our current contemporary and quality-oriented research concerns Art as a means of empowering small rural communities. In order to explore the empowering role of Art, the community we worked with is that of Melissochori, a small provincial village, east of Larissa. The main purpose of the study is to investigate the way in which the contact with art and specifically with the Visual Arts can affect the relationships, networks, and participation of a community in collective action, while an equally important goal is to create a "bridge" between the Visual Arts and this specific community. Our

study includes two interrelated phases, the research process and the implementation of an artistic project which in this case concerns the conduct of five visual art workshops for adults. The empirical material was collected through the method of Focus Groups. During the research, two F.G. were implemented, one at the beginning of the visual art workshops and one at the end. In the first F.G. 5 adult women participated while in the second 6 adults, 3 men and 3 women. The artistic activity was attended by an average of 8.6 people, both women and men, permanent residents of the village. Thematic analysis was used as a method of analyzing the empirical material, the findings of which showed (among other things) the empowerment at the individual level with elements concerning the acquisition of knowledge, the emergence of the artistic-creative self, the exploration of artistic skills, the "liberated" expression, and re-socialization. However, an important finding worth mentioning is related to the need that was created not only for the continuation of the project but also for the implementation of an exhibition, in order for the participants to communicate their efforts with the rest of the community. Their ultimate goal is to inspire young children to engage in such artistic, empowering processes and in order to achieve this, they are willing to activate their acquaintances and social networks, for the benefit of the community.

Keywords: Art, empowerment, provincial communities, social capital.

Εισαγωγή

Η τέχνη είναι μοναδικά ικανή να δημιουργήσει έναν τρίτο χώρο. Έναν ανοιχτό χώρο συνάντησης, όπου οι σχέσεις, οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση τείνουν να διασκορπιστούν, μπορούν να συνενωθούν. Είναι το έδαφος στο οποίο οι άνθρωποι μπορούν να ξεπεράσουν τα όριά τους και να εγκαταλείψουν τις προκαταλήψεις τους προκειμένου να βρουν κοινό έδαφος. Η τέχνη αφορά στην αλλαγή της νοοτροπίας. Η τέχνη είναι ένας ψυχικός καθώς και ένας πολιτιστικός χώρος, περιλαμβάνει την ικανότητα να δουλεύεις με δημιουργική ψευδαίσθηση και να σκέφτεσαι πώς θα μπορούσαν τα πράγματα να είναι αλλιώς...¹

Η Τέχνη υπάρχει παντού γύρω μας. Όπως η ενέργεια έτσι και η Τέχνη μετατρέπεται σε μορφές και σχήματα. Βρίσκει τον τρόπο να τρυπώσει ακόμη και στα πιο απίθανα μέρη, να μας φέρει κοντά, να μας διδάξει και να μας κάνει να ξεχνάμε. Αλλά πως μπορεί η Τέχνη να δημιουργεί γέφυρες και αυτόν τον τρίτο χώρο όπου όλα τείνουν να συνυπάρξουν αρμονικά; Αυτό είναι και το ερώτημα το οποίο διαπραγματευόμαστε και στην παρούσα μελέτη η οποία δεν εστιάζει μόνο στην Τέχνη ως έννοια

¹ “Art is particularly uniquely able to generate a third space, which is an open space of encounter, where these relationships which otherwise tend to be settled and rather segregated and dispersed can coalesce. it is the ground on which people can transgress their boundaries and abandon their preconceptions about one another and what their proper roles are in order to find a new ground. it involves a change in mindset, it is a mental space as well as a cultural space. it involves the ability to work with creative illusion for want for a better phrase, to think about how things could be different, and yes, artists are uniquely well placed to do that” Karen Smith. (2018). *PERSISTENT ENCOUNTER. What is the relationship between social capital and Creative People and Places?* England. CREATIVE PEOPLE AND PLACES. σελ: 37

αυτούσια αλλά σε συνάρτηση με τις κοινότητες και τους ανθρώπους της. Συγκεκριμένα το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Γιατί όμως οι Εικαστικές Τέχνες;

Η εικόνα κρύβει πάνω της μια αναμφίβολα μεγάλη δύναμη καθώς είναι από τη φύση της ανοιχτή σε πληθώρα ερμηνειών και προσεγγίσεων οι οποίες δεν καθορίζονται μόνο από τον δημιουργό της αλλά και από τον θεατή-αποδέκτη, χτίζοντας έτσι μια διαλογική σχέση μεταξύ τους. Η οπτική απεικόνιση έχει μοναδικές ιδιότητες, μας υποβάλλει σε ιδιαίτερες συγκινησιακές καταστάσεις και καταγράφεται στο υποσυνείδητο και στη μνήμη μας χωρίς πολλές φορές να την επεξεργαζόμαστε. Η κοινωνία μας αποκτά ολοένα και πιο οπτικό χαρακτήρα αφού η εικόνα εμφανίζεται σε ποικίλες φάσεις της ζωής μας και αυτός είναι ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους οι μελετητές δημιούργησαν μια πληθώρα ερευνητικών πρακτικών με βάση τις εικαστικές τέχνες οι οποίες φαίνεται να διεισδύουν σε πολλές εκφάνσεις της ζωής μας και συνεπώς να αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης σε σχέση με πολλά κοινωνικά και προσωπικά ζητήματα. ² Συγκεκριμένα οι συμμετοχικές εικαστικές ερευνητικές μέθοδοι αποτελούν μια σειρά συγκεκριμένων πρακτικών μέσα από τις οποίες οι συμμετέχοντες στην έρευνα δημιουργούν έργα τέχνης. Τα έργα αυτά λειτουργούν εν τέλη και ως δεδομένα της ίδιας της έρευνας ή σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση των δεδομένων. Το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται ορισμένες φορές σε συνέχεια των συνεντεύξεων ή της εθνογραφικής έρευνας ως μέσο επεξεργασίας των δεδομένων. ³ Ο George Mills ήταν από τους πρώτους ερευνητές που προέτρεψε τους ανθρωπολόγους να χρησιμοποιήσουν τις εικαστικές τέχνες στην έρευνά τους, τονίζοντας μάλιστα τη σημασία της μεθόδου αυτής ως πηγή πληροφόρησης, για τον εντοπισμό των κοινών χαρακτηριστικών μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας. Στα συμμετοχικά ερευνητικά έργα η αρτιότητα και η αισθητική του παραγόμενου έργου τέχνης έρχεται σε δεύτερη μοίρα, καθώς στο επίκεντρο βρίσκονται παράγοντες όπως η έκφραση, η εξωτερική και αποτύπωση των εσωτερικών καταστάσεων και συναισθημάτων των συμμετεχόντων και η καλλιέργεια του ενδοστοχασμού. ⁴ Ωστόσο και παρά το γεγονός πως δημιουργείται από ερασιτέχνες, το εικαστικό έργο ενδέχεται να είναι πολύ δυνατό αφού πηγάζει από αυθεντικά συναισθήματα, βιώματα και εμπειρίες των ατόμων.

Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της παρούσας έρευνας λοιπόν είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με τις εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επιρροή σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, οι δεσμοί με τον τόπο, η λειτουργία της κ.α. ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «γέφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της παρούσας μελέτης ερευνούμε μεταβολές σε

² Leavy, P. (2015). *Η καλλιτεχνική δημιουργία ως μέθοδος. Έρευνα μέσω της τέχνης*. Αθήνα. Εκδόσεις GUTENBERG. σελ: 343-347.

³ Leavy, P. (2015). *ο.π.* σελ: 354.

⁴ *ο.π.* σελ: 346-355.

παράγοντες που αφορούν τόσο σε ατομικό (Πολιτισμικό κεφάλαιο, δεξιότητες, απόκτηση γνώσεων κ.α.) όσο και σε συλλογικό/κοινωνικό επίπεδο, με ιδιαίτερη έμφαση στα στοιχεία εκείνα που μαρτυρούν αλλαγές σε στοιχεία της κοινωνικής ζωής όπως το Κοινωνικό Κεφάλαιο, τα δίκτυα, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, η αίσθηση της ταυτότητας του τόπου, η συλλογική δράση κ.ο.κ. Ακόμη, και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ' νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε παντελώς εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Ειδικότερα και όσον αφορά τις φάσεις της έρευνας, κατά την διεξαγωγή της πρώτης Ο.Ε. στόχος μας είναι η παραγωγή εμπειρικού υλικού με σκοπό την απόκτηση γνώσης που αναφέρεται στην ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων του χωριού, στη σχέση και τους συναισθηματικούς δεσμούς των ατόμων με τον τόπο, στα δίκτυα της κοινότητας με εξωτερικούς θεσμούς και ομάδες αλλά και στην επαφή των ερευνώμενων με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές πρακτικές. Η μελέτη των χαρακτηριστικών αυτών θα ενισχύσουν την βαθύτερη κατανόησή μας για τις εσωτερικές και εξωτερικές διαδικασίες της υπό μελέτη κοινότητας και θα μας παρέχουν μια πιο σφαιρική και εμπειριστατωμένη άποψη για τον τρόπο που η ίδια λειτουργεί. Ωστόσο και μέσω της διεξαγωγής της δεύτερης Ο.Ε. ως στόχος τίθεται η συλλογή εμπειρικού υλικού που αφορά στις εμπειρίες των συμμετεχόντων/ουσών στα εικαστικά εργαστήρια με σκοπό τον εντοπισμό στοιχείων που δύναται να μαρτυρούν αλλαγές τόσο σε προσωπικό όσο και σε ομαδικό/κοινωνικό επίπεδο. Τέλος ο εμπλουτισμός της ήδη υπάρχουσας βιβλιογραφίας, με νέα ερευνητικά δεδομένα προσανατολισμένα στο ιδιαίτερο εκείνο θέμα των Εικαστικών Τεχνών και της εφαρμογής τους στην κοινότητα, αποτελεί ακόμη έναν σπουδαίο στόχο της παρούσας μελέτης.

Βιβλιογραφική τεκμηρίωση

Η διεθνής βιβλιογραφία προσφέρει πολλά παραδείγματα για τον τρόπο με τον οποίο οι καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες δύναται να ενισχύσουν άτομα και κοινότητες σε πολλαπλά επίπεδα. Στο άρθρο των Catherine H. Stein και David A. Faigin. (2015) παρουσιάζονται δείγματα ερευνών που διενεργήθηκαν με βάση καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες σε διάφορες περιοχές της Αμερικής. Στόχος των ερευνών αυτών υπήρξε η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ καλλιτεχνικών προγραμμάτων και κοινωνικής αλλαγής, υποστηρίζοντας πως παρά τις όποιες προκλήσεις, τέτοιου είδους παρεμβάσεις ενισχύουν, μεταξύ άλλων, τη συμμετοχή και την ανάπτυξη της πολιτισμικής συνείδησης. Η έρευνα της Julia Anwar McHenry (2011) αφορά σε απομονωμένες επαρχιακές περιοχές της μέσο-δυτικής Αυστραλίας και επιχειρεί να εξερευνήσει τον ρόλο των Τεχνών στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα παρείχε μια εσωτερική ματιά στον τρόπο με τον οποίο η επαφή με καλλιτεχνικές πρακτικές προωθεί την υιοθέτηση της πολιτικής και κοινωνικής συμμετοχής. Μέσω της ικανότητας των Τεχνών να επικοινωνούν τον πολιτισμό και το νόημα, διαπιστώθηκε η ενίσχυση της αίσθησης τόπου (sense of place) και της συμμετοχικότητας. Τα μέλη της κοινότητας απέκτησαν φωνή σε ζητήματα που τους αφορούσαν ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και δικτύωση, στοιχεία απαραίτητα για την υγεία και το ευ ζην των κατοίκων. Η συμβολή της δημιουργικότητας στην ανάπτυξη και αναζωογόνηση των επαρχιακών και απομονωμένων περιοχών

της Αυστραλίας αποτελεί το κεντρικό θέμα και στο επιστημονικό άρθρο του Kim Dunphy (2009). Ευρήματα της Αυστραλιανής βιβλιογραφίας που παρουσιάζονται εδώ επισημαίνουν πως οι καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες καθίστανται μεγίστης σημασίας στην ανάπτυξη των απομονωμένων, επαρχιακών περιοχών καθώς προωθούν την ενδυνάμωση σε πολλαπλά επίπεδα όπως αυτό της οικονομίας, της οικολογίας, της κοινωνικής συμπερίληψης και της συμμετοχής στα κοινά. Στη μελέτη των Crawshaw J. και Gkartzios M. (2018) με επίκεντρο το Holy Island του Lindisfarne στα βορειοανατολικά της Αγγλίας, οι ερευνητές μέσω της εθνογραφικής μεθόδου και της καλλιτεχνικής προσέγγισης, διερεύνησαν τον τρόπο με τον οποίο η τέχνη λειτουργεί, στο πλαίσιο των ενδογενών μορφών κοινοτικής ανάπτυξης. Μέσα από 20 καλλιτεχνικά εργαστήρια, τα οποία περιλάμβαναν μεταξύ άλλων, φωτογραφία, χορό, θέατρο, performance και ζωγραφική διερευνήθηκε η σημασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας στις διαδικασίες της κοινοτικής ανάπτυξης καθώς και ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι συνδέονται με το φυσικό κεφάλαιο του τόπου. Μέσω της σχεσιακής της πρακτικής, η τέχνη αποτέλεσε μια ευκαιρία για συλλογική αναστοχαστικότητα επάνω σε θέματα ταυτότητας και συγκρούσεων παρέχοντας τη δυνατότητα για εξερεύνηση των δυνατοτήτων και ενδυνάμωση εκ των έσω. Η έρευνα της Ann Markusen (2007) επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο η υιοθέτηση καλλιτεχνικών πρακτικών, η μόνιμη εγκατάσταση καλλιτεχνών σε μια κοινότητα και η δημιουργία υποδομών, αφιερωμένων στην τέχνη, συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη ενός τόπου τονίζοντας, μεταξύ άλλων, πως οι καλλιτέχνες που δραστηριοποιούνται σε μια κοινότητα, δύναται όχι μόνο να αποτελέσουν πρότυπο προς μίμηση για τους κατοίκους αλλά και μέσω της καλλιτεχνικής τους δραστηριότητας να μετατρέψουν τον τόπο αυτό σε πόλο έλξης για νέους κατοίκους. Στη συνέχεια, αξίζει να αναφερθούμε και στην έρευνα του Michael Woods (2012) μέσα από την οποία αναλύεται η έννοια και τα χαρακτηριστικά της δημιουργικής επαρχιακής κοινότητας (rural creativity), η αξία της οποίας επικεντρώνεται στο να φέρει τους ανθρώπους κοντά και να βοηθήσει τις κοινότητες να ανταποκριθούν σε κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Η μελέτη υποστηρίζει πως οι Τέχνες όπως η λογοτεχνία, η ποίηση, ο κινηματογράφος κ.α. μπορούν να αποτελέσουν το μέσο επαναδιαπραγμάτευσης της τοπικής ταυτότητας. Αρκετές είναι και οι έρευνες εκείνες οι οποίες προσανατολίζονται και στην ενδυνάμωση των κοινοτήτων μελετώντας συγκεκριμένα τα οφέλη εκείνα που παράγονται σε σχέση με το κοινωνικό κεφάλαιο. Στο βιβλίο των Putnam και Feldstein «Better together» οι συγγραφείς μας υπενθυμίζουν πως *οι πολιτιστικές δραστηριότητες επηρεάζουν το Κοινωνικό Κεφάλαιο τόσο άμεσα και έμμεσα όσο και μακροπρόθεσμα, συμπληρώνοντας πως οι τέχνες αποτελούν όχι μόνο ένα ισχυρό εργαλείο υπέρβασης των πολιτιστικών και δημογραφικών διαφορών που μας χωρίζουν αλλά και ένα μέσο για να ανακαλύψουμε βαθύτερες πνευματικές συνδέσεις.*⁵ Το πολύτιμο ερευνητικό άρθρο των Gayle McPherson και Jenny Flinn (2006) διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η

⁵ “Cultural endeavors offer social capital effects both direct and indirect, immediate and long lasting. The arts provide a powerful way to transcend the cultural and demographic boundaries that divide us and to find deeper spiritual connections.” Marc A. Biernbaum. (2019). *Notes on the Arts and Social Capital*. www.researchgate.net/publication/332011866. σελ:1

τέχνη ενθαρρύνει τη ενεργό συμμετοχή των ατόμων στην κοινότητα. Το κείμενο αυτό παρουσιάζει τα οφέλη που προκύπτουν από την ενασχόληση με καλλιτεχνικά project τόσο σε ατομικό όσο και σε επίπεδο κοινότητας τα οποία έμμεσα οδηγούν στην εδραίωση του Κοινωνικού Κεφαλαίου. Η καλλιέργεια κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, η διεύρυνση των κοινωνικών επαφών και δικτύων, η εκδήλωση της καλλιτεχνικής προδιάθεσης, η προώθηση της κοινωνικής συνοχής και του ευζην και η δημιουργία συλλογικής ταυτότητας αποτελούν όλα διαδικασίες ενδυνάμωσης οι οποίες εξοπλίζουν τα μέλη της κοινότητας με τις ικανότητες εκείνες που απαιτούνται για τη εκπροσώπησή της στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Τέλος, και παρά την εκτενή παρουσίαση των θετικών στοιχείων, στο κείμενο δεν παραλείπεται η αναφορά στις αρνητικές διαστάσεις που ενδέχεται να προκύψουν όπως ο αποκλεισμός ατόμων εξαιτίας των διαφορών που ενδέχεται να προκύψουν με βάση το προσωπικό γούστο. Τέλος στην ερευνητική ανασκόπηση των Norma Daykin και συν (2021) παρουσιάζονται αποτελέσματα από έρευνες με επίκεντρο την παραγωγή ΚΚ μέσω της Τέχνης. Τα στοιχεία δείχνουν πως οι συμμετοχικές τέχνες δημιουργούν «γέφυρες» μέσα από πληθώρα διαδικασιών ενώ έχει παρατηρηθεί πως προωθείται η γνώση, η ευαισθητοποίηση και η επιθυμία για επαγγελματική εξέλιξη μέσω της Τέχνης. Η κριτική που παρουσιάζεται σε αυτή την περίπτωση αφορά σε ζητήματα βιωσιμότητας των καλλιτεχνικών πρωτοβουλιών και στις ιεραρχίες που δύναται να δημιουργηθούν με βάση τις δεξιότητες και τα αισθητικά κριτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1 Η ενδυνάμωση ως έννοια

Μια από τις σημαντικότερες έννοιες που απασχολούν την παρούσα έρευνα είναι αυτή της ενδυνάμωσης. Η βαθύτερη ανάλυση και κατανόηση της έννοιας αυτής θεωρείται απαραίτητη για την παρούσα έρευνα και το αντικείμενο μελέτης της καθώς θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι ενδυναμωτικές καλλιτεχνικές διαδικασίες που εφαρμόζονται, επηρεάζουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ατομικά αλλά και συλλογικά. Η έννοια της ενδυνάμωσης συναντάται σε πολλά και διαφορετικά επιστημονικά πεδία όπως αυτό της ψυχολογίας, της εκπαίδευσης, της κοινοτικής ανάπτυξης και κοινωνικών κινημάτων και αποτελεί ένα θεωρητικό μοντέλο για την κατανόηση των ατομικών και συλλογικών διαδικασιών με σκοπό την απόκτηση του ελέγχου και την άσκηση επιρροής επάνω σε θέματα που αφορούν στην ποιότητα της κοινωνικής ζωής. Σύμφωνα με τον Rappaport (1987) η ενδυνάμωση δύναται να πραγματοποιηθεί σε πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης ενώ *ορίζεται ως η διαδικασία μέσω της οποίας οι άνθρωποι, οι οργανώσεις και οι κοινότητες αποκτούν έλεγχο επάνω σε θέματα που τους απασχολούν.*⁶ Στον ορισμό που παρέχει το Cornell Empowerment Group (1989:2) η

⁶ “Empowerment is a process by which people, organizations and communities gain mastery over issues of concern to them” Zimmerman, M. (1995). *Psychological Empowerment: Issues and illustrations*. American journal of community psychology. Volume 23, Number 5 (1995), 581-599. Σελ:581

ενδυνάμωση θεωρείται ως μια σκόπιμη, προοδευτικά συνεχής διαδικασία στο επίκεντρο της τοπικής κοινότητας που περιλαμβάνει αμοιβαίο σεβασμό, κριτικό στοχασμό, φροντίδα και συμμετοχή στην ομάδα, μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποκτούν έλεγχο σε πόρους όπως οι πληροφόρηση και οι δεξιότητες που προέρχονται από την εκπαίδευση.⁷ Τέλος, ως ενδυνάμωση μπορεί να θεωρηθεί η διαδικασία εκείνη κατά την οποία τα άτομα μαθαίνουν να αναγνωρίζουν την ακριβέστερη αντιστοιχία μεταξύ των στόχων τους και του τρόπου επίτευξής τους, καθώς και τη σχέση μεταξύ των προσπαθειών και των αποτελεσμάτων που αυτές επιφέρουν στη ζωή τους.⁸ Σύμφωνα με τα παραπάνω καθίσταται σαφές πως οι κεντρικές ιδέες πίσω από την έννοια ορίζονται ως οι προσπάθειες για απόκτηση κυριότητας και πρόσβασης σε πόρους και η συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες ενώ όσον αφορά τη μέτρηση της ο Zimmerman (1995) δηλώνει πως η ενδυνάμωση αποτελεί μια ευρύτερη έννοια την οποία δεν θα καταφέρουμε να σκιαγραφήσουμε με ακρίβεια μέσω της χρήσης ενός και μοναδικού εργαλείου καθώς είναι στη φύση της να λαμβάνει διαφορετικές μορφές ανάλογα με το περιβάλλον, τον υπό μελέτη πληθυσμό και το περιεχόμενο στο οποίο δρα.⁹ Πράγματι η μέτρηση της έννοιας αποτελεί μια περίπλοκη διαδικασία καθώς εξαρτάται από το εκάστοτε περιβάλλον στο οποίο εμφανίζεται, ενώ υπόψιν πρέπει να ληφθεί το γεγονός πως κάθε άτομο/κοινότητα έχει διαφορετικές ανάγκες για ενδυνάμωση. Η έννοια αυτή παρότι χρήσιμη δεν αποτελεί πανάκεια σε όλα τα προβλήματα αλλά παραμένει ωστόσο μια χρήσιμη κατασκευή που μας παρέχει το θεωρητικό πλαίσιο μέσα από το οποίο κατανοούμε τη σημασία της συμμετοχής.

1.1.1 Τα επίπεδα ανάλυσης

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως η έννοια της ενδυνάμωσης αποτελεί μια πολυσύνθετη δομή που πραγματοποιείται σε πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης, τα οποία είναι ωστόσο αλληλένδετα μεταξύ τους. Η ενδυνάμωση σε **ατομικό επίπεδο** ανάλυσης (*Psychological Empowerment*) είναι μια διαδικασία η οποία περιλαμβάνει πεποιθήσεις για την ικανότητα του ατόμου, προσπάθειες για την απόκτηση του ελέγχου και την κυριότητα της ζωής του, καθώς και μια κριτική κατανόηση του κοινωνικοπολιτικού του περιβάλλοντος.¹⁰ Αυτή η μορφή ατομικής ενδυνάμωσης εξαρτάται από το πλαίσιο και τον υπό μελέτη πληθυσμό ενώ οι διαστάσεις της περιλαμβάνουν τον ενδοπροσωπικό (intrapersonal), τον αλληλεπιδραστικό (interactional) και τον συμπεριφορικό (behavioral) παράγοντα. Ο πρώτος αναφέρεται στην αντίληψη των ατόμων για την ικανότητά τους να ασκούν επιρροή στο κοινωνικό-

⁷ Μιχάλης Φωτιάδης, Αλέξανδρος Γεωργόπουλος. (2015). *Η ενδυνάμωση ως αποτέλεσμα συμμετοχής και μάθησης στην κοινότητα*. Πρακτικά 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ.

⁸ “Empowerment may be seen as a process where individuals learn to see a closer correspondence between their goals and a sense of how to achieve them, and a relationship between their efforts and life outcomes” Zimmerman, M.(2012). *Empowerment Theory, Psychological, Organizational and community levels of analysis*. Researchgate.net. Σελ:43.

⁹ “Empowerment is an open ended construct that may not be fully captured by a single operationalization uniformly applied because, by its very nature it takes on different forms in distinct populations, contexts and times” Zimmerman, M.(2012) ο.π. Σελ:58.

¹⁰ “Psychological empowerment (PE) includes beliefs about one’s competence, efforts to exert control and an understanding of the sociopolitical environment” Zimmerman, M.(2012). ο.π. Σελ:46.

πολιτικό σύστημα, ενώ ο δεύτερος αφορά στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα χρησιμοποιούν τις αναλυτικές τους ικανότητες (analytic skills) προκειμένου να ασκήσουν επιρροή στον περίγυρό τους.¹¹ Τέλος ο συμπεριφορικός παράγοντας της ΨΕ αναφέρεται σε συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες κάποιος/α προβαίνει προκειμένου να ασκήσει επιρροή στο κοινωνικοπολιτικό του περιβάλλον μέσω της συμμετοχής του/της σε δραστηριότητες κοινοτικής βάσης όπως σε ομάδες αυτοβοήθειας, πολιτικές και θρησκευτικές οργανώσεις, εθελοντισμό κ.α.¹² Το επόμενο επίπεδο ανάλυσης αφορά στην ενδυνάμωση σε **επίπεδο οργανώσεων** (organizational empowerment). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αποσαφηνίσουμε τη διαφορά μεταξύ των οργανώσεων αυτών που λειτουργούν ενδυναμωτικά στα μέλη τους (empowering organizations) και εκείνων που χρησιμοποιούν την ισχύ τους με σκοπό την επιρροή των πολιτικών αποφάσεων (empowered organizations). Εντός των ενδυναμωτικών οργανώσεων (empowering organizations) καλλιεργείται συχνά ένα υποστηρικτικό κλίμα ανάπτυξης δεξιοτήτων οι οποίες σε συνδυασμό με τη συμμετοχή των μελών στις κοινωνικές δραστηριότητες που προσφέρονται, προάγουν το αίσθημα της απόκτησης του ελέγχου, ενός βασικού συστατικού της ενδυναμωτικής διαδικασίας. Η άσκηση επιρροής και η εμπλοκή στη λήψη πολιτικών αποφάσεων μπορεί να μην είναι στα άμεσα ενδιαφέροντα των ομάδων αυτών, ωστόσο παρέχουν τη δυνατότητα για ανταλλαγή χρήσιμων πληροφοριών ανάμεσα σε ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την οικοδόμηση του αισθήματος του ανήκειν και τη δημιουργία μιας συλλογικής ταυτότητας. Για τις οργανώσεις εκείνες οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ενδυναμωμένες (empowered organizations), ως κύριο χαρακτηριστικό τους ορίζεται η διαμεσολαβητική τους στάση στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, ενώ σε αντίθεση με την πρώτη περίπτωση, η παροχή ενδυναμωτικών δραστηριοτήτων προς τα μέλη δεν θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση. Στο εννοιολογικό μοντέλο αυτών των οργανισμών περιλαμβάνονται τρεις παράγοντες, ο ενδοοργανωτικός (intraorganizational), ο διοργανωτικός (interorganizational) και ο εξωοργανωτικός (extraorganizational). Ο πρώτος αναφέρεται σε χαρακτηριστικά που αναπαριστούν την εσωτερική δομή και λειτουργία των οργανώσεων, ο δεύτερος αφορά στις διασυνδέσεις μεταξύ αυτών ενώ ο τρίτος παράγοντας αναφέρεται στις δράσεις στις οποίες προβαίνει μια οργάνωση προκειμένου να επηρεάσει το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο και δραστηριοποιείται.¹³ Τέτοιου είδους οργανώσεις τείνουν να επιτυγχάνουν τους στόχους τους και να ευημερούν ανάμεσα σε ανταγωνιστές, ενώ δύναται να επεκτείνουν την επιρροή τους σε ποικίλα ακροατήρια.¹⁴ Τέλος και παρά τον όποιο διαχωρισμό ανάμεσα σε ενδυναμωτικές και

¹¹ “The interactional component of PE refers to how people use analytic skills to influence their environment” Zimmerman, M.(2012).ο.π.Σελ:47.

¹² “The behavioral component of PE refers to the specific actions one takes to exercise influence on the social and political environment through participation in community organizations and activities” Marc A. Zimmerman, Barbara A. Israel, Amy Schulz, and Barry Checkoway. (1992). Further Explorations in Empowerment Theory: An Empirical Analysis of Psychological Empowerment. American Journal of Community Psychology, Vol 20, No. 6, (1992). Σελ:708

¹³ Zimmerman, M. (2004). *Beyond the Individual: Toward a Nomological Network of Organizational Empowerment*. American Journal of Community Psychology. www.researchgate.net.σελ:131

¹⁴ Zimmerman, M. (2012). ο.π. Σελ:52.

ενδυναμωμένες οργανώσεις, σημαντικό είναι να γνωρίζουμε πως μια οργάνωση ενδέχεται να φέρει και τα δύο χαρακτηριστικά.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, θα ήταν εύκολο να υποθέσουμε πως μια απλή συνάθροιση πολλών ενδυναμωμένων ατόμων (empowered individuals) ισοδυναμεί αυτόματα με μια ενδυναμωμένη κοινότητα (empowered community) όμως ο ισχυρισμός αυτός θα ήταν λάθος. Η ενδυνάμωση σε **επίπεδο κοινότητας** αναφέρεται στη συλλογική δράση με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής εντός της κοινότητας αλλά και των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων οργανώσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή.¹⁵ Ενδυναμωμένη κοινότητα (empowered community) θεωρείται εκείνη η οποία ξεκινάει τις προσπάθειες για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της ζωής των πολιτών της, αντιμετωπίζει τους κινδύνους που απειλούν το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής των κατοίκων,¹⁶ ενθαρρύνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες και δράσεις που προωθούν την κοινωνικοποίηση και την καλλιέργεια δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα δημιουργεί πρόσβαση σε πόρους. Το ανοιχτό σύστημα διακυβέρνησης μιας κοινότητας, με ηγεσία η οποία μεριμνά για την ευημερία του τόπου και εισακούει τα αιτήματα και τις ανησυχίες των ανθρώπων θεωρείται μια ενδυναμωτική διαδικασία ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των οργανώσεων της κάθε κοινότητας. Τέλος ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο που απασχολεί και την παρούσα εργασία είναι η σύνδεση της ατομικής και κοινοτικής ενδυνάμωσης ως μιας διαδικασίας αμφίδρομης και ανατροφοδοτούμενης, αφού το άτομο και η κοινότητα είναι θεμελιωδώς συνδεδεμένα καθώς η ενδυνάμωση είναι μια διεργασία η οποία συμβαίνει στον καθένα/μία σε συνάρτηση με τους υπόλοιπους. Στόχος της καλλιτεχνικής ενδυναμωτικής διαδικασίας δεν είναι μόνο η παραγωγή γνώσεων και η εξερεύνηση των εικαστικών τεχνών προ όφελος της ατομικής εξέλιξης των συμμετεχόντων/ουσών, αλλά η ενδυνάμωση η οποία λαμβάνει χώρα σε συνάρτηση με την υπόλοιπη κοινότητα και τους οργανισμούς που (τυχόν να) εδράζονται και δραστηριοποιούνται σε αυτήν.

1.1.2 Ενδυναμωτικές διαδικασίες και αποτελέσματα

Ως ενδυναμωτικές διαδικασίες (empowering processes) ορίζονται εκείνες μέσω των οποίων δίνεται η δυνατότητα στα άτομα να ελέγξουν τις αποφάσεις που αφορούν την πορεία της ζωής τους. Μια ενδυναμωτική διαδικασία σε ατομικό επίπεδο δύναται να περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε συλλογικές δραστηριότητες, ενώ σε επίπεδο οργανώσεων ως ενδυναμωτική διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί η λήψη συλλογικών αποφάσεων και ο διαμοιρασμός της εξουσίας. Όσον αφορά στην κοινότητα, οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν τη συλλογική δράση για την πρόσβαση σε κοινοτικούς πόρους. Στην ειδική

¹⁵ “Empowerment refers to collective action to improve the quality of life in a community and the connections among community organizations”

Perkins, Douglas D., Zimmerman, Marc A. (1995). *Empowerment Theory Research and Application*. American Journal of Community Psychology Vol. 23, No. 5. Σελ:571.

¹⁶ Στην περίπτωση της έρευνας των Φωτιάδη. Μ και Γεωργόπουλο. Α, τα μέλη μιας μικρής κοινότητας συμμετείχαν σε συλλογική δράση με σκοπό την αντιμετώπιση περιβαλλοντικού προβλήματος. Μιχάλης Φωτιάδης, Αλέξανδρος Γεωργόπουλος. (2015). ο.π.

περίπτωση όπου ερευνητές/τριες αποφασίζουν να συνεργαστούν με μια κοινότητα αυτό σημαίνει πως οι συμμετέχοντες/ουσες θα πρέπει να αποτελούν βασικό μέλος στην όλη διαδικασία της υλοποίησης και αξιολόγησης της δράσης ενώ, προκειμένου να χτιστεί μια συλλογική ταυτότητα, οι ίδιοι θα πρέπει να ενστερνιστούν τον ρόλο τους ως μέλη της κοινότητας και να αντιμετωπίζουν τα άτομα ως ισότιμους εταίρους. Ένας/μία ερευνητής/τρια πρέπει να δημιουργεί ευκαιρίες για μάθηση και να προωθεί την καλλιέργεια δεξιοτήτων έτσι ώστε αργότερα τα μέλη της κοινότητας να λειτουργούν αυτόνομα και χωρίς τη βοήθεια των ειδικών. Αξίζει δε να αναφερθεί πως μια προσέγγιση που αποτελεί παράδειγμα ενδυναμωτικών διαδικασιών είναι και η Συμμετοχική Έρευνα Δράσης (ΣΕΔ) η οποία αποτελεί μεταξύ άλλων και ένα όχημα για κοινωνική αλλαγή. Μέσω της ΣΕΔ τα άτομα μαθαίνουν να συνεργάζονται, να αναπτύσσουν ηγετικές ικανότητες, να μαθαίνουν πως να διαχειρίζονται τους πόρους προς όφελός τους και να είναι σε θέση να λάβουν τις δικές τους αποφάσεις με γνώμονα το συμφέρον και το καλό της κοινότητας.¹⁷ Όσον αφορά στα ενδυναμωτικά αποτελέσματα (*empowered outcomes*) αυτά αναφέρονται σε συγκεκριμένες λειτουργίες μέτρησης (ποσοτικές και ποιοτικές) που δύναται να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη της επίδρασης των παρεμβάσεων που σχεδιάστηκαν προκειμένου να ενδυναμώσουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες, να διερευνήσουν διαδικασίες και μηχανισμούς ενδυνάμωσης και να δημιουργήσουν ένα σύνολο εμπειρικής βιβλιογραφίας που θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της θεωρίας της ενδυνάμωσης.¹⁸ Τα ενδυναμωτικά αποτελέσματα στο ατομικό επίπεδο ανάλυσης περιλαμβάνουν την ικανότητα κινητοποίησης πόρων ενώ για το οργανωτικό επίπεδο ανάλυσης τα αποτελέσματα αυτά αφορούν στην εδραίωση των δικτύων μιας οργάνωσης και την επιρροή του πολιτικού συστήματος. Τέλος στο κοινοτικό επίπεδο ανάλυσης ως ενδυναμωτικά αποτελέσματα ορίζονται, μεταξύ άλλων, η δημιουργία οργανωτικών συνασπισμών και η προσβασιμότητα σε πόρους.

1.2 Κοινωνικό Κεφάλαιο

Μια εξίσου σημαντική έννοια που απασχολεί κάθε κοινωνική έρευνα αποτελεί και αυτή του Κοινωνικού Κεφαλαίου (ΚΚ). Η έννοια αυτή θα αποτελέσει έναν βασικό οδηγό και στη δική μας περίπτωση καθώς μέσω αυτής θα διερευνηθούν τα στοιχεία εκείνα που αφορούν στα δίκτυα και στις σχέσεις μεταξύ των ατόμων και των θεσμών που δραστηριοποιούνται στην συγκεκριμένη κοινότητα. Μέσα από τη μελέτη του ΚΚ θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο η καλλιτεχνική δράση λειτουργεί θετικά ή αρνητικά τόσο στη δημιουργία και την διεύρυνση νέων δικτύων όσο και στις μεταβολές στην ποιότητα των σχέσεων.

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο αποτελεί μια πολυσήμαντη έννοια, η οποία εμπεριέχει παράγοντες όπως αυτούς της κοινωνικής συμμετοχής, της εμπιστοσύνης, της αμοιβαιότητας και της αλληλεγγύης και

¹⁷ Zimmerman, M. (1995). σελ :584

¹⁸ “Empowered outcomes refer to specific measurement operations that maybe used to study the effects of interventions designed to empower participants, investigate empowering processes and mechanisms, and generate a body of empirical literature that will help develop empowerment theory” ο.π.σελ:585

παρόλο που προσεγγίστηκε (και εξακολουθεί να προσεγγίζεται) από πλήθος επιστημόνων είναι γεγονός πως μέχρι και σήμερα δεν υφίσταται ένας παγκόσμιος ορισμός που να σκιαγραφεί πλήρως τον ρόλο και τη λειτουργία του τόσο σε ατομικό όσο και σε επίπεδο κοινότητας. Η δημιουργία και η επικράτηση ενός και μοναδικού εργαλείου μέτρησης του ΚΚ είναι μια εξίσου δύσκολη εργασία καθώς το ΚΚ είναι μια έννοια «ρευστή» η οποία τείνει να μεταβάλλεται ανάλογα με το πλαίσιο εφαρμογής.¹⁹ Σε γενικές γραμμές μπορούμε να ορίσουμε το Κοινωνικό Κεφάλαιο ως ένα είδος άυλου πόρου ο οποίος οικοδομείται μέσα από τις ανθρώπινες σχέσεις, το καλόβουλο πνεύμα από το οποίο αυτές διαπνέονται και το απόθεμα της αλληλεγγύης μεταξύ ατόμων και ομάδων.²⁰ Ο κοινωνιολόγος J. Coleman υπήρξε από τους πρώτους ερευνητές ο οποίος στερώσε την έννοια στην διανοητική ατζέντα, υποστηρίζοντας ότι το ΚΚ ενσωματώνεται στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, δύναται να διευκολύνει την παραγωγική δραστηριότητα και εκδηλώνεται μέσω της αξιοπιστίας και της εμπιστοσύνης.²¹ Το ΚΚ αποτελεί για τον J. Coleman ένα ατομικό χαρακτηριστικό το οποίο *απαρτίζεται από ποικίλες οντότητες της κοινωνικής δομής που σχηματίζονται και οργανώνονται από τις βολонταριστικές δυνάμεις των δρώντων υποκειμένων που στοχεύουν στη μεγιστοποίηση του ατομικού και συλλογικού οφέλους.*²² Για τον P. Bourdieu το ΚΚ αποτελεί εξίσου ένα ατομικό αγαθό του οποίου η ποσότητα εξαρτάται από το μέγεθος του κεφαλαίου που διαθέτουν οι άνθρωποι οι οποίοι και συναναστρέφονται μαζί του. Για τον ίδιο, το ΚΚ ορίζεται ως *το σύνολο των πραγματικών ή των συμβολικών πόρων, οι οποίοι συνδέονται με πολλαπλά δίκτυα, που διατηρούνται στο χρόνο και συσχετίζονται με εν πολλοίς θεσμοθετημένες σχέσεις αμοιβαίας αποδοχής και αναγνώρισης.*²³ Τέλος και σε αντίθεση με τους παραπάνω ο πολιτικός επιστήμονας R. Putman θεωρεί το ΚΚ ως συλλογικό αγαθό το οποίο περιγράφεται ως *τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών οργανισμών, όπως εμπιστοσύνη, νόρμες και δίκτυα, τα οποία δύναται να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνίας, διευκολύνοντας τις συντονισμένες δράσεις.*²⁴ Οι παραπάνω προσεγγίσεις στην έννοια του ΚΚ αποτελούν από τις πιο διαδεδομένες και παρά τις διαφορές τους μπορούμε να συμπεράνουμε πως το ΚΚ ενυπάρχει μέσα στις ανθρώπινες σχέσεις και δεν αποτελεί ένα εξ' ολοκλήρου ατομικό χαρακτηριστικό καθώς όχι μόνο εξαρτάται από τρίτους

¹⁹ «Αν και σε γενικές γραμμές η μέτρηση του ΚΚ θεωρείται μια διαδικασία η οποία είναι δύσκολο να επιτευχθεί με μεγάλο βαθμό εγκυρότητας, η πλειοψηφία των ερευνητών οργανώνουν τους δείκτες μέτρησης του κοινωνικού κεφαλαίου γύρω από τις θεματικές που αφορούν το αίσθημα εμπιστοσύνης και ασφάλειας, τα δίκτυα, τις σχέσεις και τη συνδεσιμότητα, τη συμμετοχή και δράση σε θεσμούς καθώς και τις νόρμες και αξίες εντός του κοινωνικού συνόλου» Αναστασία Ζήση. (2021). *Το κοινωνικό κεφάλαιο ως βασική έννοια της Κλινικής Κοινωνιολογίας: Μια επισκόπηση από Tristian Claridge*. Σημειώσεις ΔΜΠΣ «Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη».

²⁰ Αναστασία Ζήση. (2021). ο.π. σελ:6

²¹ “In the 1980s Coleman (1998) put the notion of social capital firmly on the intellectual agenda, arguing that it is embodied in the relations among people, and that it can facilitate productive activity and that it manifests in the trustworthiness and trust“

Stimson Robert et al. (2003). *Measuring Community Strength And Social Capital*. Finland. The European Regional Science Association, ERSA Congress. σελ:13

²² Αναστασία Ζήση. (2013). *Κοινωνία κοινότητα και ψυχική υγεία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Gutenberg. σελ:125

²³ Ανδρέας Τσούνης, Παύλος Σαράφης. (2016). *Κοινωνικό κεφάλαιο: Μια απόπειρα εννοιολογικής οριοθέτησης του όρου*. Το βήμα των κοινωνικών επιστημών. Τόμος ΙΖ.. τεύχος 66. Research gate.σελ:146

²⁴ Κονιόρδος (2006). *Κοινωνικό κεφάλαιο: Μεταξύ θεωρητικής σαφήνειας και σύγχυσης*. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής θεωρίας, 16, 1-38. σελ:19

προκειμένου να πραγματοποιηθεί αλλά θεωρείται πως το άτομο δεν είναι σε θέση να ελέγχει πάντα όλες τις πτυχές του. Το ΚΚ δύναται να συγκεντρώσει χαρακτηριστικά ιδιωτικού και δημόσιου αγαθού παράλληλα καθώς μπορεί να θεωρηθεί ως ένα χαρακτηριστικό που ο κάθε άνθρωπος διαθέτει για τον ίδιο προσωπικά και ταυτόχρονα να αποτελεί δημόσιο πόρο, συλλογικά διαθέσιμο στα μέλη ενός δικτύου.

1.2.1 Η περίπτωση του Κοινωνικού-Πολιτισμικού Κεφαλαίου

Σε αυτό το σημείο έχει ενδιαφέρον να ορίσουμε τις πολιτισμικές εκείνες διαστάσεις του ΚΚ με έναν διαφορετικό τρόπο από αυτόν που περιγράφεται στον ορισμό του Bourdieu. Σύμφωνα λοιπόν με τη θεωρία του Bourdieu (όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη υποενότητα) το ΚΚ ορίζεται ως το σύνολο των πόρων τους οποίους αποκομίζει ένα άτομο μέσα από τις συναναστροφές του, ενώ σε αντίθεση με το ΚΚ, το Πολιτισμικό Κεφάλαιο αναφέρεται στην αξία που συσσωρεύεται λόγω πολιτισμικών ιδιοτήτων και αφορά στις γνώσεις, στις δεξιότητες και στα εκπαιδευτικά και επαγγελματικά προσόντα ενός ατόμου. Σύμφωνα με τον Bourdieu, η αξία αυτή δημιουργείται κατά βάση σε ατομικό επίπεδο και δεν διαβιβάζεται αλλά ούτε έχει τη δυνατότητα να κατανεμηθεί στα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας.²⁵ Ωστόσο υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες το άτομο συσσωρεύει αξία σε ατομικό και ταυτόχρονα σε συλλογικό επίπεδο μέσω της παρουσίας του σε ένα ορισμένο χώρο ή θέση. Στην εναλλακτική αυτή προσέγγιση παρατηρείται η εμφάνιση μιας υβριδικής μορφής ΚΚ που συγκροτείται μέσω των πολιτισμικών δραστηριοτήτων και των κοινών πολιτισμικών συμβόλων που υπάρχουν σε ένα συγκεκριμένο χώρο ενώ σημαντικό ρόλο στη συγκρότηση αυτής την μορφής διαδραματίζουν τα συμβολικά φορτισμένα άτομα όπως χαρισματικές και καλλιτεχνικές προσωπικότητες. *Αυτή η υβριδική οντότητα που μπορεί να οριστεί ως Κοινωνικό Πολιτισμικό κεφάλαιο (ΚΠΚ) ή Κοινωνικοποιημένο Πολιτισμικό Κεφάλαιο αποτελείται από μια συσσωρευμένη συμβολική και λειτουργική αξία που πηγάζει από την κοινή χωρική αναφορά και την παραγόμενη πολιτισμική ταυτότητα που αποδίδεται στον χώρο και στον τόπο βίωσης μιας ανθρώπινης ομάδας ή κοινότητας, μέσω της συνύπαρξης επαναλαμβανόμενων πολιτισμικών δραστηριοτήτων.*²⁶ Κατ' αυτόν τον τρόπο φαίνεται πως παράγεται Πολιτισμικό Κεφάλαιο συνολικά ως συγκεκριμένη συσσώρευση αξίας που εγκαθίσταται σε έναν χώρο και στις κοινές συμβολικές δράσεις ενός τόπου όπως είναι τα μεγάλα πολιτικά γεγονότα, τα πανηγύρια και οι εκδηλώσεις πολιτιστικού περιεχομένου. Μέσω των δράσεων αυτών καλλιεργούνται μορφές συλλογικής δράσης οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας της (κοινωνικής) ζωής των ανθρώπων.²⁷ Το ΚΠΚ χαρακτηρίζεται από μια χωρική διάσταση η μέτρηση της οποίας μπορεί να πραγματοποιηθεί με αναφορά στο υποκειμενικό αλλά και στο συλλογικό επίπεδο κυρίως μέσω τεχνουργημάτων, συμβόλων καθώς και στάσεων για το περιβάλλον ενώ, όπως ακριβώς συμβαίνει με

²⁵ Χτούρης, Σ. (2009). *Η χωρική διάσταση του Κοινωνικού-Πολιτισμικού Κεφαλαίου*. Σύγχρονα θέματα τεύχος 104. Ιανουάριος-Μάρτιος 2009. σ.72-81. σελ:78

²⁶ Χτούρης, Σ. (2009). ο.π. σελ:78

²⁷ Ο.π. σελ:79

το ΚΚ έτσι και το ΚΠΚ χαρακτηρίζεται από τη θετική και αρνητική του διάσταση. Θετικά το ΚΠΚ συσσωρεύεται μέσα από σημαντικά αρχιτεκτονικά έργα με συμβολική αξία, καλλιτεχνικά γεγονότα στα οποία συμμετέχουν μέλη της κοινότητας καθώς και μέσα από τυπικούς και άτυπους θεσμούς στους οποίους λαμβάνουν χώρα δρώμενα όπως εικαστικές και φωτογραφικές εκθέσεις κ.α. Η αρνητική συσσώρευση του ΚΠΚ αφορά σε δραστηριότητες που τείνουν να υποβαθμίσουν την ποιότητα του χώρου, της ζωής και της επικοινωνίας των ατόμων που ζουν σε αυτόν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι περιπτώσεις βανδαλισμών και χουλιγκανισμού, η αυθαίρετη χρήση και οικειοποίηση του δημόσιου χώρου και οι παράνομες κατασκευές που δεν εναρμονίζονται με τους ρυθμούς της ανθρώπινης δραστηριότητας αλλά αντιθέτως την παρεμποδίζουν στην καθημερινότητά της (Χτούρης, Σ. 2009). Η μελέτη της ιδιάζουσας αυτής περίπτωσης του ΚΠΚ συνδέεται άμεσα με το αντικείμενο της έρευνας μας καθώς θα μας βοηθήσει να εντοπίσουμε τυχόν στοιχεία της που δύναται να αναδυθούν κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας/καλλιτεχνικής δράσης. Επιπλέον στόχο της δράσης αποτελεί η παραγωγή και η συσσώρευση αξίας και θετικού ΚΠΚ στα μέλη της κοινότητας ξεχωριστά αλλά και συλλογικά. Η δημιουργία θετικού ΚΠΚ η οποία εκτυλίσσεται κυρίως μέσα από γεγονότα που σχετίζονται με πολιτιστικές εκδηλώσεις και πανηγύρια, αποτελεί συχνό φαινόμενο στην ελληνική ύπαιθρο και ειδικότερα στις μικρές επαρχιακές της κοινότητες όπως αυτή του Μελισσοχωριού. Γι' αυτόν τον λόγο η αναφορά μας σε αυτή τη μορφή θεωρήθηκε απαραίτητη, καθώς η κοινότητα με την οποία συνεργαζόμαστε συγκεντρώνει τέτοιου είδους χαρακτηριστικά.

1.2.2 Οι διαστάσεις του Κοινωνικού Κεφαλαίου

Το ΚΚ δεν αποτελεί μια ομοιόμορφη και ενιαία οντότητα αλλά απαρτίζεται από μορφές οι οποίες μας βοηθούν στη βαθύτερη κατανόηση του όρου φέρνοντάς μας ένα βήμα πιο κοντά στη μέτρησή του. Οι δύο εναλλακτικές προσεγγίσεις στις οποίες αναφερόμαστε ορίζονται ως δικτυακή και κοινωνιακή προσέγγιση και σύμφωνα με την πρώτη το ΚΚ περιγράφεται με τη βοήθεια τριών τύπων, του ΚΚ δεσμού, του ΚΚ γεφύρωσης και του ΚΚ διασύνδεσης. *Το Κοινωνικό Κεφάλαιο δεσμού περιγράφει στενότερες συνδέσεις μεταξύ ανθρώπων και χαρακτηρίζεται από ισχυρούς δεσμούς π.χ. ανάμεσα στα μέλη μιας οικογενείας ή μεταξύ κοντινών φίλων.*²⁸ Αυτός ο τύπος ΚΚ αναφέρεται στην εσωτερική δυναμική των δικτύων και εστιάζει σε κανονιστικές πτυχές όπως αυτή της εμπιστοσύνης και της ενότητας, αφορά στους δεσμούς ανάμεσα στα άτομα εκείνα που βρίσκονται σε παρόμοιες περιστάσεις, έχει αποκλειστικό χαρακτήρα και προσανατολίζεται στο εσωτερικό μιας ομάδας.²⁹ *Το Κοινωνικό Κεφάλαιο γεφύρωσης περιγράφει πιο μακρινές συνδέσεις μεταξύ ανθρώπων και χαρακτηρίζεται από πιο αδύναμους αλλά διασταυρούμενους δεσμούς όπως αυτούς ανάμεσα σε συνεργάτες, σε γνωστούς ή σε φίλους από*

²⁸ “Bonding social capital - describes closer connections between people and is characterized by strong bonds. e.g. among family members or close friends” Harper R., Kelly M., (2003). *Measuring social capital in the United kingdom*. Office for national statistics. σελ:3

²⁹ Σ. Κονιόρδος. (2015). Κεφάλαιο 6 – *Το Κοινωνικό Κεφάλαιο και οι Χρήσεις του*. www.kalipos.gr. σελ:13

διαφορετικές φυλετικές ομάδες.³⁰ Με άλλα λόγια, αυτός ο τύπος ΚΚ περιγράφει σχέσεις αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης μεταξύ ανθρώπων που βρίσκονται σε μεγαλύτερη απόσταση και δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες οι οποίες ωστόσο είναι ομόλογες σε ιεραρχία. Το Κοινωνικό Κεφάλαιο διασύνδεσης μπορεί να περιγραφεί ως μια ιδιαίτερη περίπτωση ΚΚ γεφύρωσης που αφορά στις συνδέσεις μεταξύ ατόμων και επίσημων οργανώσεων. *Πιο συγκεκριμένα το ΚΚ διασύνδεσης συνίσταται στους δεσμούς μεταξύ ανθρώπων και ομάδων με ισχύ οι οποίοι παρέχουν στα άτομα τη δυνατότητα για πρόσβαση σε πόρους και ιδέες και πρόκειται συνήθως για επίσημους θεσμούς από τους οποίους τα εμπλεκόμενα μέλη επωφελούνται λόγω της αύξησης των πιθανοτήτων για διαμοιρασμό χρήσιμων πληροφοριών.*³¹ Σε αντίθεση με το ΚΚ γεφύρωσης, το ΚΚ διασύνδεσης αφορά στις δικτυακές συμπράξεις, στις συνέργειες και στον συνασπισμό μεταξύ μη ομόλογων ομάδων με σκοπό την προαγωγή του κοινωνικού οφέλους.

Σύμφωνα με την κοινωνιακή προσέγγιση, οι διαστάσεις στις οποίες διακρίνεται το ΚΚ είναι η δομική, η γνωστική και η σχεσιακή. *Το Δομικό Κοινωνικό Κεφάλαιο αφορά σε στοιχεία όπως δίκτυα, θεσμούς, κανόνες και διαδικασίες τα οποία συνιστούν εξωτερικά παρατηρούμενες κοινωνικές κατασκευές*³² ενώ το Γνωστικό Κοινωνικό Κεφάλαιο συνίσταται στις κοινές πεποιθήσεις, στις αξίες και στις στάσεις των ατόμων οι οποίες τα ωθούν σε κοινές δράσεις με στόχο το κοινωνικό όφελος. Τέλος το Σχεσιακό Κοινωνικό Κεφάλαιο αφορά στην εμπιστοσύνη που χαρακτηρίζει τις διαπροσωπικές σχέσεις και στο γεγονός ότι αυτές καθίστανται αξιόπιστες. Αυτό που χρειάζεται να γνωρίζουμε ωστόσο είναι πως οι προσεγγίσεις που εφαρμόζονται στην έννοια δεν είναι οι μοναδικές καθώς το ΚΚ υπόκειται και σε περαιτέρω διαχωρισμούς όπως αυτή που το περιγράφει ως θετικό ή αρνητικό (ανάλογα με τον τρόπο που επηρεάζει ένα άτομο ή την κοινότητα), τυπικό ή άτυπο κ.α.

Οι δύο αναφορές που αναπτύχθηκαν παραπάνω μας βοηθούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, να αποκτήσουμε μια πιο πολύπλευρη και σφαιρική άποψη για τον όρο καθώς μια κοινότητα δεν χαρακτηρίζεται μονάχα από τις διαπροσωπικές σχέσεις που χτίζονται ανάμεσα στα μέλη της αλλά και από τα δίκτυα που συνυφαίνει ή όχι σε συνάρτηση με τους διάφορους εξωτερικούς θεσμούς και ομάδες. Η ποιότητα των σχέσεων καθώς και το μέγεθος των δικτύων αυτών δύναται να μαρτυρούν στοιχεία που αναφέρονται στη συσσώρευση θετικού ή αρνητικού ΚΚ ανάμεσα στα μέλη της ίδιας της κοινότητας. Μέσω της μελέτης των διάφορων πτυχών του ΚΚ, ο/η ερευνητής/τρια αποκτά τα απαραίτητα εργαλεία και την γνώση προκειμένου όχι μόνο να εντοπίσει τα στοιχεία εκείνα που θέτουν μια κοινότητα σε κρίση αλλά επιτυχώς θα τον/την οδηγήσουν στην οργάνωση και υλοποίησης μιας ενδυναμωτικής δράσης, που θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

³⁰ “Bridging social capital – describes more distant connections between people and is characterized by weaker, but more cross cutting ties, for example, with business associates, acquaintances, friends from different ethnic groups (...)” Karen Smith. (2018). ο.π. σελ:74

³¹ Ο.π.σελ:7

³² Ανδρέας Τσουνής, Παύλος Σαράφης. (2016). ο.π. σελ:152

1.3 Κοινότητα, η εξερεύνηση του όρου.

Δεν θα ήταν δυνατόν να συνεχίσουμε τις θεωρητικές μας αναφορές χωρίς να επεκταθούμε στην έννοια της κοινότητας, έναν όρο που άμεσα αποτελεί το αντικείμενο της μελέτης μας. Η εξερεύνηση του όρου «Κοινότητα» είναι μέχρι και σήμερα ένα σπουδαίο θέμα στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών, το οποίο χαρακτηρίζεται από τη δυσκολία που περιέχει όσον αφορά στην οριοθέτηση της έννοιας με γνώμονα την γεωγραφική τοποθέτηση, την αντιπροσωπευτικότητα (ποιος/οι αποτελούν την κοινότητα;) και την ετερογένεια που τις χαρακτηρίζει. Από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας έχει δοθεί από την επιστήμη ένα τόσο μεγάλο εύρος στην έννοια της κοινότητας, η οποία έχει συσχετιστεί με τους όρους κοινωνία και κράτος που καθίσταται πλέον αδύνατος ο όποιος διαχωρισμός τους. Ο γερμανικός ιδεαλισμός μάλιστα μη διαφοροποιώντας ανάμεσα σε αυτούς τους τρεις όρους (κοινότητα-κοινωνία-κράτος) περιγράφει την κοινότητα ως μια οργανική ένωση ανθρώπων οι οποίοι υπηρετούν έναν εξωτερικό προς την κοινότητα σκοπό.³³ Στον ορισμό που δίνει ο Howarth η κοινότητα δύναται να οριστεί ως μια ομάδα ή συλλογικότητα με κοινές κοινωνικές αναπαραστάσεις και κοινή ταυτότητα.³⁴ Σύμφωνα με εκείνον, αυτές είναι οι δύο κοινές μεταβλητές που παρέχουν συνοχή σε μια κοινότητα και την ξεχωρίζουν, τονίζοντας πως το στοιχείο εκείνο που προωθεί το αίσθημα της ακεραιότητας είναι η κοινή κατανόηση που έχουν τα μέλη για την ομάδα τους σε σχέση με τις υπόλοιπες. Στην παρουσίαση με θέμα «Όψεις και σημασίες της κοινότητας στην σύγχρονη Ελλάδα» η Αναστασία Ζήση προσδιορίζει την κοινότητα ως μια διακριτή κοινωνική οντότητα η οποία παρά τα διαφορετικά πλαίσια στα οποία εμφανίζεται, περιγράφεται εν ολίγης ως μια ομάδα ατόμων που λαμβάνει μέρος για ένα χρονικό διάστημα σε μια διαδικασία η οποία δύναται να χαρακτηριστεί ως εκπαιδευτική, ενδυναμωτική, θεραπευτική ή και ως μορφή κριτικής πράξης και αλλαγής. Η ίδια διακρίνει την κοινότητα σε τρεις διαφορετικές μορφές, την κοινότητα ως μορφή συλλογικής δράσης, την εδαφική³⁵ και την συμβολική κοινότητα. Τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνει η κοινότητα ως μορφή συλλογικής δράσης αφορούν στις κοινές κοινωνικές αναπαραστάσεις μεταξύ των μελών, στην έμπρακτη διάσταση, στην ενεργό συμμετοχή και στην ενσυνείδητη βούληση για συλλογική δράση. Τέτοιου είδους κοινότητες αποτελούν κυρίως συλλογικότητες οι οποίες στοχεύουν στην προώθηση αιτημάτων κοινωνικής αλλαγής, σύγκρουσης και καινοτομίας. Η LGBTQ κοινότητα και η κοινότητα των αναπήρων και ατόμων με κινητικά προβλήματα αποτελούν παραδείγματα κοινοτήτων ως μορφή συλλογικής δράσης. Κύριο χαρακτηριστικό της συμβολικής κοινότητας αποτελεί η οργάνωσή της με κέντρο ένα νοητό, γνωστικό

³³ Καρκατσούλης, (2015). *Κοινότητα-κοινοτισμός-κοινωνία-κοινωνική θεωρία: από την αυτονομία στην αυτό-αναφορά*. Επιστήμη και κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 4 1-18. σελ.:2-3

³⁴ “A community can be defined as a group or collective with a common social representation and a common identity” Michael Murray. (2012). *Art, Social action and social change*. www.researchgate.net. σελ.:2

³⁵ Ο διαχωρισμός αυτός σε εδαφική κοινότητα τείνει να έρχεται σε ρήξη με την άποψη της καλλιτεχνικής ομάδας Critical Art Ensemble (CAE) η οποία υποστηρίζει πως οι ομάδες, οι οποίες διαμοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά όπως τη γεωγραφία δεν συνεπάγεται ότι συνιστούν κοινότητα, ενώ αντιθέτως τοπικές οργανώσεις βάσης εργάζονται σε αυτό το πνεύμα χωρίς την επίβλεψη κάποιας κεντρικής φιγούρας η οποία λαμβάνει αποφάσεις, καθοδηγεί και οργανώνει. Νταφλός, Κ. (2015). *Επιτελεστικές πρακτικές τέχνης, διαδικασίες συγκρότησης κοινών τόπων: δρώντα πρόσωπα*. www.kallipos.gr. σελ.:103

σύμβολο όπως π.χ. η ανάμνηση ενός τόπου, ενώ στην περίπτωση της εδαφικής κοινότητας βασικό χαρακτηριστικό είναι ο κοινός τόπος, καθώς οι εδαφικές κοινότητες οργανώνονται με βάση τη γεωγραφία, είναι δηλαδή εδαφικά προσδιορισμένες. Παρά τις επιμέρους ιδιαιτερότητες της κάθε μίας περίπτωσης, η ερευνητρια επισημαίνει πως τα βασικά τους γνωρίσματα ορίζονται, μεταξύ άλλων, ως η έμπρακτη διάσταση που τροφοδοτείται μέσω ενός κοινού συστήματος και η ενσυνείδητη βούληση για συλλογική δράση.³⁶ Στους κόλπους των φιλοσόφων παρατηρείται εξίσου μια συνεχής επαναδιαπραγμάτευση του όρου με τον George Bataille να αναφέρεται ως ο πρώτος στοχαστής που διερωτήθηκε σε σχέση με τη μοντέρνα εμπειρία της κοινότητας την οποία και προσέγγισε ως έναν αυτούσιο χώρο στον πυρήνα του οποίου διακρίνεται η έννοια του κομμουνισμού. Για τον φιλόσοφο Martin Buber από την άλλη, η κοινότητα αποτελεί μια ένωση στο μυστικό σώμα του Χριστού, ενώ σημειώνει πως η ζωντανή κοινότητα, πραγματώνεται μέσω της ύπαρξης του ενός με του άλλου, μέσω μιας ροής από το Εγώ στο Εσύ και αντίστροφα. Για τους Michael Hardt και Antonio Negri η παραδοσιακή κοινότητα δεν σχετίζεται με την συλλογική δημιουργία αλλά βασισμένη στην αρχέγονη έννοια του λαού, δημιουργεί μια συλλογική ταυτότητα που ομογενοποιεί το πλήθος της και παρεμποδίζει τις δημιουργικές αλληλοδράσεις των διαφορών στο εσωτερικό του πληθυσμού της.³⁷

Σύμφωνα με τα παραπάνω και παρά τις διαφορετικές παραλλαγές στις προσεγγίσεις που απασχολούν τους επιστημονικούς κλάδους, παρατηρούμε πως βασικά συστατικά της έννοιας της κοινότητας αποτελούν ο τόπος, οι άνθρωποι και οι κοινές πεποιθήσεις που συνενώνουν τα άτομα αυτά μεταξύ τους και δρουν ως συγκολλητική ουσία προώθησης δραστηριοτήτων με σκοπό την προαγωγή του κοινού καλού και της ευημερίας του τόπου. Οι κοινότητες είτε ως μορφή συλλογικής δράσης είτε οργανωμένες γύρω από ένα σταθερό σημείο στον χάρτη, αποτελούνται από ανθρώπους ικανούς να προκαλέσουν σύγκρουση για την προβολή της κοινωνικής αλλαγής ή για την αποφυγή των κινδύνων που άμεσα απειλούν το κοινωνικό/φυσικό τους περιβάλλον. Στην παρούσα μελέτη η κοινότητα με την οποία θα συνεργαστούμε συγκεντρώνει τα στοιχεία εκείνα που αναφέρονται στην εδαφική της διάσταση καθώς ένα βασικό της χαρακτηριστικό αποτελεί ο γεωγραφικός της προσδιορισμός.

1.3.1 Η επαρχιακή κοινότητα

Η αναφορά στο ειδικότερο θέμα των επαρχιακών κοινοτήτων, δηλαδή των κοινοτήτων εκείνων που βρίσκονται σε απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα, θεωρείται απαραίτητη καθώς ως τέτοια χαρακτηρίζεται και η υπό μελέτη κοινότητα. Στο ειδικότερο πεδίο των επαρχιακών σπουδών (rural studies) λοιπόν, η R.Liepins, σε έρευνα με επίκεντρο επαρχιακές κοινότητες της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας προσπαθεί να επαναπροσεγγίσει την έννοια της κοινότητας, που προηγουμένως

³⁶ Αναστασία Ζήση. (2018). *Οι όψεις και οι σημασίες της κοινότητας στη σύγχρονη Ελλάδα. Για μια ενεργή και αλληλέγγυα κοινότητα: Παρεμβάσεις κοινωνικής ενδυνάμωσης την εποχή της κρίσης*. Αίθουσα Δημοτικού συμβουλίου Δημαρχείο Θεσσαλονίκης.

³⁷ Νταφλός, Κ. (2015). ο.π. σελ:98-101

περιγράφονταν ως μια στατική και ομοιογενής κατασκευή, επαναπροσδιορίζοντάς την ως ένα φαινόμενο κοινωνικών συνδέσεων και διαφορετικότητας. Η ίδια αντλεί έμπνευση από πιο πρόσφατες μελέτες, οι οποίες επηρεασμένες από την νέα πολιτισμική και μεταπολιτισμική σκέψη προσεγγίζουν την κοινότητα ως μια πιο σύνθετη και ρευστή έννοια.³⁸ Η μελέτη της R. Liepins επικεντρώνεται στο ειδικότερο θέμα της επαρχιακής κοινότητας (rural Community) ορίζοντας την ως *μια κοινωνική συλλογικότητα μεγάλης ποικιλομορφίας, ένα κοινωνικό φαινόμενο που περιέχει τέσσερα στοιχεία: ανθρώπους (people), νοήματα (meanings), πρακτικές (practices) και τόπους (spaces)*. Στην προσέγγιση αυτή κάθε στοιχείο διαδραματίζει τον δικό του ρόλο. Οι άνθρωποι αποτελούν την κεντρική ιδέα της κοινότητας, και αντανακλούν την έμφυτη τάση που τους ωθεί στη δημιουργία ομάδων, ενώ τα νοήματα αναφέρονται στις αναπαραστάσεις μέσα από τις οποίες τα άτομα δημιουργούν τις βάσεις για τις κοινές έννοιες που αφορούν στην ταυτότητα και στις σχέσεις τους. Οι πρακτικές αναφέρονται στις δράσεις στις οποίες τα μέλη μιας κοινότητας συμμετέχουν είτε με τυπικό είτε με άτυπο τρόπο και ο τόπος προσδιορίζει τους χώρους εκείνους μέσα στους/από τους οποίους η κοινότητα αναπτύσσει τις δραστηριότητές της (απτές υλικές κατασκευές όπως κτήρια και εγκαταστάσεις, αλλά και μεταφορικοί τόποι όπως εφημερίδες και διαδικτυακοί ιστότοποι). Η προσέγγιση της Liepins αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο που μας καλεί να εξερευνήσουμε τη δυναμική της επαρχιακής κοινότητας εν μέσω παραγωγής.³⁹

1.3.2 Τέχνη-Κοινότητα-Καλλιτέχνης.

Στην παρούσα ενότητα γίνεται μια κριτική προσπάθεια για την προσέγγιση των εννοιών της τέχνης, της κοινότητας και του καλλιτέχνη ως σύνολο και όχι μεμονωμένα, καθώς και τη συσχέτισή τους στη βάση των σύγχρονων καλλιτεχνικών πρακτικών. Η εκτενής αναφορά στις σχέσεις μεταξύ των όρων αφορά άμεσα το αντικείμενο της μελέτης μας καθώς η καλλιτεχνική δράση που σχεδιάστηκε, βασίστηκε στις αρχές της αλληλεπίδρασης των στοιχείων αυτών. Αρχικά και όσον αφορά στην κοινότητα, ακόμη και σε περίπλοκες αναλύσεις όπως της Fleming και του Kester ο ορισμός παραμένει ελάχιστα εμπειριστατώμενος. *Σε γενικές γραμμές η κοινότητα διατυπώνεται ως μια ομάδα ατόμων που ταυτίζονται μεταξύ τους μέσα από κοινές έγνοιες ή καταβολές, που είναι καταπιεσμένοι από τη μαζική κουλτούρα και με τους οποίους στο πλαίσιο της κοινοτικής τέχνης, κάποιοι καλλιτεχνικοί θεσμοί και καλλιτέχνες επιδιώκουν να συνάψουν συνεργασία, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να θίξουν αυτή την καταπίεση*, με την Fleming να παρατηρεί πως υπάρχουν διαφορετικά είδη κοινότητας καθώς και διαφορετικά είδη νοήματος που την περιβάλλουν τα οποία θα πρέπει να εξεταστούν στα δικά τους

³⁸ Liepins, R. (2000b). *Exploring rurality through 'community': discourses, practices and spaces shaping Australian and New Zealand rural 'communities'*. Journal of rural studies. 16:325-341. σελ:326

³⁹ "Ruth Liepins' (2000a) approach has been influential in rural studies (Woods, 2011), because of the heterogeneity she offers in analyzing it as 'a social collective of great diversity' (p.27), a social phenomenon that entails four elements: people, meanings, practices and places" Crawshaw J, Gkartziou M. (2018). *The Way Art Works: Insights for Community Development*. The Routledge Handbook of Community Development: Perspectives from around the Globe. New York: Routledge, pp.177-192

ιδιαίτερα πλαίσια.⁴⁰ Για τις καλλιτεχνικές πρακτικές την περίοδο του 1960 και 1970 ο όρος κοινότητα περιστρέφεται γύρω από επισημάνσεις του δημόσιου μέσα από κοινωνικές κατηγορίες όπως αυτές των φτωχών και της εργατικής τάξης, απομακρυσμένες από τους φορείς της υψηλής τέχνης.⁴¹ Αναφορικά και στη σχέση της με την τέχνη ο Hal Foster συσχετίζει την κοινότητα με τις καλλιτεχνικές πρακτικές τονίζοντας πως η έννοια εμπεριέχεται στις πρακτικές αυτές ως ο τρόπος του να δημιουργείς τέχνη σε συνεργασία με ανεπίσημες ομάδες με στόχο την κοινωνική συμφιλίωση και την πολιτική συμμετοχή με τον C. Kravagna να προσθέτει πως μια τέτοιου είδους διεργασία που εμπλέκει συμμετέχοντες και συνεργάτες ενεργοποιεί και ενισχύει θετικά τον δημόσιο διάλογο. Η κριτικός τέχνης Lucy Lippard αναφέρει πως «κοινότητα» δεν σημαίνει απαραίτητα να λύνουμε πάντοτε όλες τις διαφορές που προκύπτουν αλλά να βρούμε έναν τρόπο να εργαστούμε επάνω σε αυτές και να τις εξελίξουμε με την Kwon να συμπληρώνει πως προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτό οι καλλιτέχνες θα πρέπει να προσεγγίζουν την κοινότητα όχι διεκπεραιωτικά και περιστασιακά αλλά ως εγχείρημα συλλογικής πράξης.⁴² Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως στο πλαίσιο των πρακτικών της κοινοτικής τέχνης, η διάδραση ανάμεσα στον καλλιτέχνη και την κοινότητα δεν βασίζεται σε μια ευθεία, αδιαμεσολάβητη σχέση αλλά περιχαράσσεται σε ένα πιο σύνθετο δίκτυο κινήτρων, προσδοκιών και προβολών στα εμπλεκόμενα μέλη όπου όλες αυτές οι ταυτότητες τελούν σε μια διαδικασία συνεχούς διαπραγμάτευσης.⁴³ Το είδος εκείνο της αναγωγικής και εξισωτικής συσχέτισης που λαμβάνει χώρα ανάμεσα σε έναν καλλιτέχνη και μια κοινοτική ομάδα δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως το έργο ενός καλλιτέχνη που αποβλέπει στην προσωπική επαγγελματική ανέλιξη. Η καταχρηστική ιδιοποίηση της κοινότητας για την προαγωγή των προσωπικών βλέψεων του καλλιτέχνη δεν συνάδει σε καμία περίπτωση με τους στόχους της πρακτικής οι οποίοι πρέπει να αφορούν στην ενεργοποίηση της κοινότητας για την αντιμετώπιση των εκάστοτε θεμάτων που την απασχολούν, μέσω της αφύπνισης της δημιουργικότητάς της.

Είναι σημαντικό ωστόσο να θυμόμαστε πως οι κοινότητες δεν είναι από τη φύση τους δημιουργικές αλλά έχουν τη δύναμη να καταστούν ως τέτοιες μέσω μιας σειράς διαδικασιών που αρχικά περιλαμβάνει τη συνειδητοποίηση και αποδοχή του προβλήματος που ταλαιπωρεί τα μέλη της και σε ένα δεύτερο επίπεδο την αναζήτηση ενδυναμωτικών διαδικασιών. Αυτές οι ενδυναμωτικές διαδικασίες αναφέρονται σε καλλιτεχνικές πρακτικές οι οποίες κινητοποιούν τη δημιουργικότητα των ατόμων προκειμένου με ευφάνταστο τρόπο να προσεγγίσουν το θέμα που τους απασχολεί. Σε αυτή τη διαδικασία η τέχνη δύναται να διαδραματίσει ένα καθοριστικό ρόλο στην ενδυνάμωση της κοινότητας καθώς τα προϊόντα που παράγονται μέσω των καλλιτεχνικών διαδικασιών λειτουργούν όχι μόνο

⁴⁰ Σταυρακάκης, Γ. Σταφυλάκης Κ. (2008). *Το πολιτικό στη σύγχρονη τέχνη*. Αθήνα. Εκκρεμές. Σελ:196

⁴¹ ο.π. σελ:101-103

⁴² ο.π. σελ:101-103

⁴³ Σταυρακάκης, Γ. Σταφυλάκης Κ. (2008).ο.π. σελ:192

αποτελώντας ένα ισχυρό επικοινωνιακό εργαλείο για την κοινοποίηση του προβλήματος στην ευρύτερη κοινωνία, αλλά και ως ένα μέσο ίασης για τις πληγές της ίδιας της κοινότητας.⁴⁴

Βασικό εργαλείο της προσέγγισης αποτελεί και ο καλλιτέχνης ο οποίος μέσω της βιωμένης εμπειρίας του θα βοηθήσει στην κατανόηση του περιβάλλοντος χώρου. Προκειμένου να πετύχει αυτό ο/η ίδιος/α θα πρέπει να ενεργοποιήσει τόσο την ενσώματη σχέση με την κοινότητα και το πεδίο ενώ πρέπει πάντοτε να θυμάται πως η διαδικασία μιας παρέμβασης αναπτύσσεται στο ίδιο το πεδίο και εξελίσσεται, μεταξύ άλλων, με την παρουσία και την επιτόπια εργασία. Τα χαρακτηριστικά εκείνα που πρέπει να τον διακρίνουν είναι το ήθος, η συναισθηματική νοημοσύνη, η αφοσίωση στον σκοπό και η ανιδιοτέλεια καθώς δεν πρέπει να αναμένει κάποιου είδους ανταμοιβή για αυτό που κάνει ή ακόμη περισσότερο να χρησιμοποιεί τις αγωνίες και τον «πόνον» της κοινότητας με σκοπό την αναγνωσιμότητά του. Αξίζει δε να σημειωθεί πως οι παρεμβαίνοντες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στα άτομα με καλλιτεχνική εκπαίδευση ή και ιδιότητα και σε αυτούς που δεν έχουν επαφή με το συγκεκριμένο πεδίο. Στην πρώτη περίπτωση, αυτό που θεωρείται σημαντικό είναι ο παραμερισμός των καλλιτεχνικών προτιμήσεων του παρεμβαίνοντα. Ο/η ίδιος/α θα πρέπει να απεκδυθεί μερικώς τον ρόλο του καλλιτέχνη και να μην καθοδηγεί τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σε συγκεκριμένα αισθητικά μονοπάτια στα οποία αρέσκεται ο ίδιος αλλά να δίνει χώρο για έκφραση χωρίς να αναμένει κάποιο απαραίτητα αισθητικό αποτέλεσμα, αφού στις περισσότερες περιπτώσεις παρεμβάσεων οι συμμετέχοντες δεν χαρακτηρίζονται από καλλιτεχνική παιδεία αλλά αυτό που τους παρακινεί είναι η ανάγκη για έκφραση και λύση στο πρόβλημά τους. Όσον αφορά στην δεύτερη περίπτωση, όταν η σχέση του παρεμβαίνοντος με την τέχνη είναι αδύναμη έως και ανύπαρκτη καλό θα ήταν ο/η ίδιος/α να προσπαθήσει να κατανοήσει το φαινόμενο της τέχνης, (έστω και μερικώς) και να εξοικειωθεί με τις διαδικασίες πραγμάτωσης και τα υλικά της έτσι ώστε να μπορέσει επιτυχώς να χρησιμοποιήσει την τέχνη ως εργαλείο παρέμβασης.⁴⁵ Στην περίπτωση της δικής μας μελέτης η παρεμβαίνουσα χαρακτηρίζεται σαφώς από την εκπαίδευσή της στο ειδικότερο πεδίο των εικαστικών τεχνών καθώς και από την καλλιτεχνική της ιδιότητα. Ωστόσο κατά τη διάρκεια της δράσης η ίδια εφάρμοσε τις παραπάνω προσεγγίσεις, προσπαθώντας να εμφυσήσει στους/στις συμμετέχοντες/ουσες το πνεύμα της ελεύθερης έκφρασης, ενώ τα αισθητικά της κριτήρια παραμερίστηκαν προκειμένου τα μέλη της ομάδας να αποκτήσουν μια επαφή με ποικίλες εκφάνσεις των εικαστικών πρακτικών και να είναι σε θέση από μόνοι/ες τους να αποφασίσουν για αυτό το οποίο τους ενδιαφέρει περισσότερο.

1.4 Συλλογική δράση και κοινωνική αλλαγή

⁴⁴ Ζιώγας, Ι. (2020). *Τέχνη και Δημιουργικές Κοινότητες* (σημειώσεις υπό επεξεργασία). Πανεπιστημιακές σημειώσεις του Διδρυματικού ΠΜΣ «Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». Τμήμα Κοινωνιολογίας/Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών/Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

⁴⁵ Ζιώγας, Ι. (2020). ο.π.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, η συμμετοχή μιας ομάδας ή μιας κοινότητας σε συλλογικές δράσεις, αποτελεί μια πράξη η οποία από μόνη της δύναται να φανερώσει στοιχεία ενδυνάμωσης. Είναι η συνεχόμενη συμμετοχή και η έμπρακτη στήριξη σε ενδυναμωτικές πρωτοβουλίες που οδηγεί στην επίλυση ενός προβλήματος και σιγά σιγά στην κοινωνική αλλαγή. Η συλλογική δράση με ειδικότερο προσανατολισμό τις καλλιτεχνικές πρακτικές είναι το αντικείμενο μελέτης της παρούσας έρευνας και θα μας απασχολήσει και σε αυτή την ενότητα, μέσω της οποίας γίνεται μια προσπάθεια για την κατανόηση του φαινομένου αυτού. Ποιοι είναι όμως οι παράγοντες εκείνοι που ωθούν τα άτομα σε συλλογική δράση; Τι είναι αυτό που τα ενεργοποιεί και τα παρακινεί; Προκειμένου να απαντήσουμε το ερώτημα αυτό χρειάζεται να βασιστούμε σε μια ολοκληρωμένη θεωρία που να προσδιορίζει τους βασικούς υποκειμενικούς παράγοντες οι οποίοι προβλέπουν τις διεργασίες της συλλογικής δράσης. Σε ένα πρώτο βήμα ωστόσο θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε την ίδια την έννοια. Η συλλογική δράση αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο έρευνας σε διάφορα επιστημονικά πεδία όπως αυτό της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας ενώ το σημείο εκκίνησης αρκετών προσεγγίσεων είναι η υπόθεση ότι η συλλογική δράση αποτελεί ένα είδος απάντησης σε μια αντικειμενική κατάσταση μειονεξίας.⁴⁶ Πιο συγκεκριμένα η συλλογική δράση δημιουργείται εξαιτίας αποστερήσεων καθώς και την αντίληψη των μελών μιας ομάδας ότι μια κατάσταση κρίνεται ως άδικη. Τα μέλη της ομάδας μπορεί να βιώνουν αυτή την διάκριση σε σχέση με άλλες ομάδες ωστόσο η αντίληψη αυτή της αδικίας δεν είναι από μόνη της αρκετή καθώς τα άτομα πρέπει να οργανωθούν μεταξύ τους προκειμένου να οδηγηθούν σε συλλογική δράση. *Η θεωρία της ΣΔ παραπέμπει γενικά σε μια διαφορετικού τύπου οργάνωση συμφερόντων και συνενώσεων από εκείνη του Κοινωνικού Κεφαλαίου. Στηρίζεται στο ίδιο το συμφέρον των ατόμων και δεν αφορά σε ταξικές, οριζόντιες διεκδικήσεις αλλά είναι εμφανέστερη στη δημόσια σφαίρα.*⁴⁷ Ο Wright και συν (1990) στο μοντέλο τους ορίζουν πως η ΣΔ εμφανίζεται όταν τα αόρατα σύνορα μεταξύ των ομάδων προσλαμβάνονται ως μη διαπερατά, μη νόμιμα και με ορίζοντα κοινωνικής αλλαγής, ενώ εξηγούν τη ΣΔ μέσω της συλλογικής αναπαράστασης του εαυτού και τις δυ-ομαδικές συγκρίσεις που οδηγούν τα μέλη των υποτελών ομάδων σε μια κοινή προσλαμβάνουσα κατάσταση που βιώνουν από τις κυρίαρχες, προνομιούχες ομάδες.⁴⁸ Συγκεκριμένα και σε επίπεδο ατόμου ορίζουν πως *ένα μέλος της ομάδας συμμετέχει σε ΣΔ κάθε φορά που ενεργεί ως εκπρόσωπος της ομάδας και όπου η δράση στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών της ομάδας στο σύνολό της.*⁴⁹ Οι τρεις αντικειμενικές μεταβλητές που επηρεάζουν τη ΣΔ

⁴⁶ “the starting point of many approaches is the assumption that it is a response to an objective state of disadvantage”

Zomeran, Van M. Postmes, T. Spears, R. (2008). *Toward an Integrative Social Identity Model of Collective Action: A quantitative Research Synthesis of Three Socio-Psychological Perspectives.* www.researchgate.net/publication/5246838. σελ:505

⁴⁷ Καζακος, Π. (2006). *Κοινωνικό Κεφάλαιο και Συλλογική Δράση: επιπτώσεις σε οικονομικές δομές, επιδόσεις και μεταρρυθμίσεις. Η ελληνική εμπειρία.* Επιστήμη και Κοινωνία Τεύχος 16/2006. σελ:124

⁴⁸ Ζήση, Α. (2021). Διάλεξη 6: Συλλογική δράση. Σημειώσεις ΔΜΠΣ Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη. Εαρινό εξάμηνο. (αφορά στις γραπτές σημειώσεις της φοιτήτριας)

⁴⁹ “ A group member engages in collective action any time that he or she is acting as a representative of the group and where the action is directed at improving the conditions of the group as a whole”

είναι η αντιληπτή αδικία/αντικειμενική αποστέρηση (perceived injustice/ objective deprivation), η αντιληπτή αποτελεσματικότητα (perceived efficacy) και η αίσθηση της κοινωνικής ταυτότητας (social identity). Η θεωρία της σχετικής αποστέρησης (Relative Deprivation Theory RDT) που εστιάζει στην υποκειμενική εμπειρία των άδικων μειονεκτημάτων και βασίζεται σε θεωρίες όπως αυτή των κοινωνικών συγκρίσεων (social comparison theory), συνιστά πως τα αισθήματα της αποστέρησης αναπτύσσονται στη βάση των κοινωνικών συγκρίσεων σε σχέση με τους άλλους. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η αντίληψη της αδικίας από μόνη της δεν αρκεί ώστε να ωθήσει τα άτομα σε συλλογική δράση καθώς η ανισότητα και οι διακρίσεις εδράζουν σχεδόν στην πλειοψηφία των κοινωνιών και το ευρύ αυτό πλαίσιο δεν επαρκεί για την πρόβλεψη της κοινωνικής δράσης. Οι Mummendey και συν (1999) προτείνουν πως η συλλογική αποτελεσματικότητα (group efficacy) είναι ένας πιο κατάλληλος όρος, στην πρόγνωση της ΣΔ, την οποία ορίζουν *ως την κοινή πεποίθηση πως μια ομάδα μπορεί να λύσει τα προβλήματά της μέσω της ενοποιημένης προσπάθειας*.⁵⁰ Όσο πιο ισχυρή είναι η υποκειμενική αίσθηση της αποτελεσματικότητας της ομάδας, τόσο πιο πιθανό είναι τα άτομα να προβούν σε ΣΔ. Παρά το γεγονός πως μελέτες έχουν δείξει πως η ταύτιση με μια ομάδα ωφελεί αρκετά τις θετικές κοινωνικές ταυτότητες των μελών, εκείνα ενδέχεται να συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται σε ομάδες οι οποίες επιδρούν αρνητικά επάνω τους (μειονεκτούντες ή ομάδες χαμηλού status). Αυτό συμβαίνει διότι όταν τα μέλη μιας τέτοιου είδους ομάδας αντιλαμβάνονται το διαφορετικό καθεστώς μεταξύ ομάδων ως μη νόμιμο, είναι πιο πιθανό να ταυτιστούν με την ομάδα τους και να οδηγηθούν σε ΣΔ. Πιο συγκεκριμένα και προκειμένου να υπάρξει κοινωνική ταύτιση με μια ομάδα, η οποία με τη σειρά της οδηγεί στη ΣΔ, τα μέλη της πρέπει πρώτα να αντιληφθούν πως υπάρχουν και άλλες εναλλακτικές στο status quo της ομάδας αυτής. Η πολιτικοποιημένη κοινωνική ταυτότητα ωστόσο προβλέπει τη ΣΔ σε σύγκριση με μια γενική ταύτιση με μια αφηρημένη κατηγορία. Η διάσταση της ταυτότητας αυτής εκδηλώνεται με την ενεργό εμπλοκή των αφυπνισμένων μελών σε συλλογικές οντότητες που αξιολογούν ότι αυτή η εμπλοκή είναι το αποκλειστικό διαθέσιμο μέσο για την υπεράσπιση των θέσεων. Ειδικότερα και για την πολιτικοποιημένη κοινωνική ταυτότητα οι Simon και Klandermans (2001) ορίζουν πως *οι άνθρωποι αποδεικνύουν την πολιτικοποιημένη συλλογική τους ταυτότητα στο βαθμό που μπορούν να συμμετάσχουν ως συνειδητά μέλη της ομάδας σε έναν αγώνα εξουσίας για λογαριασμό της ομάδας τους, γνωρίζοντας ότι είναι το πιο περιεκτικό κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο πρέπει να γίνει αυτός ο αγώνας*.⁵¹ Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο για τη δημιουργία ΣΔ αποτελεί και η καλή συνεργασία μεταξύ των μελών μιας ομάδας. Μέσω της κοινής εκτίμησης με ένωση των δυνάμεων επιτυγχάνονται στόχοι γεγονός που ενισχύει περαιτέρω την ομαδική ταύτιση ενώ όταν τα μέλη διατυπώνουν κρίσεις και σχέδια για εναλλακτικές στρατηγικές που δύναται να ανατρέψουν τη

Zomeran, Van M. Postmes, T. Spears, R. (2008). ο.π. σελ.:505

⁵⁰ “Mummendey et al. (1999) proposed that group efficacy is the more proximal predictor of collective action, defined as the shared belief that the one’s group can resolve its grievances through unified effort”. ο.π. σελ.: 507.

⁵¹ “As Simon and Klandermans (2001) defined the concept “evince politicized collective identity to the extent that they can engage as self-conscious group members in a power struggle on behalf of their group knowing that it is the more inclusive societal context in which this struggle has to be fought out”” ο.π. σελ.: 507

δυσμενή της θέση έναντι της ισχυρής, μεγιστοποιούν την ψυχολογική τους σχέση μαζί της. Οι αδικίες μπορούν να ανατραπούν στοχεύοντας στην κοινωνική αλλαγή και την εδραίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Όσον αφορά στην έννοια της κοινωνικής αλλαγής, δεν υπάρχει καταλληλότερη αναφορά από αυτή στο έργο του Paulo Freire καθώς η φιλοσοφία του πολύ σωστά ανέδειξε την πίστη στις δυνατότητες των απλών, καθημερινών ανθρώπων. Στα κείμενά του τόνισε τον καίριο ρόλο που διαδραματίζει ο διάλογος, στην προσωπική και κοινωνική εξέλιξη και στην ανάπτυξη της κριτικής συνείδησης. Είναι η ευκαιρία για συμμετοχή σε διάλογο που βρίσκεται στο επίκεντρο της κοινωνικής αλλαγής καθώς μόνο μέσω της ακρόασης του άλλου και της υποστήριξης του, οι άνθρωποι μαθαίνουν να ασκούν κριτική στη φύση της πραγματικότητάς τους. Ο ίδιος, στην «Αγωγή του καταπιεζόμενου» υποστήριξε πως μέσα στον λόγο συνυπάρχουν δύο διαστάσεις, η σκέψη και η δράση οι οποίες και αλληλεπιδρούν με τέτοιο τρόπο που όταν η μια διάσταση παύει να υφίσταται ή ακυρώνεται μερικώς ή άλλη πάσχει κατά τρόπο άμεσο. *Όταν ένας λόγος αποστερείται από τη διάστασή του της δράσης, τότε και η διάστασή του της σκέψης πάσχει. Ο λόγος τότε μετατρέπεται σε άσκοπη φλυαρία, σε μια αλλοτριωμένη και αλλοτριωτική κενολογία, τέτοια που δεν μπορεί να καταγγείλει τον κόσμο γιατί μια τέτοια καταγγελία προϋποθέτει δέσμευση για αλλαγή και αλλαγή δεν υπάρχει δίχως δράση.*⁵² Ο Freire τονίζει επίσης πως η παρουσία του ανθρώπου δεν μπορεί να είναι βουβή, ούτε μπορεί να τρέφεται με ψεύτικα λόγια, αλλά μόνο με αληθινά, που με αυτά οι άνθρωποι αλλάζουν τον κόσμο. *Το να υπάρχουν ως άνθρωπος (...) ισοδυναμεί με το να αλλάξεις τον κόσμο.*⁵³ Η προσέγγισή του όσον αφορά στην εκπαίδευση έχει σχεδιαστεί κατ' αυτόν τον τρόπο προκειμένου να προωθήσει τη διαδικασία αυτή του διαλόγου και του κριτικού στοχασμού. Οι ιδέες του αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της λαϊκής εκπαίδευσης εδώ και χρόνια και παρά το γεγονός πως αναπτύχθηκαν σε περιόδους βίαιης καταπίεσης, εξακολουθούν να ασκούν μεγάλη επιρροή στο σήμερα, μια εποχή όπου ο καταναλωτικός καπιταλισμός προσφέρει την υπόσχεση της ολοκλήρωσης μέσω του ατομικού lifestyle αντί του συλλογικού αγώνα.

1.4.1 Η τέχνη στην κοινωνική αλλαγή

Ιστορικά η τέχνη έχει διαδραματίσει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην προώθηση της κοινωνικής δράσης και αλλαγής καθώς έχει τη δύναμη να διεισδύει τους ανθρώπους σε εμπειρίες, να τους κάνει να σκέφτονται με τρόπο διαφορετικό, να ενεργοποιεί ποικίλα συναισθήματα και να μεταφέρει ιδέες ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχει χρησιμοποιηθεί με σκοπό την υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και τη διεκδίκηση κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Μέσα από την καλλιτεχνική μας δράση και την συμμετοχή των ερευνώμενων σε αυτή στοχεύουμε όχι μόνο στην εμπλοκή των ατόμων σε άγνωστες και δημιουργικές πρακτικές αλλά και στην αφύπνιση του κοινοτικού αισθήματος και της ανάγκης για απόκτηση ελέγχου, κυριότητας και αλλαγής όχι μόνο σε επίπεδο ατομικό αλλά και συλλογικό. Το

⁵² Φρεϊρε Πάουλο. (1974). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα. Εκδόσεις Ράππα. σελ:102

⁵³ Φρεϊρε Πάουλο. (1974). *ο.π.* σελ:102

αντικείμενο της παρούσας έρευνας που αφορά στην τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης και κατ' επέκταση ως φορέα κοινωνικής αλλαγής καθώς η ίδια δύναται να λειτουργήσει όχι μόνο ως μέσο αμφισβήτησης της κυρίαρχης αρνητικής κοινωνικής αναπαράστασης αλλά και ως μέσο ανάπτυξης μιας νέας αφήγησης, αλλαγής και ελπίδας. Η συμμετοχή των ανθρώπων στη δημιουργική διαδικασία παραγωγής τέχνης προσφέρει ένα μέσο προσωπικής και συλλογικής επανεκτίμησης και την ανάπτυξη μιας νέας αφήγησης δυνατοτήτων. Η τέχνη δύναται επίσης να λειτουργήσει ως μέσο άσκησης πίεσης στο καθεστώς, ενώ παρέχει τη δυνατότητα στις ομάδες/κοινότητες να δηλώσουν την αντίθεσή τους στις καταστάσεις τις οποίες βιώνουν, διεκδικώντας τη νομιμότητα της δικής τους οπτικής. Η συμμετοχή των μελών στη διαδικασία δημιουργίας τέχνης αποτελεί ένα μέσο για τη δημιουργία και τον επαναπροσδιορισμό της συλλογικής ιστορίας και την ανάπτυξη της αίσθησης μιας κοινής ταυτότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί αυτό της λαϊκής τέχνης των Arpilleras στη Χιλή, όπου και κατά την περίοδο της δικτατορίας του Pinochet, δημιουργήθηκε ένα μυστικό δίκτυο παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης από γυναίκες. Τα μικρά έργα τέχνης, που κατασκευάζονταν από διάφορα υλικά και σταθεροποιούταν επάνω σε υφάσματα, αναπαριστούσαν μείζονα κοινωνικά ζητήματα όπως οι συχνές εισβολές του στρατού στις φτωχογειτονιές, η πείνα, η ανεργία, οι βιαιοπραγίες και η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτό διέρρεαν πληροφορίες οι οποίες δεν ήταν διαθέσιμες από τα ΜΜΕ, τα οποία και ήταν ελεγχόμενα από την κυβέρνηση.⁵⁴ Στην περίπτωση της Pro Bono Committee ωστόσο, μιας επιτροπής η οποία συντάχθηκε από μεταπτυχιακούς μαθητές και καθηγητές του Otis College του Los Angeles, το ζητούμενο ήταν η παροχή στήριξης στο Εθνικό Μουσείο Αμερικανικής Τέχνης, το οποίο είχε προγραμματίσει μια σειρά εκθέσεων στα μουσεία των ΗΠΑ με θέμα τις άθλιες συνθήκες εργασίας στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Παρά το αρχικό ενδιαφέρον των μουσείων να φιλοξενήσουν την έκθεση, η αρνητική αντίδραση των μελών του αμερικανικού Κογκρέσου ανάγκασε πολλά από αυτά να ακυρώσουν τη συμμετοχή τους με εξαίρεση του μουσείου Tolerance. Η στήριξη που παρείχε η επιτροπή περιλάμβανε το τύπωμα διαφημιστικών τα οποία θα διανέμονταν σε γνωστά καταστήματα ενδυμάτων και με την μορφή ετικέτας θα επικολλούταν επάνω στα επώνυμα ρούχα. Ωστόσο και έπειτα από την αντίδραση των καταστηματάρχων η δράση διακόπηκε διότι έβαλε στο στόχαστρο τη συγκεκριμένη επιχειρηματική κουλτούρα. Παρά το γεγονός αυτό η ομάδα προχώρησε και σε περαιτέρω δράσεις όπως διαδηλώσεις «παρωδίες» και τηλεφωνικές κλήσεις στις εταιρίες, κατά τη διάρκεια των οποίων τα μέλη της ομάδας παρίσταναν τους πελάτες συγκαίροντας τους καταστηματάρχες για την πρωτοβουλία τους να διαφημίσουν την έκθεση αυτή.⁵⁵ Η τέχνη λοιπόν μπορεί να μην αποτελεί τη λύση σε όλα τα προβλήματα αλλά η ρευστή της φύση την καθιστά ως ένα ισχυρό μέσο που αν χρησιμοποιηθεί σωστά μπορεί να δημιουργήσει σε ένα ηχηρό μήνυμα, επιστώντας την προσοχή σε καίρια προβληματικά ζητήματα. Ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να αναλογιστούν τις

⁵⁴ Φραγκονικολόπουλος, Χ. Μπαλτζής, Α. (2006). *Παρεμβατική τέχνη, κοινωνικά ζητήματα και μέσα μαζικής επικοινωνίας*. Ανακοίνωση στο συνέδριο Πολιτισμός των ΜΜΕ. Τμήμα δημοσιογραφίας και ΜΜΕ ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη. σελ: 7.

⁵⁵ Φραγκονικολόπουλος, Χ. Μπαλτζής, Α. (2006).ο.π.σελ:6

ικανότητές τους και τις απόψεις τους για τον κόσμο και επιτρέπει στην κοινότητα να αναλογιστεί τη δική της θέση σε σχέση με τους άλλους για να αρχίσει να αναπτύσσει μια αφήγηση αλλαγής.

1.5 Καλλιτεχνικές πρακτικές – Συμμετοχή

Σε αυτή την ενότητα χρήσιμη θεωρήθηκε η παρουσίαση των διάφορων σύγχρονων συμμετοχικών καλλιτεχνικών πρακτικών καθώς η σύλληψη της εικαστικής δράσης της παρούσας έρευνας, πραγματοποιήθηκε με βάση τις παρακάτω προσεγγίσεις. Στόχος της μελέτης ήταν η δημιουργία μιας καλλιτεχνικής δράσης η οποία θα αφογκραζόταν τις ανάγκες της κοινότητας και ταυτόχρονα θα περιείχε χαρακτηριστικά των σύγχρονων καλλιτεχνικών ενδυναμωτικών πρακτικών.

1.5.1 Ιστορική αναδρομή

Η συμμετοχή διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην τέχνη του 20^{ου} αιώνα, ασκώντας κριτική στις βάσεις των καλλιτεχνικών θεσμών και απευθύνοντας ερωτήματα σχετικά με την διάκριση ανάμεσα στην τέχνη και τη ζωή. Αν και σε γενικές γραμμές εντοπίζουμε τις απαρχές της συμμετοχής και των συλλογικών καλλιτεχνικών πρακτικών μέσα από το έργο του πρωτοποριακού κινήματος του ρωσικού Κονστρουκτιβισμού, των Ντανταϊστών (Dada), του Fluxus, των καλλιτεχνικών συμβάντων (Happenings) του Allan Kaprow καθώς και μέσα από την έννοια του Περιπατητή (Flâneur), (πρόδρομος των περιπατητικών καλλιτεχνικών αναζητήσεων) μπορούμε να ορίσουμε πως τα πρώιμα ψήγματα του καλλιτεχνικού αυτού φαινομένου υφαίνονται ήδη από τον 19^ο αιώνα, τότε που ο καλλιτέχνης αποδεσμευμένος από τους παραγγελιοδότες του, χαράζει νέα πρωτοποριακά μονοπάτια, που τον καθιστούν καλλιτεχνικό υποκείμενο και που αργότερα θα τον οδηγήσουν στους κόλπους του Μεταμοντερνισμού.⁵⁶ Κατά τις δεκαετίες του 1980 και '90 οξύνθηκε η διάχυση των ορίων μεταξύ τέχνης και ζωής ενώ παρουσιάστηκε μια ακόμη πιο εντατική εισαγωγή του κοινοτικού χαρακτήρα της συλλογικής καλλιτεχνικής πρακτικής. Κατά την περίοδο εκείνη ξεκίνησε επίσης να διαφαίνεται η ανάγκη για προσδιορισμό της παρεμβατικής διάστασης της τέχνης. Σήμερα παρατηρείται μια άνθιση στο ιδιαίτερο αυτό θέμα καθώς αρκετοί είναι οι καλλιτέχνες εκείνοι (και όχι μόνο) οι οποίοι προσανατολίζονται σε καλλιτεχνικές πρακτικές με κοινωνικό πρόσημο.

1.5.2 Συλλογικές καλλιτεχνικές πρακτικές: Κατηγορίες, περιπτώσεις

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να ορίσουμε πως οι πρακτικές συμμετοχής ανήκουν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πρακτικών τέχνης με εναλλακτικούς προσδιορισμούς οι οποίοι δηλώνουν διαφορετικές κατευθύνσεις και παρά τις επιμέρους διαφορές, τα κοινά που τις σκιαγραφούν αφορούν στην εμπλοκή ατόμων/ομάδων τα οποία εκδηλώνουν την ανάγκη τους για καλλιτεχνική έκφραση,

⁵⁶ Ζιώγας, Ι. (2020). *Παρεμβατική και βιωματική τέχνη στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις του Διδρυματικού ΠΜΣ «Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». Τμήμα Κοινωνιολογίας/Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών/Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

ενδυνάμωση, αντιμετώπιση και κοινοποίηση ενός προβλήματος ή και δράση για κοινωνική αλλαγή, ενώ αρκετές είναι οι φορές εκείνες όπου εντός των πρακτικών αυτών εμπεριέχονται παιδαγωγικές διαδικασίες. Με εξαίρεση το ιδιαίτερο εκείνο θέμα της διαδραστικής τέχνης, οι περιπτώσεις των πρακτικών αυτών περιλαμβάνουν τη συμμετοχική (Participatory Art), τη συλλογική (Collective Art), την κοινοτική (Community based Art-Community Art) και την παρεμβατική τέχνη (Interventional Art). Σύμφωνα με τον Ζιώγα Ι. (2020) η συμμετοχική και κοινοτική τέχνη αποτελούν παρακλάδια της παρεμβατικής τέχνης, ενώ ακόμη μια προσέγγιση θέλει την τέχνη της συμμετοχής να συγκλίνει με αυτή της κοινοτικής βάσης στο πλαίσιο της παιγνιώδους και εκπαιδευτικής διάστασης (Νταφλός, Κ. 2015). Σύμφωνα με τους Σταυρακάκη, Γ και Σταφυλάκη, Κ. (2008) *η συλλογική καλλιτεχνική πράξη αποτελεί ένα προβολικό εγχείρημα. Περιέχει την ανάμειξη μιας προσωρινής ομάδας, που παράγεται σε συνάρτηση με ειδικές περιστάσεις που υποκινούνται από έναν καλλιτέχνη ή έναν καλλιτεχνικό θεσμό και έχει επίγνωση των συνεπειών που αυτές οι περιστάσεις έχουν επάνω στις συνθήκες της διάδρασης επιτελώντας την ίδια της τη συσπείρωση ως μια κατ' ανάγκη ατελή διάπλαση ή κατάληξη μιας συλλογικής κοινωνικής διαδικασίας.*

Η τέχνη κοινοτικής βάσης ή αλλιώς η κοινοτική τέχνη γίνεται αντιληπτή ως μια περιγραφική πρακτική στην οποία η κοινότητα δρα συλλογικά ως μια κοινωνική οντότητα. Το είδος της τέχνης αυτό δύναται να λειτουργήσει ως ένας τύπος κοινωνικής μηχανικής με σκοπό να απαλύνει τις εντάσεις που δημιουργούνται μέσα στην ίδια την κοινότητα και να κατευνάσει την έλλειψη ικανοποίησης που πολλές ομάδες νοιώθουν με αφορμή το διαμερισμό των πολιτικών και οικονομικών πόρων. Το ποσοστό επιτυχίας μιας καλλιτεχνικής παρέμβασης αξιολογείται σε σχέση με την έκταση στην οποία οι αυτοεκφράσεις της κοινοτικής ταυτότητας, καταφάσκουν τον όρο ενός συνεκτικού συλλογικού υποκειμένου.

Ως Παρεμβατική Τέχνη (Interventional Art) ορίζεται η καλλιτεχνική δραστηριότητα που έχει εστιασμένο κοινωνικοπολιτικό στόχο και ενεργοποιείται για την επίλυση κοινωνικών ζητημάτων. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της, είναι η ενδυνάμωση των μελών μιας κοινότητας και η άσκηση πίεσης σε φορείς της εξουσίας για ευαισθητοποίηση και προώθηση της κοινωνικής αλλαγής. Η τέχνη αυτή δεν αποτελεί ένα ξεκάθαρο καλλιτεχνικό κίνημα αλλά ένα σύνθετο γεγονός που βασίζεται στο διάλογο μεταξύ καλλιτέχνη – κοινότητας ενώ μέσω της άσκησης της ο καλλιτέχνης δρα συλλογικά και μετέχει ενεργά στη διαδικασία επίλυσης του προβλήματος.⁵⁷

Τέλος αξίζει να αναφερθούμε και στην περίπτωση εκείνη της σχεσιακής τέχνης, η οποία σε αντίθεση με τις παραπάνω πρακτικές έχει ως θεωρητικό ορίζοντα τη σφαίρα της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης και το κοινωνικό πλαίσιο αυτής, παρά την κατάφαση σε έναν αυτόνομο και ιδιωτικό χώρο.⁵⁸ Μέσω των

⁵⁷ Ζιώγας, Ι. (2020). ο.π.

⁵⁸ Ζιώγας, Ι. (2020). *Η εικαστικότητα του Τοπίου, του Τόπου, του Χώρου. Μια τριπλή σχέση εικαστικής διάδρασης/και πέρα από αυτήν: το Πεδίο*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ «Εικαστικές τέχνες και τοπίο: προσεγγίσεις του φυσικού και αστικού χώρου». Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

«προς χρήση» καλλιτεχνικών εγκαταστάσεων της, η σχεσιακή τέχνη επιδιώκει να δημιουργήσει διυποκειμενικές συναντήσεις μεταξύ του έργου και των θεατών. Η τέχνη αυτή «κατασκευάζει» καταστάσεις μέσα από τις οποίες δίνεται η δυνατότητα στους θεατές να δημιουργήσουν μια εφήμερη, προσωρινή κοινότητα. Ένας από τους πιο γνωστούς καλλιτέχνες της σχεσιακής τέχνης είναι ο Rirkrit Tiravanija (Σταυρακάκης, Γ και Σταφυλάκης, Κ. 2008).

1.6 Ταυτότητα τόπου (Place identity)

Μια βασική έννοια που σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο της μελέτης μας αποτελεί και αυτή της ταυτότητας τόπου, καθώς εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα προσδιορίζουν τον εαυτό τους σε σχέση με τον αυτόν. Αν θέλουμε να παράξουμε μια σφαιρική προσέγγιση της κοινότητας δεν θα πρέπει να περιοριστούμε μονάχα στον τρόπο με τον οποίο τα μέλη της συνυπάρχουν μεταξύ τους αλλά να επεκταθούμε επίσης και στις σχέσεις που υπάρχουν/αναπτύσσονται ανάμεσα στους ανθρώπους και στον ίδιο τον τόπο, ο οποίος δεν χαρακτηρίζεται μόνο από τη χωρική του διάσταση αλλά και από τη συμβολική.

Η ταυτότητα τόπου είναι ένας όρος που έχει μελετηθεί διεξοδικά σε διάφορες ακαδημαϊκές έρευνες και πηγάζει από το συσχετισμό μεταξύ του τόπου και της έννοιας της ταυτότητας. Ο όρος περιλαμβάνει διάφορες ερμηνείες όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Lewicka M. (2008) όπου και η *ταυτότητα τόπου περιγράφεται ως το σύνολο των χαρακτηριστικών ενός τόπου που εγγυώνται την ιδιαιτερότητα και τη συνέχεια του τόπου αυτού στο χρόνο* ενώ στα πλαίσια της αστικής βιωσιμότητας οι Tavakoli (2010) και Lynch (1960) ορίζουν την έννοια ως *τη φυσική δομή μιας πόλης που χαρακτηρίζεται ως μοναδική, αυξάνει την αναγνωσιμότητα της και την ξεχωρίζει από άλλες*. Στην ψυχολογία ωστόσο η έννοια της ταυτότητας του τόπου επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ορίζουν τον εαυτό τους σε σχέση με το φυσικό τους περιβάλλον με τους Twigger-Ross και Uzzell (1996) να *αποδεικνύουν την χρήση του τόπου στη θεμελίωση της ιδιαιτερότητας σε σχέση με άτομα διαφορετικών οικισμών, καθώς και στην διατήρηση της αυτοεκτίμησης και της αυτο-αποτελεσματικότητας των ατόμων*.⁵⁹ Στην παρούσα μελέτη, η έννοια της ταυτότητας του τόπου θα γίνει κατανοητή ως ο αυτοπροσδιορισμός του ατόμου σε σχέση με τον τόπο.

Σύμφωνα με τη Ζήση Α. (2013) ο δεσμός ανάμεσα σε ένα άτομο και στον τόπο, αναπτύσσεται μέσα από τα βιώματα του ανθρώπου στο τόπο αυτόν και εκφράζεται ως μια μορφή προσκόλλησης ή ως

⁵⁹ “For example Lewicka (2008) defined place identity ‘as a set of place features that guarantee the place’s distinctiveness and continuity in time’. Within the concept of urban sustainability, identity is defined by Tavakoli (2010) as the physical structure of a city that is unique and subsequently increases recognition of that city. On the other hand place identity also focuses on how people see or define themselves with reference to the physical environment (...) Twigger Ross and Uzzell (1996) demonstrated the use of place in gaining positive distinctiveness over people in other settlements as well as in providing and maintaining individual’s continuity, self-esteem and self-efficacy.”

Nur Farhana Azmi, Faizah Ahmad, Azlan Shah Ali. (2014). *Place Identity: A Theoretical Reflection*. Open house international Vol.39.σελ:54

ανάγκη του ατόμου να παραμείνει κοντά του. Περιέχει συγκινήσεις και συμβολισμούς που δίνουν τροφή σε συναισθηματικές διαδικασίες, οι οποίες με τη σειρά τους διαμορφώνουν ένα μέρος της ταυτότητάς μας, έναν τρόπο ερμηνείας του εαυτού μας. Όπως πολύ σωστά τόνισε ο Relph (2008) *ο τόπος δεν είναι ένα απλό κομμάτι χώρου, ούτε ακόμη μια λέξη για το τοπίο ή το περιβάλλον, δεν είναι αποκύημα ατομικής εμπειρίας, ούτε κοινωνική κατασκευή(...)* Είναι, αντίθετα, το θεμέλιο του να είσαι άνθρωπος και μη άνθρωπος ταυτόχρονα. Η εμπειρία, οι πράξεις και η ίδια η ζωή αρχίζουν και τελειώνουν με τον τόπο.⁶⁰ Η ταυτότητα τόπου λοιπόν δεν αφορά στην ιδιοσυγκρασία μιας τοποθεσίας αλλά στην ιδιαίτερη σχέση και το δεσμό ενός ατόμου με έναν συγκεκριμένο τόπο (Ζήση, Α. 2013). Το νόημα που δίνουν οι άνθρωποι σ' αυτόν διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον ορισμό της προσωπικής ταυτότητας, δηλαδή στον τρόπο που τα άτομα αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους. Έτσι η ταυτότητα συνδέεται άμεσα με τα καθημερινά βιώματα τα οποία εντάσσονται σε ένα ευρύτερο φάσμα κοινωνικών σχέσεων. Το βίωμα αυτό δύναται να λειτουργήσει ως αφετηρία για να εξετάσουμε τον λόγο για τον οποίο οι άνθρωποι δένονται με έναν τόπο, ενώ εμπειρίες, κρίσεις και ταυτότητα λειτουργούν συνδυαστικά προκειμένου να σμιλεύσουν την συναισθηματική μας σχέση και να ορίσουν το βαθμό της άνεσης, της ασφάλειας και του αισθήματος του ανήκειν, δηλαδή την ένταση της ταύτισής μας με αυτόν. Οι άνθρωποι κάνοντας χρήση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ενός τόπου όπως τον ειδικό τρόπο ζωής και τις συμπεριφορές ως τακτική διάκρισης, δύναται να αποκτήσουν ψυχολογικά οφέλη όπως η αίσθηση της ασφάλειας, της άνεσης και του περιβαλλοντικού ελέγχου. Στην προσπάθεια για την εξασφάλιση της αίσθησης του εαυτού με συνοχή και την ικανότητα να αναλαμβάνουν δράση, τα άτομα ενδέχεται να συνδέσουν την προσωπική τους ταυτότητα με τόπους που προάγουν τέτοιου είδους ψυχολογικές προδιαγραφές. Ο χαρακτήρας ενός τόπου πλαισιώνει από τη μια την ατομική βιβλιογραφία ενώ παράλληλα ρυθμίζει και τον βαθμό της αυτό-βιογραφικής συνοχής χωρίς να εξαρτάται από τις τυχόν μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στην προσωπική ζωή και τα πιο αισθητά βιώματα ενός καθημερινού περιβάλλοντος (Ζήση, Α. 2013). Η εξερεύνηση του πολύτιμου αυτού όρου θα μας βοηθήσει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στη βαθύτερη κατανόηση των κινήτρων των ατόμων τόσο για την επιλογή της μόνιμης διαμονής τους στην κοινότητα όσο και για τη δραστηριοποίησή τους εκεί, ενώ δύναται να λειτουργήσει και ως χρήσιμος οδηγός για το ειδικότερο περιεχόμενο της εικαστικής μας δράσης.

1.6.1 Τόπος και χώρος

Ο τόπος και ο χώρος είναι ακόμη δύο έννοιες που αφορούν την παρούσα μελέτη και τα αντικείμενά της καθώς όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα η δράση της κοινότητας εκτυλίσσεται εντός

⁶⁰ Relph (2008) "place is not a bit of space, nor another word of landscape or environment, it is not a figment of individual experience, nor a social construct...It is instead, the foundation of being both human and non-human; experience, actions, and life itself begin and end with place" Seamon David. (2012). *Place, place identity, and Phenomenology: A Triadic Interpretation Based on J.G. Bennett's Systematics*. The Role of Place Identity in the Perception, Understanding and the design of Built Environments, 2021, 3-2. CHAPTER 1. σελ:5

ενός ορισμένου τόπου και χώρου, είτε πρόκειται για μια πιο συμβολική χρήση των όρων είτε όχι. Κατά καιρούς έχουν προταθεί διαφορετικοί τρόποι κατηγοριοποίησης του τόπου με τον Agnew (1987) να διακρίνει τις εξής μορφές: την έννοια του τόπου ως τοποθεσία (place as location), ως μέρος (place as locale) και ως αίσθηση του τόπου (sense of place). Στην πρώτη περίπτωση ο τόπος ως τοποθεσία αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο σημείο επάνω στη γη ενώ στη δεύτερη περίπτωση που απασχόλησε αρκετά τους γεωγράφους κατά τη δεκαετία του 1980, ο τόπος ως μέρος αφορά στις δραστηριότητες και διαδράσεις μεταξύ των ανθρώπων και το φυσικό περιβάλλον των κοινωνικών σχέσεων. Η έννοια της αίσθησης του τόπου περιστρέφεται γύρω από τα συναισθήματα των ατόμων για έναν τόπο καθώς και τον τρόπο που αυτός επιδρά επάνω στην ατομική και συλλογική ταυτότητα.⁶¹ Η ανάλυση αυτή του Agnew αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τους επιστήμονες οι οποίοι είτε εμπλουτίσανε τη θεωρία (Castree, Cresswell) είτε οδηγήθηκαν σε δικά τους μονοπάτια όπως ο Harvey (1973) που προτείνει την ανάλυση του χώρου ως απόλυτο, σχετικό και σχεσιακό. Για τον Harvey η προσέγγιση του χώρου ως σχετικού περιλαμβάνει τη κατανόησή του ως σχέση ανάμεσα στα αντικείμενα ενώ ο σχεσιακός τόπος εμπεριέχεται στα αντικείμενα στο εσωτερικό των οποίων αναπαρίστανται σχέσεις με άλλα αντικείμενα. *Ο ίδιος υποστηρίζει πως ο τόπος αποτελεί ένα κοινωνικό κατασκεύασμα και προτείνει να τον δούμε με δύο τρόπους, ως μια τοποθεσία μέσα σε ένα χάρτη χωροχρόνου που συγκροτείται εντός της κοινωνικής διαδικασίας ή ως μια οντότητα που δημιουργείται μέσα από το κατασκεύασμα του χωροχρόνου και τον μεταμορφώνει (Harvey 1996,294).*⁶² Η Doreen Massey παρουσιάζει τον χώρο και τον τόπο ως αλληλοσυγκρουόμενες έννοιες ενώ προτείνει να επαναπροσδιορίσουμε τον τόπο με χαρακτηριστικά που τον οριοθετούν ως μη στατικό, δίχως σύνορα και ως μη μοναδικές ταυτότητες. Η ίδια προσθέτει πως αυτό που προσδίδει ιδιαιτερότητα στον τόπο είναι η κατασκευή του μέσα από ένα ιδιαίτερο συνδυασμό κοινωνικών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων που λαμβάνουν χώρα στη συγκεκριμένη τοποθεσία. Μέσα από αυτή την προσέγγιση μας δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε και τις ταυτότητες τόσο των υποκειμένων όσο και των τόπων οι οποίες δεν υπάρχουν εξ αρχής αλλά συγκροτούνται μέσα από τη διάδραση.⁶³ Στα χαρακτηριστικά ενός τόπου εμπεριέχονται τόσο ατομικές όσο και συλλογικές ανθρώπινες εμπειρίες, βιώματα και σχέσεις σύγκρουσης ή ομόνοιας, αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων μεταξύ τους αλλά και των ατόμων και του φυσικού περιβάλλοντος, γεγονότα δηλαδή που συμβάλουν θετικά ή αρνητικά στη διαμόρφωση της προσωπικής ταυτότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΚΕΛΟΣ

2.1 Μεθοδολογία

⁶¹ Kalandides, A. (2017). *Notes on Place identity*. Geographies (), 30. Pp 53-65. ISSN 1109-186X. σελ:8

⁶² Kalandides, A. (2017). ο.π. σελ:13

⁶³ Ο.π. σελ: 14,16

2.1.1 Η μελέτη περίπτωσης

Η μελέτη περίπτωσης δεν χαρακτηρίζεται ως ερευνητική μέθοδος παρά ως μια στρατηγική-προσέγγιση η οποία προσανατολίζεται στη μελέτη ξεχωριστών περιπτώσεων και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μεθόδων για τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων. Σύμφωνα με τον Robson (2007) *ως περίπτωση ορίζεται μια κατάσταση, ένα άτομο, μια ομάδα, ένας οργανισμός ή οτιδήποτε άλλο μας ενδιαφέρει και αποτελεί ένα μικρό σύνολο περιπτώσεων* ενώ κατά τον Yin *ως μελέτη περίπτωσης χαρακτηρίζεται μια στρατηγική διεξαγωγής έρευνας που εμπεριέχει μια εμπειρική διερεύνηση ενός συγκεκριμένου σύγχρονου φαινομένου εντός του πραγματικού πλαισίου της ζωής του, κάνοντας χρήση πολλαπλών πηγών απόδειξης*.⁶⁴ Οι μελέτες περίπτωσης χαρακτηρίζονται μεταξύ άλλων από το ενδιαφέρον τους για την έρευνα, την εστίασή τους σε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο και την χρήση πολλαπλών μεθόδων αποδείξεων ή συλλογής δεδομένων ενώ, ανάλογα και με τη φύση του ερευνώμενου δείγματος, συναντάμε και διαφορετικούς τύπους τέτοιου είδους μελετών. Οι πιο διαδεδομένες περιπτώσεις είναι οι εξής: Μεμονωμένες μελέτες περίπτωσης, μελέτες οργανισμών και θεσμών, μελέτες γεγονότων, μελέτες πολλαπλής περίπτωσης και μελέτες κοινότητας.⁶⁵ Η ιδιαίτερη περίπτωση της μελέτης κοινότητας η οποία απασχολεί και την παρούσα έρευνα, διερευνά και αναλύει τις σχέσεις μεταξύ των σημαντικότερων πτυχών της κοινωνικής ζωής μιας υπό μελέτη κοινότητας. Η μελέτες τέτοιου είδους μπορούν να χαρακτηριστούν και ως περιγραφικές ή διερευνητικές αλλά δύναται να χρησιμοποιηθούν και για την επαλήθευση μιας θεωρίας (Ζήση, Α. 2017). Πιο συγκεκριμένα, οι μεμονωμένες μελέτες περίπτωσης μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης για πολλούς και διάφορους λόγους. Ο/Η ερευνητής/τρια μπορεί να θέλει να εστιάσει σε μια συγκεκριμένη περίπτωση είτε γιατί από μόνη της είναι ενδιαφέρουσα είτε διότι αντιπροσωπεύει ένα είδος κατάστασης. Ακόμη μπορεί να θέλει να συγκρίνει διάφορες περιπτώσεις μεταξύ τους για να αποκτήσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα ενός κοινωνικού φαινομένου ή να επιχειρεί την επαλήθευση-διάψευση μιας ήδη υπάρχουσας θεωρίας ενώ δεν αποκλείεται και το ενδεχόμενο οι μελέτες περίπτωσης να αποτελούν αφορμή για την κατασκευή μιας νέας θεωρίας.⁶⁶ Προκειμένου ένας ερευνητής να καθορίσει τα όρια μιας τέτοιου είδους μελέτης, κρίνεται πρώτα απαραίτητο να προσδιορίσει με ακρίβεια τους όρους αναφοράς της, δηλαδή το αντικείμενο που τον ενδιαφέρει σε σχέση με αυτή. Ο πραγματικός σκοπός μιας μελέτης περίπτωσης είναι η συγκεκριμενοποίηση και όχι η γενίκευση. Ο ερευνητής αναλαμβάνει μια τέτοιου είδους μελέτη με σκοπό να την γνωρίσει στην ουσία της και όχι μέσα από τον τρόπο που διαφέρει από τις υπόλοιπες. Έμφαση δίνεται στη μοναδικότητα, ενώ προτεραιότητα αποτελεί η βαθύτερη κατανόηση της συγκεκριμένης περίπτωσης.⁶⁷ Όσον αφορά στην παρούσα μελέτη, ως

⁶⁴ Ζήση, Α. (2017). Σημειώσεις Δι-ιδρυματικού ΠΜΣ «Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». θεωρία και Μεθοδολογία της Κοινωνικής Έρευνας 1: Σχεδιασμός και Μέθοδοι – Α χειμερινό εξάμηνο

⁶⁵ Ζήση, Α. (2017). ο.π.

⁶⁶ Willig Clara. (2013). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία, εισαγωγή*. Αθήνα. Εκδόσεις Gutenberg. σελ: 252

⁶⁷ Willig Clara. (2013). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία, εισαγωγή*. Αθήνα. Εκδόσεις Gutenberg. σελ: 273

περίπτωση χαρακτηρίζεται η επαρχιακή κοινότητα του Μελισσοχωρίου Λάρισας, ενώ επιλέχθηκε η συγχρονική μελέτη έναντι της διαχρονικής διότι η δεύτερη περίπτωση αποτελεί ένα δύσκολο και χρονοβόρο εγχείρημα. Ωστόσο προτείνεται μια εκτενέστερη διερεύνηση του ενδυναμωτικού ρόλου της τέχνης και ενδεχομένως μια συγκριτική διαχρονική μελέτη, μέσω της οποίας θα εξετάζεται η ενδυνάμωση και οι μεταβολές στις εσωτερικές διεργασίες της κοινότητας.

2.2 Μέθοδος συλλογής εμπειρικού υλικού.

2.2.1 Οι ομάδες εστίασης (Focus groups)

Προκειμένου να συλλέξουμε το εμπειρικό υλικό της έρευνάς μας, η μέθοδος που ακολουθήσαμε είναι αυτή των ομάδων εστίασης (Focus groups). *Στην πιο απλή μορφή τους, οι εστιασμένες ομάδες (E.O ή O.E) μπορούν να περιγραφούν ως μια άτυπη συνομιλία ανάμεσα σε επιλεγμένα άτομα που συγκεντρώνονται με σκοπό να συζητήσουν συγκεκριμένα θέματα με την πρωτοβουλία του/της συντονιστή/ίστριας. Αυτή η συνομιλιακή κατάσταση αποτελεί θεμέλιο για την καταγραφή των προς μελέτη κοινωνικών φαινομένων, έχοντας ως βάση τα δεδομένα που παράγονται από την αφήγηση αλλά και από τη διάδραση των συμμετεχόντων.*⁶⁸ Η χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου στον τομέα της κοινωνικής έρευνας χρονολογείται από τη δεκαετία του 1940, όταν οι παραδοσιακές, ατομικές μέθοδοι συλλογής ερευνητικού υλικού αμφισβητήθηκαν από τους επιστήμονες, οι οποίοι ξεκίνησαν να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις απόψεις των ερευνώμενων, μέσω μη κατευθυντικών προσεγγίσεων.⁶⁹ Οι ομάδες εστίασης χαρακτηρίζονται ως μια ερευνητική μέθοδος παραγωγής πλούσιων ποιοτικών δεδομένων. *Σύμφωνα με τον Krueger (1988:18), η μέθοδος αυτή αφορά σε μια προσεκτικά οργανωμένη συζήτηση, μέσω της οποίας αντλούνται απόψεις γύρω από ένα καθορισμένο ερευνητικό θέμα, στα πλαίσια ενός φιλικού περιβάλλοντος, με τον Kitzinger (1994) να προσθέτει πως η συγκεκριμένη μέθοδος δίνει τη δυνατότητα στους μελετητές να εξερευνήσουν τους τρόπους και τα αίτια για τα οποία οι άνθρωποι σκέφτονται με έναν καθορισμένο τρόπο.*⁷⁰ Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε πως οι ομάδες εστιασμένης συζήτησης δεν αποτελούν ομαδικές συνεντεύξεις, αλλά πρόκειται για ομαδικές συζητήσεις μέσα από τις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να αλληλεπιδράσουν και μεταξύ τους αλλά και με τον ερευνητή, παραθέτοντας απόψεις και αντιλήψεις για ένα συγκεκριμένο θέμα. Χάρην της πολυεπίπεδης αυτής προσέγγισης, τα δεδομένα τα οποία παράγονται φανερώουν τη δυναμική φύση της ανθρώπινης αντίληψης, τη ρευστότητα, τις συγκρουσιακές σχέσεις και την πολυφωνία των συναισθημάτων και των ανθρώπινων βιωμάτων.⁷¹

⁶⁸ Χτούρης, Σ. (2017). *Οι Νέοι στην Ελλάδα σήμερα, Κοινωνική κατάσταση, Εργασία και κοινωνικά δίκτυα, Η εποχή της generation G*. Αθήνα. Εκδόσεις: Επίκεντρο. σελ:307

⁶⁹ Φιλία Ίσαρη, Μάριος Πουρκός. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας, εφαρμογές στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση*. Αθήνα. www.kalipos.gr .σελ:103

⁷⁰ Φιλία Ίσαρη, Μάριος Πουρκός. (2015). *ο.π* .σελ:103

⁷¹ Ο.π. σελ:103

2.2.2 Τα πλεονεκτήματα της μεθόδου

Ένας από τους λόγους για τους οποίους επιλέχθηκε η μέθοδος των ομάδων εστιασμένης συζήτησης ως μέθοδος συλλογής εμπειρικού υλικού αφορά στο εύρος και την ποικιλότητα των αντιδράσεων που δύνανται να δημιουργηθούν μέσα από τη δυναμική της συζήτησης. Οι ανοιχτού τύπου, μη κατευθυντικές ερωτήσεις βοηθούν στην ανάπτυξη ενός κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών ενώ παράλληλα προάγουν τον αυθορμητισμό στην αλληλεπίδραση. Ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα των Ο.Ε. είναι ότι τοποθετούν τις απόψεις και τα επιχειρήματα των συμμετεχόντων/ουσών στις πραγματικές συνθήκες, ενώ σε αντίθεση με τις ατομικές συνεντεύξεις, *οι συμμετέχοντες στις Ο.Ε. συνδέουν τα βιώματα και τις αντιδράσεις τους, με άτομα με τα οποία θεωρούν πως μοιράζονται κάποια κοινά και έτσι δημιουργούνται διαφωνίες ή συμφωνίες που παράγουν μια δυναμική διαπραγμάτευσης, ανταγωνισμού και παραγωγικής αντιπαράθεσης, στοιχεία που επηρεάζουν την ποιότητα του περιεχομένου και την πρόοδο της ομάδας.*⁷² Η μέθοδος των Ο.Ε. επιτρέπει, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση της διαφορετικότητας, τη διερεύνηση των κινήτρων των ερευνώμενων και διευκολύνει στη σύλληψη νέων ιδεών ενώ παράλληλα είναι λιγότερο χρονοβόρα σε σύγκριση με τη διεξαγωγή πολλών ατομικών συνεντεύξεων.

2.2.3 Ο ρόλος του/της συντονιστή/ριας

Ο ρόλος του/της συντονιστή/ριας είναι κρίσιμης σημασίας στην ομαλή και επιτυχή διεξαγωγή των Ο.Ε. Ένα από τα στοιχεία εκείνα που πρέπει να χαρακτηρίζουν έναν/μία συντονιστή/τρια είναι ο σεβασμός για τους/τις συμμετέχοντες/ουσες και η πεποίθησή του πως όλοι μπορούν να εμπλουτίσουν τη διαδικασία ανεξάρτητα από τα δημογραφικά τους στοιχεία. Ο/η συντονιστής/τρια οφείλει να κάνει τα άτομα να αισθάνονται άνετα, να ακούει προσεκτικά και να αποφεύγει την κριτική ακόμη και αν διαφωνεί με τις απόψεις τους. Χρειάζεται επίσης την ικανότητα να οριοθετεί τη συζήτηση, όταν τα πράγματα ξεφεύγουν καθώς και να διαχειρίζεται τυχόν συγκρούσεις που ενδέχεται να προκύψουν. Τέλος, καλό θα ήταν, τον/την συντονιστή/τρια να συνοδεύει ένας ή και περισσότεροι συνεργάτες οι οποίοι/ες θα αναλάβουν την καταγραφή των σημαντικότερων απόψεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών.

2.2.4 Οι Ο.Ε. στην παρούσα έρευνα

Για την παρούσα έρευνα διενεργήθηκαν 2 Ο.Ε. με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Ειδικότερα και για την πρώτη Ο.Ε. οι ερωτήσεις αφορούσαν στις σχέσεις μεταξύ των κατοίκων, τους πιθανούς παράγοντες ενότητας καθώς και ερωτήματα εστιασμένα στις καλλιτεχνικές εμπειρίες και τα βιώματα των συμμετεχόντων/ουσών ενώ για την δεύτερη Ο.Ε. ο οδηγός συνέντευξης περιείχε ερωτήματα που σχετίζονταν με την αποτίμηση της δράσης. Οι Ο.Ε. που δημιουργήθηκαν χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια, ως προς το γεγονός της μόνιμης διαμονής στο χωρίο και τη συμμετοχή στο καλλιτεχνικό project. Συγκεκριμένα και όσον αφορά στην πρώτη Ο.Ε., αυτή διεξήχθη στον κλειστό χώρο της

⁷² Morgan, D.L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research (2nd Ed.)* London: Sage Publ. Μετάφραση και επιμέλεια από Αναστασία Ζήση.

κοινότητας του Μελισσοχωριού, στις 6/11/21 ώρα 21:00 μμ., και διήρκησε 42,14 λεπτά. Στην Ο.Ε. συμμετείχαν πέντε γυναίκες ηλικίας από 43 μέχρι 51 ετών, όλες μόνιμες κάτοικοι του χωριού. Η δεύτερη Ο.Ε. έλαβε χώρα στον ίδιο τόπο με την πρώτη, δηλαδή τον κλειστό χώρο της κοινότητας του Μελισσοχωριού, στις 4/12/21 ώρα 18:42 μμ., με διάρκεια 42:58 λεπτά. Οι συμμετέχοντες/ουσες ήταν 6 στον αριθμό, (3 γυναίκες και 3 άνδρες) μεταξύ 43 και 53 ετών, όλοι/ες μόνιμοι/ες κάτοικοι του χωριού, ενώ σημειώνεται πως κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της Ο.Ε. ο συμμετέχων Σ9 έπρεπε να αποχωρήσει λόγω έκτακτων οικογενειακών υποχρεώσεων.

2.2.5 οδηγός συνέντευξης

Ένας πρότυπος οδηγός συνέντευξης που δημιουργήθηκε περιλάμβανε τα εξής ερωτήματα:

Οδηγός Ο.Ε. Νο1

1. Θα θέλατε σας παρακαλώ πολύ να παρουσιάσει ο καθένας και η καθεμιά τον εαυτό του /της;
2. Τι σημαίνει να είναι κανείς κάτοικος του Μελισσοχωριού; (θετικά-αρνητικά)
3. Τι πιστεύετε πως χαρακτηρίζει το χωριό;
4. Τι θεωρείτε πως λείπει από το χωριό;
5. Πως πιστεύετε πως βλέπουν οι κάτοικοι των άλλων χωριών το δικό μας;
6. Υπάρχει συμμετοχή σε δράσεις και εκδηλώσεις της κοινότητας;
7. Υπάρχουν κατά την κρίση σας στοιχεία που ενώνουν τους χωριανούς;
8. Θεωρείτε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των χωριανών και αν ναι ποιες είναι αυτές;
9. Ποιες είναι οι εμπειρίες σας με την τέχνη; (καλλιτεχνικές πρακτικές)
10. Τι ρόλο έχει η τέχνη στη ζωή μας; Μας βοηθάει κάπου και αν ναι που;
11. Έχετε κάποια προσδοκία από τα εικαστικά εργαστήρια;
12. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε; ⁷³

Οδηγός Ο.Ε Νο2 (αποτίμηση της δράσης)

1. Θα θέλατε σας παρακαλώ πολύ να παρουσιάσει ο καθένας και η καθεμιά τον εαυτό του /της; (και σε περίπτωση νέων συμμετεχόντων/ουσών στην Ο.Ε.)
2. Θα θέλατε να μου περιγράψετε την εμπειρία σας στα εικαστικά εργαστήρια;
3. Για ποιον/ους λόγους πιστεύετε πως δεν συμμετείχαν οι άλλοι;
4. Πως πιστεύετε πως βλέπουν οι άλλοι τη δράση αυτή;
5. Τι θεωρείτε πως σας προσέφερε η συμμετοχή σας στα εικαστικά εργαστήρια;
6. Ποιες είναι οι απόψεις σας για την τέχνη μετά από την συμμετοχή σας σε αυτή τη δράση;

⁷³ Η πλειοψηφία των ερωτημάτων διαμορφώθηκε με βάση τις παρακάτω έρευνες:

Ζήση Α., Σκαπινάκης Π., Τσελώνη Μ., Σαββίδου Μ., Χίου Μ., (2008). *Κοινωνικό κεφάλαιο και ψυχική υγεία σε μικρές «αγροτικές» κοινότητες στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: μεθοδολογία και περιγραφικά ευρήματα*. Ψυχολογία, 2008, 15 (2). 139-153.

Stimson Robert et al. (2003). *Measuring Community Strength And Social Capital*. Finland. The European Regional Science Association, ERSA Congress.

Marc A. Zimmerman, Barbara A. Israel, Amy Schulz, and Barry Checkoway. (1992). Further Explorations in Empowerment Theory: An Empirical Analysis of Psychological Empowerment. *American Journal of Community Psychology*, Vol 20, No. 6, (1992).

7. Υπάρχει κάτι με το οποίο θα θέλατε να είχαμε ασχοληθεί;
8. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

2.3 Δειγματοληπτική στρατηγική.

Ως δειγματοληψία αναφέρεται η μέθοδος εκείνη που χρησιμοποιείται από τους ερευνητές για την επιλογή ενός συγκεκριμένου αριθμού ανθρώπων ανάμεσα σε ένα πληθυσμό με σκοπό να λάβουν μέρος σε μια ορισμένη μελέτη (Ισαρη Φ., Πουρκός Μ. 2015). Μερικές από τις σημαντικότερες δειγματοληπτικές στρατηγικές είναι οι εξής: Ακραίες ή αποκλίνουσες περιπτώσεις, η δειγματοληψία τυπικής περίπτωσης, η δειγματοληψία μέγιστης ανομοιογένειας, η δειγματοληψία κρίσιμης περίπτωσης, η μέθοδος της χιονοστιβάδας, η σκόπιμη τυχαία δειγματοληψία, η δειγματοληψία περιπτώσεων που διαψεύδουν ή επιβεβαιώνουν και η δειγματοληψία κριτηρίου ενώ ακόμη μια στρατηγική της οποίας η χρήση δε συνίσταται είναι και αυτή της δειγματοληψίας ευκολίας κατά την οποία επιλέγονται περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει άμεση πρόσβαση και γι' αυτό τον λόγο διευκολύνουν τον/την ερευνητή/τρια στη μελέτη του (Ισαρη Φ., Πουρκός Μ. 2015).

Όσον αφορά στη συγκεκριμένη μελέτη και προκειμένου να επιλεγεί ο ερευνώμενος πληθυσμός ακολουθήθηκε από την ερευνήτρια η στρατηγική της σκόπιμης δειγματοληψίας κριτηρίου. Αυτή η στρατηγική χρησιμοποιείται από τους ερευνητές/τριες, όταν εκείνοι επιλέγουν περιπτώσεις που θα αποτελέσουν το δείγμα του, με βάση κάποιο συγκεκριμένο κριτήριο, το οποίο και ορίζεται σε σχέση με τους στόχους της μελέτης. Καθοριστικά κριτήρια επιλογής για την παρούσα έρευνα αποτέλεσαν η μόνιμη διαμονή των συμμετεχόντων/ουσών στο χωριό του Μελισσοχωρίου και η συμμετοχή τους στις ενδυναμωτικές καλλιτεχνικές πρακτικές της έρευνας, δηλαδή στα εικαστικά εργαστήρια.

2.4 Προετοιμασία και έλεγχος των τεχνικών μέσων.

Οι συμμετέχοντες/ουσες συμφώνησαν στη δια ζώσης διεξαγωγή των δύο Ο.Ε. οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στις 6/11/21 και ώρα 21:00 μμ. και στις 4/12/21 και ώρα 18:42 μμ.. Οι Ο.Ε. ηχογραφήθηκαν μέσω εφαρμογής ηχογράφησης στην κινητή συσκευή τηλεφώνου της ερευνήτριας, ενώ για την απομαγνητοφώνηση του εμπειρικού υλικού προτιμήθηκε η “δια χειρός” απομαγνητοφώνηση. Τα μαγνητοφωνημένα αρχεία, μεταφέρθηκαν στον φορητό υπολογιστή της ερευνήτριας, μέσω της υπηρεσίας του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Εκεί μετονομάστηκαν και ξεκίνησε η απομαγνητοφώνησή τους χωρίς να παραλείπονται ακόμη και τα σημεία εκείνα που θα μπορούσαν να θεωρηθούν εκτός θέματος. Αξίζει δε να σημειωθεί πως κατά τη διάρκεια των Ο.Ε. έγινε από την ερευνήτρια προσπάθεια καταγραφής των σημαντικότερων απόψεων και αντιδράσεων στα θέματα που συζητήθηκαν, ενώ και προκειμένου η ίδια να σιγουρευτεί για την ορθότητα της αποτύπωσης των λεγόμενων από τους συμμετέχοντες, μετά το πέρας των απομαγνητοφωνήσεων, πραγματοποιήθηκε μια περαιτέρω επαλήθευση του ακουστικού υλικού με το γραπτό. Σημειώνεται επίσης πως για τη διεξαγωγή της δεύτερης Ο.Ε. τη συντονίστρια συνόδευε μια συνεργάτιδα, (φοιτήτρια του ΔΜΠΣ

«Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» για το έτος 2021-22), η οποία ανέλαβε την καταγραφή των σημαντικότερων απόψεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών.

2.5 Δεοντολογικά ζητήματα

Η δεοντολογία αποτελεί μια ιδιαίτερη στιγμή της ερευνητικής διαδικασίας η οποία πρέπει να απασχολεί κάθε ερευνητή/τρια. Τα δεοντολογικά ζητήματα στις κοινωνικές επιστήμες εμπεριέχουν ένα σύνολο κανόνων οι οποίοι ορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι ερευνητές/τριες αντιμετωπίζουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην ερευνητική διαδικασία. Τα βασικότερα ζητήματα που λαμβάνονται υπόψη στο σκέλος αυτό αφορούν, μεταξύ άλλων, στη συναίνεση των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα, στην αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης (σωματικής, ψυχικής) καθώς και στην προστασία των προσωπικών τους δεδομένων (Ισαρη Φ., Πουρκός Μ. 2015). *Οι Brinkmann και Kvale (2008) επισημαίνουν ότι η εφαρμογή της δεοντολογίας δεν είναι μια απλή τήρηση κανόνων. Υποστηρίζουν πως τα δεοντολογικά ζητήματα δεν αντιμετωπίζονται ούτε επιλύονται μια για πάντα κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της έρευνας αλλά αναδύονται καθ' όλη τη διάρκεια της και έτσι ο ερευνητής πρέπει να βρίσκεται σε συνεχή επαγρύπνηση.*⁷⁴

Σε αυτή τη φάση, σκόπιμο θα ήταν να προσεγγίσουμε τις δεοντολογικές παραμέτρους που πρέπει να χαρακτηρίζουν μια ποιοτική έρευνα, προκειμένου και στη συνέχεια να διασφαλίσουμε και την εγκυρότητα της δικής μας περίπτωσης. Σε μια πρώτη φάση της μελέτης ο/η ερευνητής/τρια πρέπει, μέσω της πληροφορημένης, ενήμερης συγκατάθεσης να διασφαλίσει το γεγονός πως οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα έχουν πλήρη επίγνωση για τη διαδικασία και τους σκοπούς της έρευνας και συναινούν στη συμμετοχή τους σε αυτή. Ειδικότερα και σε αυτό το στάδιο, ο/η ερευνητής/τρια διαθέτει το σύνολο των πληροφοριών που σχετίζονται με το ερευνητικό σχέδιο στους συμμετέχοντες, οι οποίοι ελεύθερα αποφασίζουν εάν θα συμμετέχουν και όχι από εξαναγκασμό, εξαπάτηση ή υπόσχεση για χρηματικές απολαβές, χαρακτηριστικά τα οποία και θα πρέπει να αποφεύγονται εντελώς. Ένα εξίσου σημαντικό σημείο στις δεοντολογικές παραμέτρους αποτελεί και το δικαίωμα αποχώρησης από την ερευνητική διαδικασία. Ένας/μία σωστός/η ερευνητής/τρια οφείλει να ενημερώσει τους/τις συμμετέχοντες/ουσες και να τονίσει το δικαίωμά τους να αποσυρθούν από την όλη διαδικασία, οποιαδήποτε στιγμή και για οποιονδήποτε λόγο εκείνοι/ες επιθυμούν, χωρίς καμία απολύτως συνέπεια. Εφόσον ολοκληρωθεί η όλη διαδικασία συλλογής, ανάλυσης και δημοσιοποίησης του περιεχομένου, καλό θα ήταν οι συμμετέχοντες/ουσες να ενημερώνονται για την πορεία της έρευνας καθώς και για τα αποτελέσματα αυτής, ενώ σημαντική θεωρείται και η πρόσβαση τους σε τυχόν δημοσιεύσεις που έχουν σχέση με την έρευνα στην οποία και συμμετείχαν. Η εμπιστευτικότητα αποτελεί ένα ακόμη κρίσιμο στοιχείο που πρέπει να χαρακτηρίζει μια ολοκληρωμένη ποιοτική έρευνα. Ο/Η ερευνητής/τρια θα πρέπει να τηρεί πλήρη εχεμύθεια ως προς τις προσωπικές πληροφορίες των ερευνώμενων και τα εμπιστευτικά ή ευαίσθητα δεδομένα που αποκτά κατά τη διάρκεια της έρευνας

⁷⁴ Ο.π. σελ: 86

(Willig, Clara. 2013). Ένας/μια σωστός/η ερευνητής/τρια οφείλει να σεβαστεί το δικαίωμα των ατόμων για ανωνυμία και για τον λόγο αυτό χρειάζεται να λάβει κάθε μέτρο προκειμένου να αποκρύψει τα στοιχεία εκείνα που δύναται να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους και να οδηγήσουν στην αναγνώρισή τους. Τα προσωπικά τους στοιχεία θα πρέπει να παραμένουν ανώνυμα όχι μόνο κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας αλλά και κατά την ενδεχόμενη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων. Τέλος και όσον αφορά στην αποφυγή ενδεχόμενης βλάβης, ο/η ερευνητής/τρια θα πρέπει να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να προστατεύονται οι ερευνώμενοι/ες από οποιονδήποτε πιθανό κίνδυνο. Οι κίνδυνοι αυτοί ενδέχεται να είναι σωματικοί, όπως ένα ατύχημα ή και ψυχολογικοί όπως η πρόκληση έντονων αρνητικών συναισθηματικών καταστάσεων όπως άγχος, θλίψη, στρες κ.τ.λ. Η συναισθηματική αναστάτωση μπορεί ωστόσο να προκληθεί και σε περίπτωση που τα λεγόμενα ενός/μιας ερευνώμενου/ης παραποιηθούν ή παρερμηνευτούν. Παρολ' αυτά υπάρχουν ωστόσο ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες όχι μόνο αποσκοπούν στην προστασία των ατόμων από τυχόν βλάβες και απειλές αλλά προσπαθούν να επιφέρουν και θετικά αποτελέσματα σε αυτούς/ες, λειτουργώντας με τρόπο ενδυναμωτικό, όπως και στην παρούσα περίπτωση.

Όσον αφορά στις δεοντολογικές εγγυήσεις της παρούσας εργασίας, λήφθηκαν μέτρα έτσι ώστε να διασφαλιστεί πως οι συμμετέχοντες/ουσες θα ήταν όσο το δυνατόν πιο ενήμεροι για τις διαδικασίες της έρευνας και θα κατανοούσαν πλήρως το αντικείμενο της μελέτης αυτής. Έπειτα από τη γραπτή συναίνεσή τους για τη συμμετοχή τους στην έρευνα τονίστηκε η δυνατότητά τους τόσο να διακόψουν την Ο.Ε. ανά πάσα στιγμή όσο και να αρνηθούν να απαντήσουν σε ερωτήσεις και να εκφέρουν την άποψή τους για κάποιο θέμα στην περίπτωση που για προσωπικούς λόγους ένιωθαν άβολα ή απλά δεν ήθελαν να απαντήσουν. Ενημερώθηκαν επίσης πως θα μπορούσαν να αποσύρουν τη συμμετοχή τους οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς καμία αρνητική επίπτωση ενώ ιδιαίτερα δε τονίστηκε το γεγονός της δέσμευσης για εμπιστευτικότητα και εχεμύθεια όχι μόνο κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας αλλά και της ενδεχόμενης δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων. Παράλληλα και μαζί με τα δυο έγγραφα, το έντυπο ενημέρωσης συγκατάθεσης και το έντυπο ενημέρωσης, δημιουργήθηκε και μια γραπτή, ποσοτική αποτύπωση των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων/ουσών που περιλάμβανε στοιχεία όπως το φύλο, η ηλικία, η κατάσταση απασχόλησης, η οικογενειακή κατάσταση, η περιοχή διοργάνωσης των Ο.Ε., η ημερομηνία, η ώρα και διάρκεια της Ο.Ε. Όλα τα καταγεγραμμένα δεδομένα ήταν ανώνυμα και διέθεταν κωδικό, καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, συμπεριλαμβανομένων και των μετεγγραμμένων κειμένων και των καταγραφών που αποθηκευτήκαν στον υπολογιστή, ενώ προκειμένου να τηρηθεί σωστά η εμπιστευτικότητα που αφορά στα προσωπικά στοιχεία των ερευνώμενων, τα ονόματά τους, στα αποσπάσματα που αναφέρονται στην ενότητα της θεματικής ανάλυσης, έχουν αντικατασταθεί με τους κωδικούς Σ1 για τον/την συμμετέχοντα/ουσα 1, Σ2 για τον/την /συμμετέχοντα/ουσα 2, Σ3 για τον/την συμμετέχοντα/ουσα 3 κ.ο.κ.

2.5.1 Ειδικές αδειοδοτήσεις και μέτρα προστασίας ενάντια στον Covid-19

Ένα εξαιρετικά σημαντικό θέμα της παρούσας έρευνας αποτελεί και αυτό της προστασίας των συμμετεχόντων/ουσών από τον ιό του Covid-19. Προκειμένου να αποφευχθεί η εμφάνιση οποιουδήποτε θετικού κρούσματος, λήφθηκαν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς του ιού. Η είσοδος των συμμετεχόντων/ουσών στα εικαστικά εργαστήρια λάμβανε χώρα ύστερα από την επίδειξη των αντίστοιχων εγγράφων (πιστοποιητικό νόσησης ή εμβολιασμού και αρνητικό rapid test εντός 48 ωρών) που ορίστηκαν από την κυβέρνηση και πιστοποιούσαν την υγεία του ατόμου. Τηρήθηκε επ' ακριβώς ο αριθμός των ατόμων ανά τετραγωνικό ενώ σε περιπτώσεις όπου οι συμμετέχοντες/ουσες υπερέβαιναν τον αριθμό των οκτώ ατόμων ανά αίθουσα, (και προκειμένου να μην αποκλειστεί κάποιος/α ενδιαφερόμενος/η από τη διαδικασία) έγινε χρήση και των δύο αιθουσών του κλειστού χώρου της κοινότητας. Η χρήση μάσκας ήταν επιτακτική και πραγματοποιούνταν καθ' όλη τη διάρκεια της δράσης και των Ο.Ε. Όσον αφορά την ερευνήτρια, η ίδια τήρησε τις παραπάνω προδιαγραφές ενώ κάθε προηγούμενη των εργαστηρίων διενεργούσε self-test για την διασφάλιση της υγείας της αλλά και των ερευνώμενων. Η χρήση του εσωτερικού χώρου της κοινότητας του Μελισσοχωρίου, επιτράπηκε ύστερα από αίτημα των μελών του Πολιτιστικού Συλλόγου Μελισσοχωρίου «Άγιος Δημήτριος», προς τις αρμόδιες αρχές του δήμου, οι οποίες έπειτα από την υπογραφή γραπτού αιτήματος των μελών, παραχώρησαν την κυριότητα του χώρου στον ΠΣΜ.

2.6 Αναστοχαστικότητα

Η διεξαγωγή των καλλιτεχνικών εργαστηρίων, των ομάδων εστιασμένης συζήτησης και των υπόλοιπων δραστηριοτήτων της έρευνας (επικοινωνία με τον ερευνώμενο πληθυσμό, απομαγνητοφωνήσεις, έντυπα συγκατάθεσης κ.τ.λ.) πραγματοποιήθηκε από την ίδια την ερευνήτρια, διότι θεωρήθηκε πως μέσα από την διαρκή επαφή με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες και τη δημιουργία μιας πιο ειδικής σχέσης μαζί τους, θα μπορούσε να αυξηθεί το ποιοτικό επίπεδο των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Στην προκειμένη περίπτωση και όσον αφορά την ερευνήτρια, προϋπήρχε προσωπική επαφή και με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες αλλά και με τις καλλιτεχνικές πρακτικές που εφαρμόστηκαν στα εργαστήρια καθώς η ίδια υπήρξε μόνιμη κάτοικος του χωριού, από τα πρώτα κιόλας παιδικά της χρόνια, ενώ οι ακαδημαϊκές της σπουδές σχετίζονται άμεσα με τις Καλές Τέχνες και οι επαγγελματικές της εμπειρίες περιλαμβάνουν την συμμετοχή της σε αντίστοιχα περιβάλλοντα. Αυτό που την απασχόλησε ιδιαίτερα στη συγκεκριμένη περίπτωση, ήταν ο ενδυναμωτικός ρόλος των εικαστικών τεχνών και η επίδρασή τους στην κοινότητα του Μελισσοχωρίου, ένα χωριό στο οποίο δεν εκπονήθηκαν ποτέ αντίστοιχα καλλιτεχνικά project, ενώ ένας περαιτέρω προσωπικός στόχος αποτέλεσε και η δημιουργία μιας «γέφυρας» ανάμεσα στους ανθρώπους του χωριού και στις τέχνες. Η ερευνήτρια έλαβε υπόψη της όλες τις αξίες και τις παραδοχές οι οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι πηγάζουν τόσο από το ακαδημαϊκό όσο και από το επαγγελματικό της παρελθόν, ενώ αναγνωρίζοντας πως τα ενδιαφέροντα, οι απόψεις και οι εμπειρίες αυτές δύναται να επηρεάσουν την ερευνητική

διαδικασία, αναστοχάστηκε τον τρόπο με τον οποίο το γεγονός αυτό δύναται να συμβάλλει στην έρευνα. Όσον αφορά την ερευνητική διαδικασία, αναγνωρίζεται πως υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα στους/στις συμμετέχοντες/ουσες και την ερευνήτρια τόσο κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της δράσης, όσο και κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των Ο.Ε., για τις οποίες θεωρείται δεδομένο πως η ερευνήτρια υιοθέτησε μια ουδέτερη στάση και έθεσε τα ερωτήματα με τρόπο μη κριτικό, αποδεχόμενη τις διαφορετικές εμπειρίες και απόψεις των ερευνώμενων. Κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων μέσω της θεματικής ανάλυσης, τα δεδομένα παρουσιάζονται με πλήρη αντικειμενικότητα χωρίς ωστόσο να παραλείπεται η κριτική σκέψη της ερευνήτριας. Το ζητούμενο εξάλλου δεν είναι μόνο η αντικειμενικότητα αλλά και η αποφυγή των προκαταλήψεων και της μεροληψίας στην παρουσίαση των δεδομένων. Κομβικά σημεία της ερευνητικής διαδικασίας θεωρούνται ο σεβασμός προς τους/τις συμμετέχοντες/ουσες, το επικοινωνιακό παιχνίδι αλλά και η αναπόφευκτη συναισθηματική εμπλοκή της ερευνήτριας ενώ τέλος, εξετάζεται και ο τρόπος με τον οποίο η έρευνα μπορεί να επηρεάσει την ερευνήτρια, προσωπικά και επαγγελματικά.

2.7 Μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων.

Η ανάλυση του εμπειρικού υλικού της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της θεματικής ανάλυσης. Η θεματική ανάλυση είναι μια ευέλικτη και εύχρηστη μέθοδος ανάλυσης εμπειρικού υλικού η οποία παρέχει τη δυνατότητα στο/στη νέο/α ερευνητή/τρια να κινείται με μια σχετική ελευθερία στον εντοπισμό και την καταγραφή των κυριότερων δεδομένων. Σύμφωνα με τους Braun και Clarke (2006) *η θεματική ανάλυση είναι μια μέθοδος η οποία στοχεύει στον εντοπισμό, την ανάλυση και την καταγραφή επαναλαμβανόμενων μοτίβων (θεμάτων) μέσα στα δεδομένα. Η μέθοδος αυτή οργανώνει και περιγράφει το σύνολο των ερευνητικών δεδομένων με πλούσια λεπτομέρεια. Ωστόσο, αρκετές φορές, επεκτείνεται πέραν αυτού και επιδίδεται στην ερμηνεία διάφορων πτυχών των ερευνητικών θεμάτων.*⁷⁵

Η διεξαγωγή της θεματικής ανάλυσης χωρίζεται σε έξι βήματα και δεν προϋποθέτει μια γραμμική πορεία όπου απλά περνάμε από τη μια φάση στην επόμενη. Αντιθέτως, χαρακτηρίζεται από την επανάληψη, την επανεξέταση και τον επαναπροσδιορισμό των κωδικών-δεδομένων, κρίνεται ως απαραίτητη σε όλες τις φάσεις και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου. Σε ένα πρώτο βήμα της ανάλυσης, οι ερευνητές πρέπει να εξοικειωθούν με το υλικό τους, μέσω της επαναλαμβανόμενης και προσεκτικής ανάγνωσης του συνόλου των δεδομένων. Η επαναλαμβανόμενη ανάγνωση του εμπειρικού υλικού με τρόπο ενεργό, βοηθά στη σύλληψη και συγκρότηση των αρχικών νοημάτων και μοτίβων. *Η δεύτερη φάση της ανάλυσης ξεκινά όταν πλέον έχουμε εξοικειωθεί με τα δεδομένα και έχουμε δημιουργήσει μια αρχική λίστα ιδεών σχετικά με το τι υπάρχει στα δεδομένα και τι είναι ενδιαφέρον για*

⁷⁵ “Thematic analysis is a method for identifying, analyzing, and reporting patterns (themes) within data. It minimally organizes and describes your data set in rich detail. However, it also often goes further than this, and interprets various aspects of research topic (Voyatzis 1998)» Braun V. and Clarke, V. (2006) *Using thematic analysis in psychology*. Qualitative Research in Psychology, 3 (2). Pp. 77-101. ISSN 1478-0887. σελ: 6.

αυτά.⁷⁶ Στη συνέχεια, η διαδικασία περιλαμβάνει την παραγωγή αρχικών κωδικών οι οποίοι εκφράζουν με συντομία το νόημα που δίνει ο ερευνητής στο συγκεκριμένο τμήμα δεδομένων. Κατά το τρίτο στάδιο έμφαση δίνεται στην πιθανή σύνταξη θεμάτων ή υποθεμάτων. Η δημιουργία αυτών συμβαίνει με τον συνδυασμό διαφορετικών κωδικών που φαίνεται να περιέχουν το ίδιο νόημα. Το τέταρτο στάδιο ξεκινά όταν έχει αρχίσει να σκιαγραφείται ένα σύνολο πιθανών θεμάτων και περιλαμβάνει την τροποποίηση και βελτίωσή τους καθώς ορισμένα από αυτά δύναται να συγχωνευθούν, να καταργηθούν ή να διαιρεθούν σε επιμέρους θέματα. *Η πέμπτη φάση ξεκινάει με τη διαμόρφωση ενός θεματικού χάρτη των δεδομένων μας. Στο σημείο αυτό ορίζονται και τελειοποιούνται τα θέματα που θα παρουσιαστούν ενώ αναλύονται και τα δεδομένα που υπάρχουν μέσα σε αυτά. Είναι σημαντικό ωστόσο, να κρατήσουμε τα θέματα απλά και όχι πολύπλοκα.*⁷⁷ Τέλος, το τελευταίο βήμα αφορά στην τελική συγγραφή των δεδομένων και την έκθεση των αποτελεσμάτων.

Ένα χαρακτηριστικό πλεονέκτημα της θεματικής ανάλυσης είναι ότι χαρακτηρίζεται από «θεωρητική ελευθερία» καθώς η επιλογή της συγκεκριμένη μεθόδου από τον ερευνητή δεν τον δεσμεύει σε καθορισμένες οντολογικές και θεωρητικές θέσεις. Ωστόσο, το γεγονός αυτό από μόνο του δεν σημαίνει πως ο ερευνητής είναι εντελώς ελεύθερος να κάνει ότι θέλει καθώς η ανάλυση και παρουσίαση των ευρημάτων πρέπει να είναι θεωρητικά και επιστημολογικά τεκμηριωμένη κυρίως με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί. Στο πλαίσιο αυτό ο ερευνητής πρέπει να είναι ξεκάθαρος σε σχέση με τις γνώσεις που επιθυμεί να παράξει μέσω της έρευνας καθώς και το αντικείμενο που τα θέματα αντιπροσωπεύουν (Willig, Clara. 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1 Θεματική ανάλυση της πρώτης Ο.Ε.

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση συγκεντρώθηκαν από τη συζήτηση η οποία προέκυψε μέσα από την πρώτη Ο.Ε. της παρούσας έρευνας, με συμμετέχουσες 5 γυναίκες όλες μόνιμες κάτοικοι του χωριού. Για τη διεξαγωγή της θεματικής ανάλυσης υιοθετήθηκε τόσο μια «ενσυναισθητική» όσο και μια «καχύποπτη» προσέγγιση (Willig, Clara. 2013) όσον αφορά στην ανάλυση των δεδομένων, ενώ χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός επαγωγικής και παραγωγικής προσέγγισης. Η ανάλυση ξεκίνησε με την επαναλαμβανόμενη ανάγνωση του εμπειρικού υλικού με σκοπό την βαθύτερη κατανόηση των παραγόμενων δεδομένων, ενώ χρήσιμο υπήρξε και το ακουστικό υλικό της μαγνητοφωνημένης Ο.Ε. Τόσο μέσω της ακρόασης όσο και της ανάγνωσης του τυπωμένου

⁷⁶ “Phase 2 begins when you have read and familiarised yourself with the data, and have generated an initial list of ideas about what is in the data and what is interesting about them.” Braun V. and Clarke, V. (2006). ο.π. σελ: 18

⁷⁷ “Phase 5 begins when you have a satisfactory thematic map of your data. At this point you then define and further refine the themes that you will present for your analysis, and analyse the data within them. It is important not to try and get a theme to do too much or to be too diverse and complex.” ο.π. σελ: 22.

κειμένου αναπτύχθηκαν σκέψεις για την φύση των δεδομένων και τη συνάφεια προς το αντικείμενο της έρευνας. Η δημιουργία αρχικών χειρόγραφων σημειώσεων στα αποσπάσματα του απομαγνητοφωνημένου κειμένου χρησίμευσε στον εντοπισμό δεδομένων που ίσως αργότερα να ήταν χρήσιμα στην εύρεση και οργάνωση των κωδικών. Οι σημειώσεις και τα σχόλια αυτά αποτέλεσαν περισσότερο μια πρώτη συνειρμική προσέγγιση στην ροή των δεδομένων παρά μια συνοχική και ραφινारισμένη εκδοχή κωδικών. Στη συνέχεια ξεκίνησε η συστηματική ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων μέσω της κωδικοποίησης. Η ερευνήτρια εξέτασε όλο το υλικό σειρά προς σειρά με στόχο τον εντοπισμό μονάδων νοήματος και της απόδοσης κωδικών. Οι κωδικοί που αποτυπώθηκαν σε κάθε σειρά συνοψίζουν περιεκτικά και με έναν τρόπο περιγραφικό το περιεχόμενο των δεδομένων. Στον παρακάτω πίνακα 1 θα συναντήσουμε παραδείγματα κωδικοποιημένων κειμένων του εμπειρικού μας υλικού.

Πίνακας 1	
Παράδειγμα κωδικοποιημένου κειμένου	
Κείμενο	Κωδικός/οι
<p>Σ3: ...Μπορώ να κάνω πράγματα που μου αρέσουν εμένα προσωπικά, γιατί εκτός του ότι είναι η δουλειά μου κοντά κάνω και άλλα πράγματα που μου αρέσουν και που μπορείς να τα κάνεις στο χωριό, παραδείγματος χάριν να έχω ένα κήπο και να ασχολούμαι με τον κήπο αυτόν.</p>	<p>Ευκαιρίες που παρέχει το χωριό Προσωπικές προτιμήσεις/διευκολύνσεις Ελευθερία κινήσεων και ευελιξία στον επαγγελματικό τομέα Ανάπτυξη προσωπικών ασχολιών (Hobby)</p>
<p>Σ3: Να μεγαλώνω τα παιδιά μου σε ένα ήρεμο περιβάλλον...Και για λόγους οικογενειακούς, να είμαι κοντά στους γονείς μου</p>	<p>Προτεραιότητες Βάση στην δική της οικογένεια και στην οικογένεια προέλευσης Οικογενειακό κεφάλαιο</p>
<p>Σ5: Ο κύριος λόγος που ήθελα να ζήσω σε χωριό ήταν για να μεγαλώσουν τα παιδιά μου σε χωριό, γιατί θεωρώ εγώ ότι η πιο καλή ζωή για ένα παιδί είναι να ζεις σε ένα χωριό.</p>	<p>Προτεραιότητες Βάση στη δική της οικογένεια-Οικογενειακό κεφάλαιο Ποιότητα ζωής για τα παιδιά Προσωπικές απόψεις για τη ζωή στο χωριό</p>

Παρατηρούμε πως αρκετές είναι οι φορές εκείνες που τα αποσπάσματα κειμένου περιγράφονται με παραπάνω από έναν κωδικούς, οι οποίοι αποτελούν μια ανάμιξη περιγραφής αλλά και ερμηνείας των δεδομένων. Κατά τη διάρκεια της παρούσας φάσης ταυτοποιήθηκαν οι κωδικοί που έμοιαζαν μεταξύ τους και αφορούσαν σε αποσπάσματα με το ίδιο ή παρόμοιο περιεχόμενο, ενώ στο τέλος της διαδικασίας ορισμένοι κωδικοί τροποποιήθηκαν έτσι ώστε να ενσωματωθεί το νέο υλικό. Σε ένα επόμενο βήμα η ανάλυση παίρνει την τελική της μορφή καθώς μεταπηδούμε από τους κωδικούς στα θέματα. Τα κωδικοποιημένα αποσπάσματα επαναξιολογούνται με σκοπό την εύρεση ομοιοτήτων και συσχετίσεων μεταξύ τους. *Η βασική διαδικασία δημιουργίας θεμάτων και υποθεμάτων περιλαμβάνει τη σύμπτυξη ή τη ομαδοποίηση κωδικών που φαίνεται να μοιράζονται κάποιο κοινό στοιχείο, έτσι ώστε να*

αντικατοπτρίζουν και να περιγράφουν ένα συνεκτικό χαρακτηριστικό στα δεδομένα.⁷⁸ Στον πίνακα 2 παρατίθενται μερικά παραδείγματα αυτής της φάσης της ανάλυσης με βάση τα εμπειρικά δεδομένα της παρούσας έρευνας.

Πίνακας 2		
Κωδικοί με παραδείγματα αποσπασμάτων		
Το αίσθημα ασφάλειας για τη δημιουργία οικογένειας και το μέγλωμα των παιδιών.	Απουσία κοινωνικότητας και κοινωνικού κεφαλαίου στο χωριό.	Η ευκαιρία για (επανα)κοινωνικοποίηση μέσω της συμμετοχής στη δράση.
<p>Σ3: Να μεγαλώνω τα παιδιά μου σε ένα ήρεμο περιβάλλον</p> <p>Σ5: για να μεγαλώσουν τα παιδιά μου σε χωριό (...) έχω τον άμεσο έλεγχο στα παιδιά.</p>	<p>Σ3: λείπει η ζωή</p> <p>Σ1: Εμείς μένουμε αλλά δεν βγαίνουμε εδώ για μια βόλτα</p> <p>Σ2: εμείς φτάναμε και σε σημείο να πάμε για φαγητό και στη Χάλκη πολλές φορές.</p>	<p>Σ5: « (...) να δω ξανά κόσμο που έκανα φίλους, που έκανα παρέα και τώρα δεν τους βλέπω»</p> <p>Σ3: «Για μένα (...) μια πρόκληση να έρθουμε να κάνουμε κάτι τέτοιο άνθρωποι που γνωριζόμαστε εντελώς σε άλλη φάση (...) είμαστε φίλοι και γνωριζόμαστε σε άλλες συνθήκες και τώρα καλούμαστε να κάνουμε κάτι εντελώς διαφορετικό»</p> <p>Σ4: «Επίσης εγώ ήρθα να γνωρίσω εσένα»</p>

Το επόμενο στάδιο της ανάλυσης περιλαμβάνει την «εκκαθάριση» των θεμάτων που αρχίζουν να δημιουργούνται και να δομούνται κατά τη διάρκεια της προηγούμενης φάσης. Ουσιαστικά η παρούσα φάση ξεκινάει όταν έχουμε καταλήξει σε μια ομάδα υποψήφιων θεμάτων τα οποία πρέπει τώρα να διαμορφωθούν και να τροποποιηθούν έτσι ώστε να λάβουν την τελική τους μορφή. Κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού έγινε σαφές πως κάποια από τα θέματά μας δεν μπορούσαν να «σταθούν» από μόνα τους στην ανάλυση αλλά έπρεπε να συγχωνευτούν ενώ κάποια άλλα να χωριστούν σε περαιτέρω θέματα. Μια αρχική πρόταση περιλάμβανε την ανάδυση 6 βασικών θεμάτων με τις εξής ενδεικτικές περιγραφές: «Χαρακτηριστικά του τόπου», «Κοινωνικές Αναπαραστάσεις για το χωριό και οι αντιλήψεις των άλλων», «Η αίσθηση της κοινότητας και η ταυτότητα τόπου», «Κοινωνικό Κεφάλαιο και Κοινωνικοποιημένο Πολιτισμικό Κεφάλαιο», «Καλλιτεχνικά βιώματα και απόψεις για την τέχνη» και «Λόγοι συμμετοχής στην καλλιτεχνική δράση». Ωστόσο και ύστερα από προσεκτική ανασκόπηση των αναδυόμενων θεμάτων το θέμα «Κοινωνικό Κεφάλαιο και Κοινωνικοποιημένο Πολιτισμικό Κεφάλαιο» διαχωρίστηκε σε δύο ξεχωριστές θεματικές ενώ το θέμα «Χαρακτηριστικά του τόπου»

⁷⁸ “the basic process of generating themes and subthemes involves collapsing or clustering codes that seem to share some unifying feature together, so that they reflect and describe a coherent feature in the data.”
 Braun, V., Clarke, V. (2012). *Thematic Analysis (chapter 4)*. *APA Handbook of Research Methods in Psychology: Vol. 2. Research designs*, H. Cooper. American Psychological Association. σελ: 63

ενσωματώθηκε σε διαφορετική ενότητα καθώς δεν παρουσίαζε σημαντικά στοιχεία που αφορούσαν στα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης. Σε αυτό το σημείο εξετάστηκε επίσης η εγκυρότητα των αναδυόμενων θεμάτων σε σχέση με τα δεδομένα στο σύνολό τους. Η επαναξιολόγηση του θεματικού μας χάρτη οδήγησε στην οριστικοποίηση των θεμάτων τα οποία τελειοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής. Αφού αποδόθηκαν οι κατάλληλοι τίτλοι στη συνέχεια τα θέματα οργανώθηκαν με βάση την ένταση την οποία αναδύθηκαν αλλά και τη νοηματική σύνδεση που είχαν μεταξύ τους. Ωστόσο αξίζει να υπενθυμίσουμε πως στόχος της έρευνας και συγκεκριμένα της πρώτης Ο.Ε. ήταν η παραγωγή εμπειρικού υλικού με σκοπό την απόκτηση γνώσης που αναφέρεται στην ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων του χωριού, στη σχέση και τους συναισθηματικούς δεσμούς των ατόμων με τον τόπο, στα δίκτυα της κοινότητας με εξωτερικούς θεσμούς και ομάδες αλλά και στην επαφή των ερευνώμενων με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές πρακτικές. Η μελέτη των χαρακτηριστικών αυτών ενισχύουν την βαθύτερη κατανόησή μας για τις εσωτερικές και εξωτερικές διαδικασίες της υπό μελέτη κοινότητας και μας παρέχουν μια πιο σφαιρική και εμπειριστατωμένη άποψη για τον τρόπο που η ίδια η κοινότητα λειτουργεί. Παρακάτω παρουσιάζουμε τα σημαντικότερα θέματα που προέκυψαν από τη διαδικασία της ΘΑ τα οποία είναι τα εξής:

Θέμα 1: Παράγοντες μόνιμης κατοίκησης στο Μελισσοχώρι

Το θέμα με τίτλο «Παράγοντες μόνιμης κατοίκησης στο Μελισσοχώρι» περιγράφει τους λόγους για τους οποίους οι συμμετέχουσες επέλεξαν τη μόνιμη εγκατάστασή τους στο συγκεκριμένο χωριό. Από το σύνολο των πέντε συμμετεχουσών στην Ο.Ε. οι τέσσερις εξ' αυτών επέλεξαν οι ίδιες την μόνιμη εγκατάστασή τους στο χωριό, την οποία (όπως αναλύεται και παρακάτω) χαρακτηρίζουν ως θετική και «ωφέλιμη» σε πολλούς τομείς της καθημερινότητάς τους. Ως ένας από τους βασικότερους λόγους που ώθησαν τις συμμετέχουσες στην επιλογή αυτή χαρακτηρίζονται οι εμπειρίες και τα βιώματα στον τόπο αυτό, τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις τροφοδοτούνται από τα παιδικά χρόνια των συμμετεχουσών.

S2: «Εμένα προσωπικά μου αρέσει πάρα πολύ να μένω στο χωριό (...) εδώ έζησα, εδώ μεγάλωσα»

S5: « (...) γεννήθηκα όμως και μεγάλωσα εδώ (...)»

S3: « (...) γεννήθηκα εδώ (...) και όλα τα χρόνια είμαι στο Μελισσοχώρι»

Φαίνεται πως τα βιώματα αυτά δημιουργούν στις ερευνώμενες ένα συναισθηματικό δέσιμο μεταξύ αυτών και του τόπου καταγωγής τους, ένα συμβολικό δεσμό που εξωτερικεύεται μέσω της επιθυμίας τους να παραμείνουν κοντά του και περιέχει συγκινήσεις που τροφοδοτούν συναισθηματικές καταστάσεις οι οποίες, με τη σειρά τους, διαμορφώνουν ένα μέρος της ταυτότητάς τους. Η κατάσταση αυτή που περιγράφεται ως ταυτότητα τόπου σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο της μελέτης μας και εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα προσδιορίζουν τον εαυτό τους σε σχέση με τον τόπο (Ζήση Α. 2013). Ακόμη ένας σημαντικός παράγοντας που προϋδεάζει θετικά την επιλογή της μόνιμης διαμονής στο χωριό φαίνεται να είναι τα στοιχεία εκείνα που αναφέρονται στο αίσθημα της ασφάλειας, κυρίως στον τομέα της δημιουργίας οικογένειας και της ανατροφής των παιδιών, στις ποιοτικές διαπροσωπικές σχέσεις και στα προϋπάρχοντα κοινωνικά και συγγενικά δίκτυα. Τα στοιχεία αυτά

συνθέτουν το φαινόμενο της αίσθησης της κοινότητας το οποίο *Οι Cantillon και συν (2003)* προσδιόρισαν ως το *αίσθημα της ασφάλειας, τις κοινωνικές επαφές και τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά.*

Σ3: «Για μένα ήταν επιλογή να μείνω στο χωριό (...) Να μεγαλώνω τα παιδιά μου σε ένα ήρεμο περιβάλλον (...) και για λόγους οικογενειακούς, να είμαι κοντά στους γονείς μου»

Σ5: «(...) οι συγγενείς μου είναι εδώ, οι γονείς μου είναι εδώ, οι φίλοι μου, οι συμμαθητές μου είναι εδώ και είναι ακόμη εδώ, δηλαδή έχουνε επιστρέψει αλλά ο κύριος λόγος που ήθελα να ζήσω στο χωριό ήταν για να μεγαλώσουν τα παιδιά μου σε χωριό, γιατί θεωρώ εγώ ότι η πιο καλή ζωή για ένα παιδί είναι να ζεις σε ένα χωριό, είναι πιο ελεύθερο, εγώ έχω τον άμεσο έλεγχο στα παιδιά, στο τι κάνουν, στο τι δεν κάνουν και νομίζω ότι γι' αυτό τελικά έμεινα στο χωριό (...)»

Οι κοινωνικές επαφές και τα ήδη υπάρχοντα κοινωνικά δίκτυα, το αίσθημα της ασφάλειας και της ηρεμίας καθώς και η επαφή με την οικογένεια προέλευσης και τον ευρύτερο συγγενικό κύκλο σε συνδυασμό με τα (παιδικά) βιώματα και αναμνήσεις που εδράζονται στον τόπο αυτό λειτουργούν ως καταλυτικοί παράγοντες για την επιλογή των συμμετεχουσών να κατοικήσουν μόνιμα στο χωριό. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα αυτοί οι δύο παράγοντες φαίνονται τόσο καταλυτικοί, που παρά τις όποιες εμπειρίες των ερευνώμενων σε μεγάλα αστικά κέντρα οι ίδιες επιλέγουν να επιστρέψουν αναφερόμενες και στον απρόσωπο χαρακτήρα που σκιαγραφεί τις πόλεις αυτές.⁷⁹ Ωστόσο, ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί και αυτή της Σ1, η οποία παρά το γεγονός της ανατροφής της στη Βρετανική επαρχία, η ίδια δηλώνει ευχαριστημένη με τη διαμονή της στο Μελισσοχώρι καθώς τα βιώματά της σε ένα αντίστοιχο επαρχιακό περιβάλλον του εξωτερικού, την προϋδέασαν θετικά για αυτήν την επιλογή.

Σ5: « Και εγώ έφυγα για λίγο διάστημα από το χωριό, ζούσα στη Λάρισα (...). Ζούσα στην πόλη και ήξερα μόνο τον απέναντι που έμενε, δεν ήξερα κάποιον άλλον (...)»

Σ3: « Για μένα ήταν επιλογή να μείνω στο χωριό. Έφυγα για σπουδές, για δουλειές κτλ. ήρθα εδώ μετά από χρόνια (...) αλλά νομίζω στην τελική ήταν καλή απόφαση»

Σ2: « (...) έμενα και στη Λάρισα για κάποιο διάστημα αλλά τώρα δεν το αλλάζω το χωριό με τίποτα να σου πω την αλήθεια»

Σ1: «Εγώ μεγάλωσα σε ένα χωριό στην Αγγλία, οπότε χάρηκα πολύ και νιώθω τυχερή (...) που όταν γνώρισα τον (όνομα συζύγου) και λέω ότι φτιάχνει σπίτι σε ένα χωριό (...) τυχερή νιώθω (...) και μου αρέσει πολύ»

Ως δευτερεύοντες παράγοντες για την επιλογή της μόνιμης εγκατάστασης στην υπό μελέτη κοινότητα φαίνεται να αποτελούν η ελευθερία κινήσεων, η καλλιέργεια προσωπικών δεξιοτήτων και δημιουργικών ενασχολήσεων (hobby) όπως και η άνετη πρόσβαση στον τόπο εργασίας και στο αστικό

⁷⁹ Όπως αναφέρεται και στην έρευνα των Jarosz-Angowska και συν “The first and most traditional point of view states that relationships in the urban space are typically shallow, short lived and formal because of the size, density and the heterogeneous social nature of the city (...) These characteristics result in less individual social capital in urban areas”

Jarosz-Agnowska, A., Agnowski, M., Kijek, T., (2015). The creation of social capital in rural areas in the Lubelskie region. 7th international scientific conference, Rural development 2015. www.researchgate.net/publication/314637398. σελ:2

κέντρο της Λάρισας, καθώς η γεωγραφική θέση του χωριού σε συνδυασμό με τα συχνά δρομολόγια της αστικής συγκοινωνίας διευκολύνουν την πρόσβαση σε πόρους και υπηρεσίες.

Σ3: «(...) εκτός του ότι είναι η δουλειά μου κοντά, κάνω και άλλα πράγματα που μου αρέσουν και που μπορείς να τα κάνεις στο χωριό, παραδείγματος χάριν να έχω έναν κήπο»

Σ1: «Μου αρέσει πολύ η Λάρισα, μου αρέσει ότι είναι πόλη κι όμως μένω σε ένα χωριό και μπορώ να πάω εύκολα (...) έχω και τα δύο και πόλη και χωριό»

Ωστόσο και σε αντίθεση με τις τέσσερις ερευνώμενες που αποφάσισαν τη μόνιμη εγκατάσταση στο χωριό με βασικό άξονα τους παράγοντες που αναλύθηκαν παραπάνω, η Σ4 επέλεξε την διαμονή της στον τόπο αυτό με βάση τον οικογενειακό κύκλο του συζύγου της ο οποίος θα παρείχε βοήθεια και στήριξη στη δημιουργία της νέας της οικογένειας και στην ανατροφή των παιδιών. Η επιλογή με βάση το κριτήριο αυτό φαίνεται πως πλέον δεν καλύπτει συναισθηματικά την Σ4 η οποία δηλώνει δυσαρεστημένη με την τρόπο ζωής στην επαρχία και τις ελάχιστες ευκαιρίες που αυτή παρέχει τόσο για ψυχαγωγία και επαφή με τον πολιτισμό όσο και για επαγγελματική ανέλιξη.

Σ4: «Εμένα δεν μου αρέσει καθόλου (...) ήταν από δω ο άντρας μου, είχαμε κοντά συγγενείς που θα μας βοηθούσαν με την οικογένεια (...) ούτε η Λάρισα μου είναι αρκετή, θέλω να πάω σε ένα πιο μεγάλο τόπο, θέλω λίγο τον πολιτισμό, περισσότερες δουλειές (...) ο τρόπος της ζωής στο χωριό με ενοχλεί, όχι το συγκεκριμένο (...) έχει πολλά καλά απλά δεν είναι για μένα»

Σύμφωνη με την Σ4 εμφανίζεται και η Σ1 η οποία αναγνωρίζει τα πλεονεκτήματα της δικής της θέσης τα οποία και λόγω της καταγωγής της, της επιτρέπουν ευκολία κινήσεων σε δύο περιβάλλοντα, αυτό της Ελλάδας και της χώρας καταγωγής της.

Σ1: «(...) καταλαβαίνω λίγο από αυτά που είπες γιατί όταν ταξιδεύω και πάω ξανά στο πατρίδα μου (...) για μένα προσωπικά βοηθάει αυτό (...) είμαι με το ένα πόδι εκεί (...)

Στην παρούσα θεματική αναλύονται κάποια από τα σημαντικότερα κριτήρια τα οποία καθορίζουν την επιλογή των ερευνώμενων για την εγκατάσταση στην υπό μελέτη εδαφική κοινότητα. Σπουδαίο ρόλο διαδραματίζουν οι μνήμες και τα προσωπικά βιώματα σε σχέση με τον τόπο, το αίσθημα της ασφάλειας, ο άμεσος έλεγχος της οικογένειας αλλά και η διατήρηση των ποιοτικών κοινωνικών και οικογενειακών επαφών. Μέσω του θέματος διαπιστώθηκε πως τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν έννοιες όπως αυτή της ταυτότητας τόπου και του αισθήματος της κοινότητας αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την μελέτη ενός τόπου και των ανθρώπων του, καθώς μας βοηθούν να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους τα μέλη μιας κοινότητας εξακολουθούν να εδράζονται και να δραστηριοποιούνται σε αυτή.

Θέμα 2: Απόψεις και αντιλήψεις των «άλλων» για το χωριό

Το θέμα αυτό χαρτογραφεί τις αντιλήψεις και τις απόψεις των ανθρώπων, εξωτερικών της κοινότητας, για τον τρόπο που αντιλαμβάνονται το ίδιο το χωριό. Οι πεποιθήσεις και οι στάσεις των ατόμων για τον τρόπο που κατανοούν τις καταστάσεις γύρω τους ορίζεται ως κοινωνικές αναπαραστάσεις οι οποίες σύμφωνα με τον *Moscovici (1961. Σ. 66)*, *δύνανται να αποτελούνται από πληροφορίες ή και πεποιθήσεις και αναφέρονται σε ένα «σύμπαν απόψεων» οι οποίες σχετίζονται με αντικείμενα στο κοινωνικό*

περιβάλλον.⁸⁰ Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις δημιουργούνται και μεταφέρονται από κοινωνικές ομάδες και λόγω της ιδιότητάς τους να προσαρμόζονται στις νόρμες και τις αξίες των ομάδων αυτών, η γνώση που μας παρέχουν για τον κόσμο θεωρείται πάντα κοινωνικά χρήσιμη. Σε αντίθεση με τις επιστήμες οι οποίες μας παρέχουν μια παγκόσμια γνώση με στόχο την κατανόηση του κόσμου, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις στοχεύουν στην παραγωγή γνώσης που είναι στενά συνυφασμένη με τη λογική των κοινωνικών σχέσεων (Moliner, P., Bovina, I. 2021). Η θεματική αυτή χωρίζεται σε δύο υποθέματα τα οποία αναπτύσσονται με άξονα δύο χρονικές στιγμές, το παρελθόν και το παρόν και αναφέρονται σε ισχυρισμούς που αφορούν το χωριό τους οποίους οι ερευνώμενες στην ολότητά τους αποδίδουν στις ίδιες αλλά και τους «άλλους» λέγοντας για παράδειγμα πως:

Σ3: «Ναι αυτό, ωραίο είναι αλλά δεν έχει τίποτα (...) ξέρω ότι το λένε (...) άνθρωποι που είναι από τη Γαλήνη συνάδελφοι και από τη Νίκαια»

Παρελθόν

Όσον αφορά στο παρελθόν οι απόψεις που εκφράζονται για το χωριό από τις συμμετέχουσες, το περιγράφουν ως «πόλο έλξης» των κατοίκων των γύρω περιοχών κυρίως λόγω των πρωτοποριακών ιδεών που επικρατούσαν εδώ. Φαίνεται πως κατά τη δεκαετία του 1950 και του 60' το Μελισσοχώρι χαρακτηριζόταν ως «σύμβολο κοινωνικής ζωής και δικτύωσης», προσέλκυε (νέους) ανθρώπους και συγκέντρωνε τον πληθυσμό από τα γύρω χωριά όχι μόνο με την αφορμή θρησκευτικών εορτών και πανηγυριών αλλά και κατά τη θερινή περίοδο.

Σ3: «(...) το χωριό εδώ ας πούμε το δικό μας, όταν τα παλιά χρόνια πριν το 50' και μέχρι το 60' ας πούμε ήταν (...) το χωριό με τις νεωτεριστικές ιδέες (...) και ερχότανε από τα, Πλατύκαμπο, ξέρω 'γω Γλαύκη κτλ. και στο Αγίου Δημητρίου κυρίως το πανηγύρι, απ' ότι μου έλεγε ο πατέρας μου (...))»

Σ5: «Και όχι μόνο και το καλοκαίρι στις βόλτες»

Η εξήγηση που δίνουν οι ερευνώμενες για το γεγονός αυτό, δικαιολογείται στην εγκατάσταση πληθυσμού που απασχολούταν επαγγελματικά όχι ως αγρότες ή κτηνοτρόφοι αλλά ως υπάλληλοι σε υπηρεσίες, θέσεις τις οποίες, σύμφωνα με την εποχή, καταλάμβαναν άτομα που χαρακτηρίζονταν από υψηλό Ανθρώπινο Κεφάλαιο, δηλαδή μορφωμένοι και με τίτλους σπουδών. Η γεωγραφική θέση του χωριού που σε σχέση με τους υπόλοιπους τριγύρω οικισμούς, διευκόλυνε την πρόσβαση στο κέντρο της πόλης και συνεπώς στην αγορά εργασίας, ευνοούσε την μετακίνηση και εγκατάσταση του πληθυσμού από τη Λάρισα στο Μελισσοχώρι, με αποτέλεσμα την μεταφορά των πιο «προχωρημένων» για την εποχή ιδεών, στην επαρχία του τόπου.

Σ5: «Η αλήθεια είναι ότι θεωρούταν πολύ πιο...»

Σ3: «Προχωρημένο.»

⁸⁰ “According to Moscovici (1961. P. 66), social representations are "universes of opinions" relating to objects in the social environment. Moscovici himself suggested that these social representations could also consist of information or beliefs.”

Moliner, P., Bovina, I. (2021). *Introduction: The Heuristic Value of Social Representations Theory*. RUDN Journal of Psychology and Pedagogics Vol.18 No. 2 291-298. Σελ: 291

Σ5: «Προχωρημένος ο κόσμος (...)»

Σ3: «Και στο ντύσιμο και γενικά (...)»

Σ5: «Αλλά και μόρφωσης (...)»

Σ3: «Γιατί δεν ήταν πάντα οι αγρότες εδώ, υπήρχαν και άνθρωποι που δούλευαν σε υπηρεσίες (...)»

Σ4: «Επειδή είναι κοντά στην πόλη, γι' αυτό»

Η κοινωνικότητα, η εξωστρέφεια και η νεωτερικότητα αποτελούσαν κάποια από τα στοιχεία που χαρακτήριζαν τον τόπο εκείνης της εποχής και σήμερα έχουν μεταλαμπαδευτεί ως αφηγήσεις στις ερευνώμενες από τους παππούδες και τους γονείς τους που πρόλαβαν να βιώσουν το φαινόμενο αυτό.

Παρόν

Αναφερόμενες στο παρόν οι συμμετέχουσες σκιαγραφούν το χωριό κυρίως μέσα από τα μάτια τρίτων στους οποίους και αποδίδουν τους ισχυρισμούς πως το Μελισσοχώρι περιγράφεται μεταξύ άλλων ως «μέσο για την παροχή υπηρεσιών ομορφιάς και καλλωπισμού», «μέσο διασκέδασης και ψυχαγωγίας» και ως «κόμβος μετακίνησης και πρόσβασης στο κέντρο της Λάρισας».

Σ4: «Εγώ νομίζω είναι λίγο το Wegge (καφετέρια του χωριού)(γέλια), σοβαρά γιατί τα γύρω χωριά έρχονται και οι Λαρισαίοι έρχονται, δηλαδή είναι ένα μπαράκι, ένα καφέ που, και κάτι άλλο, επίσης πολύς κόσμος έρχεται για την (όνομα κομμώτριας)»

Σ1: «Και η φίλη μου λέει για την (όνομα κομμώτριας) και στη Λάρισα, ναι, γνωστή είναι»

Σ3: «Τώρα πια είναι στον κόμβο (...)»

Η αδυναμία τους να αναφερθούν σε μια αξία ή ένα (συμβολικό) χαρακτηριστικό για το οποίο φημίζεται ο τόπος επαναλαμβανόμενα δηλώνοντας πως «εμείς δεν έχουμε κάτι», σε συνδυασμό με τη συσχέτιση του χωριού με στοιχεία που πλέον αφορούν μόνο στην εξυπηρέτηση δευτερογενών αναγκών, τείνουν, σύμφωνα με τις ίδιες, να στιγματίζουν το χωριό ως «αδιάφορο» σε σχέση με τα υπόλοιπα της περιοχής τα οποία οργανώνονται γύρω από την παροχή διεξόδων μέσω των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που προσφέρουν.

Σ3: «Έχω την εντύπωση ότι πλέον στη σύγχρονη (...) το χωριό είναι πολύ δεύτερο σε σχέση με άλλα (...) είμαστε λίγο πίσω»

Σ5: « (...) δεν βλέπουν το Μελισσοχώρι σαν ένα χωριό παρόμοιο με το δικό τους, δηλαδή θεωρούν ότι είναι κάτι άλλο»

Το θέμα αυτό συνδέεται νοηματικά με σκέλος του επόμενου θέματος καθώς η αναπαράσταση αυτή του χωριού ως «αδιάφορο» οδηγεί στην κοινωνική του απομόνωση με τις συμμετέχουσες να δυσανασχετούν με τις ανεπαρκείς σχέσεις που επικρατούν με τα κοντινά, στο Μελισσοχώρι, χωριά, κάνοντας αναφορά για αδυναμία στις σχέσεις χρησιμοποιώντας για παράδειγμα φράσεις όπως «Ξεκομμένο χωριό», «καμία απολύτως επαφή».

Θέμα 3: Το Κοινωνικό Κεφάλαιο του τόπου και οι διαστάσεις του.

Το παρόν θέμα που περιγράφεται με τον τίτλο «Το Κοινωνικό Κεφάλαιο του τόπου και οι διαστάσεις του» αποτέλεσε ένα αρκετά έντονο θέμα που αναδύθηκε κατά τη διάρκεια της ΘΑ και τελειοποιήθηκε

σε αυτή τη μορφή κατά τα τελευταία στάδια της διαδικασίας. Το θέμα χαρτογραφεί τα δεδομένα εκείνα που αναφέρονται στην ποιότητα και τα χαρακτηριστικά των σχέσεων που διέπουν τα μέλη τις συγκεκριμένης κοινότητας αλλά και στην παρουσία ή απουσία δικτύων μεταξύ του τόπου και ομότιμων εταίρων. Από προηγούμενη μας αναφορά γνωρίζουμε πως το ΚΚ μιας κοινότητας αναπτύσσεται μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων, τη θετική αύρα που τις χαρακτηρίζει και το απόθεμα της αλληλεγγύης που οικοδομείται μεταξύ τους. Παρά το γεγονός πως η μέτρησή του ΚΚ θεωρείται μια δύσκολη και περίπλοκη διαδικασία, οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν πως οι τρεις σταθερές διαστάσεις που μπορούν να βοηθήσουν στο εγχείρημα αυτό είναι η γενικευμένη εμπιστοσύνη, η συμμετοχή σε οργανώσεις και η εμπιστοσύνη σε θεσμούς.⁸¹

Με βάση τις θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις και σύμφωνα με τα λεγόμενα των συμμετεχουσών ορίζουμε το ΚΚ του χωριού ως όχι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο καθώς ένα πρώτο στοιχείο που μας προϊδεάζει για την ταξινόμηση αυτή αφορά στη δυσαρέσκεια των ερευνώμενων για την απουσία των ανθρώπων από το κέντρο του χωριού, καθώς οι ίδιες ρητά δηλώνουν πως:

Σ3: «Λείπει η ζωή»

Στην ολότητα τους οι ερευνώμενες υποστηρίζουν πως το χωριό πάσχει από «κοινωνική και ανθρώπινη δραστηριότητα» και πως ειδικότερα από το κέντρο και την πλατεία λείπει η «ζωή». Αυτό που έχει ενδιαφέρον ωστόσο είναι οι εξηγήσεις που οι ίδιες δίνουν προκειμένου να δικαιολογήσουν το φαινόμενο αυτό, καθώς κάνουν λόγο για έλλειψη κατάλληλων και σύγχρονων υποδομών, οι οποίες θα προδιέθεταν σε άλλη περίπτωση, θετικά, για την χρήση του δημόσιου χώρου.

Σ3: «Υπάρχει σχέδιο το οποίο δεν ξέρω τι γίνεται τελικά αλλά υποτίθεται ότι έπρεπε να είχε γίνει εδώ και δύο, τρία χρόνια αλλά...»

Σ3: «(...) ειδικά αυτά τα φώτα που έχουνε μπει στην πλατεία είναι τόσο χαμηλά (...) ήταν σκοτεινή η πλατεία ενώ όλα ήταν αναμμένα»

Σ4: «Λείπει η φροντίδα του δήμου (...) υποδομές (...)»

Φαίνεται πως κατά την άποψή τους, η κακή συντήρηση των ήδη υπάρχοντων δομών καθώς και η καθυστέρηση των νέων πολεοδομικών εργασιών για την ανοικοδόμηση της πλατείας, λειτουργούν ως καταλυτικοί παράγοντες όχι μόνο για την ανανέωση της κινητικότητας των κατοίκων αλλά και για την απέκδυση του στίγματος που αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα.

Σ3: «Ίσως άμα γίνει η πλατεία και αλλάξουνε όλα αυτά να αποκτήσει άλλο αέρα το χωριό (...) λείπουν πεζοδρόμια (...) λείπουν υποδομές (...)»

Η κατάσταση αυτή λειτουργεί αρνητικά και για τις ερευνώμενες καθώς αναφέρουν πως εξαιτίας της απουσίας των κατάλληλων δημόσιων έργων, οι ίδιες αναγκάζονται να μεταβούν στα διπλανά χωριά ή ακόμη και στο κέντρο της Λάρισας, προκειμένου να πραγματοποιήσουν κοινωνικές δραστηριότητες όπως μια βόλτα ή να δειπνήσουν σε κάποιο κέντρο εστίασης, χωρίς ωστόσο να συνειδητοποιήσουν πως

⁸¹ Λινάρδης, Α., Κουσουλή, Μ., Σταθογιαννάκου, Ζ. (2012). *Μια bottom up διερεύνηση των διαστάσεων του κοινωνικού κεφαλαίου*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, κείμενα εργασίας 2012/25

με αυτήν τους τη στάση συμβάλουν θετικά στα ήδη χαμηλά επίπεδα ΚΚ του χωριού καθώς δεν κινητοποιούνται προκειμένου να στηρίξουν ενεργά τον τόπο αλλά καταφεύγουν σε άλλα μέτρα.

Σ1: «Εμείς μένουμε αλλά δεν βγαίνουμε εδώ για μια βόλτα»

Σ2: «Εμείς φτάναμε και σε σημείο να πάμε για φαγητό και στη Χάλκη πολλές φορές»

Σ3: «Και εμείς πάρα πολλές φορές»

Όσον αφορά στο σκέλος της συμμετοχής των χωριανών σε συλλογικές δράσεις ή σε εκδηλώσεις πολιτιστικού περιεχομένου, οι ερευνώμενη Σ5 προβαίνει σε μια ενδιαφέρουσα αλλά ωστόσο οξύμωρη δήλωση, με την οποία δεν διστάζουν να συμφωνήσουν και οι υπόλοιπες.

Σ5: «Εγώ θα πω ότι ναι, υπάρχει, υπάρχει συμμετοχή, (...) εδώ έχουμε ένα θέμα άλλο, το ότι θέλουμε να συμμετέχουμε αλλά ως θεατές (...)

Το είδος της συμμετοχής στις δράσεις του τόπου ορίζεται από τις ίδιες ως παθητικό καθώς ο τρόπος με τον οποίο οι κάτοικοι επιλέγουν να εμπλακούν με τις συλλογικές διαδικασίες είναι μέσω της απολαβής και όχι της έμπρακτης στήριξης μέσω της παροχής πολύτιμης βοήθειας στην οργάνωση και διεκπεραίωση των δράσεων αυτών.

Σ3: «Συμμετέχουμε δια της απολαβής (γέλια)»

Το γεγονός αυτό δημιουργεί συσσωρευμένη (ψυχική) κόπωση στα λιγοστά εκείνα άτομα που επωμίζονται κάθε φορά την ευθύνη της διεξαγωγής των εκδηλώσεων αυτών, ενώ για ακόμη μια φορά η εξήγηση που φαίνεται να δίνει η Σ5 προσανατολίζεται στο μέγεθος του πληθυσμού του χωριού και όχι στις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους.

Σ5: « (...) Αν ήταν ένα μεγαλύτερο χωριό, θα είχε μεγαλύτερες δυνατότητες στο να συμμετέχει μεγαλύτερος κόσμος γιατί; Γιατί θα ήταν περισσότερα»

Η απουσία κοινωνικής ζωής στο χωριό και ο μη ενεργητικός τρόπος συμμετοχής στις συλλογικές δράσεις του τόπου που στοχεύουν όχι μόνο στη ψυχαγωγία αλλά και στη δημιουργία κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου στην κοινότητα (ΚΠΚ) μαρτυρούν χαμηλά επίπεδα ΚΚ και Κοινωνικού Κεφαλαίου Δεσμού. Τα ευρήματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με την έρευνα των Onyx, J και Bullen, P. (2000) η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα πως το ΚΚ τείνει να είναι υψηλότερο στις επαρχιακές περιοχές σε σύγκριση με τις αστικές, ιδιαίτερα σε σχέση με τους παράγοντες που αφορούν τη συμμετοχή στην τοπική κοινότητα, το αισθήματα εμπιστοσύνης και ασφάλειας και τις γειτονικές επαφές.⁸²

Κοινωνικό Κεφάλαιο Δεσμού

⁸² "However it appears that social capital in general is higher in rural compared with urban areas, particularly in relation to Factor A (Participation in the local community), factor C (feelings of trust and safety) and factor D (neighborhood connections) (...)"

Onyx, J., Bullen, P. (2000). *Measuring Social Capital in Five Communities*. The journal of Applied Behavioral Science, Vol 36 No. 1, March 2000 23-42. σελ: 38

Τα ευρήματα που αναφέρονται στο ΚΚΔ εμφανίζονται εξίσου ισχνά με τις συμμετέχουσες να χαρακτηρίζουν τις σχέσεις μεταξύ ορισμένων οικογενειών ως πιο «δυνατές», σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό του χωριού.

Σ3: «(...) και οι οικογένειες που λέμε, ήταν πολύ συγκεκριμένες οικογένειες που είχαν μεταξύ τους σχέσεις και θεωρούταν ότι μπορούσαν να έχουν κοινά, να βοηθήσει ο ένας τον άλλον. Οι δρόμοι ήταν συγκεκριμένοι»

Η αδυναμία των ερευνώμενων να προσδιορίσουν κάποια κοινή αξία που ενδεχομένως λειτουργεί ως «συγκολλητική ουσία» ενώνοντας τους κατοίκους (σε συλλογική δράση), η πεποίθηση πως η στήριξη και η αλληλοβοήθεια προσανατολίζονται κυρίως στο εσωτερικό του κάθε οικογενειακού συστήματος και πραγματοποιούνται κυρίως εντός αυτού του πλαισίου καθώς και η παραδοχή πως έννοιες όπως αυτή της αλληλεγγύης, της συμμετοχής, της αμοιβαιότητας και της εμπιστοσύνης αποτελούν κάτι «πρωτοποριακό» για τον τόπο, φανερώνουν (μεταξύ άλλων) χαμηλά επίπεδα ΚΚΔ στην κοινότητα.

Σ3: «Υπάρχουν επιμέρους πράγματα που μας ενώνουν και όχι όλους»

Σ5: «Οι συγγένειες είναι ένας παράγοντας»

Σ3: «Το να βοηθήσω και να μοιραστώ και να δώσω και στον άλλον, αυτό είναι ένα καινούριο πράγμα, δεν είναι παλιό στην περιοχή»

Παρά τα συμπεράσματα της έρευνας των Onyx, J και Bullen, P. (2000) τα οποία αναφέρονται στο ανεπτυγμένο ΚΚΔ που χαρακτηρίζει τις επαρχιακές κοινότητες, οι οποίες αναπτύσσουν στοιχεία αμοιβαίας υποστήριξης καθώς και υψηλά επίπεδα συμμετοχής στην κοινοτική ζωή,⁸³ στην περίπτωση της, υπό μελέτη, κοινότητας τα αποτελέσματα είναι για ακόμη μια φορά αντίστροφα, διαψεύδοντας τα βιβλιογραφικά ευρήματα.

Κοινωνικό Κεφάλαιο Γεφύρωσης

Οι σχέσεις και τα δίκτυα της κοινότητας με άλλες ομάδες και θεσμούς, ομόλογους σε ιεραρχία, χαρακτηριστικά που ορίζονται ως Κοινωνικό Κεφάλαιο Γεφύρωσης, κυμαίνονται (όπως θα ήταν αναμενόμενο) σε παρόμοια χαμηλά επίπεδα με την ολότητα των ερευνώμενων να τοποθετούνται άμεσα για τις σχέσεις που επικρατούν με τα κοντινά χωριά, αναφέροντας πως παρά την μικρή απόσταση μεταξύ αυτών και του Μελισσοχωριού, δεν υπάρχουν συμπράξεις και συνεργασίες μεταξύ τους.

Σ3: «Με το Ομορφοχώρι δεν έχουμε καμία απολύτως επαφή»

Σ5: «Καμία απολύτως επαφή ούτε με τον Πλατύκαμπο»

Οι ίδιες αναφέρουν μάλιστα πως αυτή η «απομόνωση» του χωριού είναι ένα φαινόμενο που ενδεχομένως να οφείλεται και στο γεγονός ότι οι κάτοικοι του Μελισσοχωριού βρίσκανε εύκολα διεξόδους στο κέντρο της πόλης (λόγω της μικρής γεωγραφικής απόστασης αλλά και μέσω των ΜΜΜ, μια υπηρεσία η οποία δεν εξυπηρετούσε τα υπόλοιπα χωριά) με αποτέλεσμα οι ίδιοι να μετακινούνται συχνά στη Λάρισα για την ψυχαγωγία τους ενώ σε αντίθετη περίπτωση οι κάτοικοι των γύρω περιοχών

⁸³ "This pattern seems to suggest that rural communities generate considerable bonding social capital, characterized by strong mutual support within the local level and high levels of participation in community life" Onyx, J., Bullen, P. (2000).ο.π. σελ: 38

«έμεναν πίσω» αρκούμενοι στην ψυχαγωγία που προσέφερε κάθε φορά η μετακίνησή τους ανάμεσα στα κοντινότερα χωριά.

Σ2: «Ίσως επειδή είμαστε κοντά στη Λάρισα φεύγει κόσμος»

Σ3: «Ενώ εμείς πηγαίναμε Λάρισα»

Το γεγονός αυτό της μετακίνησης των τριγύρω κατοίκων μεταξύ των χωριών φαίνεται να λειτούργησε θετικά και να ευνόησε στην οικοδόμηση της στήριξης και του ΚΚΓ μεταξύ τους, ενώ στην περίπτωση του Μελισσοχωριού λειτούργησε μάλλον αντίστροφα, οδηγώντας κατά κάποιο τρόπο στην περιθωριοποίηση του.

Σ2: «Αυτοί στηρίζονται και μεταξύ τους όμως, όλα τα περισσότερα χωριά»

Αυτή η απουσία σχέσεων, παρόλο που οι κοντινές γεωγραφικές αποστάσεις την ευνοούν, η δημιουργία δικτύων μόνο μεταξύ των υπόλοιπων τοπικών χωριών και η «περιθωριοποίηση» του Μελισσοχωριού, πηγάζουν από την απουσία υψηλού επιπέδου ΚΚ και ΚΚΔ στην κοινότητα, ενώ η έλλειψη των κατάλληλων τεχνικών υποδομών που ωστόσο δεν αποτελεί καίριο παράγοντα που να δικαιολογεί την απουσία σχέσεων φαίνεται να ενισχύει την «απομόνωση» και τον «στιγματισμό» της κοινότητας.

Θέμα 4: Οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι ως φορείς ενδυνάμωσης και ΚΠΚ στον τόπο.

Το θέμα αυτό που αναδύθηκε σε μικρότερη ωστόσο ένταση σκιαγραφεί τα χαρακτηριστικά εκείνα που αναφέρονται στην ιδιαίτερη μορφή του Κοινωνικού Πολιτισμικού Κεφαλαίου ή αλλιώς Κοινωνικοποιημένου Πολιτισμικού Κεφαλαίου το οποίο συσσωρεύεται, μεταξύ άλλων, με την υλοποίηση συλλογικών καλλιτεχνικών γεγονότων, όπως εκθέσεις, εκδηλώσεις πολιτικού και πολιτιστικού περιεχομένου και πανηγύρια. Οι ερευνώμενες στη δράση αναφέρουν χαρακτηριστικά πως ως βασικός φορέας οργάνωσης και υλοποίησης συλλογικών δράσεων τέτοιου είδους υπήρξαν πάντοτε για τον τόπο οι οργανωμένες θεσμικές ομάδες και οι τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, τονίζοντας την αδυναμία των πολιτών για συλλογική δράση εκτός του ειδικότερου αυτού πλαισίου.

Σ3: «Κάποιες τέτοιες εκδηλώσεις μόνο από συλλόγους, αλλιώς δε, τίποτα»

Η προσπάθεια που γίνεται μέσα από τα συγκεκριμένα αυτά πλαίσια δεν αφορά μόνο σε πρωτοβουλίες για την οργάνωση και υλοποίηση πολιτιστικών δρώμενων, με σκοπό την ψυχαγωγία, την αναβίωση του παρελθόντος ή την μεταβίβαση γνώσης και την καλλιέργεια δεξιοτήτων στους/στις συμμετέχοντες/ουσες (μαθήματα χορού, ραπτικής κτλ.) αλλά και την ευκαιρία για κοινωνικοποίηση και κοινωνική δικτύωση, συσσώρευση θετικού ΚΚ και πολιτισμικού κεφαλαίου και την ανάπτυξη και καλλιέργεια θετικού ΚΚΔ ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας.

Σ3: «(...) το ότι φτιάχνουμε μια καινούρια δράση (...) και μπαίνουν άνθρωποι από όλες τις οικογένειες αυτές και από άσχετοι που είναι καινούριοι (...) που έχουν έρθει οι άνθρωποι που δεν έχουν καμία σχέση με το συγκεκριμένο χωριό, αυτό είναι κάτι καινούριο»

Σ3: «Ναι βέβαια, γίναμε φίλοι μέσα από αυτά»

Ωστόσο σύμφωνα με τις ερευνώμενες και παρά την προσπάθεια αυτή φαίνεται πως η συμμετοχή νέων ατόμων στις ενδυναμωτικές διαδικασίες που παρέχουν οι ομάδες, χαρακτηρίζεται ως περιορισμένη και

επιλεκτική (Ζήση, Α. και συν 2008).⁸⁴ Η παθητική συμμετοχή στα δρώμενα (που αναφέρθηκε σε προηγούμενο θέμα) χαρακτηρίζει και τις υπόλοιπες δράσεις των συλλόγων όπως: Σ3: « (...) ο χορός που είπα, έρχονται διάφοροι άνθρωποι, ή ξέρω ‘γω κάναμε (...) ραπτική, κάποιιο είμασταν εδώ», στις οποίες πολλές φορές εμπλέκονται τα ίδια άτομα, με τον κύκλο συμμετοχής να εκτείνεται με αργούς ρυθμούς. Το αποτέλεσμα είναι η καθυστερημένη εδραίωση ενός ικανοποιητικού ΚΚ στην κοινότητα και η αδυναμία στην ανάπτυξη στενότερων σχέσεων και δεσμών σε μια μεγαλύτερη κλίμακα, ενώ τα άτομα που επαναλαμβανόμενα στηρίζουν τις δράσεις αυτές και επωφελούνται από τις θετικές κοινωνικές ευκαιρίες, επωμίζονται και τις οργανωτικές ευθύνες που αυτές φέρουν.

Σ5: « (...) δεν μπορεί να είναι 3, 4, 5, 10 άνθρωποι (...) που θα οργανώνουνε πάντα μια δράση μόνιμα (...)»

Θέμα 5: Η Τέχνη στη ζωή.

Το θέμα αυτό που εύστοχα συνοψίζεται με τον τίτλο «Η τέχνη στη ζωή» τελειοποιήθηκε κατά τα τελευταία στάδια της διαδικασίας της ΘΑ και χωρίζεται σε δύο σκέλη. Το πρώτο μέρος περιγράφει τα καλλιτεχνικά βιώματα των συμμετεχουσών στην Ο.Ε. ενώ το δεύτερο χαρτογραφεί τις απόψεις τους για την τέχνη οι οποίες επεκτείνονται και σε προτάσεις που αφορούν την παρουσία της στο κέντρο της Λάρισας με τις δύο εξ αυτών να εμφανίζουν ισχυρές πεποιθήσεις και αντιλήψεις για την παρουσία και την σχέση της θεσσαλικής πρωτεύουσας με τα καλλιτεχνικά δρώμενα τεκμηριώνοντας μάλιστα τα λεγόμενά τους.

Καλλιτεχνικά βιώματα

Από τις πέντε συνολικά συμμετέχουσες στην έρευνα, τρεις φαίνεται να είναι αυτές με την μέγιστη και συνεχή επαφή με την τέχνη και τα καλλιτεχνικά βιώματα (ακόμη και από νεαρή ηλικία) να χαρακτηρίζουν τη ζωή τους. Συγκεκριμένα και για την Σ1 η επαφή με την τέχνη λαμβάνει ακόμη και σήμερα χώρα μέσα από διάφορους ρόλους, όπως αυτόν του θεατή και της δημιουργού. Η ίδια θεωρεί πως χαρακτηρίζεται από καλλιτεχνική προδιάθεση που κληρονόμησε από τη γιαγιά της, τα ζωγραφικά έργα της οποίας αποτέλεσαν τα πρώτα καλλιτεχνικά ερεθίσματα στην παιδική της ηλικία. Η Σ1 έχει σχετικές σπουδές στο αντικείμενο, ενώ σε δύσκολες προσωπικές περιόδους στη ζωή της, χρησιμοποιεί την τέχνη ως μέσο θεραπείας και αναστοχασμού.

Σ1: «Από μικρή πήγα Λονδίνο, galleries με τη μαμά και αδερφός μου (...) Η γιαγιά μου είχε ταλέντο (...) και το σπίτι μου είναι γεμάτο, σπίτι εκεί που μεγάλωσα, είναι γεμάτο με δικό της (εννοούσε πίνακες)...»

Σ1: «Πριν 4-5 χρόνια είχα δύσκολο περίοδο στη ζωή μου (...) και μια φίλη λέει ότι καλά ήτανε να ζωγραφίσω (...) so, αυτό έκανα»

Σ1: «(...) Σπούδασα film studies (...)»

⁸⁴ Ζήση Α., Σκαπινάκης Π., Τσελώνη Μ., Σαββίδου Μ., Χίου Μ., (2008). ο.π. σελ: 149

Η συμμετέχουσα Σ3 χαρακτηρίζεται επίσης από μια καλλιτεχνική προδιάθεση η οποία σύμφωνα και με εκείνη, δεν ενισχύθηκε όσο έπρεπε από μικρή ηλικία. Στην ενήλικη ζωή της η ίδια έκανε προσπάθειες για μια πιο επαγγελματική πορεία στην τέχνη, η οποία δυστυχώς διακόπηκε λόγω οικογενειακών και άλλων επαγγελματικών υποχρεώσεων. Ωστόσο και παρά την παύση αυτή, η ίδια συνεχίζει να ασχολείται με την τέχνη είτε ενεργητικά ως δημιουργός είτε παθητικά ως θεατής έργων τέχνης, ενώ προσπαθεί να την εντάξει μέσα στην επαγγελματική της εργασία.

Σ3: « (...) εγώ από μικρή είχα μια αγάπη για τη ζωγραφική (...) Κατάλαβα μικρή όταν ζωγράφισα μια φορά τον πατέρα μου και τη μάνα μου (...) τότε άρχισα να καταλαβαίνω ότι έχω κάποιο ταλέντο στη ζωγραφική (...) δεν είχα την ενθάρρυνση που θα έπρεπε σε αυτή την ηλικία. Μετά αποφάσισα, όταν πέρασα πια στη σχολή, να κάνω σχέδιο για να δώσω στην Καλών Τεχνών (...) και μετά γνώρισα τον άντρα μου και σταμάτησα (...) έκανα ένα σεμινάριο σκηνογραφίας (...) το άφησα και διορίστηκα στο δημόσιο (...) εκεί βέβαια στο σχολείο από τότε που μπήκανε τα μαθήματα στην πρώτη Λυκείου (...) εκεί κάναμε πολλά πράγματα με τα παιδιά»

Όσον αφορά την Σ4, η ίδια αναφέρει για την τέχνη πως «είναι η ζωή της», καθώς από μικρή ηλικία πειραματίζεται με διάφορες καλλιτεχνικές πρακτικές. Η ίδια ζει μέσα από την τέχνη καθώς το επάγγελμα που ασκεί έχει άμεση σχέση με μικρογλυπτική, ενώ δεν διστάζει να αναφερθεί και στην επαφή της με άλλες μορφές τέχνης όπως η μουσική, ο χορός και το τραγούδι, τέχνες τις οποίες ακολουθούν και τα παιδιά της.

Σ4: « (...) έχω ασχοληθεί και με σχέδιο ελεύθερο και με γραμμικό (...) κατασκευάζω και κοσμήματα (...) τα παιδιά μου ασχολούνται με τη μουσική (...) ακούω πάρα πολύ μουσική. Μ' αρέσει να χορεύω (...) τραγουδούσα στη χορωδία παλιά μικρή και πάντοτε μου άρεσε (...) γενικά είναι η ζωή μου»

Για τις συμμετέχουσες Σ2 και Σ5 ωστόσο τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά καθώς και σε αντίθεση με τις τρεις προαναφερθείσες οι καλλιτεχνικές τους εμπειρίες και τα βιώματά τους φαίνεται να είναι περιορισμένα. Συγκεκριμένα και στην περίπτωση της Σ2 δεν υπάρχει κάποιο καλλιτεχνικό ερέθισμα, αλλά ούτε άμεση σχέση με την τέχνη και τα εικαστικά είτε ως δημιουργός έργων είτε ως θεατής. Σε μια ευρεία κατανόηση των τεχνών, η ίδια δηλώνει πως της αρέσει ο χορός ενώ ασχολείται με τον παραδοσιακό χορό, μέσα από τα μαθήματα που παρέχει ο τοπικός πολιτιστικός σύλλογος.

Σ2: «Και εγώ δεν έχω ασχοληθεί με τίποτα να σου πω την αλήθεια και εγώ πέρα από τον παραδοσιακό χορό κατά τα άλλα δεν έχω ιδέα για τίποτα (...) και εμένα μου αρέσει να χορεύω»

Η Σ5 χαρακτηρίζει τον εαυτό της περισσότερο ως θεατή και λάτρη της τέχνης και ιδιαίτερα της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής παρά ως δημιουργό. Η ίδια συμμετέχει και αυτή στα μαθήματα παραδοσιακών χορών του πολιτιστικού συλλόγου ενώ συχνά επισκέπτεται μουσεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος»

Σ5: « Με τη σύγχρονη τέχνη, την ζωγραφική, τη γλυπτική (...) δεν έχω καμία επαφή (...) μου αρέσει η αρχαιοελληνική τέχνη, δηλαδή το να πάω σε ένα μουσείο και να χαζεύω επί ένα τέταρτο ένα πράγμα, ένα άγαλμα ή κάτι τέτοιο (...) στην πιο σύγχρονη τέχνη δεν μπορώ να πω ότι έχω ερεθίσματα (...) με παραδοσιακό χορό μόνο»

Απόψεις περί τέχνης

Παρά τις όποιες διαφορές που χαρακτηρίζουν τις συμμετέχουσες, με βάση τα καλλιτεχνικά βιώματα και το επίπεδο επαφής με τις πρακτικές αυτές, φαίνεται ωστόσο πως όλες συμφωνούν για τη σημασία και τη δύναμη της τέχνης να διαμορφώσει τις ζωές των ανθρώπων και να αλλάξει τον χαρακτήρα μιας ολόκληρης πόλης, αναφερόμενες συγκεκριμένα στο παράδειγμα της Λάρισας.

E: «Πιστεύετε ότι η τέχνη είναι σημαντική στη ζωή μας;

Σ2: «Ναι»

Σ3: «Πάρα πολύ (...) οπουδήποτε είναι η τέχνη (...)»

Σ1: «Ναι, σίγουρα»

Οι ίδιες δεν διστάζουν να εκδηλώσουν τη δυσαρέσκειά τους για την ανεπαρκή παρουσία καλλιτεχνικών δρωμένων και αντίστοιχων υποδομών στο κέντρο της πόλης, που τους στερούν αυτή την επαφή με τον πολιτισμό, ενώ και συγκεκριμένα η Σ3 κάνει αναφορά στο παρελθόν, τονίζοντας τον τρόπο με τον οποίο η τοποθεσία της Δημοτικής Πινακοθήκης στο κέντρο της πόλης διευκόλυνε στην επαφή των πολιτών με την σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή της χώρας. Σύμφωνα με την Σ3 η απομάκρυνση αυτή της Δημοτικής Πινακοθήκης, από το κέντρο της πόλης φαίνεται να λειτουργήσει αρνητικά για τον πολιτισμό της Λάρισας, καθώς η πρόσβαση στην τέχνη γίνεται πλέον μόνο μέσω των ΜΜΜ και των ΙΧ.

Σ3: « (...) όταν ήμουν ας πούμε στην ηλικία που είναι τα παιδιά μας τώρα που δίνουν πανελλαδικές (...) η δημοτική πινακοθήκη ήταν ακριβώς στη γωνία που ήταν το δημαρχείο (...) εγώ έχω δει αρκετούς Έλληνες καλλιτέχνες εκεί (...)»

Σ3: «Εγώ θεωρώ ότι είναι πολύ μεγάλο, μεγάλο ατύχημα το ότι έγινε ας πούμε πινακοθήκη στο διαόλου τη μάνα. Θα πρέπει να πας δηλαδή να πάρεις ένα αυτοκίνητο. Δεν μπορείς, είναι εκτός»

Οι συμμετέχουσες Σ3 και Σ4 αμφότερες τονίζουν το γεγονός πως ο χαρακτήρας της πόλης θα ήταν διαφορετικός εάν τη θέση των Δικαστηρίων που βρίσκονται στην κεντρικότερη πλατεία της πόλης, καταλάμβανε η Δημοτική Πινακοθήκη, άποψη με την οποία φαίνεται πως συμφωνούν και οι υπόλοιπες.

Σ4: «(...). Αν τα δικαστήρια ήταν η πινακοθήκη Κατσίγρα (...) θα ήταν άλλη η Λάρισα»

Σ3: «Η Πινακοθήκη Κατσίγρα θα έπρεπε να είναι στο κέντρο της πόλης»

Οι απόψεις αυτές των συμμετεχουσών για τη σημασία και τη δύναμη της τέχνης να διαμορφώσει και να μετατρέψει τον χαρακτήρα μιας ολόκληρης πόλης ενισχύοντας την πολιτιστική της διάσταση και όχι μόνο φανερώνουν μια έμφυτη ανάγκη για επαφή με τον τομέα αυτόν, ενώ φαίνεται πως οι ίδιες (και από προσωπική εμπειρία) αναγνωρίζουν και τα θετικά που αυτή η επαφή ενέχει.

Η ανάδυση των παραπάνω ερευνητικών δεδομένων και απόψεων αναπόφευκτα οδήγησε τη σκέψη μου στην περίπτωση του μουσείου Guggenheim στο Bilbao, ένα αρχιτεκτονικό έργο που ξύπνησε μια ολόκληρη πόλη από τον αναπτυσσόμενο λήθαργο και έκανε όλο τον κόσμο να μιλάει για το φαινόμενο αυτό. Το Guggenheim βρίσκεται σε μια βιομηχανική περιοχή στο Bilbao της Ισπανίας, η οποία μέχρι τότε χαρακτηριζόταν από την απουσία του πολιτιστικού παράγοντα. Από την ημέρα που το μουσείο άνοιξε τις πόρτες τους βελτιώθηκε η παρακμάζουσα οικονομική και πολιτισμική κατάσταση της πόλης. *Ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, υποστηρίζει μάλιστα πως το μουσείο «έχει αλλάξει την ψυχή των*

ανθρώπων» καθώς οι κάτοικοι, με την πάροδο του χρόνου, απέκτησαν διαφορετικές συνήθειες καθώς η καθημερινότητά τους επηρεάστηκε από τη λειτουργία του ιδρύματος και η πόλη μεταλλάχθηκε σιγά σιγά σε «κιβωτό τέχνης». ⁸⁵

Θέμα 6: Κίνητρα συμμετοχής στη δράση.

Αν και το θέμα με τίτλο «Κίνητρα συμμετοχής στη δράση» εμφανίστηκε σε μικρότερη συχνότητα δεν θα ήταν δυνατόν να το παραλείψουμε καθώς αναδεικνύει (μεταξύ άλλων) μια βασική ανάγκη των συμμετεχουσών που δεν είναι άλλη από αυτή που αναφέρεται στην εκ νέου κοινωνικοποίηση και επαφή με τον κόσμο και φαίνεται να αναδύεται εξαιτίας των μακροχρόνιων και παρατεταμένων lockdowns για τον περιορισμό της διασποράς του Covid-19. Ως βασικοί παράγοντες που προϋδέασαν τις περισσότερες συμμετέχουσες θετικά για αυτήν τους την επιλογή εμφανίζονται η ανάγκη για (επανα)κοινωνικοποίηση, η ευκαιρία για διεύρυνση του κοινωνικού κύκλου αλλά και ο εκ νέου προσδιορισμός των ήδη υφιστάμενων φιλικών σχέσεων, μεταξύ των μελών της ομάδας.

Σ5: « (...) να δω ξανά κόσμο που έκανα φίλους, που έκανα παρέα και τώρα δεν τους βλέπω»

Σ4: «Επίσης εγώ ήρθα για να γνωρίσω εσένα»

Η ανάδειξη του παράγοντα της κοινωνικοποίησης ως τον κύριο λόγο συμμετοχής στα εικαστικά εργαστήρια, οφείλεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην ανάγκη των ανθρώπων για κοινωνική επαφή η οποία, εξαιτίας των δυσμενών υγειονομικών συνθηκών που επικρατούν τα τελευταία δύο έτη, τείνει να αδρανοποιηθεί εντελώς. Τα ερευνητικά μας δεδομένα επιβεβαιώνουν τις αντίστοιχες έρευνες (Χτούρης, Σ., και Ζήση, Α., 2020) στις οποίες αναφέρεται πως, μεταξύ άλλων, οι σημαντικότερες απώλειες εν μέσω υποχρεωτικού περιορισμού, εντοπίζονται σε επίπεδο κοινωνικό (απώλεια φίλων και οικογενειακών σχέσεων) ενώ διαγράφονται και στην πολιτιστική ζωή. ⁸⁶

Ως δευτερεύοντες παράγοντες συμμετοχής χαρακτηρίζονται η απόκτηση τεχνικών γνώσεων με την Σ1 να αναφέρει χαρακτηριστικά « Εγώ μάλλον θα ήθελα να μάθω λίγο ακόμα (...) και η τεχνική», ενώ για την συμμετέχουσα Σ3, εξίσου σημαντική αναδεικνύεται και η επαφή με τη ζωγραφική και η εξάσκηση επάνω στο πεδίο, η οποία διακόπηκε εξαιτίας των καθημερινών υποχρεώσεων, δηλώνοντας πως «(...) είναι και ένα motivation (γέλια) για να ασχοληθώ και λίγο με τη ζωγραφική».

Η στάση των συμμετεχουσών στην ολότητά της κρίνεται ως θετική καθώς οι ίδιες είναι έτοιμες να εμπλουτίσουν όχι μόνο το κοινωνικό τους πεδίο αλλά και το γνωστικό και το συναισθηματικό.

⁸⁵ Kolossos project. (2013). *The Bilbao effect. Το φαινόμενο του μουσείου Guggenheim στο Μιλμπάο* <https://kolossosproject.org/paraδειγματολογία-αναβίωση-του-αρχαίου-θαύματος-του-κολοσσού-της-ρόδου/62-the-bilbao-effect-to-φαινόμενο-του-μουσείου-guggenheim-στο-μιλμπάο.html> Ανασύρθηκε 1/12/21

⁸⁶ Chtouris, S., & Zissi, A. (2020). *Ο κοινωνικός μας εαυτός, η οικογένεια και οι κοινωνικές στάσεις την περίοδο των περιορισμών της πανδημίας του Covid-19 το 2020.* www.researchgate.net/publication341787866. σελ:51

3.1.1 Χαρακτηριστικά του τόπου και δημογραφικά στοιχεία ερευνώμενων

Το Μελισσοχώρι είναι ένας επαρχιακός οικισμός ο οποίος βρίσκεται περίπου 7 χλμ. Ανατολικά της Λάρισας. Σύμφωνα με τις ερευνώμενες η διανομή των οικοπέδων η οποία και όρισε γεωγραφικά το χωριό αλλά και τις γύρω περιοχές συνέβη περί το 1924. Ωστόσο και πριν από αυτή τη διανομή γης φαίνεται πως στον τόπο κατοικούσαν συγκεκριμένες οικογένειες οι οποίες συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους μέχρι και σήμερα. Αναφορικά και για την ονομασία του χωριού, οι συμμετέχουσες στην Ο.Ε. δηλώνουν πως αυτή επικράτησε λόγω του μεγάλου πληθυσμού των μελισσών που ζουν στην περιοχή.

Όσον αφορά τις ερευνώμενες, είναι όλες τους παντρεμένες γυναίκες με δική τους οικογένεια ενώ οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 43 μέχρι και 51 έτη. Οι περισσότερες χαρακτηρίζονται από ενεργή επαγγελματική δραστηριότητα σε διάφορους τομείς (ιδιωτικός-δημόσιος) με εξαίρεση την ερευνώμενη Σ2 η οποία δηλώνει άνεργη, παρέχοντας ωστόσο βοήθεια στην επιχείρηση του συζύγου της όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο. Οι ερευνώμενες Σ2, Σ3 και Σ5 έχουν τις ρίζες τους στο χωριό και με εξαίρεση τα όποια διαλείμματα, κατοικούν σε αυτό μόνιμα σχεδόν από την παιδική τους ηλικία, ενώ οι ερευνώμενες Σ1 και Σ4 μετρούν ήδη 16 και 14 χρόνια σε αυτό αντίστοιχα.

Ως κύριος λόγος, μόνιμης εγκατάστασης και παραμονής στο Μελισσοχώρι, φαίνεται να αναδεικνύεται το αίσθημα ασφάλειας, οι εμπειρίες και τα βιώματα στον τόπο και οι κοινωνικές επαφές, οι οποίες υπάρχουν από την παιδική τους ηλικία, με εξαίρεση τις ερευνώμενες Σ1 και Σ4 οι οποίες και εγκαταστάθηκαν στον τόπο κυρίως λόγω της καταγωγής του συζύγου. Όσον αφορά την επαφή με τις εικαστικές τέχνες, οι ερευνώμενες Σ4, Σ3 και Σ1 χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα καλλιτεχνικής αναζήτησης και συμμετοχής σε αντίστοιχες πρακτικές (αυτοδίδακτες, σεμινάρια, επάγγελμα, καλλιτεχνικά ερεθίσματα στην οικογένεια, καλλιτεχνική προδιάθεση κτλ.) ενώ οι συμμετέχουσες Σ5 και Σ2 αναφέρουν ελάχιστη σχέση με το θέμα, με την Σ2 συγκεκριμένα να δηλώνει την παντελή απουσία επαφής με τον τομέα αυτό. Οι ίδιες θεωρούν πως τα εργαστήρια θα λειτουργήσουν ως μια αφορμή για κοινωνικοποίηση και εκ νέου επαφή με τα ήδη υπάρχοντα δίκτυα, τα οποία πλήττονται εξαιτίας της Πανδημίας του Covid-19, ενώ σημαντικό ρόλο στην επιλογή της συμμετοχής αποτελεί και η επαφή με τις εικαστικές πρακτικές, η απόκτηση νέων γνώσεων και η ελεύθερη έκφραση.

3.1.2 Γενική συζήτηση

Τα εμπειρικά δεδομένα που προέκυψαν από την ανάλυση που προηγήθηκε μας βοήθησαν ως ένα σημείο να αποκτήσουμε μια βαθύτερη κατανόηση για τους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί και δραστηριοποιείται η υπό μελέτη κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα, αποκτήσαμε μια πιο εμπλουτισμένη και σφαιρική γνώση σε τομείς που αφορούν τους συναισθηματικούς και συμβολικούς δεσμούς των ανθρώπων της κοινότητας με τον τόπο, την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ του πληθυσμού, τα δίκτυα της κοινότητας με θεσμούς και ομάδες εξωτερικούς αυτής, ενώ και όσον αφορά το ειδικότερο πεδίο

της έρευνάς μας, καταφέραμε να κατανοήσουμε το επίπεδο της επαφής των ανθρώπων με καλλιτεχνικές πρακτικές και την τέχνη γενικότερα.

Ειδικότερα και όσον αφορά στις σχέσεις των ερευνώμενων με τον τόπο, σπουδαίο ρόλο διαδραματίζουν οι μνήμες και τα προσωπικά βιώματα σε σχέση με αυτόν αλλά και το αίσθημα της ασφάλειας που παρέχουν τα ήδη υφιστάμενα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα, παράγοντες που προϋδέασαν θετικά την πλειοψηφία των ερευνώμενων και τις οδήγησαν στην επιλογή της μόνιμης (επαν)εγκατάστασης στον τόπο καταγωγής τους. Το ασφαλές και ήρεμο περιβάλλον που διευκολύνει την ομαλή ανατροφή των παιδιών, η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων, η εγγύτητα με την οικογένεια προέλευσης, η συναισθηματική ελευθερία, η ευελιξία των (μετά)κινήσεων καθώς και η ανάπτυξη δημιουργικών ενασχολήσεων με τη φύση και το περιβάλλον αποτελούν όλα στοιχεία που αναφέρονται από τις ίδιες ως κίνητρα για την μόνιμη διαμονή τους στην συγκεκριμένη κοινότητα. Με εξαίρεση την Σ4 η οποία θεωρεί πως ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής δεν ταιριάζει στις προσωπικές τις προσδοκίες οι οποίες προσανατολίζονται περισσότερο στην επαφή με τον πολιτισμό και την εύρεση εργασίας, οι υπόλοιπες κρατούν μια θετική στάση και δηλώνουν ευχαριστημένες με την διαμονή τους στο Μελισσοχώρι. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, ένα κοινό χαρακτηριστικό που μοιράζονται οι ερευνώμενες αυτές αποτελεί και η κοινή τους καταγωγή η οποία τους επιτρέπει να μοιράζονται ευχάριστες μνήμες με αποτέλεσμα να έχουν αναπτύξει κάποιο είδος συναισθηματικού και συμβολικού δεσμού με τον τόπο, στοιχεία που τις ωθούν να θέλουν να μείνουν κοντά του.

Αναφορικά και στο σκέλος των κοινωνικών επαφών και δικτύων και ειδικότερα του Κοινωνικού Κεφαλαίου του τόπου παρατηρούμε μια σχετική αδυναμία με τα επίπεδα τόσο του ΚΚ, του ΚΚΔ και του ΚΚΓ να εμφανίζονται ως ισχνά. Ως αίτια για το συμπέρασμα αυτό αναφέρονται η έλλειψη καθημερινής κοινωνικής παρουσίας και δραστηριότητας στο κέντρο του χωριού και η μορφή της επιλεκτικής και ταυτόχρονα παθητικής συμμετοχής του πληθυσμού σε συλλογικές δράσεις του τόπου (Ζήση, Α. και συν 2008),(Onyx, J και Bullen, P. 2000). Όσον αφορά το παραπάνω δεδομένο το οποίο οι ερευνώμενες όρισαν ως «έλλειψη ζωής από την πλατεία του χωριού», στην ολότητά τους δήλωσαν πως εξαιτίας αυτής της απουσίας και οι ίδιες αναγκάζονται να καταφύγουν σε διαφορετικές περιοχές προκειμένου να ικανοποιήσουν δευτερεύουσες ανάγκες τους, χωρίς ωστόσο να αντιλαμβάνονται πως η πράξη τους αυτή ενισχύει περαιτέρω τα ήδη χαμηλά επίπεδα ΚΚ στην κοινότητα. Οι ίδιες δικαιολογούν αυτή την έλλειψη «ζωντάνιας» μέσα από την καθυστερημένη ανάπτυξη του κέντρου αλλά και την ανεπαρκή περιποίηση και φροντίδα των ήδη υφιστάμενων υποδομών από τον δήμο. Σίγουρα, η ανανέωση των υποδομών διαδραματίζει έναν σπουδαίο ρόλο στην αναζωογόνηση της κινητικότητας ωστόσο όμως και σύμφωνα με τους Cecchi. C και Basile. E. (2006) ως καίριος παράγοντας κοινωνικής αλλαγής και ανάπτυξης ορίζονται, κατά μεγάλο ποσοστό, οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων της κοινότητας καθώς η διαθεσιμότητα αυτή του κοινωνικού κεφαλαίου σε επαρχιακές

περιοχές, που εξαρτάται και σχηματίζεται μέσω των δημόσιων δράσεων, έχει την ικανότητα να διευκολύνει, μεταξύ άλλων, και την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών.⁸⁷

Ο βαθμός του ΚΚΔ βρίσκεται σε εξίσου παρόμοια επίπεδα. Η αδυναμία των ερευνώμενων να αναφερθούν σε (συμβολικά) στοιχεία που λειτουργούν ως κοινό έδαφος για τους ανθρώπους της κοινότητας, η παραδοχή τους πως η στήριξη και η αλληλοβοήθεια πραγματοποιούνται μόνο μεταξύ ορισμένων οικογενειακών δικτύων, καθώς και η δήλωση της Σ3 πως οι έννοιες της αλληλεγγύης, της στήριξης, της αμοιβαιότητας και της ενεργούς συμμετοχής αποτελούν «νέες» ιδέες για τους κατοίκους του χωριού, αποτελούν όλα δεδομένα που μαρτυρούν την αδυναμία του ΚΚΔ μεταξύ των μελών της κοινότητας (Onyx, J και Bullen, P. 2000). Η παραπάνω κατάσταση σαφώς επηρεάζει και το ΚΚΓ του τόπου με τις συμπράξεις μεταξύ της υπό μελέτη κοινότητας και των διάφορων ομόλογων ομάδων και θεσμών (κυρίως των γύρω χωριών) να εμφανίζονται ως ανύπαρκτες, ακόμη και όταν οι κοντινές γεωγραφικές αποστάσεις τις ευνοούν. Αυτή η απουσία δικτύων και συνεργασιών σε συνδυασμό με την υποβαθμισμένη κατάσταση του ΚΚ της κοινότητας, τείνουν να στιγματίζουν το χωριό ως «αδιάφορο» και «αδρανές» ενώ τα άτομα εξωτερικά αυτής αντιλαμβάνονται το Μελισσοχώρι της σύγχρονης εποχής μόνο ως μέσο παροχής υπηρεσιών και πρόσβασης σε πόρους και υπηρεσίες, σε αντίθεση με την αντίληψη που επικρατούσε κατά τις παλαιότερες δεκαετίες του 50' και 60', τότε που σύμφωνα με τις ερευνώμενες το χωριό «έσφιζε από ζωή».

Η δημιουργία πρωτοβουλιών και δημιουργικών συλλογικών ενεργειών συντελείται μόνο στο πλαίσιο των οργανωμένων ομάδων όπως οι τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, οι οποίοι αποτελούν έναν φορέα ενδυνάμωσης και δημιουργίας ΚΠΚ στο τόπο, προσπαθώντας να κινητοποιήσουν τους συγχωριανούς για συλλογική δράση. Παρόλο που οι πολιτιστικές αυτές δραστηριότητες λειτουργούν ως αφορμή για κοινωνική δικτύωση, διεύρυνση των κοινωνικών επαφών και δημιουργία ισχυρότερων δεσμών μεταξύ των ανθρώπων, φαίνεται πως η πρακτική αυτή τείνει να χαρακτηρίζει μόνο μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων η οποία επαναλαμβανόμενα επωμίζεται και το βάρος της υλοποίησης των πολιτιστικών δράσεων. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση η εξήγηση που δίνουν οι ερευνώμενες εστιάζεται στο μέγεθος του χωριού (μόλις 854 κάτοικοι)⁸⁸ και όχι στην ποιότητα των δεσμών μεταξύ τους. Ένα ισχυρό ΚΚ και ΚΚΔ που θα χαρακτηριζόταν από το καλόβουλο πνεύμα, τη διάθεση για συμμετοχή και στήριξη του τόπου, τη δημιουργία συλλογικών δράσεων για την ενίσχυση του χωριού και την ενδυνάμωσή του, θα επηρέαζε με τη σειρά του και τις σχέσεις με ομόλογους εταίρους, ανοίγοντας τον δρόμο προ την εξωστρέφεια και τον αποστιγματισμό της κοινότητας.

⁸⁷ “Focusing on the social capital that characterizes a number of rural communities in marginal areas, we have shown that the capacity of defining and of implementing development strategies highly depends of the social capital availability which in turn depends on the history of the community in terms of the results reached by means of the public actions”

Cecchi, C., Basile, E., (2006). *Public action and social capital in rural areas*. www.Researchgate.net/publication/271450528

⁸⁸ Βικιπαίδεια. (2020). https://el.wikipedia.org/wiki/Μελισσοχώρι_Λάρισας ανασύρθηκε 7/12/21

Στο ειδικότερο θέμα της επαφής της κοινότητας με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές πρακτικές, τα δεδομένα του εμπειρικού μας υλικού μας έδωσαν μια ικανοποιητική εικόνα της σχέσης αυτής. Σε αντίθεση με τις Σ2 και Σ5 οι οποίες δηλώνουν μηδαμινή επαφή με τις τέχνες γενικότερα, οι ερευνώμενες Σ1, Σ3 και Σ4 εμφανίζονται με υψηλά επίπεδα επαφής, τα οποία συντελέστηκαν κυρίως μέσα από τα προσωπικά βιώματα και τη συμμετοχή σε διαφόρων ειδών καλλιτεχνικές δραστηριότητες (σεμινάρια κτλ.). Ωστόσο και παρά την διαπίστωση αυτή πως η πλειοψηφία των ερευνώμενων χαρακτηρίζεται από επαρκή επίπεδα καλλιτεχνικής παιδείας και εμπλοκής με τις τέχνες δεν θα θεωρούσαμε σωστό να γενικεύσουμε τις υποθέσεις μας καθώς το ερευνητικό μας δείγμα δεν αντιπροσωπεύει τους αριθμούς της κοινότητας. Τέλος και αναφερόμενες στους λόγους συμμετοχής στη δράση οι ερευνώμενες αναδεικνύουν ως σημαντικό κίνητρο την επανεκκίνηση των διαδικασιών κοινωνικοποίησης και της επαφής με το ήδη υπάρχον κοινωνικό κύκλο, μια διαδικασία που κρίνεται ως απαραίτητη και αναγκαία μετά από μια μακρά περίοδο υποχρεωτικής διαζώσης κοινωνικής αποστασιοποίησης (Χτούρης, Σ., και Ζήση, Α., 2020). Στο δεύτερο σκέλος της μελέτης μας και ειδικότερα μέσω της παραγωγής εμπειρικού υλικού με βάση τη δεύτερη Ο.Ε., στόχος μας είναι η καταγραφή της εμπειρίας των συμμετεχόντων/ουσών στην καλλιτεχνική δράση με σκοπό την ανάδειξη ενδυναμωτικών αποτελεσμάτων που ενδέχεται να έλαβαν χώρα τόσο στο ατομικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο.

3.2 Θεματική ανάλυση δεύτερης Ο.Ε.

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα ανάλυση συγκεντρώθηκαν από την δεύτερη Ο.Ε. της έρευνας, με 6 ερευνώμενους/ες, 3 άνδρες και 3 γυναίκες όλοι/ες μόνιμοι/ες κάτοικοι του χωριού και συμμετέχοντες/ουσες στην καλλιτεχνική δράση. Για τη διεξαγωγή της παρούσας ΘΑ υιοθετήθηκε και σε αυτή την περίπτωση ένας συνδυασμός «ενσυναισθητικής» και «καχύποπτης» προσέγγισης (Willig, Clara. 2013), ενώ παράλληλα και για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η επαγωγική και η απαγωγική μέθοδος ταυτόχρονα. Η διαδικασία της ανάλυσης ξεκίνησε με την επαναλαμβανόμενη ανάγνωση του απομαγνητοφωνημένου κειμένου κατά τη διάρκεια της οποίας αναπτύχθηκαν σκέψεις για την φύση των δεδομένων και τη συνάφεια προς το αντικείμενο της έρευνας. Οι χειρόγραφες σημειώσεις δίπλα από τα αποσπάσματα του κειμένου χρησίμευσαν στον εντοπισμό δεδομένων που αργότερα ίσως να ήταν χρήσιμα στην δημιουργία και ταξινόμηση των κωδικών. Σε αυτή τη φάση οι σημειώσεις και τα σχόλια αυτά αποτέλεσαν μια πρώτη συνειρμική προσέγγιση στην ροή των δεδομένων παρά μια τελειοποιημένη εκδοχή κωδικών. Στη συνέχεια ξεκίνησε η συστηματική ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων μέσω της κωδικοποίησης. Το υλικό εξετάστηκε από την ερευνήτρια σειρά προς σειρά προκειμένου να εντοπιστούν μονάδες νοήματος και να αποδοθούν οι κατάλληλοι κωδικοί. Η ουσία των δεδομένων συνοψίζεται περιεκτικά και με τρόπο περιγραφικό μέσα από τους κωδικούς που αποτυπώθηκαν σε κάθε σειρά. Στον παρακάτω πίνακα θα δούμε παραδείγματα κωδικοποιημένων κείμενων του εμπειρικού μας υλικού.

Πίνακας 3	
Παράδειγμα κωδικοποιημένου κειμένου	
Κείμενο Σ6: Με τα εικαστικά ήμουν ασχλητη... Σ5: ...γνωρίζουμε πράγματα για τους άλλους που τους ζούμε καθημερινά. Σ7: ...θα κοιτάξω και εγώ να έχω άδεια κάποια μέρα να βοηθήσω. Σ7:.. Αυτό, δύο χρόνια κλεισμένοι μέσα είναι δύσκολο να βγούμε τώρα από το σπίτι και αυτό μας έβγαλες, αυτό είναι το μόνο πρόγραμμα που κάναμε τα τελευταία δύο χρόνια.	Κωδικός/οι Απουσία επαφής με την τέχνη Επαναπροσδιορισμός του «άλλου» Προθυμία για βοήθεια Προσωπικό ενδιαφέρον Σχόλια για την επικαιρότητα/Covid-19 Αδράνεια της κοινότητας/κοινωνίας Επιτυχία της δράσης Κινητοποίηση συμμετεχόντων/ουσών

Παρατηρούμε πως και σε αυτή την περίπτωση αρκετές είναι οι φορές εκείνες όπου τα ίδια αποσπάσματα περιγράφονται με διαφορετικούς κωδικούς, οι οποίοι αποτελούν ένα συνδυασμό περιγραφής και ερμηνείας των δεδομένων. Στην παρούσα φάση αναγνωρίστηκαν οι κωδικοί που είχαν συνάφεια μεταξύ τους και αφορούσαν σε αποσπάσματα με το ίδιο ή παρόμοιο περιεχόμενο, ενώ στο τέλος της διαδικασίας ορισμένοι από αυτούς διορθώθηκαν προκειμένου να ενσωματωθεί το καινούριο υλικό. Στη συνέχεια η ανάλυση παίρνει την οριστική της μορφή καθώς από τους κωδικούς περνάμε τώρα στα θέματα. Τα κωδικοποιημένα αποσπάσματα επαναπροσδιορίζονται με σκοπό την εύρεση ομοιοτήτων και συσχετίσεων μεταξύ τους, ενώ η ομαδοποίηση κοινών και παρόμοιων κωδικών που χαρτογραφούν ένα κοινό χαρακτηριστικό των δεδομένων, οδηγεί στην δημιουργία θεμάτων και υποθεμάτων αντίστοιχα. Στον πίνακα 4 παρατίθενται μερικά παραδείγματα αυτής της φάσης της ανάλυσης.

Πίνακας 4	
Κωδικοί με παραδείγματα αποσπασμάτων	
Επαναπροσδιορισμός της τέχνης και της εγγύτητάς της με την καθημερινότητα.	Σχόλια για την επικαιρότητα του Covid-19 και τη συμμετοχή.
Σ5: Η τέχνη είναι τόσο κοντά μας, δεν είναι κάτι που το βλέπεις σε ένα μουσείο και το θαυμάζεις, είναι κοντά μας, μπορείς να το κάνεις και εσύ, μπορώ να το κάνω και εγώ. Σ6: είναι τόσο ευρεία έννοια η τέχνη (...) δηλαδή η τέχνη τελικά είναι τα πάντα γύρω μας. Σ8: Θα πάμε σε μια έκθεση και θα την βλέπουμε με άλλο μάτι.	Σ6: Έχουμε αδρανοποιηθεί πάρα πολύ και σαν άτομα και σαν κοινότητα και σαν κοινωνία, οπότε είναι δύσκολο για κάποιον να κάνει την αρχή. Σ5: ...και εγώ πιστεύω ότι έχει αδρανοποιηθεί πάρα πολύ ο κόσμος. Σ7: ...υπάρχει αδράνεια δεν μπορεί ο κόσμος (...) δύο χρόνια κλεισμένοι μέσα είναι δύσκολο να βγούμε τώρα από το σπίτι.

Στην επόμενη φάση ξεκινάει η εκκαθάριση των θεμάτων που αρχίζουν να δομούνται κατά τη διάρκεια της προηγούμενης. Η έναρξη αυτού του σταδίου σηματοδοτείται όταν έχουμε καταλήξει σε μια ομάδα υποψήφιων θεμάτων τα οποία πρέπει τώρα να τελειοποιηθούν προκειμένου να λάβουν την οριστική τους μορφή. Στην παρούσα ΘΑ και κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής αντιληφθήκαμε πως ορισμένα από τα θέματά μας δεν ήταν δυνατόν να «σταθούν» από μόνα τους στην ανάλυση αλλά έπρεπε να συγχωνευτούν. Μια αρχική πρόταση περιλάμβανε την ανάδυση 4 βασικών θεμάτων με τους εξής πρόχειρους τίτλους: «Απόψεις για το τί είναι η Τέχνη», «Covid-19 και συμμετοχή στη δράση» ή εναλλακτικά «Παράγοντες μη συμμετοχής στη δράση», «Αντιλήψεις των μη συμμετεχόντων για τη δράση» και «Αντίκτυπο στην κοινότητα». Ωστόσο και ύστερα από προσεκτική μελέτη του υλικού αποφασίστηκε η συγχώνευση των θεμάτων «Απόψεις για το τί είναι η Τέχνη» και «Αντίκτυπο στην κοινότητα» σε ένα θέμα με τον πιο κατάλληλο τίτλο «Συμμετέχοντες/ουσες και ενδυνάμωση», ενώ παράλληλα ολοκληρώθηκε και το φινίρισμα των υπόλοιπων τίτλων και περιγραφών. Σε αυτό το σημείο εξετάστηκε επίσης η εγκυρότητα των αναδυόμενων θεμάτων σε σχέση με τα δεδομένα στο σύνολό τους. Η επαναξιολόγηση των θεμάτων οδήγησε την ανάλυση στην οριστικοποίησή της καθώς αφού αποδόθηκαν οι κατάλληλοι τίτλοι, τα θέματα οργανώθηκαν με βάση την ένταση την οποία αναδύθηκαν αλλά και τη νοηματική σύνδεση που είχαν μεταξύ τους. Ωστόσο αξίζει να υπενθυμίσουμε πως στόχος της δεύτερης Ο.Ε. ήταν η καταγραφή της εμπειρίας των συμμετεχόντων/ουσών στην καλλιτεχνική δράση με σκοπό την ανάδειξη ενδυναμωτικών αποτελεσμάτων που ενδέχεται να πραγματοποιήθηκαν τόσο στο ατομικό όσο και στο κοινοτικό επίπεδο. Με άλλα λόγια μέσω της δεύτερης φάσης της έρευνας στοχεύαμε στην συλλογή εμπειρικού υλικού που αφορούσε στις εμπειρίες των συμμετεχόντων/ουσών στα εικαστικά εργαστήρια με σκοπό τον εντοπισμό στοιχείων που δύναται να μαρτυρούν αλλαγές τόσο σε προσωπικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Επίσης, αξίζει να επισημάνουμε πως παρόλο που η μέθοδος της ΘΑ παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία σε μια γραμμική φάση, η ΘΑ αποτελεί μια ευέλικτη και αμφίδρομη διαδικασία που απαιτεί επανέλεγχο σε κάθε στάδιο. Τα στάδια της ανάλυσης των δεδομένων σε αυτήν τη μελέτη πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα ενώ και προκειμένου να διασφαλίσουμε πως τα αναπτυσσόμενα θέματα βασίστηκαν στα αρχικά δεδομένα, επανελέξαμε τα προηγούμενα στάδια πριν προχωρήσουμε σε περαιτέρω ανάλυση. Πρωταρχικός μας στόχος για τη συλλογή δεδομένων υπήρξε η παρουσίαση της υποκειμενικής άποψης των συμμετεχόντων/ουσών στη δράση, για τη δράση. Παρακάτω παρουσιάζουμε τα σημαντικότερα θέματα που προέκυψαν από τη διαδικασία της ΘΑ τα οποία είναι τα εξής:

Θέμα 1: Συμμετέχοντες/ουσες και ενδυνάμωση.

Το θέμα αυτό με το τίτλο «Συμμετέχοντες/ουσές και ενδυνάμωση» αποτελεί το βασικότερο θέμα της ανάλυσης μας και χαρτογραφεί τις εμπειρίες των συμμετεχόντων/ουσών στο καλλιτεχνικό project, οι οποίες καταγράφονται στην ολότητά τους ως θετικές με τα οφέλη να εντοπίζονται σε διάφορες πτυχές της ατομικής και ομαδικής τους ενδυνάμωσης. Σε μια προσπάθεια οργάνωσης των ενδυναμωτικών αυτών αποτελεσμάτων προέκυψαν τα παρακάτω υποθέματα που αφορούν στην απόκτηση γνώσεων, τη

συναισθηματική ελευθερία, την εξερεύνηση του δημιουργικού εαυτού και του «άλλου», τις κοινωνικές επαφές αλλά και το υποθέμα που αναλύει έναν πιο κοινοτικό προσανατολισμό της ενδυνάμωσης.

Απόκτηση και εμπλουτισμός γνώσεων.

Το υποθέμα αυτό αναφέρεται σε μια διάσταση της ατομικής ενδυνάμωσης που περιλαμβάνει την απόκτηση και τον εμπλουτισμό γνώσεων που σχετίζεται με την τέχνη και ειδικότερα με τα εικαστικά.

Οι νέες αυτές γνώσεις που περιγράφονται από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ως πρώην περιορισμένες με φράσεις όπως: Σ6: «Με τα εικαστικά ήμουν άσχετη (...)» αφορούν σε διάφορα πεδία της τέχνης όπως το θεωρητικό (γνωριμία με καλλιτέχνες και το έργο τους), αλλά και το πρακτικό (γνωριμία με συγκεκριμένες εικαστικές τεχνικές).

Σ5: «(...) τα εισαγωγικά που κάναμε και βλέπαμε δείγματα τέχνης (...) πράγματα που δεν τα είχα ξαναδεί πουθενά (...)στη γλυπτική θυμάμαι ένα έργο που με τα πολύχρωμα που έκανε μια καλλιτέχνης, τα τεράστια αυτά (...) δεν φαντάστηκα ποτέ ότι η τεχνική με τη διαφάνεια (...) κάποιος κάνει έργα τέχνης με αυτό (...) μπορείς να κάνεις ένα έργο από άχρηστα υλικά»

Σ3: « (...) αναφέρθηκες σε (...) Έλληνες καλλιτέχνες γενικά, εικαστικούς που δεν τους ακούμε και πάρα πολύ (...) Έλληνες που είναι πιο σύγχρονοι και πιο άγνωστοι (...) κάποιες τεχνικές που μας έδειξες που δεν έχει τύχει να τις δω όπως αυτή με τη διαφάνεια»

Αυτή η επαφή με τις εικαστικές τέχνες, που προσέφερε γνώση, η οποία προηγουμένως παρουσιάζονταν ως ελλιπής από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων/ουσών στην δεύτερη Ο.Ε. (Σ9,Σ7,Σ8,Σ6), οδήγησε την ολότητα των ερευνώμενων στον επαναπροσδιορισμό του «ορισμού» της τέχνης καθώς και στην αναθεώρηση για την προσβασιμότητά και την εγγύτητά της στη ζωή. Η τέχνη δεν αποτελεί προνόμιο των λίγων αλλά βρίσκεται παντού στην καθημερινότητά μας καθώς ο κάθε άνθρωπος μπορεί να δημιουργήσει ένα έργο, ανεξάρτητα από την καλλιτεχνική του προδιάθεση ή παιδεία.

Σ5: «Η τέχνη είναι τόσο πολύ κοντά μας, δεν είναι κάτι που το βλέπεις σε ένα μουσείο και το θαυμάζεις, είναι κοντά μας (...) μπορώ να το κάνω και εγώ»

Σ6: «(...) δεν είναι μόνο στο μουσείο η τέχνη (...) είναι τόσο ευρεία έννοια η τέχνη (...) τέχνη τελικά είναι τα πάντα γύρω μας (...)»

Ενδιαφέρουσα ωστόσο είναι και η δήλωση του Σ8 ο οποίος στο άκουσμα της τέχνης, φαίνεται πως είχε δημιουργήσει στο μυαλό του πολύ εξιδανικευμένα πρότυπα τα οποία οριοθετούσαν την τέχνη εντός ενός καθορισμένου παραστατικού πλαισίου που αφορούσε στην αρτιότητα - τελειότητα του έργου τέχνης, φέροντας ως παράδειγμα τα αναγεννησιακά γλυπτά του Μιχαήλ Αγγέλου.

Σ5: «(...) είχαμε στο μυαλό μας ένα μουσείο, μια γκαλερί...»

Σ8: «Έναν Μιχαήλ Άγγελο»

Ως στοιχείο ατομικής ενδυνάμωσης παρουσιάζεται και η κατανόηση - αποδοχή των σύγχρονων καλλιτεχνικών πρακτικών, ως μια διαδικασία μη γραμμική η οποία περιέχει κόπο και μεγάλη προσπάθεια. Μέσω της συμμετοχής στην καλλιτεχνική δράση οι συμμετέχοντες/ουσες κατάφεραν να κατανοήσουν και να αποδεχθούν το «διαφορετικό» στην τέχνη ανεξαρτήτως του υποκειμενικού γούστου και των προσωπικών καλλιτεχνικών προτιμήσεων. Μια αναστοχαστική διαδικασία η οποία,

μακροπρόθεσμα, δύναται να βρει τις προεκτάσεις της και σε άλλους (κοινωνικούς) τομείς της καθημερινότητας.

Σ5: « (...) μπορεί και ένα γλυπτό που έχουμε εδώ στην πλατεία να είναι έργο τέχνης (...) δεν το βλέπαμε ποτέ έτσι, δηλαδή αυτό άνοιξε λίγο τον ορίζοντα»

Σ3: «Πριν χλευάσουμε έναν πίνακα πρέπει να δούμε λίγο και τι υπάρχει από πίσω (...) γιατί σε βάζει να σκεφτείς και να ψάξεις και να βρεις, αυτή η βλακεία, η τελεία στον τοίχο (...) που λένε όλοι, α και εγώ μπορώ να το κάνω (...) για να φτάσουν μέχρι αυτό το επίπεδο υπάρχει ένα υπόβαθρο»

Ενδιαφέρον έχει και η άποψη του Σ8 ο οποίος αν και διστακτικός στην αρχή, δηλώνει πως αυτή η επαφή και η εξερεύνηση των εικαστικών μορφών τέχνης δημιούργησε μέσα του μια νέα προσέγγιση στον τρόπο θέασης του έργου τέχνης, δηλώνοντας χαρακτηριστικά πως: «Θα πάμε σε μια έκθεση (...) και θα την βλέπουμε με άλλο μάτι (...) γιατί εγώ πήγα στην Αλεξάνδρα, στην έκθεση που έκανε την πτυχιακή και έκανα και μια βόλτα εκεί στο εργαστήριο (...). Τέχνη είναι εδώ; (...) κάτι νερά, κάτι χρώματα (...) τα έβλεπα και έφευγα. Λέω θα πάρει πτυχίο αυτό το κορίτσι εδώ; (...) τώρα το βλέπω με άλλο μάτι»

Εξερεύνηση του δημιουργικού εαυτού και του «άλλου».

Το υποθέμα αυτό αναφέρεται εξίσου σε μια διάσταση της ατομικής ενδυνάμωσης που περιλαμβάνει την ενεργοποίηση του δημιουργικού εαυτού, την εξερεύνηση των καλλιτεχνικών ενδιαφερόντων όπως και την ανάδυση των ενδεχόμενων καλλιτεχνικών δεξιοτήτων και της καλλιτεχνικής προδιάθεσης (ταλέντο) των συμμετεχόντων/ουσών, καθώς τους δόθηκε η ευκαιρία να πειραματιστούν με διάφορα υλικά και τεχνικές που βασίζονται στις εικαστικές τέχνες. Συγκεκριμένα και όσον αφορά στην ενεργοποίηση του δημιουργικού εαυτού, η διαδικασία αυτή ορίζεται ως ένας σημαντικός παράγοντας για την αντιστροφή της κρίσιμης κατάστασης στην οποία υποπέφτει το άτομο, σε περίοδο συνεχόμενης κοινωνικής ατροφίας και περιορισμού όπως αυτή που διανύουμε τα τελευταία δύο χρόνια (Chtouris, S., Zissi, A. 2020).

Σ5: «Επίσης αντιλήφθηκα ότι και εγώ που δεν έχω ασχοληθεί ποτέ, (...) ότι ήταν κάτι που μου άρεσε και τελικά απέδωσα και κάτι (...) έκανα κάτι που (...) ήτανε για μένα (...) κάτι πολύ εντυπωσιακό»

Σ6: « (...) είδα ότι κάποια είχαν μεγάλο ενδιαφέρον για μένα»

Παράλληλα και με την προσωπική εξερεύνηση του/της καθενός/μιας για τον εαυτό του/της, Η ερευνώμενη Σ5 δήλωσε πως η δράση αυτή της έδωσε την ευκαιρία να ανακαλύψει πτυχές στην προσωπικότητα των υπόλοιπων συμμετεχόντων/ουσών της δράσης των οποίων την ύπαρξη αγνοούσε παρά και την μακροχρόνια φιλική σχέση που διατηρούσε με τους/τις περισσότερες. Η εξερεύνηση αυτή οδηγεί και στον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας του/της ίδιου/ας του εαυτού αλλά και του/της άλλου/ης.

Σ5: « (...) έδειξε ο καθένας μια πτυχή του εαυτού του που δεν την ήξερε κανένας (...) γνωρίζουμε πράγματα για τους άλλους που τους ζούμε καθημερινά (...) που δεν τα είχαμε δει»

Συναισθηματική ελευθερία

Σε μια ακόμη διάσταση της ατομικής ενδυνάμωσης αναφέρεται και το υποθέμα με τίτλο «Συναισθηματική ελευθερία». Στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες/ουσες αυθόρμητα εξωτερίκευσαν (και πολλές φορές κατ' επανάληψη) τις θετικές, εσωτερικές, συναισθηματικές τους αποκρίσεις που συνέβαιναν κατά τη διάρκεια των εικαστικών εργαστηρίων και αναδύονταν χάρις τον ευχάριστο χαρακτήρα της τέχνης αλλά και το γνώσιμο και ασφαλές κλίμα που αναπτύχθηκε ανάμεσα στα άτομα της ομάδας.

Σ7: « (...) ερχόμουν και ξεχνιόμουν, περνούσαν τρεις ώρες χωρίς να το καταλάβω (...) ίσως γιατί είναι ευχάριστο (...) έφευγε το μυαλό μου από οποιαδήποτε άλλα προβλήματα (...) δεν σκεφτόμουν τίποτα άλλο (...) ούτε τηλεόραση, ούτε ειδήσεις, ούτε τίποτα»

Σ9: «(...) μου άρεσε γιατί μου θύμιζε πως κάναμε μικροί στο δημοτικό (...) μας θύμιζε λίγο την παιδική μας ηλικία (...) πέρασα ευχάριστα (...) ζωγραφίζαμε και δεν σκεφτόμασταν κάτι άλλο»

Σ6: «Και αισθανθήκαμε σαν παιδιά, εγώ βασικά αισθάνθηκα παιδί (...) με έκανε χαρούμενη την ώρα που το έφτιαχνα (...) όχι δεν με ένοιαζε (αν αρέσει το έργο της στους άλλους)»

Σ5: «(...) δεν μας ένοιαζε (...) αν αυτό που φτιάχνουμε δεν αρέσει στον άλλον ή τι θα πει ο άλλος (...)»

Μέσα από τα λεγόμενά τους οι συμμετέχοντες/ουσες στη δράση, φανερώνουν στοιχεία που σκιαγραφούν μια κατάσταση συναισθηματικής «ελευθερίας», ολοκλήρωσης αλλά και ικανοποίησης για το παραγόμενο αποτέλεσμα καθώς οι ίδιοι/ες εξέφραζαν τον εαυτό τους καλλιτεχνικά και παρήγαγαν τέχνη δίχως να προσπαθούν τα έργα τους να γίνουν αρεστά από τους/τις υπόλοιπους/ες, αποτέλεσμα που υπήρξε και ένα από τα βασικότερα ζητούμενα της δράσης. Η φυγή από την καθημερινότητα και τα προβλήματά της αλλά και η αναβίωση της παιδικής ξεγνοιασιάς αποτελούν δύο εξίσου σημαντικά ευρήματα που μαρτυρούν τη θεραπευτική δύναμη της ενασχόλησης με την τέχνη.

Κοινωνικές επαφές

Η παρούσα υποενότητα αναφέρεται σε ένα επίπεδο ενδυνάμωσης που περνά από το ατομικό στο ομαδικό, καθώς η επαφή με τα κοινωνικά δίκτυα είναι μια διεργασία η οποία συντελείται στο άτομο σε σχέση με τους άλλους. Η ενδυναμωτική διαδικασία της καλλιτεχνικής δράσης επηρέασε και το ΚΚ των συμμετεχόντων/ουσών καθώς λειτούργησε ως αφορμή για την επανεκκίνηση των διαδικασιών κοινωνικοποίησης⁸⁹ οι οποίες μέχρι και σήμερα πλήττονται εξαιτίας των εκάστοτε μέτρων κατά της εξάπλωσης της πανδημίας του Covid-19. Με αφορμή τη δράση αυτή, οι συμμετέχοντες/ουσες είχαν την ευκαιρία να συναντηθούν με μέλη της κοινότητας, φίλους και συγγενείς, μετά από αρκετό καιρό αποστασιοποίησης και αδράνειας εξαιτίας των ιδιαζόντων υγειονομικών συνθηκών.

Σ5: «Και πέρα από το ότι γνωρίσαμε την τέχνη (...) μαζευτήκαμε με ανθρώπους που είχαμε, που βρισκόμασταν πιο συχνά και...»

Σ6: «Είχαμε δύο χρόνια να βρεθούμε»

⁸⁹ «ή αλλιώς επανακοινωνικοποίηση κατά την οποία το παρελθόν ερμηνεύεται για να προσαρμοστεί στην πραγματικότητα του παρόντος, με την τάση να προβάλλονται αναδρομικά στο παρελθόν διάφορα στοιχεία που εκείνη την εποχή δεν ήταν διαθέσιμα υποκειμενικά.»

Berger, P., Lukeman, T. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. Αθήνα. Εκδόσεις: Νήσος. σελ: 297

Σ3: « (...) σε όλους το προσέφερε αυτό φυσικά (αναφέρεται στην επαφή με τον κόσμο)»

Όπως αναφέραμε και στην ανάλυση της πρώτης Ο.Ε., ένας από τους κυριότερους λόγους συμμετοχής στη δράση αποτέλεσε και η ενίσχυση των κοινωνικών δικτύων, με την Σ5 να επιβεβαιώνει για ακόμη μια φορά τον παράγοντα αυτόν καθώς και την σημασία του για την ίδια.

Σ5: « (...) εγώ το έκανα γι' αυτόν τον λόγο, για να βγω από το σπίτι, δεν θεώρησα ότι ήταν η ανάγκη μου να ασχοληθώ με την τέχνη (...) αλλά το να βγω από το σπίτι, να είμαι με κόσμο πάλι»

Προς μια ενδυναμωμένη κοινότητα...

Σε αυτή την υποενότητα αναφερόμαστε σε στοιχεία που αφορούν την επέκταση της ενδυνάμωσης στο κοινοτικό επίπεδο καθώς τώρα περιγράφονται οι απόψεις για την επίδραση που η δράση δύναται να ασκήσει στην κοινότητα ενώ ταυτόχρονα οι συμμετέχοντες/ουσές δεν διστάζουν να συζητήσουν μεταξύ τους προτάσεις για το μέλλον καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας, ακόμη και τα μικρά παιδιά, θα μπορούσαν να εμπλακούν στην διαδικασία. Η θετική στάση των συμμετεχόντων/ουσών για την εμπλοκή τους στην ενδεχόμενη συνέχεια του project με ισχυρισμούς όπως: «Ήταν πολύ ωραία όλα και μακάρι να συνεχίσουμε και να προχωρήσει», «(...) θέλω να μπω στο γκρουπάκι ζωγραφικής (...) έχω πολλές ιδέες», οι προτάσεις τους για το περιεχόμενο των επόμενων εικαστικών εργαστηρίων που εκδηλώνονται με φράσεις όπως: « (...) και αν το ξανακάνουμε θα είμαι μέσα (...) πιο πολύ ζωγραφική θέλω (...)», « (...) υπάρχουνε και άλλα πράγματα που θα μπορούσα να γνωρίσω (...) θα μου άρεσε να μάθω πως μπορώ να κάνω ένα τοπίο (...)» όπως και η προθυμία τους για οργάνωση και υλοποίηση της έκθεσης των παραγόμενων έργων μαρτυρούν μεταξύ άλλων στοιχεία που αναφέρονται στις προσπάθειες για απόκτηση του ελέγχου και της κυριότητας της ζωής τους αλλά και της ζωής της κοινότητας.

Σ7: «Εγώ πιστεύω ότι αν το κάνουμε μετά (...) τέλος Ιανουαρίου (...) αν θα συνεχίσει θα πάει ακόμη καλύτερα (...) δεν θα έχουμε που να τους βάλουμε, θα έρθουν κι άλλοι»

Σ8: «Μετά την έκθεση θα δουν και το περιβάλλον είναι πάρα πολύ καλό εδώ (...) θα έρθουν και άλλοι» Στο σύνολό τους τονίζουν έντονα μάλιστα τη σημασία της συμμετοχής των νέων παιδιών στις καλλιτεχνικές αυτές διαδικασίες, ενώ συμφωνούν και επιμένουν σε μια επίσκεψη της έκθεσης από τους μικρούς μαθητές του δημοτικού σχολείου του χωριού.

Σ6: « Αν τα παιδάκια από το σχολείο (...) έρθουν και κάνουν μια βόλτα, νομίζω θα τους ξυπνήσει (...) το ενδιαφέρον»

Σ3: « (...) να μπουν τα παιδιά σε αυτήν τη διαδικασία, γιατί δημιουργείται προηγούμενο (...) αυτό πραγματικά δίνει μια άλλη ώθηση και στα μικρά παιδιά να ασχοληθούν με αυτό (...)»

Σ6: « (...) σε αυτές τις ιδέες θα πρέπει νομίζω να βάλουμε και τα παιδιά να συμμετέχουν»

Όπως πολύ σωστά επισημαίνει και η Σ3, σημαντική θεωρείται η δημιουργία ενός καλού πρότυπου στα παιδιά, το οποίο δύναται να εμφυσήσει στη νέα γενιά του τόπου την καλλιτεχνική παιδεία και την συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις. Σε μια ευρύτερη ανάγνωση, η άποψη αυτή θα μπορούσε να συσχετιστεί με την έρευνα της Ann Markusen (2007) η οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρεται στον τρόπο

με τον οποίο οι καλλιτέχνες που δραστηριοποιούνται σε μια κοινότητα μπορεί να αποτελέσουν πρότυπο προς μίμηση για τα μέλη της.

Ενδιαφέρουσα χαρακτηρίζεται και η προθυμία του Σ7, ο οποίος είναι σε θέση να κάνει χρήση των κοινωνικών του δικτύων και γνωριμιών προκειμένου να φέρει εις πέρας την επίσκεψη αυτή, μια στάση που περιγράφεται ως interactional psychological empowerment και αφορά στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα χρησιμοποιούν τις αναλυτικές τους ικανότητες (analytic skills) προκειμένου να ασκήσουν επιρροή στον περίγυρό τους.

Σ7: « Θα έρθουν (...) θα μιλήσω στη διευθύντρια (...) θα κοιτάξω και εγώ να έχω άδεια κάποια μέρα να βοηθήσω»

Σ7: «Εγώ προσωπικά είπα ότι θα έρθει το σχολείο εδώ (...) θα πάω να μιλήσω με τη διευθύντρια γιατί τους γνώρισα (...) να έχεις την άδειά σου και εσύ και να τους φέρουμε»

Πολλά από τα ευρήματα αυτής της θεματικής διασταυρώνονται και επιβεβαιώνονται μέσα από τις έρευνες των Catherine H. Stein και David A. Faigin. (2015), Julia Anwar McHenry (2011), Gayle McPherson και Jenny Flinn (2006) και Michael Woods (2012), μελέτες που αφορούν στα οφέλη που παράγονται από την ενασχόληση με καλλιτεχνικά προγράμματα.

Θέμα 2: Ο Covid-19 και η συμμετοχή (στη δράση).

Το θέμα αυτό με τον τίτλο «Ο Covid-19 και η συμμετοχή (στη δράση)» που αναδύθηκε σε εξίσου μεγάλη ένταση περιέχει τις απόψεις και αντιλήψεις που οι ίδιοι/ες συμμετέχοντες/ουσες εξέφρασαν για το σύνολο της συμμετοχής των μελών της κοινότητας στην καλλιτεχνική δράση. Οι συμμετέχοντες/ουσες δεν σχολίασαν μόνο το ποσοστό εμπλοκής της κοινότητας στο εικαστικό project αλλά επεκτάθηκαν και σε θέματα που χαρτογραφούν το γενικότερο κλίμα συμμετοχής των χωριανών σε παρόμοιου τύπου εκδηλώσεις, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα της πρώτης ΘΑ, τα οποία διαπιστώνουν μια επιλεκτική και παθητική συμμετοχή των χωριανών σε συλλογικές δράσεις. Η καθημερινότητα και τα κατάλοιπα του Covid-19 υπήρξαν επίσης το επίκεντρο των δεδομένων της παρούσας θεματικής.

Η μακροχρόνια ρουτίνα αδράνειας, εξαιτίας των υποχρεωτικών περιορισμών σε συνδυασμό με τα ήδη προϋπάρχοντα χαμηλά επίπεδα συμμετοχής της υπό μελέτη κοινότητας, δημιουργούν ένα «μείγμα» που αναδεικνύεται από την ολότητα των συμμετεχόντων/ουσών ως ο κυριότερος παράγοντας μη συμμετοχής στη δράση. Αρκετοί/ες είναι αυτοί/ες οι χωριανοί/ες που παραμένουν επιφυλακτικοί/ες απέναντι στον Covid-19 και παρά την όποια έγκριση της κυβέρνησης, διστάζουν να έρθουν σε επαφή με κόσμο, ακόμη και αν οι προϋποθέσεις διασφαλίζουν ένα ασφαλές περιβάλλον. Οι ερευνώμενοι/ες τείνουν να συμφωνούν πως η πολύχρονη αυτή κατάσταση εγκλεισμού και αποστασιοποίησης από συλλογικές δράσεις, έχει απενεργοποιήσει τα άτομα, τα οποία έχουν συνηθίσει να ζουν σε μια ρουτίνα κοινωνικού λήθαργου και πλέον φαντάζει δύσκολο το εγχείρημα της εξωστρέφειας και των κοινωνικών επαφών.

Σ6: « (...) είναι και μια δύσκολη περίοδος αυτή (...) έχουμε αδρανοποιηθεί πάρα πολύ (...) είναι δύσκολο για κάποιον (...) να βγει έξω (...) και να αρχίσει να κάνει τέτοια πράγματα»

Σ5: « (...) και εγώ πιστεύω ότι έχει αδρανοποιηθεί πάρα πολύ ο κόσμος (...)»

Σ7: « (...) υπάρχει αδράνεια, δεν μπορεί ο κόσμος (...) δύο χρόνια κλεισμένοι μέσα είναι δύσκολο να βγούμε τώρα (...) αυτό είναι το μόνο πρόγραμμα που κάναμε τα τελευταία δύο χρόνια»

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως η γενικευμένη αδράνεια και τα χαμηλά ποσοστά ενεργούς συμμετοχής των μελών της κοινότητας, αποτελούσαν ανέκαθεν χαρακτηριστικά του τόπου, τα οποία σχολιάζονται και από τους/τις νέους/ες συμμετέχοντες/ουσες στην δεύτερη Ο.Ε. γι' ακόμη μια φορά, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα που παρήχθησαν από την πρώτη ΘΑ.

Σ3: «Υπάρχει γενικά μια αδράνεια ούτως ή άλλως»

Σ5: « Υπάρχει, υπάρχει μια αδράνεια σε όλα»

Σ6: «Σε όλα»

Σ7: «Σε όλα, ναι»

Σ8: « Αυτοί μαζευόμασταν, αυτοί μαζευτήκαμε πάλι»

Ωστόσο και παρά την κατάσταση που επικρατεί, οι συμμετέχοντες/ουσες θεωρούν πως τα επίπεδα συμμετοχής ήταν αρκετά ικανοποιητικά, ενώ όλου/ες τους, με εξαίρεση τον Σ8 ο οποίος εμφανίζεται λίγο διατακτικός, πιστεύουν πως τα ποσοστά αυτά δύναται να αυξηθούν μετά το πέρας της έκθεσης, η οποία θα λειτουργήσει υποστηρικτικά στη δράση, δίνοντας μια ευκαιρία για κοινοποίηση της προσπάθειας αυτής.

Σ3: « Νομίζω ότι ήταν εντάξει, ήταν καλά τα άτομα»

Σ5: « (...) θα συμφωνήσω με την Σ3, υπήρχε συμμετοχή»

Σ7: «Εγώ πιστεύω ότι αν το κάνουμε μετά (...) τέλος Ιανουαρίου (...) αν θα συνεχίσει θα πάει ακόμη καλύτερα (...) δεν θα έχουμε που να τους βάλουμε, θα έρθουν κι άλλοι»

Ενδιαφέρουσα είναι και η άποψη του Σ8 ο οποίος παρά τη θετική του ανταπόκριση στην απόφαση για την οργάνωση της έκθεσης (και τη συμμετοχή του σε αυτή), θεωρεί ωστόσο πως η προσέλευση πιθανών συμμετεχόντων/ουσών στην ενδεχόμενη συνέχιση του project δεν θα προκύψει εξαιτίας της επίσκεψης των κατοίκων στην ίδια την έκθεση των παραγόμενων έργων, αλλά αντιθέτως από την «από στόμα σε στόμα» κοινοποίηση αυτού η οποία συντελείται και κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής των εργαστηρίων, με τους/τις ερευνώμενους/ες να επικοινωνούν λεπτομέρειες της δράσης σε ιδιωτικούς χώρους συγκέντρωσης (όπως θα αναλύσουμε και στο παρακάτω θέμα).

Σ8: «Ναι, αυτό πιστεύω εγώ ότι δεν θα έρθει κανένας να την δει (...) πιο πολλά θα μάθουνε από το κομμωτήριο και από εμάς που βγαίνουμε στην καφετέρια (...) θα γίνει ντόρος γιατί θα το μεταδώσουμε εμείς (...)»

Σ3: « (...) επειδή πήρες και εσύ μέρος σε αυτό και το μετέφερες εκεί πέρα, ήδη έχει γίνει ένας ντόρος»

Οι ίδιοι/ες θεωρούν επίσης πως ένα μεγάλο πλεονέκτημα της δράσης που δύναται να λειτουργήσει προσθετικά στην προσέλευση νέων συμμετεχόντων/ουσών αποτελεί και η δωρεάν φύση της δράσης.

Σ8: «Παίζει και ότι δεν πληρώνουν κιόλας»

Σ3: «Παίζει ρόλο και αυτό παιδιά, παίζει»

Το δεδομένο αυτό ενισχύει για ακόμη μια φορά το εύρημα της πρώτης ΘΑ περί επιλεκτικής συμμετοχής της κοινότητας στις δράσεις με γνώμονα αυτή τη φορά, όχι μόνο την απολαβή της διασκέδασης αλλά και την μηδενική (οικονομική) επιβάρυνση των ατόμων.

Θέμα 3: Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των «άλλων» για τη δράση.

Η παρούσα θεματική οργανώνεται γύρω από τα δεδομένα εκείνα που περιγράφουν τις στάσεις των ανθρώπων της κοινότητας που δεν συμμετείχαν στη δράση αλλά και τις υποθέσεις και τους ισχυρισμούς τους για το περιεχόμενο αυτής. Σύμφωνα με τους/τις ερευνώμενους/ες ένας τρόπος μέσω του οποίου τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούσαν το περιεχόμενο των εικαστικών εργαστηρίων, αποτέλεσε και η επαφή τους με τους/τις ίδιους/ες συμμετέχοντες/ουσες στο project. Η επαφή αυτή φαίνεται πως συντελούταν στο πλαίσιο της ψυχαγωγίας των ερευνώμενων στη μοναδική καφετέρια του χωριού, ένα από τα (πλέον) ελάχιστα μέρη κοινωνικής δικτύωσης και συναναστροφής με χωριανούς, σύμφωνα με τον Σ8.

Σ8: «(...) το μόνο μέρος που μπορούμε να πούμε μια κουβέντα (...) δεν έχουμε άλλα, ούτε εκδηλώσεις κάνουμε να μαζευτούμε (...) έμαθε το χωριό ας πούμε και η καφετέρια (...) ότι γίνεται μια δραστηριότητα»

Οι ερευνώμενοι/ες δηλώνουν πως επικράτησε ένα γενικό κλίμα περιέργειας για την φύση της δράσης καθώς κάτι παρόμοιο δεν έχει ξαναεπαναληφθεί στα πλαίσια των εκδηλώσεων της κοινότητας.

Σ3: «Θετική πάντως ήταν η ανταπόκριση»

Σ6: «Έκανε εντύπωση ρε παιδί μου»

Σ5: « (...) έκανε εντύπωση, πως ας πούμε σε αυτό εδώ το χωριό έγινε μια τέτοια δράση (...)»

Με βάση τις δηλώσεις του Σ8, η διάθεση με την οποία οι συγχωριανοί προσέγγιζαν το project ήταν θετική με αρκετά στοιχεία αστεϊσμού και ερωτήσεις που αφορούσαν στο περιεχόμενο των εργαστηρίων. Συγκεκριμένα ο ίδιος αναφέρει: « (...) στην καφετέρια τα παιδιά εκεί χαριτολογώντας (...) τι σας μαθαίνει εσάς τώρα να κάνετε ίσιες γραμμές; (...) δεν ήθελε να με προσβάλλει (...) ήθελε να καταλάβει τι κάνουμε (...) το ξεκίνησε έτσι σαν καλαμπούρι (...) αλλά έδειξε ότι ενδιαφέρεται (...) Όλη η παρέα εκεί το σχολίασε γενικώς»

Η χιουμοριστική αυτή προσέγγιση στο θέμα και η ίδια η φύση των αποριών αυτών φανερώνουν μια απουσία επαφής με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές πρακτικές από μέρους των μελών της κοινότητας, διαψεύδοντας τα ευρήματα της πρώτης ΘΑ, τα οποία σκιαγραφούσαν την ικανοποιητική επαφή της πλειοψηφίας των ερευνώμενων με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές πρακτικές (3/5 συμμετέχουσες). Ωστόσο και με αναφορά στο μικρό ερευνητικό μας δείγμα αποφασίστηκε η μη γενίκευση του ευρήματος αυτού.

Τέλος και όσον αφορά στην επικοινωνία της δράσης η «φήμη» του project δεν έμεινε εντός των ορίων της κοινότητας αλλά ταξίδεψε και εκτός, με το καινοτόμο (για την περιοχή) πλαίσιο της δράσης να γίνεται το επίκεντρο συζητήσεων ανάμεσα σε συναδέλφους/ισες των συμμετεχόντων/ουσών, με την Σ3 να δηλώνει συγκεκριμένα πως « (...) στη δουλειά μου που το συζητάω εκεί με τους συναδέλφους (...) πολύ θετική η αντίδραση είναι (...) και τους φάνηκε και πολύ πρωτοποριακό».

1.2.1 Δημογραφικά στοιχεία ερευνώμενων.

Στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες/ουσες στην δεύτερη ομάδα εστιασμένης συζήτησης ήταν έξι με τρεις γυναίκες και τρεις άντρες, ενώ κατά τη διάρκεια της Ο.Ε. ο συμμετέχων με το κωδικό όνομα Σ9 έπρεπε να αποχωρήσει λόγω έκτακτων οικογενειακών υποχρεώσεων. Όσον αφορά τις ερευνώμενες, είναι όλες τους παντρεμένες γυναίκες με δική τους οικογένεια, οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 43 μέχρι και 51 έτη και χαρακτηρίζονται από ενεργή επαγγελματική δραστηριότητα σε διάφορους τομείς (ιδιωτικός-δημόσιος). Από όλους/ες τους/τις συμμετέχοντες/ουσες συνολικά στις δύο Ο.Ε., δύο γυναίκες ήταν εκείνες οι οποίες έλαβαν μέρος και στα δύο focus group και γι' αυτόν τον λόγο θεωρήθηκε σωστό να τους αποδοθούν οι ίδιοι κωδικοί (Σ3,Σ5) και στην δεύτερη ΘΑ. Οι ηλικίες των αντρών κυμαίνονται από 46 μέχρι 53 έτη. Είναι όλοι τους παντρεμένοι με παιδιά και εργαζόμενοι σε διάφορους τομείς (ιδιωτικός-δημόσιος), ενώ όλοι τους έλαβαν μέρος για πρώτη φορά στην δεύτερη Ο.Ε. Στην ολότητά τους οι συμμετέχοντες/ουσες στην δεύτερη Ο.Ε. είναι μόνιμοι κάτοικοι του Μελισσοχωρίου, ενώ όλοι/ες τους υπήρξαν συμμετέχοντες/ουσες σε κάποια φάση των εικαστικών εργαστηρίων.

Η συμμετοχή στην δράση χαρακτηρίστηκε ως μια εμπειρία άκρως θετική η οποία ωφέλησε τους/τις ερευνώμενους/ες σε διάφορα επίπεδα όχι μόνο στην απόκτηση γνώσεων επάνω στο καλλιτεχνικό πεδίο αλλά και στην ανάδυση του δημιουργικού εαυτού, μια διαδικασία που τους προσέφερε συναισθηματική απελευθέρωση. Η ευχάριστη φύση που χαρακτηρίζει την ενασχόληση με τα εικαστικά, η επαφή με φίλους και γνωστούς σε ένα ασφαλές περιβάλλον αλλά και το δημιουργικό κλίμα που αναπτύχθηκε μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών, υπήρξαν παράγοντες που επηρέασαν την απόφασή τους για τη διοργάνωση της τελικής έκθεσης αλλά και της συνέχισης του προγράμματος. Οι ίδιοι/ες θεωρούν μάλιστα πως αυτό το ευχάριστο κλίμα που δημιουργήθηκε μεταξύ τους θα αποτελέσει τον κύριο λόγο αύξησης του ποσοστού συμμετοχής, στο ενδεχόμενο της συνέχειας του project. Ενδιαφέρουσες υπήρξαν και οι απόψεις τους όσον αφορά τις προτάσεις για το περιεχόμενο της επόμενης δράσης καθώς δεν δίστασαν να εκφράσουν και τις προσωπικές τους προτιμήσεις στα διάφορα εικαστικά είδη όπως η τοπιογραφία ενώ θεωρούν πως ένας, μεγάλης σημασίας για την τοπική κοινότητα, στόχος είναι και η ένταξη των μικρών παιδιών σε τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, οι οποίες μακροπρόθεσμα δύναται να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα και στη συλλογική δράση του τόπου.

3.2.2 Γενική συζήτηση

Μέσα από την ΘΑ της δεύτερης Ο.Ε. αναδύθηκαν ευρήματα τα οποία σχετίζονται με στοιχεία που φανερώσουν ενδυναμωτικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, η ενδυνάμωση που συντελέστηκε χάρις την καλλιτεχνική δράση αφορά κυρίως στο ατομικό επίπεδο ανάλυσης με στοιχεία αυτής να εντοπίζονται ωστόσο και στο ομαδικό – κοινοτικό επίπεδο. Η ατομική ενδυνάμωση των συμμετεχόντων/ουσών αναφέρεται στην επαφή με διάφορες εικαστικές πρακτικές, την απόκτηση θεωρητικών και τεχνικών γνώσεων, τη γνωριμία με την καλλιτεχνική παραγωγή της Ελλάδας και του εξωτερικού, την ανάδυση του καλλιτεχνικού-δημιουργικού εαυτού, την «απελευθερωμένη» έκφραση, και την (επανα)κοινωνικοποίηση (Catherine H. Stein και David A. Faigin. 2015), (Julia Anwar McHenry 2011), (Gayle McPherson και Jenny Flinn 2006), (Michael Woods 2012). Παρά τη σύντομη διάρκεια της, η δράση φαίνεται ωστόσο πως ενέπνευσε και έδωσε το έναυσμα στους/στις συμμετέχοντες/ουσες να επικοινωνήσουν αυτή την προσπάθεια και να οργανωθούν καλύτερα με σκοπό όχι μόνο να «πείσουν» και τα άλλα μέλη της κοινότητας να συμμετάσχουν σε αυτή την ενδυναμωτική διαδικασία αλλά και να καταφέρουν να εμπνεύσουν και τα μικρά παιδιά, δηλαδή το μέλλον του τόπου να εμπλακεί σε αυτές. Προκειμένου να το πετύχουν αυτό, οι ερευνώμενοι/ες είναι σε θέση να ενεργοποιήσουν τα ατομικά κοινωνικά τους δίκτυα και τις γνωριμίες αλλά και να αφιερώσουν και οι ίδιοι/ες πολύτιμο προσωπικό χρόνο, προς όφελος της κοινότητας.

Όσον αφορά στο ποσοστό της συμμετοχής στη δράση φαίνεται πως ο κοινωνικός λήθαργος και η κοινωνική ατροφία, φαινόμενα που επηρέασαν τα άτομα κατά τη διάρκεια των υποχρεωτικών περιορισμών, συνεχίζουν να τα επηρεάζουν ακόμη και σήμερα όπου μετά το πέρας των πολύμηνων ολικών και μερικών lockdowns, επικρατεί η ανασφάλεια και ο φόβος της απώλειας της υγείας. Ωστόσο και παρά τον φόβο αυτό οι συμμετέχοντες/ουσές στην έρευνα κάνουν λόγο για έναν άλλον παράγοντα ο οποίος αναφέρεται περισσότερο στην δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι να «βγουν από το σπίτι» παρά τον ίδιο τον φόβο για την απώλεια του βιολογικού εαυτού. Είναι προφανές πως η αποσπασματική αλλά μακροχρόνια αυτή απομόνωση κατέστησε τους περισσότερους πολίτες ανενεργούς και κοινωνικά αδρανείς, με πολλούς από αυτούς να συνηθίζουν τον νέο τρόπο ζωής και ακόμη και ασυναίσθητα να υιοθετούν την πρακτική αυτή της κοινωνικής απομόνωσης.

Όσον αφορά την υπό μελέτη κοινότητα, τα δεδομένα που αφορούν στη συμμετοχή των μελών σε κοινωφελείς συλλογικές δράσεις του τόπου, εμφανίζονται μάλλον χαμηλά με τις ερευνώμενες στην πρώτη Ο.Ε. να κάνουν λόγο για επιλεκτική και παθητική συμμετοχή των χωριανών στις εκδηλώσεις, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα δεδομένα της δεύτερης Ο.Ε. Ωστόσο και παρά τις παραπάνω παρατηρήσεις οι ίδιοι/ες ερευνώμενοι/ες θεωρούν πως τα επίπεδα συμμετοχής στην δράση χαρακτηρίζονται ως ικανοποιητικά ενώ με σιγουριά δηλώνουν πως σε μια ενδεχόμενη συνέχεια του προγράμματος, θα υπάρξει αύξηση του ποσοστού. Ίσως ο «καινοτόμος», για την περιοχή, χαρακτήρας του προγράμματος σε συνδυασμό με την ευχάριστη φύση της ενασχόλησης με την τέχνη να κεντρίσει το ενδιαφέρον της κοινότητας η οποία μετά την υλοποίηση της έκθεσης θα έχει την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τους/τις δημιουργούς των έργων οι οποίοι/ες ακόμη και κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων

επικοινωνούσαν την δράση στους κατοίκους του χωριού. Οι ίδιοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες θεωρούν πως το καλλιτεχνικό αυτό πρόγραμμα έκανε θετική εντύπωση και έξασπε την περιέργεια όχι μόνο στην κοινότητα αλλά και σε άτομα εξωτερικά αυτής, ενώ οι απορίες για το περιεχόμενο της δράσης καθώς και τα χιουμοριστικού τύπου σχόλια που εκφράζονται στους/στις συμμετέχοντες/ουσες φανερώουν την άγνοια που υπάρχει για τις καλλιτεχνικές πρακτικές και την τέχνη εν γενεί.

3.2.3 Συμπεράσματα της έρευνας

Συνολικά η παρούσα έρευνα αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η εφαρμογή καλλιτεχνικών προγραμμάτων και δράσεων σε επαρχιακές κοινότητες δύναται να λειτουργήσει ενισχυτικά, ενδυναμώνοντας τα μέλη της και τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στις δράσεις αυτές τόσο σε επίπεδο ατομικό όσο και σε ομαδικό – κοινοτικό. Η ενδυνάμωση αυτή περιλαμβάνει την απόκτηση και τον εμπλουτισμό των γνώσεων με βάση τις καλλιτεχνικές διαδικασίες, την ενεργοποίηση του δημιουργικού εαυτού και την εξερεύνηση της καλλιτεχνικής προδιάθεσης, την ανάδυση του αισθήματος της συναισθηματικής ελευθερίας και έκφρασης αλλά και την ανάγκη για απόκτηση του ελέγχου μέσω της κινητοποίησης των κοινωνικών δικτύων και επαφών προκειμένου να επιτευχθούν ορισμένοι στόχοι όπως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ενεργοποίηση της κοινότητας για συμμετοχή και εμπλοκή στην παρούσα ενδυναμωτική διαδικασία.

Συγκεκριμένα και σε ένα πρώτο στάδιο της έρευνας μελετήθηκαν στοιχεία που αναφέρονται στους δεσμούς των ερευνώμενων με τον τόπο, στην ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των χωριανών, στη συμμετοχή και ενεργοποίηση των κατοίκων αναφορικά και με τις συλλογικές δράσεις αλλά και τα δίκτυα της ίδιας της κοινότητας με ομόλογους εταίρους. Τα συμπεράσματα του πρώτου σκέλους της έρευνας αναφέρονται στην απουσία ικανοποιητικού επιπέδου κοινωνικού κεφαλαίου και κοινωνικού κεφαλαίου δεσμού της ίδιας της κοινότητας με την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των χωριανών να χαρακτηρίζεται ως αδύναμη. Τα ευρήματα που αναδεικνύουν τα συμπεράσματά αυτά αφορούν σε χαμηλά επίπεδα αμοιβαίας στήριξης, αλληλεγγύης, αμοιβαιότητας αλλά και συμμετοχής σε συλλογικές δράσεις του τόπου όπως πολιτιστικές εκδηλώσεις και πανηγύρια. Παράλληλα, η αδυναμία ορισμού ενός στοιχείου, είτε συμβολικού είτε απτού που ενώνει τους χωριανούς σε συλλογική δράση καθώς και η παραδοχή πως η στήριξη και η αλληλοβοήθεια πραγματοποιούνται κυρίως εντός ορισμένων οικογενειακών - συγγενικών πλαισίων, ενισχύουν τα ευρήματα αυτά. Ειδικότερα και όσον αφορά στη συμμετοχή σε δράσεις αυτή χαρακτηρίζεται ως «επιλεκτική» ή και «παθητική», ανάλογα με το περιεχόμενό της ενώ η σύλληψη, οργάνωση και υλοποίηση αυτών συντελείται μόνο μέσα από το θεσμοθετημένο πλαίσιο των συλλόγων που εδράζονται και δραστηριοποιούνται στο χωριό και όχι από αυτόβουλες πρωτοβουλίες των κατοίκων. Η έλλειψη ποιοτικών σχέσεων που βασίζονται σε ένα καλόβουλο πνεύμα και μια διάθεση για συμμετοχή και συλλογική οργάνωση, επηρεάζει και το κοινωνικό κεφάλαιο γεφύρωσης της κοινότητας, δηλαδή τα δίκτυα και τις συμπράξεις με ομόλογους θεσμούς και ομάδες όπως αυτές που δραστηριοποιούνται εντός των κοντινών περιοχών. Η απουσία αυτή των ποιοτικών σχέσεων και η γενικευμένη αδράνεια της υπό μελέτη κοινότητας οδηγεί στον

στιγματισμό της ως «αδιάφορη» από τις κοινότητες των γύρω περιοχών, ορισμένες από τις οποίες όχι μόνο παρέχουν ένα πλήθος δραστηριοτήτων στα μέλη τους αλλά παρουσιάζουν και ένα ικανοποιητικό επίπεδο συμπράξεων και συνεργειών μεταξύ τους, «περιθωριοποιώντας» το Μελισσοχώρι. Ωστόσο και παρά τα παραπάνω συμπεράσματα, οι ίδιοι/ες οι ερευνώμενοι/ες, φαίνεται πως αποδίδουν την «αποκοπή» αυτή στην έλλειψη σύγχρονων εγκαταστάσεων ή και συντήρησης των ήδη υπάρχοντων, ενώ τα ελάχιστα ποσοστά συμμετοχής στις δράσεις δικαιολογούνται μέσα από το μικρό μέγεθος της κοινότητας. Τέλος και μέσα από την πρώτη φάση της μελέτης αναδείχθηκαν και οι παράγοντες εκείνοι οι οποίοι συνέβαλαν θετικά στην επιλογή της μόνιμης εγκατάστασης των ερευνώμενων στο χωριό, με τις εμπειρίες και τα (παιδικά) βιώματα στον τόπο, σε συνδυασμό με τα ήδη υπάρχοντα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα να διαδραματίζουν έναν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή αυτή.

Κατά τη δεύτερη φάση της μελέτης διερευνήθηκαν τα αποτελέσματα της ενδυναμωτικής καλλιτεχνικής μας δράσης, μέσα από τις εμπειρίες των συμμετεχόντων/ουσών σε αυτή. Στο σύνολό τους οι ερευνώμενοι/ες περιγράφουν την εμπειρία τους στο project ως θετική με την ενδυνάμωση να παρατηρείται κυρίως σε ατομικό επίπεδο μέσω της γενίκευσης των γνώσεών τους επάνω στις εικαστικές τέχνες, την εξερεύνηση του ίδιου του καλλιτεχνικού εαυτού και τον επαναπροσδιορισμό των άλλων με βάση τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες αλλά και τη συναισθηματική απελευθέρωση η οποία αναδύεται μέσα από την ενασχόληση με την τέχνη. Γνωρίζουμε ωστόσο αρκετά καλά πως και προκειμένου να γίνουμε μάρτυρες μιας ενδυνάμωσης η οποία προσανατολίζεται κυρίως στο κοινοτικό επίπεδο, θα χρειαζόταν μια συνεχής και μακροχρόνια συνεργασία με την υπό μελέτη κοινότητα. Ωστόσο και παρά το σύντομο χαρακτήρα της δικής μας έρευνας - δράσης, είμαστε σε θέση να παρατηρήσουμε και κάποια ενδυναμωτικά αποτελέσματα τα οποία δύναται να χαρακτηριστούν από μια ομαδική χροιά. Η ευκαιρία για (επανα)κοινωνικοποίηση που πρόσφερε η ίδια η υλοποίηση της δράσης, η ανάγκη των ερευνώμενων για συνέχιση του project και η όρεξή τους για χρήση των γνωριμιών και των δικτύων τους προκειμένου να παρακινήσουνε τους συμπολίτες τους, αλλά και τα παιδιά, να συμμετάσχουν σε τέτοιου είδους διαδικασίες, αποτελούν όλα ενδείξεις που μαρτυρούν την κινητοποίηση των συμμετεχόντων/ουσών για άσκηση ελέγχου και κυριότητας όχι μόνο στις δικές τους ζωές αλλά και στη ζωή της κοινότητας. Η φύση της δράσης φαίνεται πως κίνησε και την περιέργεια των υπόλοιπων ατόμων της κοινότητας, δηλαδή αυτών που δεν έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα, τα οποία σχολίασαν θετικά την «πρωτοπόρα» για τα κοινοτικά δεδομένα, πρωτοβουλία αυτή. Μέσα από την χιουμοριστική τους προσέγγιση για το περιεχόμενο της δράσης αναδύονται στοιχεία που φανερώουν την ελάχιστη επαφή με την τέχνη και τις καλλιτεχνικές – εικαστικές πρακτικές εν γενεί, ευρήματα που διασταυρώνονται και με τα λεγόμενα των ίδιων των συμμετεχόντων/ουσών στη δεύτερη φάση της έρευνας, η πλειοψηφία των οποίων χαρακτηρίζει την προηγούμενη σχέση με την τέχνη αδύναμη έως και ανύπαρκτη. Τέλος και όσον αφορά τα δεδομένα που αναφέρονται στο ποσοστό συμμετοχής, φαίνεται πως για ακόμη μια φορά η πανδημία του Covid-19, λειτούργησε αποτρεπτικά στην εμπλοκή των ατόμων στη δράση, καθώς ο φόβος για την απώλεια της υγείας αλλά και η συνήθεια της απομόνωσης και της κοινωνικής αδράνειας, δυσχεραίνει την εξωστρέφεια.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω αποτελέσματα της συγχρονικής μας μελέτης και με βάση τα ερευνητικά δεδομένα που συλλέχθηκαν, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η απάντηση στο ερευνητικό μας ερώτημα «Μπορεί η τέχνη να λειτουργήσει ενδυναμωτικά σε μια επαρχιακή κοινότητα όπως αυτή του Μελισσοχωρίου Λάρισας;» είναι θετική καθώς τέτοιου είδους καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες έχουν τη δύναμη και την προοπτική, εάν και εφόσον υλοποιηθούν μακροπρόθεσμα και σε στενή συνεργασία με τέτοιου είδους κοινότητες να λειτουργήσουν ενδυναμωτικά, ενισχύοντας το αξιακό απόθεμα των ατόμων και τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες, το κοινωνικό τους κεφάλαιο και τις σχέσεις μεταξύ τους αλλά και τη συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις προς όφελος της ίδιας της κοινότητας. Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις με σκοπό την αντιμετώπιση των εκάστοτε προβλημάτων που ταλαιπωρούν την κοινότητα, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο ενδυνάμωσης που προωθεί την κοινωνική αλλαγή.

Επίλογος

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ερευνήθηκαν μόνο ορισμένες διαστάσεις της ενδυνάμωσης που δύναται να προσφέρει η επαφή με τις εικαστικές τέχνες, στα μέλη μιας μικρής επαρχιακής κοινότητας. Αν και τα ερευνητικά μας δεδομένα, μας παρείχαν στοιχεία που προσανατολίζονται κυρίως στο ατομικό επίπεδο ενδυνάμωσης, δεν θα ήταν σωστό να θεωρήσουμε πως το σύνολο αυτών των ενδυναμωμένων ατόμων ισοδυναμεί ταυτόχρονα με μια ενδυναμωμένη κοινότητα. Αν και μέσα από την ανάλυση του εμπειρικού υλικού αναδύθηκαν στοιχεία που μαρτυρούν την πορεία προς μια ενδυνάμωση που μεταπηδά από το ατομικό στο κοινοτικό επίπεδο ανάλυσης, θεωρούμε πως η παρούσα κοινότητα έχει ακόμη αρκετό δρόμο να διανύσει μέχρι να εμφανίσει ικανοποιητικά επίπεδα ενεργούς συμμετοχής σε συλλογικές δράσεις. Ωστόσο και μέσω της έρευνας αυτής θα θέλαμε να τονίσουμε τον σημαντικό και καίριο ρόλο που η τέχνη και ειδικότερα τα καλλιτεχνικά προγράμματα δύναται να διαδραματίσουν στην ενίσχυση μιας μικρής κοινότητας και ειδικότερα στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, στα κοινωνικά δίκτυα και στη συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις, μέσω των οποίων τα άτομα αποκτούν τον έλεγχο των προβλημάτων που τους απασχολούν και θέτουν σε κίνδυνο την κοινότητά τους. Ένας σύγχρονος κίνδυνος που αφορά και την, υπό μελέτη, περίπτωση είναι και αυτός της απώλειας του (βιολογικού, ψυχικού και κοινωνικού) εαυτού, εξαιτίας της πανδημίας του Covid-19, ένας κίνδυνος που, παρά τα όποια μέτρα που πάρθηκαν για την προστασία του πληθυσμού, ακόμη ελλοχεύει και επηρεάζει την (κοινωνική) υγεία των ατόμων. Τέλος και παρόλο που το ερευνητικό μας δείγμα δεν αποτελείται από αρκετά μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων/ουσών ώστε να υπάρξει δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων μας, πιστεύουμε πως η μελέτη αυτή αξίζει να συνεχιστεί και να εμπλουτιστεί μελλοντικά καθώς τα δείγματα που αποκομίσαμε είναι αρκετά ενθαρρυντικά. Αναγνωρίζουμε βεβαίως πως η περαιτέρω εμβάθυνση σε τέτοιου είδους ενδυναμωτικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν την τέχνη και τις επαρχιακές κοινότητες θα αποτελέσει ένα δύσκολο και χρονοβόρο εγχείρημα για έναν/μια ερευνητή/τρια, που θα απαιτεί τη χρήση διάφορων ερευνητικών πρακτικών, το οποίο ωστόσο θα παράξει ενδιαφέροντα και πολύτιμα αποτελέσματα για το μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

4.1 Περιγραφή της καλλιτεχνικής δράσης

Η καλλιτεχνική δράση που σχεδιάστηκε περιλάμβανε την ολοκλήρωση πέντε εικαστικών εργαστηρίων για ενήλικες τα οποία υλοποιήθηκαν από τις 06/11/21 μέχρι και τις 4/12/21 στον κλειστό χώρο του κτηρίου της κοινότητας του Μελισσοχωρίου, Λάρισας. Τα εργαστήρια λάμβαναν χώρα κάθε Σάββατο στις 18:30 μ.μ., με διάρκεια περίπου δύο ώρες ενώ ο μέσος όρος συμμετεχόντων/ουσών (στο σύνολο) ήταν 8,6 άτομα. Η ημέρα και ώρα της δράσης επιλέχθηκαν έπειτα από συζήτηση με τα μέλη του ΠΣΜ «Άγιος Δημήτριος» διότι θεωρήθηκε πως με αυτόν τον τρόπο θα διευκολυνόταν η πρόσβαση στο project σε άτομα που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν και εργαζόταν τις καθημερινές. Τα αναλώσιμα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν διατέθηκαν από τον/την κάθε συμμετέχοντα/ουσα ατομικά (υλικά που υπήρχαν στο σπίτι και κάποια που προμηθεύτηκαν οι ίδιοι) καθώς και από την ίδια την ερευνήτρια η οποία διέθετε ήδη κάποια από αυτά στο εργαστήριό της (πινέλα, χαρτόνια, μολύβια κ.α.). Η κοινότητα ενημερώθηκε για την υλοποίηση του προγράμματος μέσω της αφίσας που τοποθετήθηκε σε διάφορα κεντρικά μέρη του χωριού στις 27/10/21 από μέλη του ΠΣΜ καθώς και από την ανάρτησή της στα social media (στο προσωπικό facebook profile της ερευνήτριας και στο προφίλ του ΠΣΜ) η οποία πραγματοποιήθηκε στις 25/10/21 από την ίδια την ερευνήτρια. Η είσοδος στον χώρο της δράσης πραγματοποιούνταν μόνο σε άτομα που διέθεταν πιστοποιητικό εμβολιασμού ή rapid test εντός 48 ωρών (συνοδευόμενα από έγγραφα ταυτοποίησης) όπως όριζαν και οι αποφάσεις της κυβέρνησης, ενώ υποχρεωτική ήταν και η χρήση μάσκας. Το θέμα της δράσης ήταν «**Τόπος-Ταυτότητα-Συνύπαρξη**» και το περιεχόμενο των εργαστηρίων αφορούσε στην επαφή των συμμετεχόντων/ουσών με την τέχνη της ζωγραφικής, της φωτογραφίας, της χαρακτηριστικής και της γλυπτικής.

Αναλυτικά:

- 18:30 με 18:45 - προσέλευση συμμετεχόντων/ουσών.
- 18:45 με 19:10 - Γνωριμία με την καλλιτεχνική παραγωγή της Ελλάδας και του εξωτερικού, παρουσίαση οπτικού υλικού και φωτογραφιών με επίκεντρο έργα μοντέρνων και σύγχρονων καλλιτεχνών. Συζήτηση και αναστοχασμός επάνω στο υλικό που παρουσιάστηκε.
- 19:10 με 21: 00 – δημιουργία έργων
- 21:00 με 21:15 – καθαριότητα και αποχώρηση συμμετεχόντων/ουσών.

	Ημερομηνία	Περιεχόμενο/θεματική	Συμμετέχοντες/ουσες	Διάρκεια
1^ο Ε.Ε.	06/11/21	Ζωγραφική (ξηρά είδη γραφής)	8 άτομα (1 άνδρας, 7 γυναίκες)	18:45 με 21:00μ.μ.

2° E.E.	13/11/21	Ζωγραφική (τέμπερα και ακουαρέλα)	10 άτομα (2 άνδρες, 8 γυναίκες)	18:45 με 21:00μ.μ.
3° E.E.	20/11/21	Χαρακτική και φωτογραφία (εικαστικές παρεμβάσεις σε φωτογραφίες του τόπου)	8 άτομα (3 άντρες, 5 γυναίκες)	18:45 με 20:45μ.μ.
4° E.E.	27/11/21	Γλυπτική (πλαστελίνες, χαρτόνι και ξύλο)	11 άτομα (4 άνδρες, 7 γυναίκες)	18:50 με 21:15μ.μ.
5° E.E.	04/12/21	Γενική συζήτηση, ολοκλήρωση έργων, διεξαγωγή 2 ^{ης} E.O.	6 άτομα (3 άνδρες, 3 γυναίκες)	18:42 με 20:00 μ.μ.

Ειδικότερα και όσον αφορά το περιεχόμενο του κάθε εργαστηρίου:

06/11/21: Στους/στις συμμετέχοντες/ουσες έγινε μια παρουσίαση των ξηρών ειδών γραφής (μολύβι, χρωματιστά μολύβια, γραφίτης, στυλό κ.τ.λ.) καθώς και κάποιων σύγχρονων καλλιτεχνών, τόσο Ελλήνων όσο και του εξωτερικού, που εργάζονται με τα είδη αυτά. Με βάση το έργο του Alighiero Boetti και με το ειδικότερο θέμα της «ταυτότητας σε σχέση με τον τόπο» ή αλλιώς «ταυτότητα τόπου», δημιουργήθηκε ένα ομαδικό έργο, το οποίο απαρτιζόταν από μικρότερα ατομικά έργα. Οι συμμετέχοντες/ουσες προβληματίστηκαν επάνω στο θέμα καθώς τους ζητήθηκε να αποτυπώσουν με μια λέξη – φράση (σε οποιαδήποτε γλώσσα) τον τρόπο με τον οποίο ορίζουν τον εαυτό τους σε σχέση με το χωριό στο οποίο και μόνιμα κατοικούν. Η δραστηριότητα αυτή φαίνεται πως τους έβαλε σε σκέψεις για τη σχέση τους με τον τόπο καθώς και τον τρόπο που οι «άλλοι» βλέπουν τους/τις ίδιους/ες. (σύνθεση εικόνων No2)

13/11/21: Κατά την έναρξη του εργαστηρίου έγινε μια παρουσίαση του έργου του Pablo Picasso με ιδιαίτερη έμφαση στα πορτραίτα της κυβιστικής περιόδου (αναλυτικός και συνθετικός κυβισμός). Έπειτα ζητήθηκε από τους/τις ίδιους/ες να δημιουργήσουν την αυτοπροσωπογραφία τους με βασικό υλικό την τέμπερα ή την ακουαρέλα. Ιδιαίτερα τονίστηκε η ελευθερία στην έκφραση και η χρήση επιπλέον υλικών όπως η εφημερίδα, τα περιοδικά κ.τ.λ. Οι συμμετέχοντες/ουσες προσέγγισαν την αυτοπροσωπογραφία τους μέσω διάφορων τεχνικών και ζωγραφικών στυλ και δεν περιορίστηκαν στις κυβιστικές πρακτικές που τους παρουσιάστηκαν στην αρχή. Αν και υπήρξε ένα θέμα δύσκολο για μερικούς/ες, καθώς δεν ήταν σίγουροι/ες για τον τρόπο με τον οποίο θα ήθελαν να προσεγγίσουν τη διαδικασία, έπειτα από συζήτηση με τους υπόλοιπους/ες συμμετέχοντες/ουσες αλλά και την ερευνήτρια κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα έργο που τους ικανοποιούσε εκφραστικά. (Σύνθεση εικόνων No 3)

20/11/21: Αυτή τη φορά η τέχνη της χαρακτηριστικής και της φωτογραφίας αποτέλεσαν τα αντικείμενα του ενδιαφέροντος. Στους/στις συμμετέχοντες/ουσες έγινε μια παρουσίαση των εικαστικών αυτών μορφών τέχνης καθώς και κάποιων σύγχρονων αντιπροσωπευτικών καλλιτεχνών τόσο της Ελλάδας όσο και του εξωτερικού. Οι ίδιοι/ες παρουσίασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις πρακτικές αυτές. Στο τέλος της παρουσίασης τους ζητήθηκε να επιλέξουν ανάμεσα σε διάφορες ασπρόμαυρες φωτογραφίες που απεικόνιζαν κεντρικά σημεία του τόπου (στην παλιά και σύγχρονη εποχή) με σκοπό να παρέμβουν επάνω τους με όποιον τρόπο επιθυμούσαν. Ενδιαφέρουσα ήταν και η συναισθηματική τους ανταπόκριση στην διαδικασία αυτή καθώς κάποιες από τις εικόνες λειτούργησαν ως αφορμή για την αναπόληση των παιδικών τους χρόνων. (σύνθεση εικόνων Νο 4)

27/11/21: Η επαφή με την τέχνη της γλυπτικής αποδείχθηκε ένα θέμα που άρεσε αρκετά στους/στις συμμετέχοντες/ουσες καθώς για πρώτη φορά τους έδωσε την ευκαιρία να πειραματιστούν με τις τρεις διαστάσεις. Η παρουσίαση που έγινε στην αρχή του εργαστηρίου αφορούσε σε διάφορες μορφές της τέχνης αυτής και περιλάμβανε καλλιτέχνες από την περίοδο της αναγέννησης μέχρι και σήμερα. Ιδιαίτερη εντύπωση τους έκανε και η ποικιλία των πρώτων υλών με τις οποίες οι καλλιτέχνες εργάζονταν για την παραγωγή ενός γλυπτού (π.χ. φώτα νέον ή χαρτόκουτα) καθώς οι αντιλήψεις τους για την τέχνη αυτή περιορίζονταν σε υλικά όπως το μάρμαρο, το μέταλλο και το ξύλο. Στους/στις συμμετέχοντες/ουσες ζητήθηκε να κατασκευάσουν ο/η καθένας/μία ξεχωριστά ή και σε συνεργασία, ένα μικρών διαστάσεων γλυπτό, οποιασδήποτε μορφής, με υλικά της επιλογής τους (πλαστελίνη, ξύλινα κυβάρια, χαρτόνι, χαρτί κ.α.) το οποίο (υπό διαφορετικές συνθήκες) θα κοσμούσε ορισμένα κομβικά σημεία εντός και εκτός του χωριού όπως η πλατεία, το σχολείο, η γέφυρα κ.α. Οι τοποθεσίες αυτές επιλέχθηκαν τυχαία από τον/την κάθε συμμετέχοντα/ουσα έπειτα από κλήρο. (σύνθεση εικόνων Νο 5)

04/12/21: Στο εργαστήριο δόθηκε χρόνος στους/στις παρόντες συμμετέχοντες/ουσες για την ολοκλήρωση των έργων ενώ παράλληλα συζητήθηκαν και θέματα που αφορούσαν στην ενδεχόμενη συνέχιση του project, στην υλοποίηση της έκθεσης και στην δημιουργία παρόμοιων μελλοντικών καλλιτεχνικών δράσεων.

4.2 Προτάσεις για το μέλλον και η πραγματοποίηση της έκθεσης των παραγόμενων έργων

Θετική ήταν η ανταπόκριση των συμμετεχόντων/ουσών για την ενδεχόμενη συνέχιση των εικαστικών εργαστηρίων σε μεταγενέστερη περίοδο καθώς ήταν οι ίδιοι/ες που πρότειναν έναν δεύτερο κύκλο της δράσης προκειμένου να έρθουν σε επαφή με περισσότερες μορφές (εικαστικών) τεχνών. Θετική υπήρξε και η αντίδρασή τους για μελλοντική συνεργασία με την ερευνήτρια και τον σχεδιασμό παρόμοιου είδους καλλιτεχνικών δράσεων οι οποίες ωστόσο θα προσανατολιζόνταν και στην εμπλοκή των μικρών παιδιών. Όσον αφορά την έκθεση των παραγόμενων έργων, αυτή δεν θεωρήθηκε εξ' αρχής ως υποχρεωτικό σκέλος της δράσης καθώς ενδέχεται οι συμμετέχοντες/ουσες να ένιωθαν άβολα με την δημοσιοποίηση των δημιουργιών τους και να απέρριπταν την επιλογή αυτή. Αφού η ερευνήτρια

βεβαιώθηκε για την θετική τους στάση και έλαβε την έγκρισή τους για το βήμα αυτό, τότε και μόνο τότε προχώρησε σε περαιτέρω διάλογο που αφορούσε στην ημερομηνία διεξαγωγής της έκθεσης και τις λεπτομέρειες που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη. Υστέρα από συζήτηση με τους παρόντες/ούσες συμμετέχοντες/ουσες του τελευταίου εργαστηρίου, αποφασίστηκε τα εγκαίνια της έκθεσης να πραγματοποιηθούν το Σάββατο στις 15/01/22 σε απογευματινή ώρα με διάρκεια ενός μήνα και επισκέψεις κατόπιν ραντεβού. Ωστόσο παραμένουμε επιφυλακτικοί καθώς οι ιδιάζουσες υγειονομικές συνθήκες που μεταβάλλουν τις αποφάσεις της κυβέρνησης κάθε λίγο, δημιουργούν ένα κλίμα αβεβαιότητας και αναμονής.

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΓΙΑ ΕΝΗΛΙΚΕΣ**

**7-28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΜΕΛΙΣΣΟΧΩΡΙΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ**

**ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΧΩΡΙΟΥ
"ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ"**

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΔΩΡΕΑΝ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΣΗ ΘΕΣΗΣ ΣΤΟ 6980367603

Εικόνα 1
Η αφίσα της δράσης

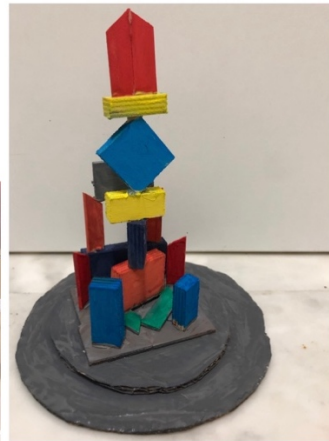
Σύνθεση εικόνων Νο 2
Στιγμιότυπα από το πρώτο εικαστικό
εργαστήριο στις 6/11/21

Σύνθεση εικόνων Νο 3
Στιγμιότυπα από το δεύτερο εικαστικό
εργαστήριο στις 13/11/21

Σύνθεση εικόνων Νο 4
Στιγμιότυπα από το τρίτο εικαστικό εργαστήριο
στις 20/11/21

Σύνθεση εικόνων No 5
Στιγμιότυπα από το τέταρτο
εικαστικό εργαστήριο στις 27/11/21

Ευχαριστίες

Θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω όλους/ες τους συμμετέχοντες/ουσες οι οποίοι/ες με χαρά δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην ερευνητική διαδικασία αλλά και στην καλλιτεχνική δράση, παρά τις ιδιαίτσες υγειονομικές συνθήκες που επικρατούν. Ένα μεγάλο ευχαριστώ και στα μέλη του ΠΣΜ «Άγιος Δημήτριος» που από την αρχή ενδιαφέρθηκαν να στηρίξουν τη δράση όχι μόνο φιλοξενώντας τα εικαστικά εργαστήρια στον χώρο της κοινότητας, τον οποίο και διαχειρίζονται αλλά και συμμετέχοντας ενεργά στην κοινοποίηση του open call με διάφορα μέσα. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους τους/τις καθηγητές/τριες του ΔΜΠΣ «Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» και ιδιαίτερα την επιβλέπουσα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, Ζήση Αναστασία η οποία με αληθινό ενδιαφέρον παρακολουθούσε την πορεία της έρευνας/δράσης και ήτανε πάντοτε διαθέσιμη να δώσει λύση στα ερωτήματα που προέκυπταν κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ και στον Νίκο για την υπομονή που έδειξε όλον αυτόν τον καιρό που εργαζόμουν επάνω στην έρευνα και κατανοούσε τις ανάγκες μου για απομόνωση και μελέτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αναστασία Ζήση. (2013). *Κοινωνία κοινότητα και ψυχική υγεία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Gutenberg.
- Αναστασία Ζήση. (2018). *Οι όψεις και οι σημασίες της κοινότητας στη σύγχρονη Ελλάδα. Για μια ενεργή και αλληλέγγυα κοινότητα: Παρεμβάσεις κοινωνικής ενδυνάμωσης την εποχή της κρίσης*. Αίθουσα Δημοτικού συμβουλίου Δημαρχείο Θεσσαλονίκης.
- Αναστασία Ζήση. (2021). *Το κοινωνικό κεφάλαιο ως βασική έννοια της Κλινικής Κοινωνιολογίας: Μια επισκόπηση από Tristian Claridge*. Σημειώσεις ΔΜΠΣ «Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη».
- Ανδρέας Τσουνής, Παύλος Σαράφης. (2016). *Κοινωνικό κεφάλαιο: Μια απόπειρα εννοιολογικής οριοθέτησης του όρου*. Το βήμα των κοινωνικών επιστημών. Τόμος ΙΖ.. τεύχος 66. Research gate.
- Ζήση, Α. (2021). Διάλεξη 6: Συλλογική δράση. Σημειώσεις ΔΜΠΣ Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη. Εαρινό εξάμηνο. (αφορά στις γραπτές σημειώσεις της φοιτήτριας)
- Ζήση, Α. (2017). Σημειώσεις Δι-ιδρυματικού ΠΜΣ «Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». θεωρία και Μεθοδολογία της Κοινωνικής Έρευνας 1: Σχεδιασμός και Μέθοδοι – Α χειμερινό εξάμηνο.
- Ζήση Α., Σκαπινάκης Π., Τσελώνη Μ., Σαββίδου Μ., Χιου Μ., (2008). *Κοινωνικό κεφάλαιο και ψυχική υγεία σε μικρές «αγροτικές» κοινότητες στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: μεθοδολογία και περιγραφικά ευρήματα*. Ψυχολογία, 2008, 15 (2). 139-153.
- Ζιώγας, Ι. (2020). *Η εικαστικότητα του Τοπίου, του Τόπου, του Χώρου. Μια τριπλή σχέση εικαστικής διάδρασης/και πέρα από αυτήν: το Πεδίο*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ «Εικαστικές τέχνες και τοπίο: προσεγγίσεις του φυσικού και αστικού χώρου». Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

- Ζιώγας, Ι. (2020). *Παρεμβατική και βιοματική τέχνη στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις του Διϊδρυματικού ΠΜΣ «Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». Τμήμα Κοινωνιολογίας/Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών/Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Ζιώγας, Ι. (2020). *Τέχνη και Δημιουργικές Κοινότητες* (σημειώσεις υπό επεξεργασία). Πανεπιστημιακές σημειώσεις του Διϊδρυματικού ΠΜΣ «Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη». Τμήμα Κοινωνιολογίας/Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών/Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Καζάκος, Π. (2006). *Κοινωνικό Κεφάλαιο και Συλλογική Δράση: επιπτώσεις σε οικονομικές δομές, επιδόσεις και μεταρρυθμίσεις. Η ελληνική εμπειρία*. Επιστήμη και Κοινωνία Τεύχος 16/2006.
- Καρκατσούλης, (2015). *Κοινότητα-κοινοτισμός-κοινωνία-κοινωνική θεωρία: από την αυτονομία στην αυτό-αναφορά*. Επιστήμη και κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 4 1-18. Σελ:2,3
- Κονιόρδος (2006). *Κοινωνικό κεφάλαιο: Μεταξύ θεωρητικής σαφήνειας και σύγχυσης*. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής θεωρίας, 16, 1-38
- Λινάρδης, Α., Κουσουλή, Μ., Σταθογιαννάκου, Ζ. (2012). *Μια bottom up διερεύνηση των διαστάσεων του κοινωνικού κεφαλαίου*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, κείμενα εργασίας 2012/25
- Μιχάλης Φωτιάδης, Αλέξανδρος Γεωργόπουλος. (2015). *Η ενδυνάμωση ως αποτέλεσμα συμμετοχής και μάθησης στην κοινότητα*. Πρακτικά 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ.
- Νταφλός, Κ. (2015). *Επιτελεστικές πρακτικές τέχνης, διαδικασίες συγκρότησης κοινών τόπων: δρώντα πρόσωπα*. www.kallipos.gr
- Σ. Κονιόρδος. (2015). Κεφάλαιο 6 – *Το Κοινωνικό Κεφάλαιο και οι Χρήσεις του*. www.kalipos.gr.
- Σταυρακάκης, Γ. Σταφυλάκης Κ. (2008). *Το πολιτικό στη σύγχρονη τέχνη*. Αθήνα. Εκκρεμές.
- Φιλία Ισαρη, Μάριος Πουρκός. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας, εφαρμογές στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση*. Αθήνα. www.kalipos.gr
- Φραγκονικολόπουλος, Χ. Μπαλτζής, Α. (2006). *Παρεμβατική τέχνη, κοινωνικά ζητήματα και μέσα μαζικής επικοινωνίας*. Ανακοίνωση στο συνέδριο Πολιτισμός των ΜΜΕ. Τμήμα δημοσιογραφίας και ΜΜΕ ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη.
- Φρεϊρε Πάουλο. (1974). *Η αγωγή του καταπιεζομένου*. Αθήνα. Εκδόσεις Ράππα.
- Χτούρης, Σ. (2009). *Η χωρική διάσταση του Κοινωνικού-Πολιτισμικού Κεφαλαίου*. Σύγχρονα θέματα τεύχος 104. Ιανουάριος-Μάρτιος 2009. σ.72-81
- Χτούρης, Σ. (2017). *Οι Νέοι στην Ελλάδα σήμερα, Κοινωνική κατάσταση, Εργασία και κοινωνικά δίκτυα, Η εποχή της generation G*. Αθήνα. Εκδόσεις: Επίκεντρο.
- Berger, P., Lukeman, T. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. Αθήνα. Εκδόσεις: Νήσος
- Chtouris, S., & Zissi, A. (2020). *Ο κοινωνικός μας εαυτός, η οικογένεια και οι κοινωνικές στάσεις την περίοδο των περιορισμών της πανδημίας του Covid-19 το 2020*. www.researchgate.net/publication341787866.
- Kalandides, A. (2017). *Notes on Place identity*. Geographies (), 30. Pp 53-65. ISSN 1109-186X.

Leavy, P. (2015). *Η καλλιτεχνική δημιουργία ως μέθοδος. Έρευνα μέσω της τέχνης*. Αθήνα. Εκδόσεις GUTENBERG

Morgan, D.L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research (2nd Ed.)* London: Sage Publ. Μετάφραση και επιμέλεια από Αναστασία Ζήση.

Willig Clara. (2013). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία, εισαγωγή*. Αθήνα. Εκδόσεις Gutenberg

Ξενόγλωσση

Ann Markusen. (2007). *An Arts-Based State Rural Development Policy*. Special Issue on Rural Development Policy-JRAP 37(1): 7-9

Braun. V., Clarke. V. (2012). *Thematic Analysis (chapter 4)*. APA Handbook of Research Methods in Psychology: Vol. 2. Research designs, H. Cooper. American Psychological Association.

Braun V. and Clarke, V. (2006) *Using thematic analysis in psychology*. Qualitative Research in Psychology, 3 (2). Pp. 77-101. ISSN 1478-0887.

Catherine H. Stein. David A. Faigin. (2015). *Community-Based Arts Initiatives: Exploring the science of the Arts*. Am J Community Psychol. (2015) 55:70-73

Cecchi, C., Basile, E., (2006). *Public action and social capital in rural areas*. www.Researchgate.net/publication/271450528

Crawshaw J, Gkartzios M. (2018). The Way Art Works: Insights for Community Development. The Routledge Handbook of Community Development: Perspectives from around the Globe. New York: Routledge, pp.177-192

Dunphy, K. (2009). *Developing and Revitalizing Rural Communities Through Arts and Creativity*. Australia. Cultural Development Network.

Freedman, Jonathan a. (1989) *Defining clinical Sociology*. Sociological practice: Vol. 7: Iss. 1, Article 7.

Gayle Mcpherson. (2006). *Culture Matters? The role of art and culture in the development of social capital*. Division of Cultural Business, Glasgow Caledonian University.

Harper R., Kelly M., (2003). *Measuring social capital in the United kingdom*. Office for national statistics

Jarosz-Agnowska, A., Agnowski, M., Kijek, T., (2015). The creation of social capital in rural areas in the Lubelskie region. 7th international scientific conference, Rural development 2015. www.researchgate.net/publication/314637398.

Julia Anwar McHenry. (2011). *Rural empowerment through the arts: The role of the arts in civic and social participation in the Mis West region of Western Australia*. Journal of rural studies 27 (2011) 245-253.

Karen Smith. (2018). *PERSISTENT ENCOUNTER. What is the relationship between social capital and Creative People and Places?* England. CREATIVE PEOPLE AND PLACES.

Liepins, R. (2000b). *Exploring rurality through 'community': discourses, practices and spaces shaping Australian and New Zealand rural 'communities'*. Journal of rural studies. 16:325-341.

Marc A. Biernbaum. (2019) *Notes on the Arts and Social Capital*.
www.researchgate.net/publication/332011866

Marc A. Zimmerman, Barbara A. Israel, Amy Schulz, and Barry Checkoway. (1992). Further Explorations in Empowerment Theory: An Empirical Analysis of Psychological Empowerment. *American Journal of Community Psychology*, Vol 20, No. 6, (1992).

Michael Murray. (2012). *Art, Social action and social change*.www.researchgate.net.

Michael Woods. (2012). *Creative Ruralities*. “Creativity on the Edge” Symposium, Moore Institute, National University of Ireland.

Moliner, P., Bovina, I. (2021). *Introduction: The Heuristic Value of Social Representations Theory*”. *RUDN Journal of Psychology and Pedagogics* Vol.18 No. 2 291-298.

Norma Daykin, Louise Mansfield, Catherine Meads, Karen Gray, Alex Golding, Alan Tomlinson & Christina Victor. (2021). *The role of social capital in participatory arts for wellbeing: findings from a qualitative systematic review*. *Arts and Health*, 13:2, 134-157

Nur Farhana Azmi, Faizah Ahmad, Azlan Shah Ali. (2014). *Place Identity: A Theoretical Reflection*. *Open house international* Vol.39

Onyx, J., Bullen, P. (2000). *Measuring Social Capital in Five Communities*. *The journal of Applied Behavioral Science*, Vol 36 No. 1, March 2000 23-42

Perkins, Douglas D., Zimmerman, Marc A. (1995). *Empowerment Theory Research and Application*. *American Journal of Community Psychology* Vol. 23, No. 5.

Seamon David. (2012). *Place, place identity, and Phenomenology: A Triadic Interpretation Based on J.G. Bennett's Systematics*. *The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments*, 2021, 3-2. CHAPTER 1

Stimson Robert et al. (2003). *Measuring Community Strength And Social Capital*. Finland. The European Regional Science Association, ERSA Congress

Zimmerman, M. (1995). *Psychological Empowerment: Issues and illustrations*. *American journal of community psychology*. Volume 23, Number 5 (1995), 581-599.

Zimmerman, M. (2004). *Beyond the Individual: Toward a Nomological Network of Organizational Empowerment*. *American Journal of Community Psychology*.www.researchgate.net

Zimmerman, M.(2012). *Empowerment Theory, Psychological, Organizational and community levels of analysis*. Researchgate.net.

Zomeran, Van M. Postmes, T. Spears, R. (2008). *Toward an Integrative Social Identity Model of Collective Action: A quantitative Research Synthesis of Three Socio-Psychological Perspectives*.
www.researchgate.net/publication/5246838.

Ιστοσελίδες

<https://kolossosproject.org/παραδειγματολογία-αναβίωση-του-αρχαίου-θαύματος-του-κολοσσού-της-ρόδου/62-the-bilbao-effect-to-φαινόμενο-του-μουσείου-guggenheim-στο-μπιλμπάο.html>

https://el.wikipedia.org/wiki/Μελισσοχώρι_Λάρισας

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Απομαγνητοφωνημένες Ο.Ε

Ομάδα Εστιασμένης συζήτησης Νο 1

Συμμετέχουσες	5 γυναίκες
Περιοχή	Μελισσοχώρι Λάρισας
Ημερομηνία	06/11/21
Χαρακτηριστικά ομάδας	Μόνιμες κάτοικοι Μελισσοχωρίου Συμμετέχουσες στη δράση «εικαστικά εργαστήρια» της ΜΔΕ της Δαλάκα Αλεξάνδρας.
Ιδιότητες συμμετεχουσών	<ol style="list-style-type: none">1. Δήμητρα Χ. 43 ετών, οικιακά2. Παρασκευή Δ.47 ετών, ιδιωτική υπάλληλος3. Ροζμαρία Τ. 47 ετών, Καθηγήτρια Αγγλικών4. Αριάδνη Κ. 43 ετών, ελεύθερη επαγγελματίας5. Λίλιαν Ρ. 51 ετών, Εκπαιδευτικός

Ε: Λοιπόν, για να σας ενημερώσω για το τυπικό της υπόθεσης, έχετε λάβει το έντυπο ενήμερης συγκατάθεσης και το έντυπο ενημέρωσης που λέει για τον σκοπό της έρευνας και συμφωνείτε ότι τα στοιχεία τα οποία θα δώσετε σήμερα θα παραποιηθούν έτσι ώστε να μην φαίνονται και να μην τα διαβάσει κανείς πέραν από μένα, την ερευνήτρια τέλος πάντων. Ότι στοιχείο θα δημοσιοποιηθεί πέρα από το ότι θα έχει αλλάξει τα στοιχεία σας θα έχετε ενημέρωση αν το θελήσετε εσείς. Οπότε μπορούμε να ξεκινήσουμε με τη συνέντευξη αν θέλετε να παρουσιάσει η καθεμιά τον εαυτό της και να μου πει λίγα πράγματα για τον εαυτό της. Όνομα, ηλικία, εργασιακή κατάσταση και πόσο καιρό μένει στο χωριό. Ας ξεκινήσουμε από εσάς.

Σ1: Εγώ είμαι Αγγλίδα και ήρθα εδώ πριν 16 χρόνια γιατί ο σύζυγός μου είναι από εδώ, η οικογένειά του, είμαι 47, είμαι καθηγήτρια αγγλικών και με λένε (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ1).

Ε : ευχαριστούμε πολύ κυρία (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ1).

Σ2: ονομάζομαι (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ2) είμαι 43 χρονών.

Ε : Πόσο καιρό μένετε στο χωριό;

Σ2: 43 χρόνια (γέλια).

Ε: Α ωραία , εντάξει (γέλια).

Σ2: Ναι, δουλεύω, βοηθάω τον άντρα μου στο ζαχαροπλαστέιο, αυτά.

Ε: Ωραία, μια χαρά. Εσείς είστε έμπειρη (αναφερόμενη στην επόμενη συμμετέχουσα).

Σ3: εμένα με λένε (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ3), γεννήθηκα εδώ, είμαι 51 χρονών, είμαι εκπαιδευτικός και όλα τα χρόνια είμαι στο Μελισσοχώρι.

Ε: Ωραία, πολύ ωραία.

Σ4: Εγώ ονομάζομαι (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ4), είμαι αργυροχρυσόχος, έχω την οικογένειά μου εδώ από το 2007, είναι ο άντρας που από εδώ.

Ε: Ωραία.

Σ5: Εγώ είμαι η (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ5), γεννήθηκα εδώ, είμαι 43 χρονών, παντρεύτηκα και ζω εδώ μόνιμα και είμαι ελεύθερη επαγγελματίας.

Ε: πολύ ωραία, ευχαριστώ πάρα πολύ, επίσης να σημειώσω κάτι το οποίο δεν, το οποίο τώρα το θυμήθηκα, αν είναι δυνατόν να μην μιλάμε ο ένας πάνω στον άλλον και επίσης ο καθένας για αυτά που θα πούμε να μην τα βγάλει ο άλλος παρά έξω αν υπάρχει κάποιο προσωπικό θέμα. Επίσης έχετε τη δυνατότητα αν δεν θέλετε να απαντήσετε σε μια ερώτηση ή αν νοιώθετε άβολα να αποχωρήσετε οποιαδήποτε στιγμή, οφείλω να ενημερώσω, το γράφει και μέσα, ή να διακόψετε

τη συνέντευξη για προσωπικούς λόγους, οφείλω να σας ενημερώσω. Ευχαριστώ πολύ, λοιπόν πάμε στην πρώτη ερώτηση τι σημαίνει κανείς να είναι κάτοικος στο χωριό; Θέλετε κυρία (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ2) να μου πείτε;

Σ2: Τι σημαίνει...

E: Τι σημαίνει, ας πούμε πως το ζείτε εσείς αυτό εδώ, με τα θετικά του, με τα αρνητικά του, κάτι που θέλετε να...

Σ2: Όχι εμένα προσωπικά μου αρέσει πάρα πολύ να μένω στο χωριό, έμενα και στη Λάρισα για κάποιο διάστημα αλλά τώρα δεν το αλλάζω το χωριό με τίποτα να σου πω την αλήθεια.

E: Για ποιους λόγους; Υπάρχει κάτι συγκεκριμένο που...

Σ2: Όχι εδώ έζησα, εδώ μεγάλωσα...

E: Είναι σαν, η πατρίδα σας.

Σ2: Ναι, ναι.

E: Πολύ ωραία. Κάποιος άλλος που θα ήθελε να τοποθετηθεί;

Σ3: Μπορώ να πω κάτι, Για μένα ήταν επιλογή να μείνω στο χωριό. Έφυγα για σπουδές, για δουλειές κτλ. ήρθα εδώ μετά από χρόνια, όχι ότι ήταν εύκολη η απόφαση και ούτε ότι είναι και μια εύκολη υπόθεση να μένεις συνέχεια σε ένα χωριό που είναι πολύ μικρό και έχει όλα τα κακά μιας μικρής κοινωνίας ας πούμε αλλά νομίζω ότι στην τελική ήταν καλή απόφαση γιατί μπορώ να κάνω πράγματα που μου αρέσουν εμένα προσωπικά γιατί εκτός του ότι είναι η δουλειά μου κοντά κάνω και άλλα πράγματα που μου αρέσουν και που μπορείς να τα κάνεις στο χωριό, παραδείγματος χάριν να έχω ένα κήπο και να ασχολούμαι με τον κήπο αυτόν κτλ.

E: Ωραία, ωραία.

Σ3: Να μεγαλώνω τα παιδιά μου σε ένα ήρεμο περιβάλλον.

E: Σωστό, ναι.

Σ3: Και για λόγους οικογενειακούς, να είμαι κοντά στους γονείς μου.

E: Ωραία, πολύ ωραία.

Σ1: Εγώ μεγάλωσα σε ένα χωριό στην Αγγλία, οπότε χάρηκα πολύ και νιώθω τυχερή μπορώ να πω αυτό, που όταν γνώρισα τον (όνομα συζύγου) και λέω ότι φτιάχνει σπίτι σε ένα χωριό που you know, τυχερή νιώθω...

Σ3: Που είσαι εδώ.

Σ1: Ναι.

E: Που είστε εδώ και που έτυχε έτσι.

Σ1: Ναι, ναι και μου αρέσει πολύ...

E: Σε σχέση με την Αγγλία

Σ1: Μου αρέσει πολύ η Λάρισα, που αρέσει ότι είναι πόλη και όμως μένω σε ένα χωριό και μπορώ να πάω εύκολα...

E: Είναι κοντά...

Σ1: Yes, so έχω και τα δύο και πόλη και χωριό.

E: Η αλήθεια είναι ότι το Μελισσοχώρι και με το αστικό που έχει τη συγκοινωνία που συνδέεται με τη Λάρισα είναι εύκολο σαν χωριό, ενώ ας πούμε κάποια άλλα τα οποία χρησιμοποιούν το ΚΤΕΛ είναι λίγο πιο δυσπρόσιτα αλλά... Ωραία χαίρομαι πολύ, δεν περίμενα να το ακούσω αυτό, (γέλια από όλες) εννοώ δεν περίμενα κάτι άλλο αλλά όχι μια χαρά. Κυρία (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ4).

Σ4: Εγώ είμαι το άλλο άκρο. Εμένα δεν μου αρέσει καθόλου.

E: Δεκτό, πως πήρατε την απόφαση όμως να...

Σ4: Την πήρα την απόφαση γιατί ήταν από εδώ ο άντρας μου, είχαμε κοντά συγγενείς του που θα μας βοηθούσαν με την οικογένεια. Τα πρώτα χρόνια ήταν πολύ ωραία αλλά άρχισα να βαριέμαι και θέλω να φύγω, ούτε η Λάρισα μου είναι αρκετή θέλω να πάω σε ένα πιο μεγάλο τόπο, θέλω λίγο τον πολιτισμό, περισσότερες δουλειές...

E: Περισσότερες ευκαιρίες για πράγματα.

Σ4: Ναι, αυτό.

E: Κατανοητό.

Σ4: Αυτό κυρίως. Αλλά δεν είναι, σαν χωριό δεν είναι άσχημο, δηλαδή ο τρόπος της ζωής στο χωριό με ενοχλεί, όχι το συγκεκριμένο. Σε οποιοδήποτε θα το είχα αυτό το πρόβλημα. Το συγκεκριμένο μπορώ να πω ότι έχει πολλά καλά, απλά δεν είναι για μένα...

E: Δεν είναι αυτό που ζητάς εσύ.

Σ4: Ναι, ναι.

E: Ωραία...

Σ4: Και η παρούσα φάση.

E: Δεκτό, ωραία μια χαρά. Κυρία (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας Σ5).

Σ5: Και εγώ έφυγα για λίγο διάστημα από το χωριό, ζούσα στη Λάρισα, γεννήθηκα όμως και μεγάλωσα εδώ, οι συγγενείς μου είναι εδώ, οι γονείς μου είναι εδώ, οι φίλοι μου, οι συμμαθητές μου είναι εδώ και είναι ακόμη εδώ, δηλαδή έχουνε επιστρέψει αλλά ο κύριος λόγος που ήθελα να ζήσω στο χωριό ήταν για να μεγαλώσουν τα παιδιά μου σε χωριό, γιατί θεωρώ εγώ ότι η πιο καλή ζωή για ένα παιδί είναι να ζεις σε ένα χωριό, είναι πιο ελεύθερο, εγώ έχω τον άμεσο έλεγχο στα παιδιά, στο τι κάνουν, στο τι δεν κάνουν και νομίζω ότι γι' αυτό τελικά έμεινα στο χωριό και εγώ θα μπορούσα να είχα μείνει στη Λάρισα αλλά δεν το ήθελα εγώ.

E: Οπότε είναι ένα καλό περιβάλλον για τα παιδιά, για να νιώθουν ελεύθερα και να...

Σ5: Ναι, και εδώ γνωρίζεις και τον κόσμο πιο καλά διότι έχουμε επαφή με τον κόσμο, δεν είναι... Ζούσα στην πόλη και ήξερα μόνο τον απέναντι που έμενε, δεν ήξερα κάποιον άλλον, αυτό είναι η επαφή με τον κόσμο.

E: Πολύ σημαντικό αυτό και χαίρομαι που το λέτε και έμμεσα και άμεσα μέσα από τα λεγόμενα, είναι όντως κάτι θετικό. Υπάρχει κάποιος που θέλει να πει κάτι πάνω σε κάτι που ειπώθηκε;

Σ1: (απευθυνόμενη στην συμμετέχουσα Σ4) Νομίζω, ίσως και τυχερή που καταλαβαίνω λίγο από αυτά που είπες γιατί όταν ταξιδεύω και πάω ξανά στο πατρίδα μου και μπορώ να πάω στο Λονδίνο, ίσως βοηθάει, ίσως για μένα προσωπικά βοηθάει αυτό.

E: Είναι η αλλαγή περιβάλλοντος.

Σ1: Και μετά με...

Σ3: Είσαι τυχερή που έχεις και τα δύο.

Σ1: Μάλλον.

Σ4: Μπορείς να το κάνεις.

Σ1: Είμαι με το ένα πόδι εκεί και.

Σ3: Οπότε για σένα δεν υπάρχει έλλειμμα.

Σ1: Και θέλω να πιστεύω ότι μάλλον, τώρα που μεγάλωσαν τα παιδιά να είμαι πιο ελεύθερη, μάλλον θα πάω Αθήνα ή Θεσσαλονίκη να δω κάτι και all galleries, yes so...

E: Ναι είναι σημαντικό και αυτό.

Σ1: Yes.

E: Όποιος δεν έχει τέτοια επιλογή είναι λίγο πιο δύσκολο και το ζητάει.

Σ1: Yes.

E: Ωραία. Πάμε στην επόμενη ερώτηση. Τι πιστεύετε ότι χαρακτηρίζει το χωριό, υπάρχει κάποιος πούμε τοπόσημο ή κάτι σαν σύμβολο το οποίο χαρακτηρίζει το χωριό; Υπάρχει αυτό; Παραδείγματος χάριν, να πω τώρα μια χαζομάρα, τους Σοφάδες στα Τρίκαλα τους χαρακτηρίζει ένα συγκεκριμένο γλυπτό ενός καλλιτέχνη το οποίο υπάρχει στη πλατεία και επίσης το επίθετο Πόποτας που το πήρε ο Ρώμας και το έκανε, έχει βγει από κει, λέω εγώ τώρα ένα παράδειγμα που μου ήρθε στο κεφάλι. Υπάρχει κάτι για το χωριό;

Σ3: Όπως ο Πλατύκαμπος το σκόρδο.

E: Το σκόρδο, παραδείγματος χάριν ναι, είπα να μην πω αυτό, λέω να πω κάτι άλλο, ναι.

Σ3: Εμείς δεν έχουμε κάτι.

Σ1: Για μένα είναι που οικογένειες, υπάρχει ονόματα που είναι εδώ πολλά χρόνια, so η πρώτη μου εικόνα ήταν, you know υπάρχει οικογένεια, ονόματα, οικογένειες... ίσως και τίποτα άλλο με τα ιστορία με τα οικογένειες.

Σ3: Ναι Ροϊδούλης, ξέρω 'γω Παπαδουλέοι είναι κτλ.

Σ1: Όπου πάω κάποιος είναι οικογένεια και δεν είμαι σίγουρος (γέλια) και δεν είμαι σίγουρος αν είναι οικογένεια...

E: Α, ενδιαφέρον.

Σ3: Αυτό βέβαια ισχύει σε πολλά χωριά...

Σ1: Yes, α ναι...

Σ3: ...απλά το είδες εδώ εσύ σε πρώτη φάση αλλά δεν είναι κάτι που χαρακτηρίζει νομίζω μόνο το Μελισσοχώρι.

E: Όχι, όχι, όχι, υπάρχει παντού.

Όλες μαζί: Ναι, ναι.

Ε: Υπάρχει κάτι άλλο, μπορείτε να σκεφτείτε ας πούμε...

Σ5: Κοίταξε εδώ για τους κατοίκους του χωριού και νομίζω ότι και αυτό γίνεται σε όλα τα χωριά, ένα τοπόσημο, ένα σύμβολο είναι η εκκλησία πάντα. Η εκκλησία τώρα εδώ σε εμάς είναι και αρκετά παλιά, δηλαδή, την έχουνε...

Ε: Και πολύ όμορφη τώρα έτσι όπως έγινε.

Σ5: Ναι, την έχουνε γνωρίσει και οι γονείς μας και οι παππούδες μας και μέσα από αυτό δηλαδή ίσως θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι κάτι αλλά κατά τα άλλα δεν έχουμε...

Σ3: Τώρα μιλάμε και για ένα χωριό σχετικά...

Σ5: Όμως και αυτό πάλι...

Σ3: μικρό, μικρής ηλικίας, δεν είναι μεγάλη η ηλικία του χωριού, δηλαδή φαντάζομαι ότι δεν ήταν του 1800 ας πούμε, υπήρχε το 1800 το χωριό;

Σ5: Όχι, όχι τότε δεν υπήρχε, η διανομή που όρισε και το χωριό σαν χωριό έγινε το 24.

Σ3: Δηλαδή ήτανε στις αρχές του αιώνα...

Σ5: Πιο πριν υπήρχαν οι οικογένειες που ζούσαν εδώ, που είχαν τα χωράφια αλλά όταν έγινε η διανομή των οικοπέδων και των χωραφιών, γιατί και η δικιά μου η οικογένεια ήρθε έτσι δεν είμαστε από εδώ, ήρθαμε και πήρανε κλήρο που λέγαμε...

Σ5: Και ποιος ήταν από δω;

Σ4: Πολλά μικρά χωριά δεν είναι οι άνθρωποι από δω.

Σ3: Δεν είναι.

Σ4: και στα Δέντρα (χωριό έξω από τον Τύρναβο) οι άνθρωποι ντόπιοι δεν είναι, κατά βάθος.

Σ3: Με τη διανομή έγιναν πολλά καινούρια χωριά.

Σ5: Με τη διανομή όμως έγιναν, όμως εδώ υπήρχε πριν τη διανομή, υπήρχανε οικογένειες που είχανε τα χωράφια εδώ όταν έφυγαν οι τούρκοι δηλαδή.

Σ3: Ναι.

Σ5: Όπως η οικογένεια Παπαδούλη, η οικογένεια Χαρούλη, αυτές υπήρχαν.

Σ3: Και οι Ροϊδούλιδες υπήρχανε νομίζω τότε από την πρώτη διανομή που είχε γίνει.

Σ5: Στη διανομή, αυτοί προϋπήρχαν.

Σ3: Ναι, ναι. Εντάξει, πάντως δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κάτι συγκεκριμένο, ότι το χωριό αυτό είναι γνωστό για κάτι.

Σ4: Εγώ νομίζω ότι είναι λίγο το Wegge (καφετέρια του χωριού)(Γέλια), σοβαρά γιατί τα γύρω χωριά έρχονται και οι Λαρισαίοι έρχονται, δηλαδή είναι ένα μαπαράκι, ένα καφέ που, και κάτι άλλο, επίσης πολύ κόσμος έρχεται για την (όνομα κομμώτριας).

Όλες μαζί: Ναι, ναι.

Σ1: Αυτό ήθελα να πω τώρα

Σ4: Ναι

Σ3: Για τη (όνομα κομμώτριας) ναι, για το κομμωτήριο, πολύς κόσμος ναι.

Σ1: και η φίλη μου λέει για την (όνομα κομμώτριας) και στη Λάρισα, ναι, γνωστή είναι.

ΔΙΑΚΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ

Ε: Είπατε για την (όνομα κομμώτριας), θέλατε να πείτε κάτι και διέκοψα, ωραία, ότι έρχεται πολύς κόσμος για την, εγώ να ρωτήσω κάτι...

Σ2: Την γνωρίζει την (όνομα κομμώτριας).

Ε: ...Άσχετο το Μελισσοχώρι σαν όνομα, μέλισσα και χωριό υπάρχει κάποια συσχέτιση με τις μέλισσες;

Σ3: Κοίταξε να δεις, το Μελισσοχώρι σαν όνομα που βγαίνει από τη μέλισσα, δεν βγαίνει επειδή είναι μόνο στο δικό μας χωριό οι μέλισσες. Γενικά στην περιοχή υπάρχουν μέλισσες πολλές και υπάρχουν και πολλά τοπωνύμια που έχουν σχέση με τη μέλισσα, Κυψέλη, Κυψελοχώρι, τι άλλο υπάρχει; Υπάρχουν πολλά που έχουν να κάνουν με τη μέλισσα, οπότε νομίζω ότι και γι' αυτό προέκυψε, υπάρχουν μέλισσες πάρα πολλές στην περιοχή.

Σ5: Δεν ξέρω αν η προηγούμενη ονομασία του χωριού ήτανε και...

Σ3: Μετσίλι; Ήταν τούρκικη.

Σ5: ...ήτανε αντίστοιχο του μελισσιού...

Σ3: Τι σημαίνει αυτό δεν ξέρω

Σ5: Τι σημαίνει...

E: Μετисиλί, πρέπει να το δούμε λίγο αυτό ναι.

Σ3: Μετίς και Αλίσ έλεγε ο μπαμπάς, ήτανε δύο αυτοί που είχανε εδώ τα χωράφια αλλά δεν είναι σίγουρο και αυτό, δεν ξέρω.

E: Δεκτό, θυμάμαι πάντως ότι όταν ήταν η πίστα cart ανοιχτή, βασικά ακόμη και τώρα, από που είσαι, από το Μελισσοχωρι, α έχει πίστα cart ας πούμε ή α είστε δίπλα στην αεροπορία ή και αυτό μερικές φορές.

Σ4: και στον κόμβο.

Σ3: Τώρα πια είναι στο κόμβο ας πούμε εντάξει.

E: Ναι, ναι. Τέλος πάντων.

Σ3: Είναι κακό που δεν έχουμε ένα είδος έτσι να έχουμε μια προσωπικότητα (γέλια).

E: Μπορούμε να αποκτήσουμε προσωπικότητα, να γίνουμε ένα καλλιτεχνικό χωριό (γέλια)...

Όλες μαζί: γέλια

E: ωραία, λοιπόν, επόμενη ερώτηση είναι τι θεωρείτε πως λείπει από το χωριό.

Σ3: Α να πω κάτι; Να προσθέσω λίγο; Να προσθέσω λίγο;

E: Ναι, βεβαίως, βεβαίως.

Σ3: Θέλω να πω το εξής γιατί αυτό υπήρχε από παλιά, το χωριό εδώ ας πούμε το δικό μας όταν τα παλιά χρόνια πριν το 50 και μέχρι το 60 ας πούμε ήτανε, θεωρούταν ότι ήταν πολύ νεωτεριστ..., ήταν το χωριό με τις νεωτεριστικές ιδέες...

Σ4: Έλα!

Σ3: Ναι ναι και ερχόταν από τα, Πλατύκαμπο, ξέρω γω Γλαύκη κτλ. και στου Αγίου Δημητρίου κυρίως το πανηγύρι απ' ότι μου έλεγε ο πατέρας μου τώρα και..

Σ5: Και όχι μόνο και το καλοκαίρι στις... βόλτες.

Σ3: Ναι και κάνανε τη βόλτα, κάνανε τις επαφές, ξέρω γω τα ραντεβού κτλ...

E: το νταραβέρι

Σ5: Η αλήθεια είναι ότι θεωρούταν πολύ πιο...

Σ3: προχωρημένο.

Σ5: Προχωρημένος ο κόσμος με την...

Σ3: ναι αυτό.

Σ5: Από άποψη κοινωνικότητας και όχι μόρφωσης γιατί...

Σ3: Και στο ντύσιμο και γενικά...

Σ5: Αλλά και μόρφωσης γιατί ήτανε...

Σ3: Γιατί δεν ήταν πάντα οι αγρότες εδώ, υπήρχαν και άνθρωποι που δούλευαν σε υπηρεσίες, γιατί υπάρχει και αυτό.

Σ5: Κυρίως αυτό

Σ4: Επειδή είναι κοντά στην πόλη, γι' αυτό

Σ3: Ναι, ναι ίσως γι' αυτό.

E: Τέλεια, δεν το ήξερα αυτό αλλά, βασικά κάτι μου είχε πει ο παππούς παλιά που, τέλος πάντων πιο παλιά. E ωραία, επαναλαμβάνω την Τρίτη ερώτηση, τι θεωρείτε ότι λείπει από το χωριό; Μπορεί να είναι ένα ή πολλά.

Σ1: Εκεί στο πλατεία θα ήταν ωραία όταν ήταν με πιο πολύ ταβέρνες και καφετέριες για να κάθεται κόσμος, να μαζεύει κόσμος τα καλοκαίρια παράδειγμα σαν το, θυμάμαι, έχω χρόνια να πάω, σαν τη Χάλκη που έχει ωραία καφετέριες

Όλες μαζί: Ναι, ναι έτσι ωραία.

Σ3: λείπει η ζωή.

Σ1: και θα ήταν ωραία να κάνουμε...

E: Υπήρχε σχέδιο για να χτιστεί, συγνώμη που σας διακόπτω,

Σ1: Ναι, όχι.

E: ...να χτιστεί η πλατεία;

Όλες μαζί: Ναι, ναι.

Σ3: Υπάρχει σχέδιο το οποίο δεν ξέρω τι γίνεται τελικά αλλά υποτίθεται ότι έπρεπε να είχε γίνει εδώ και δύο τρία χρόνια αλλά...

E: Κατάλαβα, ωραία...

Σ3: Ίσως λόγω Κορονοϊού πήγε και αυτό πίσω, τι να πω, δεν ξέρω. Υπάρχει γιατί έχουμε δει τις μακέτες, μαζί δεν ήμασταν;

E: Θυμάμαι.

Σ3: Είχαμε δει την μακέτα, ήταν πάρα πολύ ωραία αλλά...

Σ5: Έχει ήδη ανατεθεί και το έργο στον εργολάβο, δεν ξέρω σε τι φάση, σε τι κατάσταση βρίσκεται...

Σ3: κάποια στιγμή θα γίνει, αλλά πότε θα γίνει αυτό είναι το θέμα.

E: Ωραία. Άρα κάτι που λείπει είναι ουσιαστικά η ζωή από το κέντρο.

Σ3: Ναι, ναι.

Σ2: Αυτό.

Σ3: Δηλαδή μπαίνεις βράδυ, τέτοια ώρα μες ας πούμε στο χωριό και λες επιζεί κόσμος εδώ πέρα; Δεν υπάρχει και τώρα ειδικά αυτά τα φώτα που έχουνε μπει στην πλατεία είναι τόσο χαμηλά, εγώ με το απόγευμα εδώ, και εντάξει δεν ήταν την ώρα που ήρθαμε και ήταν σκοτεινή η πλατεία ενώ ήταν όλα αναμμένα.

E: Ναι.

Σ3: Πολύ περίεργο.

E: Δεν έχει και το περίπτερο ίσως για να δουλεύει...

Σ3: Ναι, δεν ξέρω, λείπει η ζωή.

Σ4: Λείπει η φροντίδα του δήμου

Σ2: Είμαστε λίγο, ναι...

E: Παραμελημένοι.

Σ3: Ίσως άμα γίνει η πλατεία και αλλάξουνε όλα αυτά να αποκτήσει άλλο αέρα το χωριό, το κέντρο του χωριού τουλάχιστον.

E: Ωραία, υπάρχει κάτι που θέλετε να προσθέσετε πάνω σε αυτό; Στο αν λείπει κάτι, αν τώρα σκεφτήκατε κάτι, που ξέρεις λείπει και αυτό ας πούμε.

Σ3: Λείπουν πεζοδρόμια, υπάρχουν, οι λείπουν υποδομές, οι υποδομές.

Σ4: Υποδομές, υποδομές.

E: Ωραία, προχωράω παρακάτω. Πως πιστεύετε ότι βλέπουν οι κάτοικοι των άλλων χωριών το δικό μας.

Σ3: Μπορώ να μιλήσω; (γέλια)

E: Βεβαίως, έχετε πολλά να πείτε.

Σ3: Έχω την εντύπωση ότι πλέον στη σύγχρονη, μιλάμε τώρα για τα χρόνια τα δικά μας έτσι, όχι για τα παλιά που είπαμε πριν, το χωριό μας είναι πολύ δεύτερο σε σχέση με άλλα, ας πούμε σε σχέση με τη Χάλκη, με τη Νίκαια, είναι...

E: Στη ζωντάνια, που είπατε πριν;

Όλες μαζί: Ναι

Σ3: Στη ζωντάνια ναι, αυτά τα χωριά έχουνε και ζωή περισσότερη όπως είπαμε αλλά και διαφυγές περισσότερες, έχουν ας πούμε η Νίκαια έχει Ωδεία, έχει πράγματα.

Σ5: Αυτοί πως βλέπουν εμάς; Μπορείς να το εντοπίσεις όμως δηλαδή;

Σ3: Νομίζω ότι μας βλέπουν, είμαστε λίγο πίσω.

Σ1: Θα πουν ότι ωραίο χωριό είναι όμως δεν έχει κάτι ωραίο.

Σ3: Ναι αυτό, ωραίο είναι αλλά δεν έχει τίποτα, αυτό θα πούνε, αυτό λένε...

Σ1: Εμείς μένουμε αλλά δεν βγαίνουμε εδώ για μια βόλτα. Που να πάμε;

Σ3: Και το λένε γιατί εμείς, ξέρω ότι το λένε γιατί έχω, ακριβώς αυτό, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι. Το ακούω που το λένε άνθρωποι που είναι από τη Γαλήνη συνάδελφοι, και από τη Νίκαια.

Σ2: Αυτοί στηρίζονται και μεταξύ τους όμως, όλα τα περισσότερα χωριά.

Σ5: Ξέρεις τι, πάνω σε αυτό θα πω, ότι ανέκαθεν το Μελισσοχώρι θεωρούταν ένα ξεχωριστό χωριό...

Σ3: Ξεκομμένο.

Σ5: Ξεκομμένο χωριό που είναι δίπλα με τον Πλατύκαμπο ή με το Ομορφοχώρι και όμως.

Σ3: Με το Ομορφοχώρι δεν έχουμε καμία απολύτως επαφή.

Σ5: Καμία απολύτως επαφή, ούτε με τον Πλατύκαμπο

Σ3: Με τον Πλατύκαμπο εμείς ας πούμε δεν πηγαίναμε, δεν ξέρω αν πηγαίνανε παλιότερα

Σ2: Ίσως επειδή είμαστε και κοντά στη Λάρισα φεύγει κόσμος.

Σ3: Αυτό νομίζω και αυτό είναι, αυτό είναι ναι.

Σ4: Οι Πλατυκαμπιώτες μένανε, ερχόταν πιο πολύ ο κόσμος, εδώ από 12 χρονών...

Σ3: Ενώ εμείς πηγαίναμε Λάρισα.

Σ2: Γιατί νομίζω στα άλλα τα χωριά δεν υπάρχει και συχνά δρομολόγιο στα λεωφορεία.

Σ5: Θέλω να πω ότι και αυτοί δεν βλέπουν το Μελισσοχώρι σαν ένα χωριό παρόμοιο με το δικό τους, δηλαδή θεωρούν ότι είναι κάτι άλλο, κάπως αλλιώς δεν ξέρω τι.

Σ4: Ναι εδώ τα κοντινά..

Σ3: Ναι, ναι έτσι κάνουν κάπως αλλιώς (γέλια).

Σ4: Ναι ισχύει.

Σ2: Ναι

Σ3: Αλλά αυτό το στιγματίζει το χωριό.

Σ5: Ναι, ναι.

Σ3: Το ότι δεν έχει ζωή δική του ας πούμε, δεν υπάρχει.

Σ2: Εμείς φτάναμε και σε σημείο να πάμε για φαγητό και στη Χάλκη πολλές φορές.

Σ3: Και εμείς πάρα πολλές φορές.

Ε: Αφού είναι και πάρα πολύ ωραία.

Σ3: Αυτό που έγινε ας πούμε και τώρα να πάω και να μιλήσω και σχετικά με αυτό που, με το θέμα το δικό σου που ασχολείσαι. Το ότι έγινε ένας Πολιτιστικός Σύλλογος που μπόρεσε και έκανε κάποιες εκδηλώσεις και μάζεψε τον κόσμο του χωριού κυρίως, αυτό ήταν κάτι το τρομερό, κάτι που πρωτόγνωρο για το χωριό, της σύγχρονης εποχής. Παλιά υπήρχαν αυτά, γινόταν πανηγύρια, αυτά, όλα...

Ε: Θυμάμαι ήμουν μικρή.

Σ3: Σταμάτησαν από το 70 και μετά 78 και μετά...

Σ5: Ναι.

Σ3: ...Ας πούμε σταμάτησαν όλα αυτά μέχρι το 2012, 13 που κάναμε εμείς την πρώτη εκδήλωση.

Ε: Ναι.

Σ3: Από τότε.

Ε: εγώ θυμάμαι και μικρή που ήμουν με το Σύλλογο Μελίνα που μαζευόμασταν εδώ έξω για Καραγκιόζη, μια φορά είχε έρθει ένα τσίρκο.

Σ3: Α, ναι και ο σύλλογος Μελίνα είχε κάνει, ναι μπράβο.

Ε: Πάρτυ αποκριάτικα και τέτοια, την καθαρά Δευτέρα που πηγαίναμε και ντυνόntonτουσαν...

Σ5: Ναι.

Σ3: Ναι αυτό.

Ε: Που κάναμε χορευτικό με τη (όνομα δασκάλας χορού).

Σ3: Κάποιες τέτοιες εκδηλώσεις μόνο από τους συλλόγους, αλλιώς δε, τίποτα.

Ε: Τίποτα ναι, δεν υπάρχει πρωτοβουλία, ναι ωραία. Ευχαριστώ πάρα πολύ για όσα μου λέτε, είναι πολύ χρήσιμα. Λοιπόν πάμε στην επόμενη ερώτηση, Υπάρχει συμμετοχή; Σε δράσεις, σε δραστηριότητες όταν οργανώνονται; Από τους κατοίκους;

Σ3: Να μην πω εγώ τώρα, ναι.

Ε: Ας πει και κάποιος άλλος ναι.

Σ5: Εγώ θα πω ότι ναι, υπάρχει, υπάρχει συμμετοχή, είναι πολύς κόσμος που θέλει να συμμετέχει. Τώρα πως να συμμετέχει όμως είναι το θέμα, δηλαδή, εδώ έχουμε ένα θέμα άλλο, το ότι θέλουνε να συμμετέχουνε αλλά ως θεατές. Σε ένα μικρό χωριό όμως όταν είναι λίγα άτομα, αυτό δεν μπορεί να είναι πάντα εφικτό δηλαδή δεν μπορεί να είναι 3, 4, 5, 10 άνθρωποι...

Σ4: Μόνο οι ίδιοι.

Σ5: Που θα οργανώνουνε πάντα μια δράση μόνιμα και απλά οι άλλοι θα συμμετέχουν με την παρουσία τους. Αυτό γίνεται. Αν ήταν ένα μεγαλύτερο χωριό, θα είχε μεγαλύτερες δυνατότητες στο να συμμετέχει μεγαλύτερος κόσμος γιατί; Γιατι θα ήταν περισσότεροι, αυτό...

Ε: Υπάρχει δηλαδή αδιαφορία κατά κάποιο τρόπο...

Σ5: Ναι αυτό θέλω να πω, αδιαφορία αλλά με έναν τρόπο...

Ε: Απολαβή μεν, της διασκέδασης.

Σ5: Δεν είναι ότι δεν τους αρέσει ή δε συμμετέχουνε...

Σ3: Συμμετέχουνε δια της απολαβής (γέλια).

Σ5: Αυτό πιστεύω ότι γίνεται εδώ. Δηλαδή δεν ακούς άσχημα λόγια...

Σ3: Ακούς.

Σ2: Ακούς, ακούς.

Σ5: Δηλαδή ότι έγινε. Όχι για την ουσία δηλαδή ότι γίνεται μια εκδήλωση δεν θα ακούσεις.

Σ3: Όχι είναι θετικό...

Σ5: Είναι θετικό, δεν θα πούνε γιατί γίνεται αυτή η εκδήλωση, όχι δεν έπρεπε να γίνει, δεν θα πούνε...

Σ3: Όχι.

Σ5: Δηλαδή αυτό λέω...

Σ3: Αλλά τα θετικά είναι για το πως έγινε αλλά δεν θα συμμετέχουν στη διαδικασία.

Σ5: ...αλλά εντάξει να δεν συμμετέχουν στη διαδικασία, αυτό είναι το κακό

Σ3: Έτσι είναι, συμφωνώ.

E: Έχετε να προσθέσετε κάτι;

Σ2: Συμφωνούμε, συμφωνούμε.

E: Συμφωνείτε δηλαδή. Ωραία, εντάξει. Η επόμενη ερώτηση. Υπάρχουν κατά την κρίση σας στοιχεία που ενώνουν του χωρικούς; Τους κατοίκους του χωριού; Στοιχεία είτε σαν σύμβολα ας πούμε ότι έχουμε κοινή καταγωγή ξέρω 'γω ή κοινό ή κοινό επίθετο ή ότι έχουμε ξέρω 'γω...

Σ5: Είναι τα στοιχεία που ισχύουν σε όλα τα χωριά, ούτως ή άλλως, δηλαδή είναι πολλές οικογένειες συγγενείς.

Σ3: Οι συγγενείες.

Σ5: Οι συγγενείες είναι ένας παράγοντας.

Σ4: και αυξάνονται.

Σ3: Ένας κοινός τόπος είναι ο Άγιος Δημήτριος, αυτό ενώνει πάντα.

Σ5: Αυτό ενώνει πάντα και σε πολλά χωριά

Σ3: Η ενορία ενώνει πάντα, όπως σε όλα τα χωριά βέβαια.

E: Η εκκλησία δηλαδή.

Σ3: Ναι, ναι.

Σ4: Το σχολείο

Σ3: Το σχολείο είναι επίσης ένας τόπος που ενώνει. Που γνωρίζονται και μεταξύ τους καινούριοι άνθρωποι.

Σ4: Το αστικό.

Σ3: Ε

Σ4: το αστικό λεωφορείο.

E: Καλά, δεν εννοώ σωματικά να μας ενώνει κάτι, εννοώ κάποιο στοιχείο ξέρω 'γω που να μην είναι κτήριο, που να μην είναι, κάτι άλλο πέρα από αυτά.

Σ4: Α

Σ3: κάποια ιδέα ρε παιδί μου ότι ξέρω εγώ του ενώνει...

E: Κάποιο ιδανικό.

Σ3: ότι έχουν ένα θέμα...

E: Ότι τους ενώνει η αγάπη για το χωριό και κάνουμε πράγματα.

Σ3: Όχι δεν έχουμε τόσο τρελή αγάπη για το χωριό (γέλια)

E: Αυτό το κατάλαβα εντάξει ή αγάπη για το φαγητό ας πούμε και κάνουμε γλέντια...

Σ3: Υπάρχουν επιμέρους πράγματα που μας ενώνουν και όχι όλους, εντάξει είναι πολύ συγκεκριμένα.

E: Ωραία, κατάλαβα.

Σ3: Και το Wegge μας ενώνει Αυτό που είπες, το Wegge μας ενώνει.

Σ1: Το χορό μας ενώνει, το παραδοσιακό χορό μας ενώνει.

Σ3: Ναι οι σύλλογοι, που φέτος δεν έχουμε, οι σύλλογοι είναι ένας παράγοντας που ενώνει ας πούμε, εντάξει.

E: Ωραία, τώρα το κατά πόσο ενώνει και ποιους και τί...

Σ3: Εντάξει, ενώνει ξέρεις, ας πούμε ο χορός που είπες, έρχονται διάφοροι άνθρωποι, ή ξέρω εγώ κάναμε κάποιες, τι κάναμε παλιότερα; Κάναμε ραπτική, κάποιος είμασταν εδώ. Οι δράσεις των συλλόγων ενώνουν, δεν υπάρχει κάποιο άλλο χαρακτηριστικό, ας πούμε.

E: Ναι, ναι.

Σ1: Είναι και φίλοι, γίνετε like φίλοι.

Σ3: Γίναμε.

Σ1: Εγώ ξέρω ότι αν έχω πρόβλημα εγώ, you know, εγώ μπορώ να πάρω τηλέφωνο σε σένα.

Σ3: Ναι βέβαια, γίναμε φίλοι μέσα από αυτά, μέσα από την ενασχόλησή μας με το σχολείο, το δημοτικό, μέσα από άλλα πράγματα, δράσεις.

Σ1: Yes.

Σ3: Όντως ενώνουν αυτά.

Σ1: Μια στήριξη.

Σ3: Οι σύλλογοι κυρίως, σε χωριά που δεν έχουν ιστορία, που δεν έχουνε κάτι που να είναι σύμβολο ας πούμε, οι σύλλογοι είναι αυτοί, και οι δράσεις, οι κοινές δράσεις των πολιτών.

E: Είναι όντως εύκολο να είσαι σε ένα χωριό στο οποίο υπάρχει ήδη μια ιστορία, κάποιο κτίσμα από τον πόλεμο, ή κάποιο περιβάλλον...

Σ3: Ναι, ακριβώς.

E:...Γιατί ενώνει αυτό και λες ότι εγώ θέλω να διατηρήσω αυτό, αυτή είναι η ταυτότητα του χωριού. Τώρα εδώ ξεκινάμε από το πουθενά.

Σ3: Από το μηδέν.

E: Από το μηδέν και πόσο μάλλον με τους ανθρώπους που από όσο μου λέτε συμμετέχουν μόνο για το μέρος της απολαβής, δεν υπάρχει αίσθηση της κοινότητας ας πούμε, το να βοηθήσω, το να..

Σ3: Όχι, όχι το να βοηθήσω...

E: Ενεργά, εν συνεχεία εννοώ.

Σ3: Το να βοηθήσω και να μοιραστώ και να δώσω και στον άλλον, αυτό είναι ένα καινούριο πράγμα, δεν είναι παλιό στην περιοχή, νομίζω ότι και οι οικογένειες που λέμε, ήταν πολύ συγκεκριμένες οικογένειες που είχαν μεταξύ τους σχέσεις και θεωρούταν ότι μπορούσαν να έχουν κοινά, να βοηθήσει ο ένας τον άλλον. Οι δρόμοι ήταν συγκεκριμένοι. Αυτό το ότι φτιάχνουμε μια καινούρια δράση όπως ένας σύλλογος τέλος πάντων που έχει πάρα πολλές δράσεις άλλες και μπαίνουν άνθρωποι από όλες τις οικογένειες αυτές και από άσχετοι, που είναι καινούριοι, έχουν καινούρια σπίτια ένα σωρό, που έχουν έρθει οι άνθρωποι που δεν έχουν καμία σχέση με το συγκεκριμένο χωριό, αυτό είναι κάτι καινούριο.

E3: Ναι, ωραία.

Σ3: Δεν είναι παλιό.

E: Υπάρχει κάποιος που διαφωνεί; Υπάρχει κάποια άλλη άποψη; Ωραία, οπότε θα πάμε σε διαφορετικού είδους ερωτήσεις και σιγά σιγά τελειώνουμε μην αγχώνεστε γι' αυτό, δεν θέλω να σας ταλαιπωρήσω, λοιπόν, ερωτήσεις που έχουν να κάνουν με την τέχνη. Ποιες είναι οι εμπειρίες σας με την τέχνη με εξαίρεση το σημερινό, από εμπειρίες που μπορεί να είναι οτιδήποτε. Μπορεί να μου πεις ότι ξέρεις τι εγώ πάω στις γκαλερί και κοιτάω μόνο, αυτό. Θέλετε να ξεκινήσετε κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ5).

Σ5: Με την σύγχρονη τέχνη, την ζωγραφική, τη γλυπτική ή οτιδήποτε έτσι αφορά, δεν έχω καμία επαφή, δηλαδή δεν, δεν έχω καμία επαφή, θα δω κάτι και θα μου αρέσει σε ένα περιοδικό ή σε ένα βιβλίο, θα το κοιτάξω αλλά δεν έχω, έχω πιο πολύ με την, δηλαδή μου αρέσει η αρχαιοελληνική τέχνη, δηλαδή το να πάω σε ένα μουσείο και να χαζεύω επί ένα τέταρτο ένα πράγμα, ένα άγαλμα ή κάτι τέτοιο, να το κάνω.

E: Η Κλασική αρχαιότητα.

Σ5: Η Κλασική αρχαιότητα, εκεί λίγο πιο, αλλά στην πιο σύγχρονη τέχνη δεν μπορώ να πω ότι έχω ερεθίσματα έτσι.

E: Μην περιορίζεστε μόνο με τα εικαστικά, μπορεί να είναι και ο χορός, η μουσική, ο κινηματογράφος, εννοώ να ασχοληθήκατε με τον κινηματογράφο ή με το βίντεο, λέω παράδειγμα τώρα, και αυτό είναι μορφή τέχνης.

Σ5: Με το χορό ναι, ως ομάδα εδώ του συλλόγου, του παραδοσιακού συλλόγου.

Σ3: Είσαι και πολύ καλή εσύ σε αυτό.

Σ5: Ναι με παραδοσιακό χορό μόνο.

Σ3: Δεν είσαι σαν εμάς που μας τραβάτε από κοντά (γέλια).

Σ5: Έλα τώρα, αυτό, αυτό δεν έχω ασχοληθεί ποτέ, δεν...

E: Ωραία, μια χαρά.

Σ2: Μπορώ;

E: Ναι, ναι μιλήστε.

Σ2: Και εγώ δεν έχω ασχοληθεί με τίποτα να σου πω την αλήθεια και εγώ πέρα από τον παραδοσιακό χορό κατά τα άλλα δεν έχω ιδέα για τίποτα.

E: Ωραία, δεν υπήρξε κάποιο ερέθισμα από μικρή, κάποια ενασχόληση με την, η οικογένεια να έχει κάποιο ιστορικό ας πούμε ή κάτι.

Σ2: Όχι, όχι τίποτα.

Σ3: Ασχολείται με την τέχνη της ζαχαροπλαστικής.

Σ2: Έτσι, μόνο αυτό δεν ξέρω αν παίζει...

E: Ναι, ναι παίζει και αυτό ρόλο, μια χαρά. (όνομα συμμετέχουσας Σ4) θα ήθελα να ακούσω και εσένα.

Σ4: Λοιπόν, όλη μου ζωή, έχω ασχοληθεί και με σχέδιο ελεύθερο, και με γραμμικό και με, γενικά ζωγραφίζω πάρα πολύ ή ζωγράφισα τέλος πάντων πάρα πολύ. Κατασκευάζω και κοσμήματα οπότε φτιάχνω κάτι ας πούμε ...

Σ5: Αυτό ήθελα να πω και η δουλειά σου η ίδια είναι.

Σ4: Ας πούμε μικρογλυπτική...

Σ5: Τα παιδιά σου.

Σ4: Τα παιδιά μου ασχολούνται με τη μουσική και εγώ θα ήθελα να το κάνω, δεν το κατάφερα, ακούω πάρα πολύ μουσική. Μ' αρέσει να χορεύω πάρα πολύ, δεν το κάνω συχνά αλλά μ' αρέσει. Τι άλλο;

Σ2: Αν λες τέχνη και τον χορό, ναι και εμένα μου αρέσει να χορεύω.

E: Ναι, χορεύω λέει στο ντουζ.

(γέλια)

Σ2: Απ' όλα, όλων των ειδών.

Σ4: Α, επίσης τραγουδούσα στην χορωδία παλιά μικρή και πάντοτε μου άρεσε...

E: Με διώζανε λέει.

(γέλια)

Σ4: Γενικά είναι η ζωή μου.

E: Ωραία χαίρομαι, κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ1).

Σ1: Από μικρή πήγα Λονδίνο, galleries, με τη μαμά και αδερφός μου so μου αρέσει πολύ...

E: Η ζωγραφική;

Σ1: Η γιαγιά μου είχε ταλέντο έκανε όμως όταν ήταν 55, είχε brain hemorrhage...

E: εγκεφαλικό

Σ3: Εγκεφαλικό

Σ1: So in a therapy ήταν κάθε Δευτέρα θυμάμαι, κάθε Δευτέρα πήγε για μάθημα και ακόμη δεν έχασε το ταλέντο της...

E1: Α, ωραία.

Σ3: Σώπα.

Σ1: ... και το σπίτι μου είναι γεμάτο, σπίτι εκεί που μεγάλωσα, είναι γεμάτο με δικό της...

E: Με ζωγραφιές.

Σ3: Με πίνακες δικούς της.

Σ1: Ναι, ναι so είχα αυτό, για πολλά χρόνια δεν έκανε τίποτα. Πριν 4-5 χρόνια είχα δύσκολο περίοδο στη ζωή μου, περισσότερο από αυτό τώρα και μια φίλη λέει ότι καλά ήταν να ζωγραφίσω.

E: Θεραπεία μέσω τέχνης.

Σ1: Ναι.

E: Βοηθάει πολύ, είναι αγχωτικό.

Σ1: Yes, basically, so αυτό έκανα.

E: Πολύ ωραία. Και υπάρχουν και διάφορα είδη θεραπείας με τέχνη και η χοροθεραπεία, θεατροθεραπεία, η θεραπεία μέσω των εικαστικών τεχνών, υπάρχουν διάφορα παρακλάδια που ανθίζουν τώρα τελευταία γιατί ο κόσμος στρέφεται πολύ εκεί.

Σ1: Εγώ βρήκα το αγάπη με τα ακρυλικά και το...

E: Ακρυλικά ναι.

Σ1: ... Λάδι.

E: Λάδια, ναι, πολύ ωραία.

Σ1: ... και πιο πολύ με τα σκυλιά και πουλιά για κάποιο λόγο.

E: Ζώα, ναι.

Σ1: Dogs and birds.

E: Το σκυλί είναι το σύμβολο της συντροφικότητας οπότε ίσως και γι' αυτό. Και τα πουλιά ανάλογα και αυτά έχουνε διάφορα σύμβολα, οπότε, πολύ ωραία.

Σ3: Να δούμε τη δουλειά σου.

Όλες μαζί: (γέλια)

E: Είστε και η τελευταία να σας ρωτήσω.

Σ3: Α βεβαίως, ναι, ναι, κοίταξε εγώ από μικρή είχα μια αγάπη για τη ζωγραφική, είχα, πότε είχα καταλάβει; Κατάλαβα μικρή όταν ζωγράφισα μια φορά τον πατέρα μου και τη μάνα μου, προσωπογραφία και τότε άρχισα να καταλαβαίνω ότι έχω κάποιο ταλέντο στη ζωγραφική, βέβαια δεν το εξάσκησα όσο θα έπρεπε, ίσως δεν είχα και την ενθάρρυνση που θα έπρεπε σε αυτήν τη ηλικία. Μετά αποφάσισα όταν πέρασα πια στη σχολή να κάνω σχέδιο για να δώσω στην Καλών Τεχνών...

Μεγάλο όνειρο (γέλια) τέλος πάντων, το οποίο, ξεκίνησα, πήγαινα σε έναν ζωγράφο στην Αθήνα, έκανα μαθήματα σχεδίου, ελεύθερου σχεδίου κτλ.

E: Ενδιαφέρον.

Σ3: και μετά γνώρισα τον άντρα μου και σταμάτησα.

Όλες μαζί: (γέλια)

Σ3: Γιατί δεν είχα χρόνο για ζωγραφική μετά (γέλια), λοιπόν, τέλος πάντων και μετά άρχισα, ασχολήθηκα, μετά το άφησα αυτό το όνειρο για να πάω για την Καλών Τεχνών γιατί ήθελε να είσαι κατά πάνω ας πούμε και να ασχολείσαι πάρα πολύ κτλ. και έκανα ένα σεμινάριο σκηνογραφίας, το οποίο ήταν υπέροχο και αυτό, είχε πολλά εικαστικά μέσα, είχε και γλυπτική και κατασκευή σκηνικού σαν μακέτα ζωγραφική ας πούμε αλλά και κανονική μακέτα...

E: Έχει απ' όλα η σκηνογραφία.

Σ3: Ναι κατασκευή μάσκας, πολλά πράγματα, υπέροχα πράγματα. Και μετά, δεν ξέρω ήμουν, δεν είχα αποφασίσει να κάνω τίποτα στην ουσία κι εντάξει μετά ασχολήθηκα με κάτι άλλο το οποίο δεν έχει σχέση με την τέχνη...

E: Το αφήσατε δηλαδή.

Σ3: Το άφησα και διορίστηκα στο δημόσιο και από εκεί με έφαγε το δημόσιο (γέλια).

E: Κατάλαβα.

Σ3: εκεί βέβαια στο σχολείο από τότε που μπήκανε τα μαθήματα στην πρώτη λυκείου, είναι κάποιες ώρες που λέγονται ζώνη δημιουργικών δραστηριοτήτων, εκεί κάναμε πολλά πράγματα με τα παιδιά. Ασχολούμαι με τα παιδιά πλέον εκεί, κάνω κάποια...

E: Βγάζετε το άχτι σας εκεί.

Σ3: ...Ναι βγάζω το άχτι μου, εκεί πέρα τα καημένα, αλλά είναι και, τους άρεσε όμως πολύ. Άρεσε πολύ στα παιδιά, και μέσα από κει δηλαδή.

E: Ωραία, τέλεια.

Σ1: Εγώ, sorry, εγώ σπούδασα film, film studies, ξέχασα να πω.

E: Α, ναι.

Σ2: Φωτογραφία

Σ3: Όχι, είναι ταινία, ταινία.

Σ1: και θεωρώ ότι αυτό είναι...

E: Ναι, φυσικά και είναι.

Σ3: Φυσικά και είναι.

E: Γι' αυτό το είπα πριν, το διευκρίνισα, πάρα πολύ ωραία.

Σ1: Ναι έμαθα πάρα πολλά από αυτό...

E: Πολύ ωραία.

Σ1: και σκεφτόμουν ότι θα κάνω ένα career in that...

E: Καριέρα.

Σ1: but...

Σ3: Σε έφαγε και εσένα ο έρωτας.

E: Τώρα είμαι εδώ.

Όλες μαζί: γέλια.

E: Πιστεύετε ότι η τέχνη είναι σημαντική στη ζωή μας;

Σ2: Ναι.

Σ3: Πάρα πολύ.

E: Ότι είναι μέσ' τη ζωή μας;

Σ1: Ναι, σίγουρα.

E: Υπάρχει;

Σ1: Ναι

Σ3: Οπουδήποτε, οπουδήποτε είναι η τέχνη, παντού έ τι να πούμε τώρα ας πει και κάποιος άλλος.

Σ1: Φέτος, φέτος έκανα, διάβασα για το ελληνική ιθαγένεια και εγώ ντρέπομαι να πω όμως, ήταν μόνο από το διάβασμα ότι έμαθα για ελληνικό καλλιτέχνης και σκεφτόμουν τόσα χρόνια έχω εδώ στην Ελλάδα και δεν έκανα το προσπάθεια να μάθω...

Σ3: Να μάθεις για του Έλληνες καλλιτέχνες.

Σ1: και έμαθα πάρα πολλά γι' αυτό ήθελα να ταξιδέψω, θέλω Αθήνα να δω...

E: Εκθέσεις.

Σ1: Ναι.

E: Ναι είναι...

Σ1: Πάω αρκετά χρόνια εδώ στη Λάρισα, τίποτα δεν... αισθάνομαι ότι δεν είχα την, μόνο αυτό θέλω να πω για τη Λάρισα, δεν είχα.

Σ3: Δεν είχες τη δυνατότητα.

Σ1: a fell that there was the art and culture αλλά νομίζω έκανα λάθος, έτσι ήταν...

Σ3: Πάνω σε αυτό θέλω να πω κάτι τώρα, αυτό που λες για τη Λάρισα που δεν έχει τη δυνατότητα να δεις κάτι. Όταν ήμασταν, εγώ όταν ήμουν ας πούμε στην ηλικία που είναι τα παιδιά μας τώρα που δίνουν πανελλαδικές και πηγαίναμε φροντιστήριο, η δημοτική πινακοθήκη ήταν ακριβώς στη γωνία που είναι το δημαρχείο, το παλιό, το καινούριο, όχι παλιό, εκεί στην...

E: Στην Παπαναστασίου.

Σ3: Εκεί από κάτω ήταν η δημοτική πινακοθήκη, ήταν ένας χώρος εντάξει όχι πολύ μεγάλος...

Σ4: Η δημοτική πινακοθήκη;

Σ3: Βεβαίως, και έφερνε πάρα πολλούς, εγώ έχω δει αρκετούς Έλληνες καλλιτέχνες εκεί, γυρίζοντας από το φροντιστήριο έμπαινα μέσα και είχα δει πάρα πολλούς Έλληνες καλλιτέχνες που εκτιθόνταν εκεί πέρα τότε, εκείνα τα χρόνια. Τώρα για να το κάνεις αυτό παιδιά πρέπει να πας έξω, δεν υπάρχει ένας χώρος εκθεσιακός στη Λάρισα, στο κέντρο που να πας με τα πόδια ρε παιδί μου, να δεις, να κάνεις μια βόλτα και να πιεις καφέ αλλά να πας και να κάνεις και αυτό το πράγμα.

E: Ναι.

Σ3: Είναι πολύ κακό αυτό για τη Λάρισα.

E: Ναι.

Σ3: Ενώ τότε, υπήρχε.

Σ4: Ξέρεις κάποιος τι είπε; Αν τα δικαστήρια ήταν η πινακοθήκη Κατσίγρα...

Σ3: Ναι ρε γαμώτο, αυτό.

Σ4: ...Θα ήταν άλλη η Λάρισα

Σ3: Η Πινακοθήκη Κατσίγρα έπρεπε να είναι στο κέντρο της πόλης...

Σ4: Στα δικαστήρια.

Σ1: Ναι.

Σ3: Εγώ θεωρώ ότι είναι πολύ μεγάλο, μεγάλο ατύχημα το ότι έγινε ας πούμε Πινακοθήκη στο διαόλου τη μάνα. Θα πρέπει να πας δηλαδή να πάρεις ένα αυτοκίνητο. Δεν μπορείς, είναι εκτός.

Σ1: Ναι

Σ3: Πολύ σημαντικό.

Σ5: Έχει, θα αργήσουμε γιατί πρέπει να φύγουμε;

E: Όχι είναι ακόμη μια ερώτηση.

Σ3: Ωραία.

E: Ε, ναι, ωραία, υπάρχει κάτι σαν προσδοκία που έχετε από τα εργαστήρια εικαστικών που θα κάνουμε, Υπάρχει κάτι που περιμένετε να μάθετε; Που θα θέλατε να δείτε; Που θα θέλατε να κάνουμε;

Σ3: Ας μιλήσει πρώτα η (Όνομα συμμετέχουσας Σ5) που πρέπει να φύγει.

Σ5: Να μάθω; Δεν ξέρω αν θα ήθελα πλέον να μάθω κάτι σε αυτό αλλά νομίζω ότι και μόνο που θα έχω επαφή με κάτι ίσως να βρω ότι αυτό άξιζε τον κόπο να το κάνω, ίσως να, γενικά οτιδήποτε κάνω καινούριο νομίζω ότι κάτι μου δίνει, δεν ξέρω αν θα μάθω αυτό που θα μας δείξεις ή αυτό που θα κάνουμε ή αν θα το ξανακάνω ποτέ αλλά θα έχω την ευκαιρία να το ανακαλύψω αυτό.

Σ2: Σίγουρα κάτι θα πάρουμε πάντως, ότι μας πεις θα το κάνουμε.

E: Ότι θα πάρετε, θα πάρετε, εντάξει. Κάτι άλλο;

Σ1: Εγώ μάλλον θα ήθελα να μάθω λίγο ακόμα, όχι, να μάθω...

E: Σχέδιο; Που μου είπατε πριν.

Σ1: Όχι σχέδιο...oh my god

Σ3: Πες στο στα αγγλικά.

Σ1: Paintbrush

E: Paintbrush είναι τα πινέλα.

Σ1: Και η τεχνική.

E: Τεχνικές με πινέλα. Α, τεχνικές με χρώματα, εντάξει ωραία άρα τεχνικές, ωραία. Κάτι άλλο;

Σ4: Εγώ δεν είχα προσδοκία καμία αλλά σήμερα έμαθα τρεις καλλιτέχνες.

Σ5: Παραπάνω είπαμε.

Όλες μαζί: (γέλια)

E: Μόνο τρεις (όνομα συμμετέχουσας Σ4).

Σ4: Επίσης εγώ ήρθα για να γνωρίσω εσένα.

Σ1: Α ναι (γέλια)

E: Με ξέρεις μόνο ως ανιψιά τώρα με γνώρισες και ως κόρη της κομμώτριας, ωραία.

Όλες μαζί: (γέλια)

Σ3: Να πω;

E: Βεβαίως.

Σ3: Να πω, να πω και εγώ κυρία; Για μένα κοίταξε να δεις, ήταν ένα, μια πρόκληση να έρθουμε να κάνουμε κάτι τέτοιο άνθρωποι που γνωρίζομαστε εντελώς σε άλλη φάση. Είναι πολύ ωραίο αυτό το πράγμα.

Σ5: Ναι και για μένα είναι ωραίο.

Σ3: Αυτό είναι καταπληκτικό, δηλαδή το σκεφτόμουν ότι στην αρχή ίσως να είναι και λίγο άβολο ας πούμε να κάνεις, να προσπαθήσεις να βγάλεις, γιατί ένας καλλιτέχνης, τώρα να μου πεις τώρα είμαστε καλλιτέχνες όλοι δεν είμαστε καλλιτέχνες, αλλά...

Σ2: Όλοι κρύβουμε έναν καλλιτέχνη μέσα μας

Σ3: Κρύβουμε έναν καλλιτέχνη μέσα μας.

E: Όλοι, όλοι.

Σ3: Οπότε ναι, για να βγάλεις από μέσα σου κάτι και να το φτιάξεις πρέπει να έχεις και μια εμπιστοσύνη ξέρω εγώ ίσως και να, είναι πολύ ωραίο όλο αυτό, που είμαστε φίλοι και γνωρίζομαστε σε άλλες συνθήκες και τώρα καλούμαστε να κάνουμε κάτι εντελώς διαφορετικό.

E: Ωραία, χαίρομαι.

Σ3: Για μένα επίσης είναι και ένα motivation (γέλια) για να ασχοληθώ και λίγο με την ζωγραφική...

E: Ένα challenge.

Σ3: Ναι, για να κάνω κάτι.

Σ5: Η αλήθεια είναι ότι πέρα από το, ναι, και εμένα η πρώτη εντύπωση ήταν αυτή να δω ξανά κόσμο που έκανα φίλους, που έκανα παρέα και τώρα δεν τους βλέπω.

E: Ναι, η κοινωνικότητα.

Η συμμετέχουσα Σ1 μας δείχνει ένα έργο της, στο κινητό της τηλέφωνο, που έφτιαξε παλιότερα.

E: Α πάρα πολύ ωραία, αυτή η τεχνική μου θυμίζει τις τεχνικές που μαθαίναμε εμείς για να μπορούμε στην Καλών Τεχνών.

Σ4: Ναι, ναι, ναι.

E: Είναι πάρα πού καλό, είναι πολύ καλό, δεν σας το λέω από...

Σ1: Εκεί έκανα μόνη μου, είναι και χωρίς...

E: Και να έχετε να μας φέρετε...

Σ3: Τι καλό θα μας φέρεις...

E: Και αν έχετε να μου φέρετε και άλλα να δω...

Σ1: Really;

E: Φυσικά, φυσικά, εννοείται, εννοείται.

Σ3: Η (όνομα συμμετέχουσας Σ1) ασχολείται πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια.

(Οι συμμετέχουσες Σ2 και Σ5 αποχωρούν)

E: Καλό βράδυ, καλό βράδυ...

Σ1: Εγώ που σκεφτόμουν ότι τώρα που είμαι σπίτι θα ζωγραφίσω πολύ, δεν έκανα τίποτα.

Σ3: Δεν έκανες τίποτα, όταν είσαι σπίτι δεν ζωγραφίζεις καθόλου.

Σ1: Αυτό είναι το πρώτο μετά 17, 18 μήνες, πόσο χρόνο;

Σ3: Φαντάσου, φαντάσου ναι, πάντως μπράβο πολύ ωραία δουλειά έκανες.

E: Ωραία, λοιπόν σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ3: εμείς ευχαριστούμε, περάσαμε πάρα πολύ ωραία.

E: Καλό βράδυ, τίποτα, θα σας περιμένω το άλλο Σάββατο εξίμιση.

Σ3: Πέρασε ο χρόνος χωρίς να το καταλάβουμε, ήταν πάρα πολύ ωραία.

Ομάδα Εστιασμένης συζήτησης Νο 2

Συμμετέχοντες/ουσες	6 σύνολο 3 άνδρες 3 γυναίκες
Περιοχή	Μελισσοχώρι Λάρισας
Ημερομηνία	04/12/21
Χαρακτηριστικά ομάδας	Μόνιμοι κάτοικοι Μελισσοχωρίου Συμμετέχοντες/ουσες στη δράση «εικαστικά εργαστήρια» της ΜΔΕ της Δαλάκα Αλεξάνδρας.
Ιδιότητες συμμετεχουσών	<ol style="list-style-type: none"> 1. Βασίλειος Ξ. 46 ετών, ιδιωτικός υπάλληλος 2. Μαργαρίτα Π .51 ετών, ιδιωτική υπάλληλος 3. Σωτήρης Κ. 53 ετών, εκπαιδευτικός 4. Αριάδνη Κ. 43 ετών, ελεύθερη επαγγελματίας 5. Λίλιαν Ρ. 51 ετών, Εκπαιδευτικός 6. Ιωάννης Δ. 52. Ιδιωτικός υπάλληλος

E: Ωραία, κατ' αρχήν σας ευχαριστώ πάρα πολύ που δεχτήκατε να συμμετέχετε και στη δεύτερη ομάδα εστιασμένης συζήτησης ή αλλιώς μια ομαδική συνέντευξη, να σας υπενθυμίσω ότι έχετε συμπληρώσει το έντυπο ενημέρωσης και το έντυπο ενήμερης συγκατάθεσης όπου περιγράφονται οι σκοποί της έρευνας καθώς και τα δεοντολογικά ζητήματα, αυτό σημαίνει ότι όσα ειπωθούν σήμερα στην συνέντευξη δεν θα βγούνε παρά έξω, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν έτσι ώστε να μην σας αναγνωρίζουν και η έρευνα θα μείνει σε εμένα, στην ερευνήτρια, δεν θα διαβάσει κάποιος άλλος τη συνέντευξη, να σας θυμίσω επίσης το δικαίωμά σας αν αισθανθείτε άβολα με κάποια ερώτηση ή για τους προσωπικούς σας λόγους δεν θέλετε να συνεχίσετε μπορείτε να διακόψετε οποιαδήποτε στιγμή χωρίς καμία συνέπεια, θα ήθελα να μη διακόψουμε ο ένας τον άλλον αν αυτό είναι δυνατόν και ξεκινάμε με την πρώτη ερώτηση. Κατ' αρχήν να συστηθούμε λίγο και μεταξύ μας γιατί την πρώτη φορά δεν είμασταν οι ίδιοι, οπότε ας ξεκινήσουμε με εσάς. Να μου πείτε το όνομά σας...

Σ6: (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας) κάτοικος Μελισσοχωρίου, ετών 51, Άλλο;

E: Επαγγελματική κατάσταση;

Σ6: Δουλεύω σε τράπεζα.

E: Ωραία

Σ6: Έγγαμη, δύο παιδιά.

E: Ωραία, μια χαρά, τέλεια.

Σ7: Εγώ είμαι ο (ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος), κάτοικος τώρα Μελισσοχωρίου, ετών 53, εκπαιδευτικός, εκπαιδευτικός είμαι σε σχολείο.

E: Ωραία, πολύ ωραία.

Σ9: (ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος) κάτοικος Μελισσοχωρίου, ιδιωτικός υπάλληλος, έγγαμος με δύο παιδιά.

E: Ωραία, παρακάτω κυρία (όνομα συμμετέχουσας).

Σ3: Εγώ, ναι, (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας) λέγομαι, είμαι εκπαιδευτικός, μένω στο Μελισσοχώρι, είμαι 51 ετών και έχω δύο παιδιά, αυτά.

E: Τέλεια, κυρία (όνομα συμμετέχουσας).

Σ5: Είμαι η (ονοματεπώνυμο συμμετέχουσας), είμαι ελεύθερη επαγγελματίας, ζω στο Μελισσοχώρι, γεννήθηκα και ζω εδώ, έχω δύο παιδιά και είμαι 42 χρονών.

E: Πολύ ωραία.

Σ8: Είμαι ο (ονοματεπώνυμο συμμετέχοντα), κάτοικος Μελισσοχωρίου, έχω τέσσερα παιδιά, είμαι 52 ετών.

E: Ναι, επαγγελματική κατάσταση;

Σ8: Ιδιωτικός υπάλληλος.

E: Ωραία, πολύ ωραία. Αφού παρουσιάσαμε ο καθένας τους εαυτούς μας πάμε στην επόμενη ερώτηση. Θα θέλατε να μου περιγράψετε την εμπειρία σας στα εικαστικά εργαστήρια; Δηλαδή αυτό που κάναμε, να μου πείτε δύο λόγια για το πως το νιώσατε εσείς με τα θετικά με τα αρνητικά, δεν θέλω να επηρεαστείτε επειδή είμαι εγώ μπροστά και με γνωρίζετε, θέλω να μου πείτε πραγματικά την εμπειρία σας, ποιος θα ήθελε να ξεκινήσει; Ωραία ας πάμε από την αρχή, η κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ6).

Σ6: Με τα εικαστικά ήμουν άσχετη οπότε μου άρεσε που ήρθα σε επαφή και γνώρισα για τον κάθε έτσι τομέα κάποια πράγματα, είδα ότι κάποια έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για μένα, σε κάποια άλλα ίσως να μην είμαι και τόσο καλή αλλά σίγουρα ήταν ενδιαφέρον.

E: Ωραία, κύριε (όνομα συμμετέχοντος Σ7).

Σ7: Εμένα εκείνο που μου αρέσει, τουλάχιστον μου άρεσε στα εικαστικά είναι ότι ερχόμουν και ξεχνιόμουν, περνούσαν 3 ώρες χωρίς να καταλάβω ότι περάσαν τόσες ώρες, δεν ξέρω αποροφίομαι, ήμασταν συγκεντρωμένοι σε αυτό που κάναμε, ίσως γιατί είναι ευχάριστο, είναι ευχάριστο δηλαδή...

Σ3: Περνούσαμε πραγματικά πάρα πολύ ωραία.

Σ7: Ναι, γενικά μου αρέσει που ξεχνιέμαι δηλαδή έφευγε το μυαλό μου από οποιαδήποτε άλλα προβλήματα είχαμε, οτιδήποτε άλλο, καθόμασταν για 3 ώρες, υπήρχε ένα κενό, ήταν μόνο εικαστικά, τίποτα άλλο, δεν σκεφτόμουν τίποτα άλλο.

E: Ωραία, υπήρχε κάτι συγκεκριμένο που σας, ας πούμε ήτανε πιο κοντά στα ενδιαφέροντά σας όπως είπε και η κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ6);

Σ7: Μ' αρέσει όταν ζωγραφίζαμε, όταν χρωματίζαμε, όταν έδινα χρώμα ας πούμε σε κάτι που φτιάχναμε, μ' άρεσε πιο πολύ.

E: Η ζωγραφική.

Σ7: Ναι μ' άρεσε πιο πολύ, αυτό.

E: Ωραία, ωραία.

Σ9: Εγώ αν και ένα μάθημα που έχω κάνει στην γλυπτική μου άρεσε γιατί μου θύμιζε πως κάναμε μικροί στο δημοτικό όταν ήμασταν και εμείς, η επαφή με τα χρώματα, με την πλαστελίνη, μας θύμιζε λίγο την παιδική μας ηλικία, αν και το έργο μου δεν είναι και...

Σ8: Μια χαρά είναι.

E: Δεν έχει σημασία το αποτέλεσμα...

Σ9: και πέρασα ευχάριστα το δίωρο, τρίωρο αυτό ήτανε ανέμελες, όπως ήμασταν μικροί, ζωγραφίζαμε και δεν σκεφτόμασταν κάτι άλλο.

E: Θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Σ9: Όχι τελείωσα.

(Σε αυτό το σημείο ο Σ9 έπρεπε να αποχωρήσει λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων)

E: Ωραία. Κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ3)

Σ3: Εμένα μου άρεσε πάρα πολύ, μου αρέσει ούτως ή άλλως να... η επαφή με τις τέχνες μου αρέσει πάρα πολύ, ζωγραφίζω και εγώ γενικά στον ελεύθερο χρόνο μου μερικές φορές, μου άρεσε πάρα πολύ όμως και η εισαγωγή, στην εισαγωγή του κάθε μαθήματος που μας έδινες διάφορες πληροφορίες και μας έδινες το έναυσμα να το ψάξουμε και μόνοι μας, πράγματα που ίσως να μην τα είχαμε ακούσει άλλη φορά, επίσης μου άρεσε πάρα πολύ κάποιες τεχνικές που μας έδειξες που δεν έχει τύχει να τις δω όπως αυτή με τη διαφάνεια, με το...

E: Τη χαρακτική

Σ3: Που είχαμε κάνει, με τη χαρακτική αυτό το κομμάτι ήταν πάρα πολύ ωραίο. Γενικά πέρασα και εγώ πάρα πολύ ευχάριστα όπως είπανε και οι προλαλήσαντες, δεν καταλαβαίναμε πως πέρναγε η ώρα, ήταν πολύ ωραία και σε ευχαριστούμε πολύ γι' αυτό.

E: Εγώ ευχαριστώ, υπάρχει κάτι που σαν παρατήρηση έχετε να κάνετε; Κάποια ίσως βελτίωση ή κάτι που θα θέλατε εσείς προσωπικά να προσθέσουμε;

Σ3: Η αλήθεια είναι, για μένα ρωτάς ή γενικά;

E: Εσάς, εσάς.

Σ3: Κοίταξε, σίγουρα αν ένας άνθρωπος έχει εντυπώσει στο θέμα θα μπορούσε να κάνει πολλές παρατηρήσεις αλλά τώρα σαν πρώτη επαφή που είχαμε, που είχα εγώ τουλάχιστον νομίζω ότι ήταν μια χαρά. Τώρα εάν συνεχιζόταν ας πούμε ίσως να είχα κάποιες προτάσεις, να είχα κάποια ερωτήματα, να έκανα, να ήθελα κάτι πιο εξειδικευμένο, αλλά σαν πρώτη επαφή είμαι πολύ καλυμμένη.

E: Πολύ ωραία, έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Σ3: Όχι.

E: Πάμε στον επόμενο.

Σ5: Εγώ είπα και στην πρώτη συνέντευξη που είχαμε, είχα δώσει, ότι δεν έχω καμία επαφή με την τέχνη. Μου άρεσε πολύ αυτό που είπε και η (όνομα συμμετέχουσας Σ3) όμως, ότι τα εισαγωγικά που κάναμε και βλέπαμε δείγματα της τέχνης, είτε ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτηριστική, αυτά, πράγματα που δεν τα είχα ξαναδεί πουθενά, εκτός από ένα πίνακα ζωγραφικής ή ένα γλυπτό κάπου, δεν είχα ακούσει περισσότερα, αυτό μου άρεσε πάρα πολύ, δηλαδή το να γνωρίζεις ότι αυτό που θα κάνεις μετά να έχεις δει δηλαδή...

Σ3: Πατάει σε κάποιες αρχές.

Σ5: Ναι πατάει κάπου και να έχεις γνωρίσει και εσύ κάποιους που το έχουν κάνει και το έργο τους βασικά και να κάνεις και εσύ κάτι παρόμοιο, αυτό ήταν έτσι πολύ ιδιαίτερο.

E: Ότι υπάρχει στην γκάμα την καλλιτεχνική και ότι ουσιαστικά βασίζεται κάπου ακόμη και αν είναι ασυναίσθητο αυτό που φτιάχνεις.

Σ5: Ναι, ναι, ναι, δεν φαντάστηκα ποτέ ότι η τεχνική με τη διαφάνεια ας πούμε που είπε και η (όνομα συμμετέχουσας Σ3) ότι κάποιος κάνουνε έργα τέχνης με αυτό, με αυτή την τεχνική, δεν το φαντάστηκα ποτέ ας πούμε ότι θα γινόταν κάπως έτσι ή με τη γλυπτική, ότι μπορείς να κάνεις ένα έργο από άχρηστα υλικά και να είναι όντως ένα έργο, ένα, όπως κάναμε και εμείς εδώ, αυτό μου άρεσε πάρα πολύ, δηλαδή ότι η τέχνη τελικά είναι τόσο πολύ κοντά μας, δεν είναι κάτι που το βλέπεις σε ένα μουσείο και το θαυμάζεις, είναι κοντά μας, μπορείς να το κάνεις και εσύ, μπορώ να το κάνω και εγώ.

E: Ωραία, νομίζω κάποιος και στην πρώτη συνέντευξη είχε πει ότι θέλω να κοινωνικοποιηθώ, πιστεύετε ότι κατά κάποιο τρόπο...

Σ5: Ναι, ναι, επίσης αυτό που μου άρεσε ήταν ότι αυτή εδώ η ομάδα έδειξε ο καθένας κάποια πτυχή του εαυτού του που δεν την ήξερε κανένας δηλαδή εγώ δεν ήξερα ότι ο (όνομα συμμετέχοντα Σ7) είναι τόσο καλός στο να κατασκευάζει με τα ξύλα ή με κάτι τέτοιο, ή ότι ο (όνομα συμμετέχοντα Σ8) δεν ήξερα ότι ζωγραφίζει τόσο καλά, ότι αποτυπώνει καλά στο χαρτί κάποια πράγματα, δεν το ξέραμε, δηλαδή γνωρίζουμε πράγματα για τους άλλους που τους ζούμε καθημερινά γιατί μένουμε στο ίδιο χωριό που δεν τα είχαμε δει, δεν γνωρίζαμε ότι θα μπορούσαν να είναι έτσι.

E: Μια διαφορετική πτυχή του καθένα.

Σ5: Ναι, ναι εντελώς διαφορετική.

E: Ισχύει. Ούτε εγώ το ήξερα, δεν είχα καμία επαφή, δεν ήξερα τι δυνατότητες είχατε και ...

Σ5: Επίσης αντιλήφθηκα ότι και εγώ που δεν έχω ασχοληθεί ποτέ, δεν έχω πιάσει ποτέ πινέλο ότι ήταν κάτι που μου άρεσε και τελικά απέδωσα και κάτι σε αυτό το αντικείμενο δεν απλά, ήμουνα εδώ και κρατούσα το πινέλο, έκανα κάτι που τελικά ήτανε για μένα τουλάχιστον ήταν κάτι πολύ εντυπωσιακό.

E: Ναι, ναι, ναι.

Σ5: Για μένα.

E: Ισχύει, ωραία, έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε;

Σ5: Όχι αυτά, νομίζω, αυτά.

E: Ωραία, όπως και να έχει μπορούμε και να...

Σ8: Με κάλυψαν και οι προηγούμενοι, δεν έχω να πω κάτι.

E: Όχι πες μου και την εμπειρία σου, πραγματικά θέλω να ακούσω, ότι και να έχεις να πεις. Σοβαρά τώρα όμως.

Σ8: Εντάξει ήταν, εμένα μου άρεσε αυτά του, το πρώτο μάθημα που ήρθα και άρχισες να μας λες θεωρία αυτά, εκεί δεν μου άρεσε το πράγμα αυτό.

E: για τον Πικάσο;

Σ8: Όχι γενικώς, το πρώτο μάθημα πέσαμε και στον Πικάσο...

Σ3: Έπεσες και στα βαθιά κατ' ευθείαν.

Σ8: Ναι πως το λεν και κυβισμός και τέτοια αλλά μετά κατάλαβα ότι αυτό βοήθησε πάρα πολύ για να κάνω εγώ μετά τι ήταν να κάνω.

E: Ναι, σε καθοδήγησε.

Σ8: Ναι αυτά, άμα δεν μας τα έλεγες αυτά, όχι ότι ήμουν στο θέμα πάντα αλλά βοήθησε πάρα πολύ το να έχεις έναν οδηγό, έναν μπουσουλτα πως θα δουλέψεις. Αυτό.

E: Ωραία, μια κατευθυντήρια γραμμή για το πως θα...

Σ8: Ναι αυτό ήταν πολύ σημαντικό νομίζω, τώρα το κατάλαβα, δηλαδή στο δεύτερο μάθημα κατάλαβα το πόσο είναι σημαντικό αυτό και να το ξανακάνουμε θα είμαι μέσα, αλλά λίγο πιο έτσι, πιο πολύ ζωγραφική όμως θέλω. Να κάνω ξέρω 'γω κάτι συγκεκριμένο, να κάνουμε κάτι συγκεκριμένο, όχι....

E: Εσύ θέλεις μαθήματα ζωγραφικής και σχεδίου, εγώ είχα πει από την αρχή ότι θα κάνουμε μια επαφή με τις τέχνες, κατάλαβα.

Σ8: Ναι το επόμενο...

Σ5: Το έργο σου στην γλυπτική ήτανε πάρα πολύ ωραίο.

E: Αυτό ήθελα να πω ότι είσαι πολύ καλός στη γλυπτική, παρόλο που...

Σ3: Ο (όνομα συμμετέχοντα Σ8) είναι πολύ καλός στις κατασκευές οπότε...

Σ5: Στις κατασκευές...

Σ8: Κάνουμε και καρέκλες ταπετσαρία (γέλια).

Σ3: Αυτό εντάξει.

Σ5: Και αυτό τέχνη είναι.

E: Ωραία, εντάξει χαίρομαι, τη δέχομαι και αυτή την άποψη δεν το συζητώ, οπότε αν δεν θέλετε να προσθέσετε κάτι επάνω σε αυτό μπορούμε να περάσουμε και στην επόμενη ερώτηση. Για ποιους λόγους πιστεύετε πως δεν συμμετείχαν οι υπόλοιποι; Ενώ ας πούμε ήταν ένα project το οποίο ήτανε εννοείται δωρεάν, ανοιχτό, επαφή με τις τέχνες, κάτι ευχάριστο, για ποιους λόγους πιστεύετε ότι δεν υπήρχε συμμετοχή;

Σ6: Τώρα είναι και μια δύσκολη περίοδος αυτή δηλαδή.

E: Ο 'τι νομίζετε, ο'τι νομίζετε, πείτε μου μιας και ξεκινήσατε.

Σ6: μπορεί κάποιος να φοβάται λόγω της κατάστασης με τον Κορονοϊό, μπορεί ίσως να έχουμε αδρανοποιηθεί πάρα πολύ σαν, και σαν άτομα και σαν κοινότητα και σαν κοινωνία οπότε είναι δύσκολο για κάποιον να κάνει την αρχή και να βγει έξω και να πάει σε μια ομάδα και να αρχίσει να κάνει τέτοια πράγματα, καλλιτεχνίες ή οτιδήποτε. Νομίζω αυτό φταίει περισσότερο.

E: Θέλει κάποιος να προσθέσει κάτι; Δεν θα πάμε τώρα με τη σειρά, όποιος θέλει να πει κάποιο...

Σ7: Εγώ πιστεύω ήταν και η αρχή και καλά ήταν για αρχή, αυτά τα άτομα που ήρθαν για αρχή ήταν καλά, αν συνεχιστεί πιστεύω ότι θα έχουμε και άλλη συμμετοχή, θα έρθουν και άλλοι.

Σ3: Εγώ πιστεύω Αλεξάνδρα ότι σαν ποσοστό, νομίζω είμαστε μέσα στα γενικά ποσοστά των ανθρώπων που ασχολούνται με την τέχνη, όχι που ασχολούνται με την τέχνη, που θέλουν και έχουν ενδιαφέρον να ασχοληθούν με κάτι τέτοιο, φαντάζομαι ότι και σε μια πόλη αν το έκανες, δεν θα είχες μεγαλύτερα, όχι αναλογικά δεν θα είχες μεγαλύτερα, έτσι αναλογικά αν δεις με τον πληθυσμό της πόλης πόσοι θα ερχότανε να κάνουν αυτή τη δουλειά, παρόμοιο ποσοστό θα ήταν πάλι.

E: Ναι, ναι.

Σ3: Νομίζω ότι ήταν εντάξει, ήταν καλά τα άτομα.

E: Για μένα ναι, ήταν υπεραρκετά απλά εγώ και πρέπει να ρωτήσω και...

Σ3: Δεδομένων και των συνθηκών που είπε και η (όνομα συμμετέχουσας Σ6) γιατί αν ήτανε μια άλλη εποχή που ήταν πολύ πιο χαλαρά όλα, νομίζω ότι θα είχαμε πολύ περισσότερα άτομα.

E: Α, πιστεύετε δηλαδή ότι σε κάποια άλλη, σε κάποιο άλλο...

Σ3: ...Όχι κορονοϊού ας πούμε θα ήτανε πιο πολλά.

Σ7: Ναι.

E: Πάντως αυτό που ήθελα να πω είναι ότι και η (όνομα κατοίκου) ας πούμε μου έλεγε ότι πολλοί ρωτούσαν και για τα παιδιά κτλ., δεν ήρθανε εν τέλη να δοκιμάσουνε, έστω να δούνε ή να με πάρουν τηλέφωνο, εγώ είμαι πολύ ικανοποιημένη από το ποσοστό συμμετοχής, δεν το συζητώ απλά...Ωραία υπάρχει κάποιος που έχει κάποια άλλη άποψη για τη συμμετοχή;

Σ8: Εγώ πιστεύω ότι αν το κάνουμε μετά, το ξανακάνεις τον Ιανουάριο, τέλος Ιανουαρίου, άμα συνεχίσουμε, εγώ πιστεύω θα είμαστε άλλα τόσα άτομα.

Σ7: Ναι, ναι, ναι.

Σ6: Κοίταξε και η έκθεση θα βοηθήσει.

Σ8: Μετά την έκθεση θα δουν και το περιβάλλον είναι πάρα πολύ καλό εδώ, έτσι νομίζω και θα έρθουν και άλλοι.

Σ6: Και αν τα παιδάκια από το σχολείο έτσι, με τη βοήθεια της δασκάλας δεν ξέρω πως τώρα, μέσω του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων έρθουν και κάνουν μια βόλτα, νομίζω ότι θα τους ξυπνήσει...

Σ7: Το ενδιαφέρον.

Σ6: ναι, ναι, ναι το ενδιαφέρον, έτσι νομίζω

E: Ωραία, ναι.

Σ5: πάντως κατά βάση και εγώ πιστεύω ότι έχει αδρανοποιηθεί πάρα πολύ ο κόσμος τον τελευταίο χρόνο, δύο χρόνια.

Όλοι/ες μαζί: Δύο χρόνια

Σ5: και είναι δύσκολο να βγει από το σπίτι, να μου πεις εγώ το έκανα γι' αυτόν τον λόγο όμως για να βγω από το σπίτι, δεν θεώρησα ότι ήταν η ανάγκη μου να ασχοληθώ με την τέχνη...

E: Ναι.

Σ3: ...Αλλά το να βγω από το σπίτι, να είμαι με κόσμο πάλι, αυτό και πιστεύω ότι σιγά σιγά ο κόσμος θα το έχει περισσότερο ανάγκη αυτό.

Σ6: Και εγώ γι' αυτό το έκανα.

Σ7:Ναι.

E: Ναι.

Σ5: Σιγά σιγά, δηλαδή αν το έκανες πέρυσι αυτό δεν θα ερχόταν ούτε ένας, έτσι.

Σ3: Ναι, ναι σίγουρα.

E: Πέρυσι δεν θα μπορούσε να γίνει και λόγω των συνθηκών σίγουρα, αλλά ας πούμε ότι ήταν του χρόνου, λέμε τώρα, πιστεύετε ότι θα υπήρχε περισσότερη συμμετοχή.

Σ5: Ναι.

E: Άρα ουσιαστικά οι παράγοντες μη συμμετοχής, ένας βασικός παράγοντας είναι ο Covid.

Σ3: Ε βέβαια, ναι, ναι, ναι, σίγουρα.

Σ7: Ναι.

Σ5: Όμως και πάλι και θα συμφωνήσω και με την (όνομα συμμετέχουσας Σ3), υπήρχε συμμετοχή.

E: Εγώ συμφωνώ.

Σ7: Ναι.

Σ5: Υπήρχε.

Σ7:Για αρχή ήταν πολύ καλά και αν θα συνεχίσει θα πάει ακόμα καλύτερα, είμαι σίγουρος αυτό που είπε και ο (όνομα συμμετέχοντα Σ8) ότι θα έχουμε και διπλάσιο κόσμο, δεν θα έχουμε που να τους βάλουμε, θα έρθουν κι άλλοι.

Σ8: Παίζει και ότι δεν πληρώνουν κιόλας, ότι είναι...

E: Δωρεάν

Σ8: Δωρεάν, παίζει και αυτό ένα θέμα, να μου πεις πόσα λεφτά να δίνεις...

Σ3: Παίζει ρόλο και αυτό παιδιά, παίζει.

Σ8: ...αλλά εδώ 5 ευρώ το χρόνο ζητάμε συνδρομή στο σύλλογο και δεν δίνει κανένας, το χρόνο.

Σ5: Ε, ναι εντάξει δίνουνε.

Σ7: Εντάξει.

Σ5: Εντάξει δεν είμαστε πάρα πολλοί αυτοί που μπορούνε, όχι αυτοί που μπορούνε, αυτοί που θέλουνε να ασχοληθούνε, αυτοί ναι, δίνουνε.

Σ8: Αυτοί ναι.

Σ3: Υπάρχει γενικά μια αδράνεια ούτως ή άλλως.

Σ5: Υπάρχει, υπάρχει μια αδράνεια σε όλα.

Σ6: Σε όλα.

Σ7: Σε όλα ναι.

E: Εντάξει ωραία.

Σ7: Δεν βλέπεις και τα άλλα τα καινούρια χορευτικά και αυτά, υπάρχει αδράνεια δεν μπορεί ο κόσμος. Αυτό 2 χρόνια κλεισμένοι μέσα είναι δύσκολο να βγούμε τώρα από το σπίτι είναι και αυτό μας έβγαλες, αυτό είναι το μόνο πρόγραμμα που κάναμε τα τελευταία δύο χρόνια.

Σ5: Ναι, ναι.

Σ7: Είναι το μόνο που μας έβγαλε από το σπίτι, να κάνουμε να βρεθούμε.

Σ8: Η Αλεξάνδρα και ο Μάκης (καφετέρια του χωριού) μας βγάζει από το σπίτι (γέλια).

Σ7: Και ο Μάκης πάλι βλέπεις άδειασε η καφετέρια που λέει ο λόγος άδειασε, είναι δύσκολο ακόμη και στην καφετέρια να πας να καθίσεις τώρα.

Σ5: Ναι.

Σ7: Είναι οι συνθήκες τέτοιες.

E: Πως πιστεύετε, αν έχετε συζητήσει καθόλου με κόσμο ότι βλέπουν οι άλλοι αυτή τη δράση που κάναμε; Υπάρχει κάτι που πιστεύετε ότι θα λένε ή θα έχει ακουστεί, είτε θετικό είτε αρνητικό, οτιδήποτε. Οι άνθρωποι του χωριού ας πούμε.

Σ7: Ναι.

Σ8: Εγώ κατάλαβα στην καφετέρια, τα παιδιά εκεί χαριτολογώντας, ε πάω για ζωγραφική, ε (όνομα συμμετέχοντα Σ8) λέει τι σας μαθαίνει εσάς τώρα να κάνετε ίσιες γραμμές; Όχι ρε του λέω είναι ενήλικο, κάνουμε άλλα πράγματα προσπαθούμε... με αυτό που είπε δεν ήθελε να με προσβάλει ή να, ήθελε να καταλάβει τι κάνουμε, σε αυτή την ηλικία τώρα.

Σ6: Του φαινόταν παράξενο ναι και εμένα...

Σ8: Ναι τι κα... σας μαθαίνει να κάνετε ίσιες γραμμές; Του είπα ότι κάνουμε αυτό και αυτό και τον Μιχαήλ Αγγελο...

Σ3: Θετική πάντως ήταν η ανταπόκριση, θετική δεν είναι;

Σ8: Ναι, το ξεκίνησε έτσι σαν καλαμπούρι που κάνουμε αλλά έδειξε ότι ενδιαφέρεται, πως γίνεται αυτό, τι γίνεται, πότε έγινε αυτό; Κάτι δεν ίσως δεν το ήξερε.

E: Περιέργεια δηλαδή. Είχε περιέργεια δηλαδή να...

Σ8: Ναι είχε περιέργεια ναι και γενικά όλη η παρέα εκεί το σχολίασε γενικώς ήταν 3-4, νεολαία, 3-4 άτομα και το σχολίασαν όχι αρνητικά φυσικά. Αυτό κατάλαβα εγώ.

E: Ακόμα και αυτό να ήτανε δεν μας πειράζει εννοώ και κάτι διαφορετικό να ειπώθηκε...

Σ5: Όχι, Όχι

Σ6: έκανε εντύπωση ρε παιδί μου.

Σ5: Αυτό, αυτό ήθελα να πω έκανε εντύπωση, πως ας πούμε εδώ σε αυτό το χωριό έγινε μια τέτοια δράση, δεν είναι συχνό.

Σ3: Μμ.

Σ8: Γινόταν αλλά γινόταν με παιδιά το οποίο δεν μαθαίνουν στην καφετέρια ότι υπάρχει, στην καφετέρια δεν μάθαινε κανένας ότι υπάρχει ζωγραφική εδώ κάποια στιγμή...

Σ7: Ε ναι ήταν για μικρά παιδιά...

Σ8: Τώρα που είναι μεγάλοι, έμαθε το χωριό ας πούμε και η καφετέρια το μόνο μέσο που έχουμε να πάμε, έμαθε ότι υπάρχει, ότι γίνεται μια δραστηριότητα.

Σ5: Ναι και ο κόσμος αμέσως...

Σ7: Μια δραστηριότητα.

E: Εντάξει εδώ τώρα είναι και διαφορετικό τα παιδιά κάνουνε μαθήματα επί πληρωμής αυτό είναι ένα project, είναι μια δράση όπως είπε και η κυριά (όνομα συμμετέχουσας Σ5) είναι δράση...

Σ8: Ναι δεν μπήκα σε τέτοιες λεπτομέρειες να τους πω τι κάνουμε, εμείς απλά ζωγραφική άκουγαν, τι κάνετε; Ζωγραφίζετε και τι κάνετε, αυτό ήταν, δεν μπήκαμε σε λεπτομέρειες.

Σ3: Πάντως εγώ εντάξει με το χωριό δεν έχω και πάρα πάρα πολλά τώρα γιατί δεν βγαίνω κιόλας καθόλου αλλά στη δουλειά μου που το συζητάω εκεί με τους συναδέλφους που έτυχε να συζητήσουμε, πολύ θετική η αντίδραση είναι. Τους άρεσε πάρα πολύ η ιδέα αυτή.

E: Εννοείτε στα Φάρσαλα;

Σ3: Ναι, στο σχολείο με τους συναδέλφους που μιλούσαμε, τους άρεσε πολύ και τους φάνηκε και πολύ πρωτοποριακό που κάναμε ενήλικων εικαστικά εργαστήρια.

E: Για το πλαίσιο, για την περιοχή είναι αλλά...Ναι, ωραία, θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο πάνω σε αυτό; Ωραία τι θεωρείτε πως σας προσέφερε η συμμετοχή στα εικαστικά εργαστήρια, έστω και η μια φορά που ήρθατε, οι δύο, θέλει κάποιος να ξεκινήσει; Να προσθέσει κάτι;

Σ6: Εμένα πάντως μου άνοιξε τα μάτια στη φωτογραφία. Αλήθεια λέω ενθουσιάστηκα, ναι.

E: Ναι, χαίρομαι πολύ.

Σ6: Ενθουσιάστηκα δηλαδή ήξερα ότι η φωτογραφία είναι τέχνη αλλά πρώτη φορά την είδα σαν τέχνη όταν μας την έδειξες, αυτό.

E: Μπορούμε να κάνουμε και project φωτογραφίας αν θέλετε...

Σ6: Να το κάνουμε γιατί μου άρεσε πάρα πολύ.

E: Όταν ανοίξει ο καιρός με μεγάλη χαρά πραγματικά. Κάποιος άλλος;

Σ5: Τώρα σε αυτά που είδαμε, όλα ήτανε καινούρια για μένα, δηλαδή έβλεπα, εντάξει εκτός από πολύ γνωστά έργα που μας έδειξες ή καλλιτέχνες γνωστούς, ναι, δεν είχα καμία εικόνα από άλλο οτιδήποτε, από όλα αυτά που μας έδειξες μου φάνηκε εντυπωσιακό δηλαδή το ότι, ας πούμε στη γλυπτική θυμάμαι ένα έργο που με τα πολύχρωμα που έκανε μια καλλιτέχνις, τα τεράστια αυτά.

E: Η Niki de saint Phalle.

Σ5: Ναι, αυτό μου φάνηκε εντυπωσιακό πολύ εντυπωσιακό, δηλαδή λες κοίταξε να δεις τι τέχνη μπορεί να δημιουργήσει ένας άνθρωπος χωρίς να το έχεις αντιληφθεί ποτέ εσύ, δηλαδή είναι ναι, πολύ εντυπωσιακό.

E: Ναι.

Σ5: Και με τη φωτογραφία εντυπωσιάστηκα .

E: Η φωτογραφία έχει, και σας έδειξα και πολύ λίγα, και στη γλυπτική παρέλειψα 3 καλλιτέχνες όμως έχουμε χρόνο στο μέλλον να δούμε και άλλα πράγματα. Θέλει κάποιος να προσθέσει κάτι; Κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ3);

Σ3: Εμένα, η ερώτησα από την αρχή ποια ήταν;

E: Είναι, τι θεωρείτε ότι σας προσέφερε η συμμετοχή σας.

Σ3: Εμένα μου άρεσε πάρα πολύ προσωπικά το ότι αναφέρθηκες σε Έλληνες ζωγράφους, σε Έλληνες καλλιτέχνες γενικά, εικαστικούς που δεν τους ακούμε και πάρα πολύ, όταν μιλάμε για τέχνη κυρίως μιλάμε για του εξωτερικού, τους Έλληνες που είναι πιο σύγχρονοι και πιο άγνωστοι γενικά δεν τους γνωρίζουμε, οπότε ήταν πολύ ωραίο αυτό που ανέφερες τους Έλληνες, εμένα μου άρεσε πολύ.

E: Ωραία, εγώ ρωτώ γενικά να ξέρετε, αν μου πει κάποιος ότι εμένα μου προσέφερε το ότι περπατούσα από το σπίτι μου μέχρι εδώ και ξέρω εγώ έχασα ένα κιλό...

Σ5: Α ναι.

Σ7: Ναι.

Σ5: Και πέρα από ότι γνωρίσαμε την τέχνη, μορφές της τέχνης είναι και αυτό ότι μαζευτήκαμε με ανθρώπους που είχαμε, που βρισκόμασταν πιο συχνά και...

Σ8: Βρισκόμασταν, σε κάθε πρόβα...

Σ6: Είχαμε δύο χρόνια να βρεθούμε.

Σ5: Ναι, είχαμε πάρα πολύ καιρό και αυτό, εμένα μου προσέφερε και αυτό, το ότι βγήκα από το σπίτι για να κάνω κάτι, ήταν πολύ σημαντικό.

Σ3: Ναι βέβαια, σε όλους το προσέφερε αυτό, φυσικά.

E: Ναι, τέλεια, το είπατε κιόλας πριν. Θέλετε να προσθέσετε κάτι; Υπάρχει κάτι που...(όνομα συμμετέχοντα Σ8), κύριε (όνομα συμμετέχοντα Σ7);

Σ7: Αυτό που είπα και στην αρχή ότι αυτό που μου προσφέρει αυτό που κάνουμε, αυτήν η ηρεμία, που ξέφευγε το μυαλό από τη, ούτε τηλεόραση, ούτε ειδήσεις ούτε τίποτα, καθόμασταν και κάτι κάναμε για εμάς, τίποτα άλλο.

Σ6: Και αισθανθήκαμε και παιδιά, εγώ βασικά αισθάνθηκα παιδί.

Σ7: Ναι.

Σ5: Ναι, όπως και ο (όνομα συμμετέχοντα Σ9) το είπε αυτό.

Σ6: Ναι, έτσι αισθάνθηκα.

E: Ωραία, τώρα έτσι μια πιο δύσκολη ερώτηση, δύσκολη τέλος πάντων. Ποιες είναι οι απόψεις σας για την τέχνη μετά από τα εργαστήρια; Δηλαδή...Ναι γι' αυτό είναι λίγο δύσκολη. Όποιος θέλει να ξεκινήσει, όποιος...Ας ξεκινήσουμε με την κυρία (όνομα συμμετέχουσας Σ3). (γέλια)

Όλοι /ες μαζί: Ναι (γέλια)

Σ8: Να πούμε και εμείς, μας κάλυψε η (όνομα συμμετέχουσας Σ3) και τελείωσε η υπόθεση (γέλια).

Σ3: Ποιες είναι οι απόψεις μας για την τέχνη μετά τα εργαστήρια.

E: Ναι, μετά την επαφή με όλα αυτά.

Σ6: Κατ' αρχήν είχαμε ξεχάσει την τέχνη.

Σ5: Εγώ θα πω αυτό που είπα και πριν, ότι η τέχνη δεν είναι τελικά τόσο απόμακρη από κανέναν, δηλαδή είναι πράγματα που μπορεί να τα κάνουν, να τα ζούμε καθημερινά, δηλαδή τη φωτογραφία ασ πούμε που είπαμε πριν τη ζούμε συνέχεια στη ζωή μας, είναι μέσα, δεν μπορούσαμε όμως να φανταστούμε ότι μια φωτογραφία μπορεί να γίνει και ένα έργο τέχνης, αλλά είναι δίπλα μας, το βλέπουμε, ή τη γλυπτική που κάναμε, κάναμε εδώ εμείς κάναμε γλυπτική με υλικά που τα έχουμε στη ζωή μας, πλαστελίνη είχαμε όλοι όταν είμασταν παιδιά ή με τα παιδιά μας παίζανε με τις πλαστελίνες ή με τα χαρτόνια ή με τα ξυλάκια, δηλαδή τελικά δεν είναι όλα μακρινά από εμάς...

Σ6: Και είναι και τόσο ευρεία έννοια η τέχνη...

Σ5: Ναι.

Σ6: Η τέχνη είναι τα πάντα ακόμη και το τραπέζι αυτό ξέρω εγώ μπορεί κάποιος να πει ότι είναι τέχνη ρε παιδί μου γιατί κάποιος το έφτιαξε...

Σ3: Όχι κάποιος, είναι σίγουρο, ανήκει σε κάποιο ρεύμα.

Σ6: Ναι, δηλαδή η τέχνη τελικά είναι τα πάντα γύρω μας.

Σ5: Ναι, αυτό έτσι με εντυπωσίασε κιόλας.

E: Ότι είναι τελικά πιο προσβάσιμη από ότι θεωρούσαμε ότι είναι.

Σ5: είναι, είναι, δηλαδή όταν βλέπαμε έργα τέχνης...

Σ6: Ε βέβαια δεν είναι μόνο στο μουσείο η τέχνη...

Σ5: ... αυτό, ότι είχαμε στο μυαλό μας ένα μουσείο, μια Γκαλερί...

Σ8: Έναν Μιχαήλ Αγγελο...

Σ5: Ένα, ένα ζωγράφο, οποιονδήποτε ζωγράφο...

Σ6: Ναι, ναι ο Πικάσο...

Σ8: Όχι τον Πικάσο

Σ5: Αλλά βλέπω, εγώ δεν αισθανόμουν ότι μπορεί και ένα γλυπτό που έχουμε εδώ στην πλατεία να είναι έργο τέχνης, δεν το θεωρούσαμε ποτέ αυτό έτσι ή μια φωτογραφία που βλέπουμε τώρα εδώ στο, του χωριού, που κάνουμε και εμείς κάτι τέτοιο, ένα project και να είναι, να δημιουργείς εσύ ένα έργο τέχνης με μια τέτοια φωτογραφία, δεν το βλέπαμε ποτέ έτσι, δηλαδή αυτό άνοιξε λίγο τον ορίζοντα.

Σ3: Το ορίζοντα

Σ5: Το μυαλό, το, ναι, αυτό.

Σ8: Θα πάμε σε μια έκθεση, αν τύχει να πάμε σε μια έκθεση και θα την βλέπουμε με άλλο μάτι.

Σ5: Ναι.

Σ6: Ναι.

Σ8: Έτσι, γιατί εγώ πήγα στην Αλεξάνδρα στην έκθεση που έκανε την πτυχιακή και έκανα και μια βόλτα εκεί στο εργαστήριο τέλος πάντων, λοιπόν, άσχετος ε, όλα τα... τι; Τέχνη είναι εδώ; Καμία σχέση, μέχρι και παρατηρήσεις στους μαθητές πρωτοετείς έκανα, πήγα στην αίθουσα που είχανε ένα, πως να το πω...

E: μια σύνθεση.

Σ8: Μια σύνθεση και ο καθένας ζωγράφιζε από εκεί που καθότανε...

Σ7: Ναι...

Σ6: (γελάει)

Σ8: Λοιπόν αυτό θα μπορούσα να το κάνω άνετα, ήταν καλό για μένα έτσι, κάτι άλλα, κάτι νερά, κάτι χρώματα κάτι, η τέχνη αυτήν την τέχνη, τα έβλεπα και έφευγα λέω θα πάει πτυχίο αυτό το κορίτσι εδώ πέρα;

Σ5: Ναι όμως τώρα που έκανες αυτό project δεν είναι αλλιώς, δεν τα βλέπεις αλλιώς τα πράγματα;

Σ8: Ναι κοίταξε η άποψη είναι η ίδια αλλά τώρα το βλέπω με άλλο μάτι, δεν μου αρέσουν αυτά ως πούμε εμένα εντάξει δεν μπορώ να...

Σ5: Εντάξει, αυτό είναι υποκειμενικό δεν αρέσει σε όλους...

Σ6: Ναι, είναι υποκειμενικό το να αρέσει...

Σ5: Να αρέσει ένα έργο τέχνης σε όλους, δε νομίζω να συμβαίνει.

E: Αυτό σίγουρα, και εμένα ως πούμε ενώ σας έδειξα τόσα πολλά πράγματα, εγώ είμαι πιο πολύ της παράστασης, εγώ είμαι πιο πολύ στον Gerhard Richter ως πούμε, αλλά πέρα από αυτό πρέπει να καταλάβουμε ότι υπάρχουν και άλλα πράγματα, υπάρχουν και άλλες απόψεις.

Σ5: Ναι, ναι.

Σ7: Ναι.

E: υπάρχουν και άλλες τεχνικές και το ένα και το άλλο και επειδή όπως ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός και κολλάει σε κάτι που του αρέσει, γι' αυτό, περισσότερο για να ανοίξουν λίγο οι ορίζοντες μας όπως είπατε και πριν, το κάναμε αυτό και επειδή ήθελα να ξέρετε τον λόγο για τον οποίο γίνεται και οτιδήποτε και αν κάνουμε, επειδή σας έβλεπα ότι ήσασταν και κάπως σφιχτοί ως πούμε η κυρία Σ6 έλεγε ότι έχω κάνει μια βλακεία και όμως σε αυτά που κάνατε υποσυνείδητα υπήρχε μια αναφορά, ήθελα να σας δείξω ότι δεν είναι χαζό αυτό που φτιάχνετε, δεν έχει σημασία αν είναι όμορφο ή όχι...

Σ6: Όχι εμένα με έκανε χαρούμενη την ώρα που το έφτιαχνα...

Όλοι/ες μαζί : γέλια

Σ8: Απλά σκεφτόσουνα πως το βλέπουν οι άλλοι.

Σ7: φάνηκε στο χαρτί, αποτυπώθηκε στο χαρτί.

Σ6: Όχι, όχι δεν με ένοιαζε, όχι δεν με ένοιαζε.

Σ5: Άλλο στο project εδώ στα μαθήματα, είδα ότι δεν μας ένοιαζε.

Σ6: δεν μας ένοιαζε...

Σ5: Αν αυτό που φτιάχνουμε δεν αρέσει στον άλλον ή τι θα πει ο άλλος, το φτιάχναμε γιατί μας άρεσε.

Σ6: Εντάξει ήρθαμε να περάσουμε καλά.

Σ5: Ναι, ναι.

Σ6: Οπότε...

Σ3: Ένα άλλο που θέλω να τονίσω, μάλλον να σχολιάσω είναι το, παίρνω την αναφορά μου από τον Σ8, που έλεγε ότι δεν μου αρέσει στην αρχή να, αυτά τα αρχικά κτλ., όμως αυτά τα αρχικά είναι που σε βάζουν μέσα στο πλαίσιο, το είτε μετά και πριν χλευάσουμε έναν πίνακα πρέπει να δούμε λίγο και τι υπάρχει από πίσω.

Σ7: Ναι.

Σ3: Και αυτό είναι πολύ σημαντικό που έγινε εδώ πέρα, γιατί σε βάζει να σκεφτείς και να ψάξεις να βρεις, αυτή η βλακεία, η τελεία στον τοίχο ας πούμε που έχει κάνει ένας καλλιτέχνης και έχει γίνει πάρα πολύ γνωστός ή αυτές οι γραμμές του Mondrian ξέρω 'γω που λένε όλοι ά και εγώ μπορώ να το κάνω, ναι αυτές οι γραμμές όμως για να φτάσουν μέχρι αυτό το επίπεδο υπάρχει ένα υπόβαθρο από πίσω το οποίο αξίζει να το γνωρίσεις, και είναι το κίνητρο, σε τέτοιου είδους εικαστικά εργαστήρια δίνεται αυτό το κίνητρο.

E: Σίγουρα, ωραία.

Σ7: Εγώ αυτό που είδα, για να δημιουργήσεις κάτι ας πούμε, τα πάντα είναι μια ιδέα, να έχεις μια ιδέα ότι θέλω να κάνω κάτι, θέλω να κάνω κάτι, από εκεί και πέρα αρχίζεις και δημιουργείς ένα, σε κάποιους αρέσει σε κάποιους δεν αρέσει αλλά αυτό που κάνουμε η ιδέα, να έχεις την ιδέα ότι θέλω να παρουσιάσω, ξέρω 'γω να ζωγραφίσω το χωριό σε καταθλιπτικό περιβάλλον ας πούμε για να βάλεις χρώμα μαύρο ή κάρβουνο ή χαρούμενο ή να φτιάξω ένα γλυπτό που να έχει σχέση με αυτό ή αυτό για μένα είναι κάπως έτσι, κατάλαβες σαν η τέχνη δηλαδή, να έχω μια ιδέα και να την βάλω κάτω και να την κάνω ότι είναι, γλυπτό ή, για να βγάλω αυτό που θέλω, να έχω μια ιδέα, θέλω να κάνω αυτό και να καθίσω με τα υλικά και να βγάλω αυτό που θέλω, κάπως έτσι.

E: Ναι, ναι, ναι η ιδέα είναι...

Σ7: Μια ιδέα να σε κάνει ένα τσάκ στο μυαλό ότι θα πρέπει να κάνω κάτι που να δείξω αυτό και από εκεί και πέρα να βρεις τον τρόπο, τα υλικά και να βγάλεις τη ιδέα σου να την αποτυπώσεις είτε σε χαρτί είτε σε γλυπτό είτε σε αλλού.

E: Πολύ ωραία, ναι. Ωραία, ωραία, οπότε προχωράω πάρα κάτω, εντάξει τώρα αυτό μου το απαντήσατε θα ρωτήσω όμως εγώ, θα επανέλθω, υπάρχει κάτι το οποίο θα θέλατε να είχαμε κάνει; Θα θέλατε να είχαμε ασχοληθεί ας πούμε με αυτό περισσότερο;

Σ5: Με κάποια μορφή δηλαδή περισσότερο;

E: Με κάποια μορφή ή ίσως ας πούμε δεν είδαμε ξέρω εγώ την τέχνη του βίντεο, ας πούμε, αυτό δεν το είδαμε ή αν θα θέλατε ας πούμε συγκεκριμένα ας πούμε το εργαστήριο γλυπτικής να ξαναγίνει ή να κάνουμε κάτι παραπάνω σε αυτό ή κάτι που θα θέλατε να, είχατε στο μυαλό σας ότι εγώ ας πούμε θα έρθω και θα μάθω να ζωγραφίζω τοπία, οτιδήποτε, δεν υπάρχουν λάθος απαντήσεις.

Σ6: καταλάβαμε ότι παίρνουμε μια μυρωδιά από όλα, δηλαδή αυτό...

Σ7: Ναι.

Σ6: Εμείς ο'τι και να μας έδειχνες, δηλαδή αν είχαμε περισσότερο χρόνο, αν είχαμε πιο πολλές μέρες, σίγουρα θα εμπλουτίζαμε περισσότερο τις γνώσεις μας, ότι επέλεξες, αυτό γνωρίσαμε δεν έχω στο μυαλό μου εγώ τίποτα άλλο εκτός από αυτά που μας είπες.

E: Εντάξει, ωραία, ίσως κάποιος είχε κάτι στο μυαλό και...

Σ6: Ναι ρε παιδί μου τουλάχιστον εγώ που έχω περιορισμένες γνώσεις...

Σ7: Εγώ προσωπικά είχα αυτό που είπες, να έρθουμε να ζωγραφίσουμε τοπία, το είχα δεν ξέρω μου είχε κολλήσει ότι μου αρέσει δηλαδή να μάθω να ζωγραφίζω τοπία.

E: Ναι, ναι.

Σ7: Ασχέτως δηλαδή αν τα καταφέρνω ή όχι μου αρέσει, δεν ξέρω γιατί.

Σ8: Τα παιδιά παρεμπιπτόντως στην καφετέρια που κάνανε το σχόλιο αυτό το πρωί, όταν έρθει κανένα μοντέλο να μας φωνάξετε τότε να έρθουμε (γέλιο).

Σ6: Γυμνό; Πως το θέλουν;

Σ8: Μοντέλο (γέλια)

E: Καλά άμα έρθει κανένα μοντέλο από αυτά που είχαμε στη σχολή που ήτανε 100 κιλά και εντάξει, οκ.

Σ8: Κοίταξε, τα παιδιά είπαν, μοντέλα, μοντέλα όμως όπως λέει μονδέλο ή μοντέλο.

E: Άκουσέ με λίγο να σου πω κάτι να σου το διαλευκάνω, όταν λες μοντέλο για την Καλών Τεχνών δεν εννοείς την Βίκυ Καγιά γιατί τέτοια σώματα δεν έχουν ενδιαφέρον, δεν έχουν ενδιαφέρον, δεν υπάρχουν πτυχές, δεν υπάρχουν σκιάσεις, δεν είναι αληθινά, δεν λέμε ότι θα έρθει...

Σ8: Θέλουμε και το παχάκι μας δηλαδή;

Όλοι/ες μαζί: γέλια

E: Δηλαδή πιο πολύ ενδιαφέρον θα είχε να φέρω την (όνομα κατοίκου) γυμνή για κάποιον της Καλών Τεχνών, παρά να φέρω...τέλος πάντων θέλω να σου πω τώρα, παράδειγμα.

Σ8: Την (όνομα κατοίκου), μάλιστα.

E: παρένθεση.

Σ8: Την Καγιά.

E: Την (όνομα κατοίκου).

Σ8: Όχι θέλω την Βίκυ Καγιά δεν σας αρέσει; Μοντέλο ε;

E: Άλλο μοντέλο το ένα άλλο μοντέλο το άλλο.

Σ7: Υπάρχουν και πιο όμορφές (γέλια)

E: Εντάξει ε...

Σ5: Εγώ τώρα λέω μετά από όλο αυτό που κάναμε που κλείνει σήμερα έτσι απλά τώρα αντιλαμβάνομαι ότι υπάρχουνε και άλλα πράγματα που θα μπορούσα να γνωρίσω, ναι δηλαδή ε, δεν ξέρω είναι διαφορετικές μορφές τέχνης ή αν είναι πάνω στη ζωγραφική κάτι επιπλέον ή κάτι στην γλυπτική κάτι επιπλέον σίγουρα, αλλά όπως είπαν πριν τα τοπία ας πούμε, θα μου άρεσε να μάθω πως μπορώ να κάνω ένα τοπίο με βάθος, με...

Σ7: Ναι, ναι.

Σ5: Με κάτι τέτοιο.

E: Ναι.

Σ5: Αυτό, ή δεν ξέρω τι άλλο δεν μπορώ τώρα να φανταστώ κάτι άλλο...

E: Το κρατάω αυτό για την επόμενη φορά γιατί και εγώ τοπιογραφίες κάνω, το κρατάω όμως.

Σ5: Ε δηλαδή, επειδή έβλεπα την (όνομα κόρης), την κόρη μου που έκανε ζωγραφική και κάποια στιγμή είχανε μάθει να κάνουνε τοπίο με βάθος και λέω εγώ πως γίνεται...

Σ6: Τελικά όλα μαθαίνονται, εγώ αυτό κατάλαβα, δηλαδή δεν, σίγουρα...

Σ5: Ε ναι, μαθαίνονται...

Σ6: Σίγουρα πρέπει να έχεις ένα ταλέντο, ένα χάρισμα αλλά ακόμη και εγώ πιστεύω που είμαι άσχετη, άμα με καθοδηγήσεις κάπως θα καταφέρω να φτιάξω κάτι.

Σ3: Η τεχνική μαθαίνεται, η τεχνική.

Σ5: Αυτό λέω και εγώ.

Σ3: Το να γίνεις όμως δημιουργός είναι ένα άλλο πράγμα, έτσι.

Σ6: Όχι άσε, αλλά θα μου άρεσε ρε παιδί μου να φτιάξω κάτι με τα χέρια μου, να ζωγραφίσω κάτι...

Σ3: Ναι, γιατί όχι.

Σ6: Τώρα αν πάω να το ζωγραφίσω θα είναι παιδικό αλλά με μαθήματα νομίζω μπορεί να καταφέρω κάτι καλύτερο.

E: Είναι η κατάκτηση της τεχνικής από ένα σημείο και μετά, σίγουρα η καλλιτεχνική προδιάθεση παίζει ένα ρόλο αλλά από εκεί και πέρα είναι και το, είναι και τα 2 μαζί και η εργασία, η δουλειά που θέλεις να αφιερώσεις...

Σ6: Καλλιτεχνική προδιάθεση δεν υπάρχει, οπότε ξέρουμε ότι δεν θα είναι έργο τέχνης, θα είναι μια προσπάθεια μόνο δημιουργίας.

E: Δεν έχει σημασία.

Σ5: Θα είναι ένα έργο, όμως.

Σ6: Θα είναι ένα δικό μου έργο.

Σ5: Αυτό, τώρα αν είναι τέχνη ρε παιδί μου όλα είναι τέχνη.

Σ6: Όχι, θα είναι ένα δικό μου έργο, αυτό μόνο μου φτάνει.

Σ7: Έτσι είναι.

E: Πιστεύετε ότι, έτσι ας πούμε θα αλλάξει κάτι στο χωριό, σε εσάς, ή οτιδήποτε, μετά την έκθεση; Την έκθεση που θα κάνουμε, που θα έρθει, όποιος κόσμος θα έρθει, θα την δει ας πούμε ή μπορεί να πιστεύετε ότι δεν θα γίνει τίποτα, μια τρύπα στο νερό.

Σ8: Ναι, αυτό πιστεύω εγώ ότι δεν θα έρθει κανένας να την δει.

E: Δεν έχει σημασία να έρθουν να την δουν, είναι το αντίκτυπο και το ότι θα ακουστεί, όπως μου είπες ότι στην καφετέρια δεν ήρθανε να κάνουν αλλά το συζητούσανε, αν πιστεύεις ότι κάτι θα υπάρχει μετά.

Σ8: Από την έκθεση και μετά ότι μάθουν από εμάς, αυτό, δεν νομίζω να έρθει κανένας δηλαδή, να έρθουν και δέκα άτομα, Ο (όνομα συζύγου της Σ5), η (όνομα συζύγου του ίδιου), να έρθουν άλλα είκοσι άτομα εκεί πέρα, αυτό. Από αυτά, πιο πολλά θα μάθουν από το κομμωτήριο και από εμάς που βγαίνουμε στην καφετέρια παρά το να έρθουν, δεν θα έρθουν, και να έρθουν να δουν δεν θα γίνει τίποτα...

Σ6: Εγώ νομίζω ότι θα δώσει ένα ερέθισμα σε κάποιους, δηλαδή μπορεί να έρθουν είκοσι άτομα στα δύο να δώσει ερέθισμα για να πουν ότι ξέρεις...

Σ7: Θα ασχοληθούν.

Σ6: Θα ήθελα και εγώ να ασχοληθώ με αυτό, αξίζει ρε παιδί μου.

Σ7: Ναι.

Σ8: Εγώ λέω για τον ντόρο που θα γίνει μετά, ο ντόρος θα τον κάνουμε εμείς, δεν θα γίνει ο ντόρος γιατί θα έρθουν, θα γίνει ο ντόρος γιατί θα το μεταδώσουμε εμείς, αυτό πιστεύω.

E: Έστω και αυτό.

Σ6: Ακόμα και αυτό.

Σ3: Πέρα από αυτόν τον ντόρο που λες, που θα γίνει ας πούμε, που εντάξει και ήδη γίνεται, είναι ένα γεγονός αυτό...

Σ8: Συγγνώμη, είναι το μόνο μέρος που μπορούμε να πούμε μια κουβέντα ο Μάκης, δεν έχουμε άλλα, ούτε εκδηλώσεις κάνουμε να μαζευτούμε...

Σ3: Ναι, ωραία, τότε επειδή πήρες και εσύ μέρος σε αυτό και το μετέφερες εκεί πέρα, ήδη έχει γίνει ένας ντόρος έτσι. Πέρα από αυτό εγώ θα ήμουν πολύ χαρούμενη αν μπορούσαμε ας πούμε να πείσουμε τους δασκάλους να κάνουν, τα παιδιά να έρθουν εδώ να δουν αυτή την, να μουν τα παιδιά σε αυτή την διαδικασία γιατί δημιουργείται προηγούμενο, αυτό είναι ότι δημιουργείται πλέον ένα προηγούμενο, ότι έχει ήδη γίνει ένα εικαστικό εργαστήριο που έχουν ζωγραφίσει μεγάλοι άνθρωποι, και ξέρεις όταν τα παιδάκια βλέπουν τους μεγάλους ανθρώπους να ζωγραφίζουν, πήγαμε είδαμε ανθρώπους που ζωγράφιζαν από το χωριό, που τους βλέπουμε στον δρόμο εδώ, τα παιδάκια το έχουν αλλιώς στο μυαλό τους, δεν είναι όπως οι μεγάλοι ας πούμε...

Σ7: Ναι.

Σ3: Και αν δουν, ξέρω εγώ, έχει έρθει το εγγονάκι σου εσένα και βλέπει ότι τα έργα σου εκτίθενται ή ένα άλλο παιδάκι σε βλέπει στον δρόμο και λέει α να είδα το έργο της κυρίας Σ6, αυτό πραγματικά δίνει μια άλλη ώθηση και στα μικρά παιδιά να ασχοληθούν με αυτό, δημιουργεί πρότυπο, είναι ωραίο πράγμα.

E: Αυτό ακριβώς είναι.

Σ6: Αν δεν το γνωρίσουν, πως θα το...

Σ3: Ναι, ναι, ναι.

Σ6: Αν δεν το δουν πως θα το μάθουν για να το υιοθετήσουν...

Σ3: Αυτό ακριβώς και μακάρι να μπορέσουμε να κάνουμε αυτό, να έρθουν τα παιδάκια του σχολείου.

Σ6: Γιατί να μην μπορούμε εύκολο δεν είναι;

Σ7: Θα έρθουν.

Σ6: Γιατί να μην θέλει η δασκάλα να φέρει τα παιδάκια μια βόλτα εδώ πέρα.

Σ7: Θα έρθουν, θα μιλήσουμε, αυτό είναι εύκολο, θα μιλήσουμε με τη διευθύντρια, όχι θα μιλήσω στη διευθύντρια.

Σ3: Γιατί υπάρχει μια αρτηριοσκλήρωση (γέλια).

Σ7: Όχι θα μιλήσω εγώ στη διευθύντρια.

E: Αυτό μπορούμε να το δούμε.

Σ7: Ναι, θα το δούμε, θα κοιτάξω και εγώ να έχω άδεια κάποια μέρα να βοηθήσω.

E: Είναι κρίμα από την άποψη ότι θα έχουμε μια έκθεση τόσο κοντά, όπως είπε η κυρία Σ3, που είναι από ανθρώπους της κοινότητας και τα παιδιά θα δούνε πραγματικά ότι κάποιοι άνθρωποι φτιάξανε κάτι, ίσως και σε συνδυασμό με την ξενάγηση μετά να μπορούν να κάνουν και τα παιδιά κάτι...

Σ3: πολύ σημαντικό, ναι πολύ σημαντικό...

E: Να φτιάξουν και τα παιδιά ένα δικό τους έργο και να...

Σ7: Εγώ προσωπικά είπα ότι θα έρθει το σχολείο εδώ πέρα και θα έρθει, θα πάω να μιλήσω με τη διευθύντρια, γιατί τους γνώρισα εντάξει δεν είναι μυστήριοι.

Σ6: Και ξέρεις τι; Η τέχνη είναι παιδεία, δηλαδή άμα ο δάσκαλος δεν θέλει να φέρει τα παιδιά...

Σ7: Και θα έρθουν σίγουρα, μόλις γίνει.

E: Εντάξει θα το δούμε, θα το δούμε αυτό.

Σ7: Θα κοιτάξουμε να έχεις την άδειά σου και εσύ, μπορεί να πάρω και εγώ μια μέρα που λείει ο λόγος άδεια, ένα πρωινό και να τους φέρουμε.

E: Ναι, ναι, ναι, ίσως να μπορούσε να γίνει μια ξενάγηση και να υπάρχει και ένας δημιουργός να πει ότι εγώ έφτιαξα αυτό και εμπνεύστηκα από εκεί, δηλαδή να δούνε και τον, συνήθως στα εγκαίνια αυτό γίνεται, γι' αυτό είναι οι καλλιτέχνες εκεί, για να μιλάς και να ρωτάς τι και πως, αυτή είναι η δουλειά του καλλιτέχνη να σου εξηγήσει, οπότε θα το δούμε και αυτό.

Σ6: Θα φέρω τα ψηφιδωτά μου, μόνο αυτά μπορώ να δείξω, τις παιδικές ζωγραφιές δεν μπορώ να τις δείξω (γέλια).

Σ5: Άλλη μια μορφή τέχνης που δεν την είδαμε, το ψηφιδωτό.

E: Ακριβώς, ναι, ναι, το κρατάω και αυτό.

Σ7: Η Σ6 έχει κάνει, θα τα βάλουμε και στον τοίχο.

Σ6: (γέλια)

E: Ωραία.

Σ8: Κάναμε και τελάρο, δεν, πόμολα...

Σ7: Ναι και τελάρο εδώ το δύσκολο, από καρυδιά.

E: Ωραία, υπάρχει κάτι που θέλετε να προσθέσετε; Κάτι μια άποψη, οτιδήποτε.

Σ7: Ήταν πολύ ωραία όλα και μακάρι να συνεχίσουμε και να προχωρήσει.

Σ3: Και με άλλο.

Σ6: Και είσαι πολύ καλή δασκάλα πρέπει να πω.

E: Ευχαριστώ.

Σ3: Πάρα πολύ καλή.

Σ6: Αλήθεια.

E: Ευχαριστώ παιδιά.

Σ5: Και ξέρεις, μας έκανες να αισθανόμαστε σαν παιδιά (γέλια).

Σ7: Και δεν μας έβαλες καθόλου τιμωρία (γέλια).

Σ5: Και δεν μας έβαλες και τιμωρία (γέλια).

E: Η αλήθεια είναι ότι ειδικά την πρώτη φορά είχα πολύ άγχος, δεν έχω ξαναεργαστεί με ενήλικες, δεν ήξερα αν θα σας αρέσει, γι' αυτό και τώρα σας ρωτάω γιατί ότι έχετε να μου πείτε για μένα είναι συν, θα γίνω καλύτερος, καλύτερη δασκάλα, καλύτερος άνθρωπος...

Σ6: Κατ' αρχήν ξέρεις να ακούς, ξέρεις να ακούς και επίσης έχεις την αντίληψη ότι ο' τι ακούς από τον καθένα μας ρε παιδί μου να το γυρίζεις σε θετικό, δηλαδή την όποια άρνησή μας ή την, ότι πετούσαμε τέλος πάντων, το αντιλαμβανόσουνα και αμέσως μας έλεγες, φοβερή ιδέα, δηλαδή μας επαινούσες πάρα πολύ που ήταν σημαντικό.

E: Θέλω να ξέρετε ότι δεν το έκανα, και για να σας, λίγο να σας...

Σ6: Όχι, το πίστευες.

E: Και το πιστεύω και να, λίγο να απελευθερωθείτε από τα στεγανά αλλά πραγματικά όταν έχεις τόσα χρόνια που ασχολείσαι με αυτό το πράγμα, μπορείς να δεις, επειδή έχεις δει και τόσα πράγματα και θα συμφωνήσει και μαζί μου η βοηθός μου, μπορείς να δεις το καλό στο οτιδήποτε και υπάρχει, αυτό ήθελα να σας δείξω...

Σ6: Αυτό έβλεπες, το καλό σε όλα.

E: Ότι υπάρχει, υπάρχει αυτό, ας πούμε εμένα δεν θα μου, δεν θα το έβαζα σπίτι μου, δεν έχει σημασία όμως, αυτό που κάνεις όμως, αυτήν εδώ η βουλίτσα μεγάλωσέ την και άκουσέ με κάτι ξέρω, ας πούμε, όχι εγώ προσωπικά, γενικά. Σας ζητάω συγνώμη αν σας πίεσα ποτέ ή αν οτιδήποτε, δεν ξέρω, μπορεί κάποιος να...

Σ6: Δεν μπορείς να μας πιέσεις.

Ολοι/ες μαζί: (γέλια)

Σ3: Κοίτα τώρα με πιέζει και...(γέλια)

Σ8: Να κάνετε έργο...

E: Ωραία, ελπίζω να περάσατε όμορφα και εντάξει εφόσον είπαμε και στην αρχή εγώ θέλω να ξέρετε ότι έχω πολλές ιδέες για πράγματα που μπορούμε να κάνουμε, για να ζωντανέψουμε λίγο

το χωριό και επίσης χθες έβλεπα ένα άρθρο, αυτό το ξέρω πάρα πολλά χρόνια και νομίζω το ξέρει και η κυρία Σ3. Στο Bilbao της Ισπανίας, το Bilbao ήτανε μια τριτοκοσμική πόλη, η οποία δεν είχε ανάπτυξη. Από τη στιγμή που φτιάχτηκε το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, το Guggenheim η πόλη όχι μόνο άλλαξε πολιτισμικά και πολιτιστικά αλλά υπήρχε και οικονομική άνθιση, δεν λέω ότι θα χτίσουμε μουσείο, αλλά μπορούμε ας πούμε να κάνουμε το χωριό να έχει αυτό το χαρακτηριστικό, το καλλιτεχνικό. Δεν λέω αύριο, προς θεού, αλλά αν υπάρχει όρεξη για συμμετοχή εγώ να ξέρετε ότι είμαι εδώ και οποιαδήποτε ιδέα έχετε και εσείς, δεν θέλω να διστάσετε να με πάρετε τηλέφωνο νου μου πείτε, Αλεξάνδρα σκέφτηκα αυτό, θέλεις να κάνουμε κάτι;

Σ6: Αλεξάνδρα, έχω πολλές ιδέες (γέλια).

E: Εγώ σε εσάς επαφίομαι (γέλια).

Σ6: Και ξέρεις τι; Σε αυτές τις ιδέες θα πρέπει νομίζω να βάλουμε και τα παιδιά να συμμετέχουν.

E: Εννοείται.

Σ6: Δηλαδή...

E: Αυτό είναι το επόμενο βήμα, αυτό είναι το επόμενο βήμα γιατί δημιουργούμε...

Σ6: Ακριβώς

E: Στη νέα γενεά. Αυτό είναι το επόμενο βήμα.

Σ7: Ναι.

E: Ωραία, θέλετε να πούμε κάτι άλλο;

Σ8: Κι άλλο;

E: Όχι, εγώ έχω τελειώσει, απλά λέω μήπως θέλετε κάτι να πούμε...

Σ3: Μια ερώτηση δεν έχετε ακόμη για να τελειώσει;

Όλοι/ες μαζί: (γέλια)

E: Κάντε τη δουλειά σας, εγώ έτσι κι αλλιώς δεν θα φύγω, μπορείτε να συνεχίσετε, ωραία, εφόσον δεν έχετε να προσθέσετε κάτι εγώ θέλω πολύ να σας ευχαριστήσω, η Ο.Ε ήρθε στο τέλος της, σας ευχαριστώ πολύ...

Σ3/Σ7/Σ6/: Εμείς σε ευχαριστούμε

E: Και ότι χρειαστείτε...

Σ3: ...Που μας έδωσες αυτή την ευκαιρία να ανοίξουμε λίγο παραπάνω τα μάτια μας.

Σ6: και να βρεθούμε κιόλας μεταξύ μας.

Σ3: Ναι και αυτό, το πιο σημαντικό βέβαια.

Σ8: Αυτοί μαζευόμασταν, αυτοί μαζευτήκαμε πάλι.

Σ6: Δεν πειράζει...

Σ7: Και πάλι τώρα μετά την έκθεση θα συνεχίσουμε, εγώ θέλω να συνεχίσουμε.

E: Τέλεια.

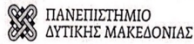
Σ6: Εγώ θέλω να κάνω μαθήματα ζωγραφικής πάντως, θέλω να μπω στο γκρουπάκι ζωγραφικής.

E: Ωραία.

Έντυπα ενημέρωσης και ενημέρης συγκατάθεσης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

1/180

**ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλασική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους διδάσκοντες/ουσες τους/την Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζώγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επίρροη σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «σέφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετέχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Σύζησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγράψαμε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα δημιουργηθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή σύζηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Υπογραφή

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:

Χαντζή Διήγηση

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.

"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενημέρης συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Σύζησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύσεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετάσχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Χαντζή Διήγηση

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: Διήγηση

Επίθετο: Χαντζή

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 43

Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μεγλιβουχώρι

Εργασιακή κατάσταση: Οικιακή

Οικογενειακή κατάσταση: Πυρρεχένη

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μεγλιβουχώρι

Ημερομηνία: 6-11-2021

Ωρα: 21:00

Διάρκεια ΕΟ: 42,14 λεπτά

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα

Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

17/20

ΔΙ-ΙΑΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελοσσοχωρίου Λάρισσας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ές διδάσκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζιώγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελοσσοχωρίου Λάρισσας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επήραση σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ είναι εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «σέφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (Ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομαδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγράψατε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμήσετε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Υπογραφή

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:

Δαλάκα Παρασκευή

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΑΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελοσσοχωρίου Λάρισσας»

Έντυπο εντύμωσης συγκατάθεσης

Απλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελοσσοχωρίου Λάρισσας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετέχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Δαλάκα Παρασκευή

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: Παρασκευή

Επίθετο: Δαλάκα

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 47

Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μελοσσοχώρι

Εργασιακή κατάσταση: Ι.Δ.Υ.Π.

Οικογενειακή κατάσταση: ΥΠΕΡΕΣΤΗ

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μελοσσοχώρι

Ημερομηνία: 6/11/21

Ωρα: 21:00

Διάρκεια Ο.Ε: 42,14 λεπτά

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

17/11

**ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες τους/τις Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζώγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επηροή σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «γέφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μίσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν. Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυώμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο:

Μελισσοχωρίου
Υπογραφή

Υπογραφή

Scanned with CamScanner

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

**ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έγκυκλο ενήμερης σφραγισμένης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο :

Υπογραφή

Scanned with CamScanner

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: Ροζμαρια
Επίθετο: Μιλλε-Ταβλαριδση
Φύλο: Θηλυκη
Ηλικία: 47
Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μελισσοχωρι
Εργασιακή κατάσταση: Καθηγητρια Αφθάλκων.
Οικογενειακή κατάσταση: Παντρεμένη
Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μελισσοχωρι
Ημερομηνία: 6/11/2021
Ώρα: 9 pm.
Διάρκεια ΕΟ: 42,14 λεπτά

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΔΙΔΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ- ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες τους/τις Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζιώγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επήραση σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «έμφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυόμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Υπογραφή

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:

Αριάδνη Κληματζίδα

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΔΙΔΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.

«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενήμερης συνακατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επίβλεπouσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Κληματζίδα Αριάδνη

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: ΑΡΙΑΔΝΗ

Επίθετο: ΚΛΗΜΑΤΖΙΔΑ

Φύλο: Θύλη

Ηλικία: 43

Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μελισσοχώρι

Εργασιακή κατάσταση: Ελ. επαγγελματίας

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μελισσοχώρι

Ημερομηνία: 6/11/2021

Ωρα: 09:00 πμ

Διάρκεια Ο.Ε: 42, 14 λεπτά

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κινητική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζιώγα και Σοφία Χιούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επίρροη σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «εξέυρωτα» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (βιογραφική, φωτογραφία, χαρακτηριστική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγράμωστε ότι θα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.

"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενήμερης συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνητρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πώς θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνητρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετάσχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Ροϊδούδη Ευαγγελία

Υπογραφή

7/21

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνητριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρσετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνητρια

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο:

Ροϊδούδη Ευαγγελία

Υπογραφή

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα : Λιλίαν

Επίθετο : Ροϊδούδη

Φύλο : Γυναίκα

Ηλικία : 51

Τόπος μόνιμης κατοικίας : Μελισσοχωριό Λάρισας

Εργασιακή κατάσταση : απ/κωσ

Οικογενειακή κατάσταση : Έξω

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης : Μελισσοχωριό

Ημερομηνία : 6/11/21

Ωρα : 9:00 π.μ.

Διάρκεια Ο.Ε : 12,14 ώρες

Υπεύθυνη έρευνας : Δαλάκα Αλεξάνδρα

Επιβλέπουσα ΜΔΕ : Ζήση Αναστασία

**ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ- ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κινητική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ές διδάσκοντες/ουσες τους/ τις Αναστασία Ζήση, Γίννη Ζωιά και Σωτήρη Χιτορή, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασία Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επιρροή σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «έδωρα» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυώμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο: Ευαγγελία Φοιδωδη

Υπογραφή

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

**ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΑΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενημέρωσης συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΑΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επίβλεψουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Φοιδωδη Ευαγγελία

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: Ευαγγελία

Επίθετο: Φοιδωδη

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 51

Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μηδ166οχωρι

Εργασιακή κατάσταση: Εκπ/κό

Οικογενειακή κατάσταση: Έχθραμος

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μηδ166οχωρι

Ημερομηνία: 4/12/21

Ωρα: 7.42

Διάρκεια ΕΟ: 49:58

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα

Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Πάνη Ζιγά και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήσης. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επρροή σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «γέφυρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν. Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυόμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Ο/Η Ερευνώμενος/ή

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο:
Αριάδνη Κληματαίδα

Υπογραφή

Υπογραφή

A/κ/ε

Έγγραφο ενημέρωσης συγκατάθεσης

Αγλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πως θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Αριάδνη Κληματαίδα

Υπογραφή

A/κ/ε

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: ΑΡΙΑΔΝΗ

Επίθετο: ΚΛΗΜΑΤΕΙΔΑ

Φύλο: ΓΥΝΑΙΚΑ

Ηλικία: 43

Τόπος μόνιμης κατοικίας: ΜΕΛΙΣΣΟΧΕΡΙ

Εργασιακή κατάσταση: Ελεύθερη Επαγγελματίας

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μεγίσσοχωρι

Ημερομηνία: 4/12/2021

Ωρα: 19:41

Διάρκεια ΕΟ: 49:58

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ- ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζώγα και Σωτήρη Χιούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επίρροη σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ είναι εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «εστιασμένων» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προανατολισμό δύο εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετέχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν.

Η εστιασμένη συζήτηση θα μηνυροσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυώμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομακρυντοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο:

Υπογραφή

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενήμερης συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πώς θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: ΙΩΑΝΝΗΣ

Επίθετο: ΔΑΛΑΚΑΣ

Φύλο: ΑΝΔΡΑΣ

Ηλικία: 52

Τόπος μόνιμης κατοικίας: ΜΕΛΙΣΣΟΧΟΡΙ

Εργασιακή κατάσταση: ~~ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ~~ ΙΔΙΟΤΗΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

Οικογενειακή κατάσταση: ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΣ

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: ΜΕΛΙΣΣΟΧΟΡΙ ΛΑΡΙΣΑΣ

Ημερομηνία: 4-12-21

Ωρα: 7+42

Διάρκεια ΕΟ: 42:50

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

27/20

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ- ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζιώγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονήει η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επιρροή σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «εργαλείων» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετέχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν. Η εστιασμένη συζήτηση θα μεταγροσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυόμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εξεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Υπογραφή

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο: *Μαργαρίτα Παπαδοπούλη*

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενημέρωσης συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΑΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επίβλεπouσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πώς θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εξεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: *Μαργαρίτα Παπαδοπούλη*

Υπογραφή

[Handwritten signature]

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα : *Μαργαρίτα Παπαδοπούλη*
Επίθετο : *Παπαδοπούλη*
Φύλο : *Θύλυ*
Ηλικία : *51*
Τόπος μόνιμης κατοικίας : *Με. Α. Γορτυρίου*
Εργασιακή κατάσταση : *Ε. Υ. Α. Α. Τραπεζα*
Οικογενειακή κατάσταση : *Ε. Π. Α. Υ.*
Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης : *Με. Α. Γορτυρίου*
Ημερομηνία : *11/12/21*
Ώρα : *7:42*
Διάρκεια ΕΟ : *42:58*

Υπεύθυνη έρευνας : Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΑΕ : Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-Ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους/ες διδάσκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Γλύνη Ζωίγα και Σωτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονή η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της κοινότητας ασκώντας θετική επίρροη σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «έμφρασης» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναζωογόνηση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετάχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρακτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν. Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγυώμαστε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Όνοματεπώνυμο: Σωτήριος Καραμήχος

Υπογραφή

Υπογραφή

CS Scanned with CamScanner

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενημέρωσης συγκατάθεσης

Απλότυπο τη συγκατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επίβλεψουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται ο σκοπός της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πώς θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε όλα τα κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συνανώ να συμμετάσχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: Σωτήριος Καραμήχος

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: Σωτήριος

Επίθετο: Καραμήχος

Φύλο: ΑΡΣΕΝ.

Ηλικία: 53

Τόπος μόνιμης κατοικίας: Μελισσοχώρι Λάρισας

Εργασιακή κατάσταση: Εκπαιδευτικός

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμος

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: Μελισσοχώρι

Ημερομηνία: 4 Δεκεμβρίου 2021

Ωρα: 7.40

Διάρκεια ΕΟ: 42:58

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένη-Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» με υπεύθυνους διδάσκοντες/ουσες τους/ες Αναστασία Ζήση, Γιάννη Ζώγα και Σοτήρη Χτούρη, εκπονείται η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας». Την έρευνα εκπονεί η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κα. Αναστασίας Ζήση. Το θέμα της παρούσας έρευνας αφορά στην Τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών επαρχιακών κοινοτήτων δίνοντας έμφαση στο ιδιαίτερο θέμα των Εικαστικών Τεχνών. Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο η επαφή με εικαστικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσει στην ενόχωση της κοινότητας ασκώντας θετική επήραση σε στοιχεία όπως οι σχέσεις, τα δίκτυα, η αίσθηση της κοινότητας, η συμμετοχικότητα, η λήψη αποφάσεων, η λειτουργία της κ.α., ενώ έναν εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί και η δημιουργία «τέφρας» μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της, υπό μελέτη, κοινότητας. Συγκεκριμένα και μέσω της καλλιτεχνικής δράσης στοχεύουμε τόσο στην αναδιοργάνωση της τοπικής κοινότητας όσο και στην εκ νέου ενεργοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας η οποία, τα τελευταία δύο χρόνια, διακόπηκε εντελώς, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά της πανδημίας Covid-19.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια. Σε πρώτη φάση, καλείστε να συμμετέχετε σε μία καλλιτεχνική δράση η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή πέντε καλλιτεχνικών εργαστηρίων με κύριο προσανατολισμό τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, φωτογραφία, χαρτακιτική, γλυπτική κ.α.), ενώ σε μια δεύτερη φάση θα κληθείτε σε συμμετάσχετε σε δύο Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ομαδικές συνεντεύξεις), μια πριν την έναρξη των εργαστηρίων και μία κατά το τέλος αυτών. Μέσω των δύο Ο.Ε θα θέλαμε να μας περιγράψετε, μεταξύ άλλων, τη σχέση σας με τον τόπο, την κοινότητα καθώς και τα καλλιτεχνικά σας βιώματα, εάν και εφόσον υπάρχουν. Η εστιασμένη συζήτηση θα μαγνητοσκοπηθεί έτσι ώστε στη συνέχεια να αναλυθεί. Εγγράψατε ότι θα

τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εχεμύθεια και πως κανένα άλλο άτομο, πέραν της ερευνήτριας, δεν θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό. Στο απομαγνητοφωνημένο υλικό, τα στοιχεία σας θα παραποιηθούν ώστε κανείς να μην μπορεί να σας αναγνωρίσει. Έχετε τη δυνατότητα να διακόψετε την Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, όπως και να αποσύρετε την συμμετοχή σας και εκ των υστέρων αν το θελήσετε. Τέλος, μπορείτε να έχετε πρόσβαση στα κείμενα που θα διαμορφωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν και εφόσον το επιθυμείτε.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή συζήτηση σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Δαλάκα Αλεξάνδρα τηλεφωνικά στο 6980367603 είτε ηλεκτρονικά στο Alexdalaka94@gmail.com

Η ερευνήτρια

Όνοματεπώνυμο:
Δαλάκα Αλεξάνδρα

Υπογραφή

Ο/Η Ερευνώμενος/η

Όνοματεπώνυμο:
ΞΗΝΙΑΡΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΤΕΧΝΩΝ

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ Π.Μ.Σ.
"ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ"

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του
Μελισσοχωρίου Λάρισας»

Έντυπο ενήμερης συνατάθεσης

Δηλώνω τη συνατάθεσή μου για τη συμμετοχή μου στη ΜΔΕ με τίτλο «Η τέχνη ως μέσο ενδυνάμωσης μικρών, επαρχιακών κοινοτήτων. Η περίπτωση του Μελισσοχωρίου Λάρισας» που εκπονείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δαλάκα Αλεξάνδρα, με υπεύθυνη επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αναστασία Ζήση. Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης, στο οποίο περιγράφονται οι σκοποί της μελέτης, η διαδικασία της Ομάδας Εστιασμένης Συζήτησης και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η ερευνήτρια. Έχω κατανοήσει τι είναι η μελέτη, τι ζητείται από μένα και πώς θα χρησιμοποιηθεί η Ο.Ε στην οποία θα συμμετάσχω. Κατανοώ ότι η ερευνήτρια έχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια των όσων θα πω στην Ο.Ε και η ανωνυμία μου. Κατανοώ επίσης ότι μπορώ να διακόψω τη Ο.Ε οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ό,τι κείμενα δημοσιοποιηθούν μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Με βάση τα παραπάνω συναινώ να συμμετέχω στην έρευνα, παίρνοντας μέρος σε μια ομάδα εστιασμένης συζήτησης.

Ο/Η συμμετέχων/ουσα

Όνοματεπώνυμο: ΞΗΝΙΑΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Υπογραφή

Στοιχεία ερευνώμενου/ης

Όνομα: ΞΗΝΙΑΡΑΣ

Επίθετο: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Φύλο: ΑΡΣΕΝ

Ηλικία: 46

Τόπος μόνιμης κατοικίας: ΜΕΓΙΣΣΟΧΩΡΙ

Εργασιακή κατάσταση: ΙΔ. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ

Οικογενειακή κατάσταση: ΕΓΓΑΜΟΣ

Περιοχή διεξαγωγής συνέντευξης: ΜΕΓΙΣΣΟΧΩΡΙ ΛΑΡΙΣΑΣ

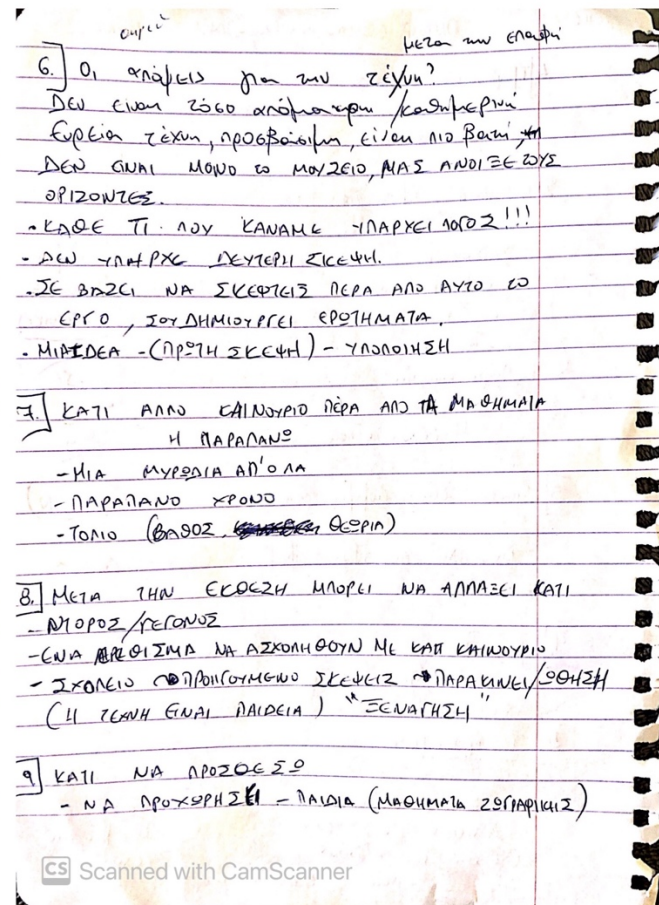
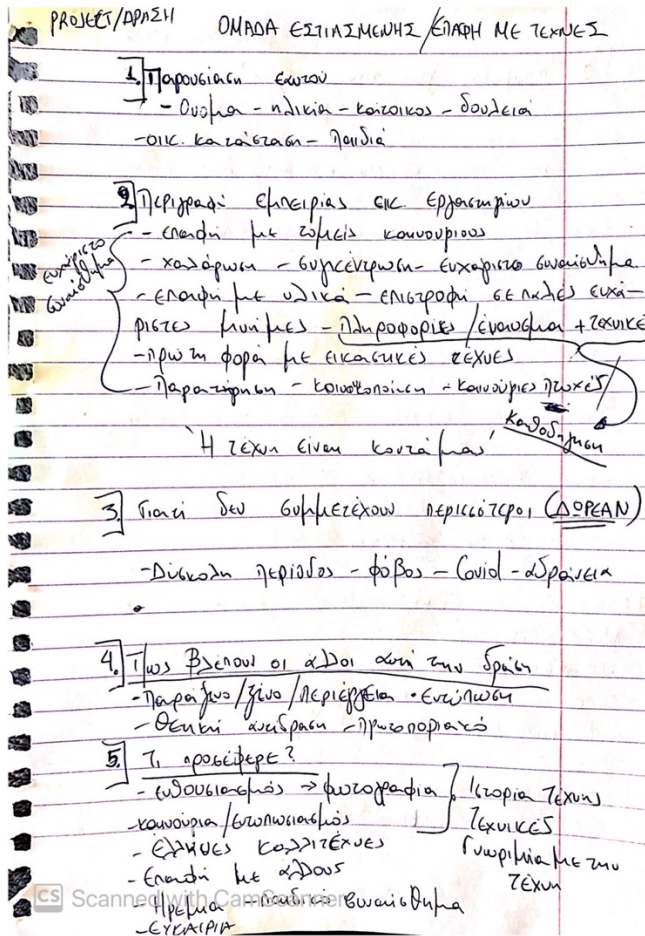
Ημερομηνία: 19.02.2021

Ώρα: 19:42

Διάρκεια ΕΟ: 49:58

Υπεύθυνη έρευνας: Δαλάκα Αλεξάνδρα
Επιβλέπουσα ΜΔΕ: Ζήση Αναστασία

Σημειώσεις δεύτερης Ο.Ε

Εκπόνηση πρακτικής άσκησης

Ο φορέας στον οποίο εκπονήθηκε η πρακτική άσκηση της μεταπτυχιακής φοιτήτριας είναι ο Πολιτιστικός Σύλλογος Μελισσοχωρίου Λάρισας «Άγιος Δημήτριος». Ο ΠΣΜ είναι μια οργανωμένη ομάδα ανθρώπων η οποία δημιουργήθηκε στις αρχές της οικονομικής κρίσης και μέχρι σήμερα μετρά 9 έτη δραστηριοποίησης στην τοπική κοινότητα. Οι δράσεις του συλλόγου περιλαμβάνουν την οργάνωση και διεξαγωγή πολιτιστικών εορτών (πανηγύρια), μαθημάτων παραδοσιακών χωρών και χοροεσπερίδων, ποδηλατάδων, αιμοδοσιών κ.τ.λ. Στόχος του συλλόγου είναι η ενδυνάμωση της τοπικής κοινότητας και η ενεργοποίηση των κατοίκων που μόνιμα ζουν σε αυτή. Η ομάδα του συλλόγου αποτελείται από ανθρώπους με όρεξη και μεράκι που μεριμνούν για την πρόοδο του τόπου και χαρακτηρίζονται από τη δεκτικότητά τους για νέες συνεργασίες, όπως και στην περίπτωση της παρούσας καλλιτεχνικής δράσης. Η προσέγγιση του ΠΣΜ έγινε αρχικά μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας με ιδρυτικό μέλος της ομάδας (04/10/21). Σκοπός της επικοινωνίας αυτής ήταν όχι μόνο να εκφράσω την επιθυμία μου για την εκπόνηση της πρακτικής άσκησης στον φορέα τους αλλά και την ενδεχόμενη συνεργασία μας για την υλοποίηση τόσο της έρευνας όσο και της καλλιτεχνικής

δράσης. Η απάντηση που έλαβα ήταν θετική και για τις δύο περιπτώσεις, ενώ ορίστηκε και μια διαζώσης συνάντηση με τα υπόλοιπα μέλη προκειμένου να τους γνωστοποιήσω τις προθέσεις μου. Η πρώτη μας άτυπη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 10/10/21 και ώρα 12:00 π.μ. στο Μελισσοχώρι. Τα, παρόντα στη συνάντηση, μέλη της ομάδας έδειξαν μια θετική στάση απέναντι στις προτάσεις μου ενώ ορίστηκε και μια νέα, επίσημη αυτή τη φορά, συνάντηση για την δρομολόγηση των διαδικασιών. Στις 19/10/21 και ώρα 20:30 μ.μ. πραγματοποιήθηκε η τελική συνάντηση με τον ΠΣΜ στον κλειστό χώρο της κοινότητας του χωριού. Κατά τη διάρκειά της συζητήθηκαν και δρομολογήθηκαν θέματα που αφορούσαν στην έναρξη της πρακτικής καθώς και στην οργάνωση του καλλιτεχνικού project (αφίσες, ημερομηνίες κλειδιά, επικοινωνία κτ.λ.).

Όσον αφορά τα καθήκοντά μου για το σκέλος της πρακτικής άσκησης, αυτά αφορούσαν στην ανάρτηση σχετικού υλικού στις σελίδες των social media του ΠΣΜ, στη διατήρηση πρακτικών κατά τη διάρκεια των συνελεύσεων και την οργάνωση μέρους του καλλιτεχνικού project. Δυστυχώς και λόγω των ιδιαζουσών υγειονομικών συνθηκών, τα μέλη της ομάδας ανέφεραν πως δεν μπορούν να μου αναθέσουν περαιτέρω αρμοδιότητες διότι οι περισσότερες δράσεις τους έχουν «παγώσει» εξαιτίας του Covid-19. Η συνεργασία μου με την ομάδα του ΠΣΜ, στο πλαίσιο της πρακτικής μου άσκησης αλλά και της εκπόνησης της έρευνάς μου, υπήρξε ιδιαίτερα θετική καθώς τα μέλη ήταν πρόθυμα να βοηθήσουν, με τον δικό τους τρόπο, στην υλοποίηση των εικαστικών εργαστηρίων. Αρκετά από αυτά πήραν μέρος στην καλλιτεχνική δράση ενώ ένας εξ' αυτών προθυμοποιήθηκε να δωρίσει κάποια από τα ξύλινα γραφεία τα οποία διατηρούσε στην αποθήκη του προκειμένου να αξιοποιηθεί και η δεύτερη αίθουσα του κτηρίου και οι συμμετέχοντες/ουσες στη δράση να εργάζονται με μεγαλύτερη άνεση. Μέσα από τη συχνή επικοινωνία μας και τον εποικοδομητικό διάλογο μπόρεσα να κατανοήσω την ανάγκη της ομάδας για εξωστρέφεια και δημιουργικότητα, στοιχεία που ανέκαθεν απουσίαζαν από τον τόπο. Η θετική τους απάντηση στην πρότασή μου για συνέχιση της συνεργασίας μας και μετά τη λήξη της δράσης με χαροποίησε ιδιαίτερα, καθώς στόχος ενός/μιας Κλινικού/ής Κοινωνιολόγου είναι η συνεχής επαφή με την κοινότητα με την οποία συνεργάζεται και η παροχή βοήθειας σε αυτή. *Ο/Η κλινικός/η κοινωνιολόγος αποτελεί παράγοντα αλλαγής που χρησιμοποιεί την κοινωνιολογική προοπτική κοινωνικοπολιτιστικές και ιστορικές καταστάσεις και να οδηγήσει τους θεσμούς προς την κατεύθυνση του αυτοπροσδιορισμού, την ανθρώπινη αξία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.*⁹⁰

⁹⁰ “Clinical sociologists are change agents who use a sociological perspective as the basis for intervention (...) we are committed to helping people cope with their sociocultural and historical situations and institutions and situations in the direction of self determinism. human value and human dignity.”
Freedman, Jonathan a. (1989) *Defining clinical Sociology*. Sociological practice: Vol. 7: Iss. 1, Article 7. σελ: 54